OTTO LUIHN

SOVJETUNIONEN OPLEVELSER OG INNTRYKK

FRA OPHOLD I 1927-1928 OG HALVANNET ÅRS STUDIEREISE I 1931-1932

ARBEIDERMAGASINETS FORLAG OSLO 1933

AASENS BOKTRYKKERI — OSLO

Förord till den elektroniska utgåvan

Otto Luihn var en norsk kommunist, som utgav denna bok 1933. Den digitaliserades i juli 2014 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i april 2015 kopierades till Projekt Runeberg för att kunna korrekturläsas.

Istedenfor et forord

vil jeg sette et motto. Mitt blir da dette:

— Jeg må da tro mine egne øine!

— Hvorfor egentlig det? Jeg ser for eksempel dig, men jeg tror dig ikke.

Den litt dypere mening i denne klassiske replikk skulde i dette tilfelle være, at det ikke bare er å se, men fremfor alt å forstå det man ser.

Denne bok forsøker å gi svar på de spørsmål som folk flest stiller om Sovjetunionen. I en annen bok som vil komme senere behandles spesielt de tre sovjetrepublikker i Central-Asia. Folk flest spør ikke om dem. De vet neppe at disse tre land eksisterer. Men der møtes den gamle asiatiske produksjon og feudalisme med socialisme. Det er vel verd å forsøke å gi en fremstilling også av dette møte.

Over grensen.

Fra Warchau blir landskapet østover mere og mere trist. Fra vinduet i kupeen kan vi se at landsbyene blir fattigere, og den fabrikken som jeg har notert i min dagbok fra 1927 står fremdeles i ruiner. Min polske kupekamerat ryster på hodet da jeg gjør ham opmerksom på de rødskimlede murstensvegger som raker så symbolsk op blandt de fattige og lave hytter.

— Jeg vet ikke hvordan det skal ende. Landet blir faktisk fattigere og fattigere. Skattene er veldige, for vi har dyre utgifter.

Min tilfeldige polske reisefelle er forsiktig i alle sine uttalelser, men av og til bryter hans bekymringer igjennem. Nu kaster han et alt annet enn vennlig blikk på etpar officerer som står ute i korridoren.

— Dyre utgifter, gjentar han, trekker håpløst på skuldrene og fordyper sig i sitt kupehjørne.

De polske officerer som dominerer togene mellem Warchau og grensen i øst er heller ingen elskelige typer. De forsøker ikke på noen måte å dempe forståelsen av at Polen regjeres ved et militærdiktatur, og at det er dem som er landets herrer. De forsvinner fra toget i grensebyen Stolpse, forsvinner bort mellem de store strekninger øde perronger som står der ferdige til i en fart å losse store mengder krigsmateriell og spre det langs grensen. Også min kupefelle er forsvunnet med et høflig bukk og et uttrykk i sine øine som kunde tyde på at han misundte mig som skulde over grensen i øst. Meget kan tale for at jeg opfattet uttrykket riktig. Han var ingeniør. Og truende arbeidsløshet og militærdiktatur kan også få en ingeniør til å tenke anderledes enn før.

Tollvisitasjonen for utreisen går pent og reglementert. Litt anderledes er det når man kommer *fra* Sovjetunionen. Da har det hendt at man blir kledd splitter naken og hver trevl og trådundersøkt om der er noe av den farlige kommunistiske propaganda blandt ens klær. Selv en tusjtegning av Lenins mousoleum — en gave fra en russisk tegner — var farlig for den offentlige sikkerhet i Polen og kunne ikke tillates transportert tvers gjennem landet. Det hendte mig i 1927.

Men denne veien går det som sagt meget pent. Der fløites til avgang, soldater med opplantede bajonetter og fullt krigsutstyr med stålhjelm entrer toget, og Nord-Syd-ekspressen som startet sin løpebane på nordbanegården i Paris, begynner de siste mil av den polske lavslette. Hjulene slår mot skinneskjøtene med en sterkt utpreget takt, knakk-knakk, for banelegemet har bare pukkstensunderlag ved hver skinneskjøt...

Ingen hus mer, litt krattskog, en fillete gutt som gjeter to kjør... Hvem vil vel også bosette sig i den kommende krigssone? Selv om svære gloende propagandaplakater viser den polske hær seirende over den røde arme, så er kanskje grensebefolkningen ikke så ganske sikker på at det vil gå slik. Det er vel ikke så sikkert at de ønsker det heller. Hvad vet vel jeg om det? Nå, kanskje vet man allikevel noe om den fattige polske befolkning og deres eneste fremtidshåp om et Sovjetpolen. Selv militærdiktaturets censurerte aviser kan ikke skjule alle massearrestasjoner og årsaken til dem. Stemmene som det forbudte kommunistiske parti får ved valgene forteller et sprog som man ikke kan la være å høre. Og dette elendige proletariat som man møter overalt i Polen, har det noe annet å tape enn sine lenker?

Og vi nærmer oss grensen til Sovjetunionen. Nærmer oss ubønnhørlig. Selv det franske turistselskap som besteg sin vogn i Paris og har bodd der senere under megen lystighet, begynner å lytte. Grensen? Til hvad? Så meget har de hørt både av godt og ondt. Det føltes så spennende der under de nyutsprungne knopper på boulevardene i Paris. Men blir man ikke skutt derborte? Og mat skal der heller ikke være. Var det igrunnen ikke ubetenkt å gi sig i disse bolsjevikers vold? Nu er det forsent å vende om. Toget med sine ti vogner knakker energisk nærmere og nærmere grensen med sitt brokede innhold. Turister skal «gjøre» Sovjetunionen av sensasjonstrang eller av en demrende interesse, skapt av arbeidsløshetens spøkelse i den kapitalistiske verden. Arbeidere, sendt av sine organisasjoner for å se klassebrødrenes opbygging av socialismen. Sovjetarbeidere som har vært i Vesteuropa i et eller annet teknisk anliggende. Spesialister og fagarbeidere somforlater arbeidsløsheten og usikkerheten og er spent og lykkelig over å ha fått jobb i det de håper er de ubegrensede muligheters land. De vil snart få lære at disse ubegrensede muligheter er tilstede i en noe annen form enn de kanskje har tenkt sig. Sovjetunionen er intet Amerika, hvor man begynner med å plukke op knappenåler og ender som millionær, eller begynner som avisselger og ender som ihjelfrossen på en benk i byparken. Ingen av disse «muligheter» er mulig i Sovjetunionen. Man kan arbeide og leve godt av det, man kan ved sin egen dyktighet nå de mest betrodde stillinger, men man kan ikke legge sig op en formue og reise hjem med den. Man kan ikke gjøre sig til herrer og utbyttere over andre, og selv om man arbeider sig frem til leder for en automobiltrust, som stiller Ford i skyggen hvad produksjonens størrelse angår, får man ikke mere enn sin tre værelses leilighet dersom familiens størrelse ikke tilsvarer mere. Der er den tilsynelatende likhet mellem Sovjetunionen og Amerika at en læregutt skal kunne arbeide sig frem til presidentverdigheten. Men bare i Sovjetunionen står denne mulighet virkelig åpen for alle, også for en neger, og intet annet enn proletariatets revolusjon vil kunne gjøre Amerika jevnbyrdig her. Det skulde synes så overflødig å si det, men megen erfaring har vist mig at man også må legge spesielt trykk på, at

Sovjetunionen og Amerika er to nøiaktig motsatte verdener Amerika er tatt som det høieste uttrykk for det kapitalistiske system.

— Hvor lite vi igrunnen fatter at Sovjetunionen, sier en av de tyske arbeiderdelegater, en arbeider fra Frankfurt am Main. — Man skjønner det, når man skal overskride grensen, det er nesten ikke til å begripe.

De kom ombord i Berlin, en tropp tyske arbeiderdelegater. Friedrichstrasser Bahnhof drønnet under det forbudte «Rot Front» da toget gled ut. Bare etpar stykker er kommunister, og flere er klar over at de blir ekskludert av Det socialdemokratiske parti når de kommer tilbake. Men bare la dem det, sier de med sammenbitt tross. — Det er nu allikevel som om vi reiser til vårt virkelige fedreland, sier en arbeiderske høitidelig. Hun har jobb i billigere konfeksjon og kanskje mister hun sin plass, ja en eller annen grunn finner man også til å ekskludere henne av fagforeningen, skjønt hun har forsøkt å sikre sig mot formalfeil. For man har jo høstet litt erfaring på det område.

Vognen bakenfor er full av tyske turister av typen«selskapsreiser». Måtte gud forlate dem, jeg kan det ikke. De sitter alt med sine reisedagbøker i hendene for å notere sekundet vi passerer grensen. Jeg vil ikke forsøke å rive dem ut av sin villfarelse. Tyske mellemklasseturister er en villfarelse i sig selv. Der er foreløbig lite å gjøre ved dem.

Men inne på første klasse sitter et par som har interessert oss almindelige syndige mennesker uhøflig meget. Vi har ikke undsett oss for å drive en smule efterforskning på dem. De snakker snart engelsk, snart tysk og fransk. Vi har lyttet av mere eller mindre motivert nysgjerrighet og utvekslet vårt smule materiale om dem. Tilslutt får vi et lite billede: Han er fra London og skal til Moskva for sitt firma og forhandle om handelssaker. Hun er fra Paris og intet mer, men hun skal til sin familie i Shanghai. Tyve år er hun vel og han et par år eldre. De er begge vakre til det ufattelige. Det høieste produkt av det beste, vesteuropeisk kultur kan opvise i silke og pudder og parfyme og ansiktsbehandling og barbervann og skredderkunst. De forteller om mange pengers velpleiethet og økonomisk overflods ubekymrethet. Et omslagsbillede til en kunsttrykkjournal for dannede kvinner av begge kjønn. Selv den kvinnelige franske turist med det store svartkrøllede hår og den utvilsomme forhenværende skjønnhet innrømmer at damen er sjelden vakker. Men hennes oplevelseshungrende hjerte glødet med store armbevegelser og rullende øine for den unge engelsk mann.

De er så lykkelige! Grensen? Så er vi i Moskva imorgen. Jeg skal vise dig Moskva. Du må være der i mange dager og hvile dig ut før du reiser videre! Og hun stryker ham over hånden: Mange, mange dager.

Så saktner toget farten. Hodene henger ut av vinduene. En polsk militærstasjon. De polske soldater som har fulgt med fra Stolpse hopper av og vi kjører videre etpar hundrede meter, forbi to grensestolper og stanser inne under en stor portal med røde flagg og Sovjetstjernen øverst. Sovjetunionens første grensepost. Passkontrollørene kommer ombord. Arbeiderdelegatene får sin første velkomsthilsen. Arbeiderne som første gang overskrider grensen vifter til de russiske rødegardister. De er blanke i øinene — jeg har sett svære kraftige arbeidere briste i gråt ved denne grensestasjon av bevegelse, av oplevelse arbeidernes og bøndernes land, socialismens land... De tyske arbeidere roper sitt «Rot Front» med tett kraft... bak i toget lyder de første toner avInternasjonalen på engelsk og et sekund efter klinger den på fem sprog ut av kupevinduene ned til de røde soldater i stram honnør.

Men de tyske selskapsturister synger ikke, de diskuterer med pekende fingre og mange argumenter: de to plutselige togstansinger har forvirret dem. De har ikke fått sekundet for selve grensen i sine dagbøker. Var det 9,47 eller var det 9,49? Hvad kan man vel gjøre med slike produkter av de billige tyske ur? Jeg listet mig inn i min kupe og skrev med tydelige bokstaver i min dagbok: Grensen kl. 9,48,15. Med boken i hånden gikk jeg inn til dem og løste tvisten til deres dype tilfredshet. Måtte de dø lykkelige! Den tyske revolusjon vil få en nøtt å knekke når den skal få mennesker av dem.

Men toget glir inn over Sovjetunionens jord, til grensebyen Njegoreloje som betyr «byen som ikke brente». Der må vi gjennom tollstasjonen og ut på den annen side til det nye tog med sin større sporbredde og bredere vogner. En stor trebygning med restaurant, billettkontor, post, telegraf og et stort rum med en skranke i firkant for din bagasje. La mig med en gang fortelle at da jeg kom en tur på disse kanter i september samme år (dette var i april)

stod der en flunkende ny bygning der, praktfull, dekorert av unge Sovjetkunstnere med motiver fra den socialistiske opbygning. Moderne til siste detalj. Det nye sovjettempo.

Tollvisitasjonen går enkelt og greit hvis du bare har din vanlige bagasje med det temmelig rummelige kvantum personlige behov som er tillatt. Russerne er fremfor alt korrekte. De lar sig ikke anfekte av noen slags forsøk på å komme utenom deres tollbestemmelser. Og det er ikke alle som forstår tollbestemmelsenes hensikt. En russisk professor hadde kjøpt en dukke i Berlin til sitt barnebarn. 4 mark hadde den kostet, men nu krevet man 8 rubel i toll for den. Den gråskjeggete professor brukte en munn som vilde fått selv en norsk folder til å fly i flint. Men var der noen forandring å merke hos russeren, var det en svak antydning til et medlidende smil over en så lærd herre som begrep så lite. Der er en helt tilstrekkelig leketøisindustri i Sovjetunionen, ja man eksporterer til og med av det morsomme nasjonale leketøi. Skal man da importere dukker, bruke valuta som betyr maskiner og socialistisk opbygning til slike formål som en dukke fra utlandet? Bestemmelsen var der med sin beskyttelsestoll. Vil man være ekstravagant får man betale klekkelig for det. Og professoren forsøkte ikke engang å gjøre gjeldende at dukken hørte tilhans personlige eller videnskapelige behov. Men han var gammel og hvithåret og dum som det anstod sig hans overlevede tidsalder. Han skjelte ovenfra og nedad som i de gode gamle dager, sølet vekk megen tid og måtte selvfølgelig tilslutt betale sine 8 rubel.

Jeg har fått min bagasje gjennem tollen og ut i kupeen som jeg derefter trygt forlater for ved hver av sovevognene står den konduktør som har ansvaret for vognen. Der er et par timers ophold i grensebyen, og jeg driver rundt, drikker den første skåldhete russiske te, røker den første papirossi og koser mig med den smule selvfølelse som selv meget beskjedne mennesker overfalles av når de reisevante og kjent med sakene betrakter de nye, de uvante, som grensen ennu er en oplevelse for.

Der er en annen — skal man kalle det stemning? — over en russisk tollvisitasjon enn man oplever ved noe annet lands grense. Det kommer av selve systemet. Man kan vel si at norske tollfunksjonærer som stand betraktet er meget greie, men selve det faktum at de er tjenere for en kapitalistisk stat setter sitt preg på dem allikevel. Det var meget lærerikt å iaktta hvordan de 14 dages såkalt «arbeiderregjering» satte et annet preg på etaten. Hvor meget sterkere må det ikke virke her hvor man ikke bare har en virkelig arbeiderregjering, men hvor denne regjering er utgått av selve folkets, av proletariatets vilje og ønske. Der er en solid trygghet skapt av en mangeårig utøvet proletarisk solidaritet og kommunistisk skolering. Jeg husker fra min forrige reise en franskmann som vilde forsøke å få sin bagasje lettere igjennem ved å stikke til folderen noen rubler. Han merket ikke selv hvor nære han var på å bli sendt tilbake til Frankrike med neste tog. Men han reddet sig ved å erklære at han var vant til å gi «drikkepenger», som han kalte det, ved alle andre grenser, så han hadde ikke tenkt noe ondt med det. Men så sterk er proletariatets kraft at de har fått utryddet det gamle tsarsystem med bestikkelse. Hvad det vil si forstår bare den som har satt sig inn i hvordan bestikkelsen var blitt et selvfølgelig ledd i hele det gamle russiske statsapparat. Jeg har gjentagne ganger kunnet konstatere at bestemte tilfelle, som i utlandets borgerlige, socialdemokratiske og syndikalistiske presse har figurert som eksempel på «politisk forfølgelse mot anderledes tenkende» har avslørt sig som almindelige bestikkelseshistorier. Nå, la oss ikke fortape oss for meget allerede her på grensen, ellers kommer vi ikke videre.

Jeg hilser gjensynet med de mange farverike plakater sompryder veggene. Plakater med mening, med hensikt som slår noe fast på en enkel måte slik at det fester sig i hukommelsen. Man går sjelden likegyldig og upåvirket forbi en sovjetplakat. Nu er femårsplanen hovedmotivet. Elektrifiseringen, den socialistiske opbygging av storindustrien, av det socialistiske landbruk. Pjætiletka. Femårsplanen. Med femtallet overstrøket og erstattet med firetall. Men plakatene stiller en også overfor problemet med dette vanskelige sproget igjen. Der er nu de 6 bokstaver med hver sin s-lyd. Hvor de til å begynne med syntes mig uovervinnelige. Der er alle varianter av s. Fra den som begynner ufattelig langt bak i strupen, til den som ender med tungen langt fremme mellem tennene. Det er særlig en av disse lyder som jeg lenge strittet imot fordi den ligner en edderkopp med klumpføtter Ж. Men den er forlengst blitt en kjærkommen venn i forhold til gramatikken med sine seks kasus og allehande snarer og listige fallgruber. Jeg har valgt den fornuftige vei å la gramatikk være gramatikk fordi man forstår mig allikevel så inderlig godt når jeg sier spid istedenfor å bøie det og kanskje si spljo når det bare skulle gått til spat. Man

venner sig også snart til at ens navn tas med i den gramatikalske rundtur. Kaller man mig Luihna så menes det ikke noe galt med det. Men skulde en vakker russisk pike si Luihnami, så mener hun heller ikke noe særlig med det. Det er bare en kasus, en gramatikalskhet og intet mer. Dessuten er det flertall.

Hvorfor går man så ikke over til det latinske alfabet? Det spørsmål stilles av mange når de bryter øinene på det russiske alfabet. For det første er alfabetet meget hurtig lært. Det er sproget og ikke alfabetet som er vanskelig. Og hvad vil det ikke koste av penger, av arbeide, av materialer, av kraftspille å gå over til et nytt alfabet? Det er viktigere å bygge fabrikker, å industrialisere landbruket, enn å skifte alfabet. Socialismen kan bygges op uavhengig av et alfabet. Man har sovjetrepublikker i Kina og Lenins verk oversatt til kinesisk. Men selvfølgelig vil det russiske alfabet være forsvunnet om et visst antall år, når man har gjort unda de viktigere ting. Foreløbig går man skrittvis frem. Tysk innføres i skolene og dermed skapes kjennskap til det latinske alfabet hos den opvoksende slekt. Man har også forenklet det russiske. Enkelte bokstaver er helt forsvunnet, og f. eks. den gamle T som så ut som en hjemlig m har fått begge sidegaflene kappet av og blitt til T efter våre vaner. Vi skal nokstøte på ganske andre vanskelige sprogproblemer før denne vår reise er slutt.

Min opmerksomhet flytter fra den smule filosofering foran plakatene til en gruppe diskuterende mennesker. Se se, det er vårt elskende par og det er øiensynlig noe påferde. De er kommet innenfor tolderdisken og der forhandles energisk på tre sprog. Saken er snart på det rene — den unge dames pass er ikke iorden. Hun er kommet et par dager forsent over grensen. Et passvisum har nemlig en bestemt gyldighetsfrist du må ha overskredet grensen innen en bestemt dag, ellers er passet ugyldig. Fristen er alltid meget rummelig, men den unge dame har altså fordypet sig litt for lenge i englenderens blå øine — et par dager for lenge. Hun får beskjed om at hun må reise tilbake til nærmeste russiske konsulat og få sitt passvisum iorden. Det nærmeste er Warchau.

Det er en russisk kvinne der forhandles med. Jeg husker henne fra tidligere. Grei, bestemt, selvfølgelig. Lærjakke, kort skjørt, skyggelue tett ned på hodet. Ganske ung men med en ledende stilling ved denne tollstasjon. En type på den nye, frigjorte russiske kvinne. Likestillet og økonomisk uavhengig av mannen. Englenderen forsøker hele sitt lager av innsmigrende og bedårende kunst overfor henne. Han har sikkert beseiret mangen liten vesteuropeisk kontordame med sitt talent og sin erfaring på dette område. Men nu er han kommet over grensen i mere enn en forstand og hans engelske handelshjerne kan ikke fatte hvor dypt han fornærmer den russiske kvinne — hun er fremfor alt ingen kurtisepike.

— Bare denne ene gang, bønnfaller han og ser tilbedende på henne.

— Der er ingen her som har myndighet til å forandre vår instruks på dette område. Undtagelse for en vil si undtagelse for flere og der er ingen instruks mere.

— Men hun er min kjæreste!

— Instruksen har ingen undtagelser for kjærester.

Byråkrati, vil du kanskje si. Men det er fordi du ikke tenker dig om. Vi befinner oss like ved grensen til Polen, og det er et land, som med et meget pent og diplomatisk uttrykk er svært vennlig overfor Frankrike. I Frankrike er samlet restene av de gamle herrer i Russland. De har på ingen måte opgitt å erobre landet tilbake og den franske regjering er ikke uinteressert i atdet skjer. Den er heller ikke den eneste regjering som har disse interesser. Det polske militærdiktatur kunne for eksempel nedsette sine militærutgifter til et minimum, hvis dets opgave bare var å holde sitt eget proletariat under sabelen. Grensen mellem Norge og Sverige er nesten bare en formalitet. Men grensen mellem Sovjetunionen og den kapitalistiske verden er grensen mellem to motsatte verdener, hvor der hver dag foregår angrep og forsvar. Et eksempel: Over grensen kom snikende en mann med papirer, med instrukser for de kontrarevolusjonære som arbeider innen selve Sovjetunionen. Han blev grepet og på en drassin ført til grensebyen. Han kom aldri frem. En bombe fra et skogholdt ved linjen sendte den fangne og de to ledsagere over de ugjenkallelige grenser. Den underjordiske krig mot Sovjetunionen føres stadig og på mange måter. Hundreder av mennesker kommer hver dag over grensen. Man kan ikke granske deres hjerter og nyrer, men man kan forlange at deres innreisepapirer er iorden.

Englenderen forstår intet, han fortsetter å trygle. Han er dum som en mann, men hans kvinne har instinkt. — Dette går ikke, sier hun. — Vi får heller reise tilbake til Warchau.

«Vi» sier hun. Og hvad er vel naturligere enn at den glødende gentleman følger sin elskede? Akk, det skulde bli en liten bombe i deres kjærlighet. Han begynner å undskylde sig. Hans innreisevisum utløper idag, ubønnhørlig, og er alt stemplet med innreise i Sovjetunionen. Nu må han ha visum for å komme ut igjen... nei, det lar sig ikke gjøre...

Se, det var altså en oplysning. Han har visst om dette med innreisedagen og har passet sitt eget visum, men ikke hennes... Aha, sier hennes franske kvinneøine i et hurtig blikk på den elskedes forlegne ansikt. Så må hun altså kjempe på to fronter, på russisk og engelsk front. Hun får krampegråt.

— Bring en stol, sier kvinnen med skyggelue.

Men det blir for anstrengende med krampegråt i lengden. Kanskje har hun følelsen av at hun er for virkelig ophisset til at den virker vellykket. Bare en franskmann utenfor disken blir bløt av tårene, får en smule hysteri, springer rundt og skal hjelpe. Telegrafer til den franske gesant i Moskva, han vil ordne det hele på et øieblikk... Den tåpelige fyr. Men han har allikevel hell med sitt forslag. Elskeren griper det med begjærlighet.— Ja, det kan vi gjøre! Nu skal jeg springe å telegrafere med en gang!

Og mens kvinnen tørker sine tårer under de siste fortvilede gisp, styrter han til telegrafluken. Til telegrafluken? Da går han jo feil, den er i den motsatte ende av bygningen og han ilte ut på perongen. Men da jeg kommer ut for å se efter ham, løper han ikke rundt og spør efter et kontor hvorfra man kan telegrafere, men har funnet en bærer som snakker litt tysk. En energisk ordre... og bæreren fjerner sig. Er englenderen blitt så forvirret at han sender en dårlig sprogkyndig bærer avsted med et viktig telegram til den franske gesant?

Bæreren kommer tilbake, slepende på hans kufferter. Sammen bringer de dem inn i den russiske sovevogn. En stund efter kommer han med god fart inn igjen i tollrummet:

— Nu har jeg sendt et utførlig telegram!

— Men du må bli her til det er kommet svar?

— Jeg blir hos dig, elskede, til alt er ordnet!

Da ringer det for første gang. Den siste rest av passasjerer strømmer ut. Men der er ennu fem minutter igjen til toget går. Fem minutter. De kan brukes til et siste forsøk. Hun reiser sig fra stolen, strekker med et skrik armene op og roper:

— Å, jeg blir syk. Jeg dør!

Så synker hun besvimet om på stolen.

Nu iakttar jeg følgende: Da hun synker om glir hennes elegante kåpe til siden og ut av høire kåpelomme faller et lite beskrevet papir. Det streifer hennes hånd idet det faller og blir så liggende på gulvet.

Det besvimede hode faller slapt over mot høire. Der kan skimtes en ørliten sprekk mellem øielokkene. Den høire arm rykker i en slags krampetrekning og blir liggende over papirlappen. En ny krampetrekning gjennemryster henne fra hodet til fotsålen, og hånden har lukket sig om papirlappen. Så er hun ganske død og blek og puster nesten ikke.

— Hent et glass vann, sier kvinnen i lærjakke og skyggelue.

Om litt slår piken øinene op. Med matt stemme jamrer hun: — Å, jeg er så syk. Jeg tror jeg dør.

Da ringer det for siste gang.

— Nu skal jeg hente en doktor til dig, sier elskeren tappert og reiser sig fra sin knelende stilling ved hennes føtter.Vi når samtidig toget som alt er igang og entrer hver vår vogn.

Hvordan det gikk? Jeg vet ikke. Dette er ingen roman, det er en bok om en reise og hvad jeg har sett og oplevet. Men kanskje var hun bare en smukk fransk pike som hadde tøvet et par dager for lenge med kjærligheten. Kanskje var hun ikke *bare* en smukk fransk pike...

— Men, vil du kanskje si. — Hvis hun hadde vært en spion, så hadde hun vel ikke gått med et farlig papir løst i kåpelommen.

Jeg vil svare dig, at dersom du hadde gått et kursus for eksempel på det engelske spionvesens skole i Devonshire, vilde du ha lært at meget viktige hemmelige meddelelser skal skrives på et slikt papir og bæres på en slik måte at det i påkommende tilfelle er lett å sluke. Men la oss ikke gruble over det. Enten hun var det ene eller annet var hun i betryggende hender...

Toget går gjennem Den hvitrussiske socialistiske sovjetrepublikk, et land på vel 5 millioner innbyggere, med sitt eget sprog og gamle kultur. Om et par timer er vi i hovedstaden Minsk. Et bakket land med skoger, åkerbruk, sumper og elver. Befolkningen førte under tsarismen en stadig kamp for sin nasjonale frigjørelse. Fra 1905 til revolusjonen 1917 var der en aldri hvilende oprørsbevegelse. Nu utviklet landet sig som en selvstendig del av den store Sovjetunion. Skogene som blev rovhugget av de gamle skogbaroner, vokser pent til under moderne forstmessig ledelse. Sagbruk, cellulose, fyrstikker. Sumpene tappes ut og en million hektar nyland innvinnes i den første femårsplan. Under tsarismen var det hvitrussiske sprog forbudt og 60 pct. menn og 88 pct. kvinner var analfabeter. I 1930 var analfabetismen bragt ned til 15 pct. og nu i 1933 er den teoretisk sett avskaffet. Jeg bruker det forsiktige uttrykk «teoretisk» for å gardere mig mot at du leter frem enkelte mennesker over de 50, som fremdeles lever på det tsaristiske nivå. Men enkelte slike gamle analfabeter kan du også finne i Norge, som engang skrøt av å ha verdens beste folkeskolevesen. I 1930 utga Hvitrussland 18 millioner bøker, for det alt overveiende på sitt eget sprog.

Vår kultur er nasjonal i sin form og socialistisk i sitt innhold, sier en ung hvitrussisk lærer til mig med et citat av Stalin. 18 år gammel gikk han på lærerskolen, hadde nu arbeidet i fem år som lærer og skulde til Moskva for å utdanne sig videre for å bli lærer ved lærerskolene. En av stormerne for den nye socialistiskekulturopbygning. Men ingen fantast, han er forankret i det praktiske liv også når det gjelder skolen. Historie? Selvfølgelig. Men en virkelig historie på marxistisk grunnlag. «All historie er historie om klassekamp». Geografi? Selvfølgelig. Økonomisk geografi. Men fysikk, kjemi, maskiner, elektrisitet, jordbruk... å, viktige fag, hovedgrunnlaget for vår nye polytekniske skole....

— Hvad mener du om kirkemøtet i Nissæa?

— Kirkemøte i Nissæa? Har ikke lest om det. Har ikke stått i Pravda. Men har der vært et kirkemøte, har de ganske sikkert vedtatt en voldsom resolusjon mot Sovjetunionen, ler han.

Å, den prektige gutt med begge ben på jorden og uten det borgelige skolevesens arvelige belastning. Jeg traff ham senere i Moskva. Vi preket meget om skolevesen og drakk te dertil. Han røkte ikke, smakte ikke alkohol. En av de hundretusen ildsjeler på proletariatets kulturfront...

Det er blitt sildig aprilkveld og vi ser ikke meget av landskapet. Men neste morgen er vi inne i RSFSR — Russiske Socialistiske Føderative Sovjet Republikker — det vesentlige av europeisk Russland med undtagelse av Ukraina som også er egen selvstendig republikk. Det strekker sig fra Ishavet i nord til Kaukasus i syd, omfatter de føderative republikker Ural, Sibir og Det fjerne Østen, en rekke autonome områder og 11 autonome republikker. En veldig administrasjon på nesten 20 millioner kvadratkilometer og med vel 100 millioner innbyggere.

Jeg er tidlig oppe. Er der noen forandring? Nå, ikke meget, ikke opsiktsvekkende å se fra toget. Litt mere maskiner på lastevognene ved jernbanestasjonene, en ny fabrikk her og der, men ikke svært store efter femårsplanmønster. Noen nye kornsiloer kan jeg også konstatere ved hjelp av mine gamle dagbøker. Det betyr ikke at der ikke også er storindustri i denne del av landet, men den ligger lenger unda, man må gjennemstreife landet for å se den. Dette nevner jeg til trøst for dem som tror at den socialistiske opbygging skjer vesentlig under

hensyntagen til hvad utenlandske turister og arbeiderdelegasjoner kan se fra kupevinduet.

Men her er noe som ikke stemmer: «Landskapet ser ut som et kubistisk maleri. Det skyldes opdelingen av jorden i smålapper. En landsbys beboere får hver sin del av den gode jord, av den middels jord og av den dårlige jord. Ofte kan derfor en enkelt bonde ha sin jord fordelt på ti—femten forskjellige steder, små lapperstukket innimellem alle de andre bønders strimler.» Det er et notat fra 1928. Men livor er nu det kubistiske bondebruk? Veldige sammenhengende marker strekker sig langs jernbanelinjen. Mellem to stasjoner er der en eneste plogmark. Jeg kontrollerer i togruten: 5 kilometer. Det er altså kollektiviseringen av jordbruket vi får den første føling med. En «kolkhås», et kollektivbruk, er det vi har sett en liten prøve på. Nu uttales det ikke ganske «kolkhås», for det er hverken k eller h efter våre vaner. Men hvis man tar og svelger K'en og H'en og får dem i vrangstrupen og hoster dem op igjen sammen med en varm potet får man det russiske bokstav x med en noenlunde tilnærmelsesvis uttale. En nederdrektig lyd for norske struper, vi lærer den så allikevel ikke, men kolkhås får gå inn i vårt sprogbruk med denne skrivemåten, noe nærmere finnes der ikke.

Landskapet er fremdeles litt bakket, skogklædt, små elver og innsjøer. Små idylliske sommerhus mellem trærne. Gartnerier. Elektrisk forstadsbane, flere fabrikker kort sagt, omegnen av en stor by, Moskva.

Jeg tar min kuffert og min skrivemaskin og går ut på perrongen. Der er delegatene, der er turistene og de enkelte reisende. Velkomsthilsener, omfavnelser, glede, som på enhver stor jernbanestasjon. Ingen møter mig av den enkle grunn at ingen vet om min ankomst. Jeg reiser som et ganske almindelig menneske uten noensomhelst offisielle gjøremål, heller ikke er der noen som har bedt mig komme. Og det skjer med en bestemt hensikt. Sovjetunionens fiender har i alle år forsøkt å ødelegge eller svekke alle oplysninger om de virkelige forhold, ved å erklære kategorisk at alle utlendinger bare blir vist de ting som russerne selv har lyst til å vise frem. Det er den gamle tsarismes berømte Potemkinkulisser som overflyttes også til den socialistiske opbygging. Men de som slynger Potemkinkulisser ut overfor Sovjetunionen regner ikke med at der er en meget avgjorende forskjell på Potemkin, som viste sine kuliser frem for en keiserinne, og det moderne proletariat, som i tilfelle måtte bygge kulissene for å narre sig selv. Allikevel er der enkelte av arbeiderklassens folk som lar sig lokke på denne limpinne. Som tror at der er et liv bak kulissene — et mystisk og redselsfullt liv der. Og den virkelige sannhet er det bare hine berømte korrespondenter i Helsingfors og Riga som har kjennskap til.

Det er denne kulisseagitasjon som irriterer mig, og jeg følerdet som en personlig forurettelse at denne agitasjon gjennem socialdemokratiet har funnet vei langt ned i arbeiderklassens rekker, hvor man oftest gjenfinner den som en ikke uttalt skepsis. Ikke sjelden har jeg truffet utenlandske arbeidere som var fylt av denne forventningsfulle skepsis og gikk og voktet på at man skulde lure noe undav for dem.

— Hvorfor gikk vi forbi den døren der?

— Nå, så la oss bare se hvad der er bak den! svarer jeg. Da er det døren ut til en gardsplass, til et lager. Intet mystisk, intet hemmelig.

Jeg har aldri oplevet at jeg eller noen annen er blitt nektet å se hvad de ønsker å se. Jeg har heller aldri støtt på noen tendens i den retning, hvor jeg har ferdes i Sovjetunionen. Tvert imot er russerne så ivrige efter å få vist mest mulig frem at det å være arbeiderdelegat i Sovjetunionen er en meget anstrengende jobb hvis man skal forsøke å få alt med og få en forståelse av det. Men selv om delegasjonen deles op for å reise i forskjellige deler av landet for at man skal få se mest mulig, blir der enda store landområder som man ikke rekker over. Og dette utnytter skumlerne, dette flyter skeptikerne på. De vil ikke forsøke virkelig å begripe hvad Sovjetunionen er politisk, de vil heller ikke forstå dens uhyre utstrekning, de danner sig intet billede av hvad en sjettedel av jorden virkelig er av vidder. Det vil ta etpar års reise å komme over de viktigste stedene, og da vil det allikevel være hundrer av landsbyer, hundre tusener av kvadratmeter hvor man ikke har satt sin fot.

Og det vil skumlerne utnytte

— Var du i Ustjansk?

— Nei.

— Kan tenke det. Der tør man ikke slippe fremmede til. Men nettop der er det man driver med å sette prestene ut på stranden om vinteren, helle vann over dem og la dem fryse til is. Det er ganske sikkert. Det er kommet telegram fra Riga om det.

Og det med telegrammet er nok riktig. Det er kommet! Fra Riga til Ustjansk er det 3 måneders reise. Men fra Riga til Calmeyergatens misjonshus er veien adskillig kortere og lettere....

Men la oss ikke fortape oss i det nu, det kommer senere i denne bok og den er allikevel ikke skrevet for skumlerne, de profesjonelle skumlere. De har sin bestemte politiske opgave å fylle og vil finne op historier så lenge der finnes politiske fiender av Sovjetunionen.Men for skumlernes offere, for skeptikerne, er det jeg har min lille plan. For deres skyld er det jeg setter mine kufferter inn på jernbanens opbevaring og lar alle de andre passasjerer passere forbi, mens musikken hilser delegatene og høitalerne slynger sine nyheter, musikkstrofer og paroler ut under perrongens glasstak, som kaster lyden tilbake hulter til bulter sammen med lokomotivhyl, rop fra bagasjebærerne og kollektiv menneskelarm.

Hei, der kommer det yngste SSSR — et korps pionerer med trommer og faner. Blå kitler og røde halstørklær. Gutter og jenter i ti—tolv-årsalderen. Den kommunistiske barneorganisasjon.

— Venstre om, holdt! Dere har fri i femten minutter. Da samles vi her igjen for å gå på toget.

Halloi, hvor de sprer sig i en fart. Deres barneøine har opdaget en konfektbod, en limonadedisk og en aviskiosk. De stormer fra den ene til den andre. Blyanter, konfekt, notisbok, brus, siste pionermagasin, et uendelig muntert virvar, hvor enhver dekker det som er øieblikkets behov. Friske, muntre, gløgge barn. Allerede medansvarlige for socialismen. Den nye slekt, født efter revolusjonen....

Men vokt dig for lommetyver!

Der står skilter om det på stasjonen. Iallverden! vil du kanskje si. Lommetyver i et socialistisk samfund?.. Men det tar du feil i, og efterhånden skal vi klarne dine begreper her. La oss først presentere dig for noen gamle kjenninger, restene av det gamle Russland som lever dulgt i krokene og rett som det er stikker sitt skjeggete hode frem og speider efter muligheter til å gjøre skade. Av og til er det bare armen som lynsnart stikker frem og rapser, skaper uorden. Forsåvidt er det den minst skadelige form du treffer på jernbanestasjonene i de store byer. Vokt dig for folkesammenstimlinger, for da er de der som aktive deltagere i begivenheten, aktiv hjelpende, — og passer du ikke på er du hjulpet av med ditt ur, din lommebok. De er durkdrevne til det utrolige og ofte velklædde. En både hård og seig nøtt å knekke for den opvoksende socialisme....

På jernbanestasjonen oplevet jeg følgende:

I en folkestimmel blev der en ny uro, et nytt centrum for den nysgjerrige opmerksomhet. Og ut av dette centrum kom en velklædd mann, bannende og skjellende og forsøkte å løsrive sig fra to pionerer som klynget sig fast til hans arm og som ropte med ungdommens ophissede iver: — Lommetyv, Lommetyv!Nu, så var der straks et par håndfaste karer som tok sig av mannen og fikk ham overgitt til nærmeste milis. Det falt ingen inn å spørre hvad bevis pionerene hadde. Man kjenner dem og vet at man kan stole på dem. De er de yngste kommunister og handler ut fra viljen til en riktig socialisme.

Jeg har ingen hast, jeg skal idetheletatt gi mig god tid til å se og forstå på denne reise. Og en storbyjernbanestasjon har sin egen sjarme, et centrum, fylt av milepeler i menneskers liv... ankomst og avreise, utferd og hjemkomst. Men utenfor kaller byen, kaller Moskva, hovedstaden i en ny verden — i en sjettedel av fremtidens verden. Og jeg slukes av folkestrømmen nedover Moskvas gamle hovedgate, nedover Tverskaja. I løpet av etpar minutter er jeg blitt bare en tilfeldig person blandt byens 3 millioner.

Jeg opsøker en venn og får bo hos ham.

Nu blir der begått to feil. Hvert hus eller boligkompleks har sin kommandant, sin bestyrer og alle inn- og utflytninger skal meldes ham, hvis det er av noen varighet. Men hvad det nu kan komme av min ankomst blir ikke meldt til kommandanten i huset. Og med mitt pass blir det ennu verre. Som i alle land skal utlendinger

anmelde sin ankomst til fremmedkontoret i den by han først tar ophold i. Men det tar over en måned før jeg kommer mig avsted til det vakre gamle palass i Petrovka, hvor nu fremmedkontoret holder til. Og imens bor jeg fullkommen ukjent, fullstendig illegalt i Moskva og har det som utgangspunkt for en rekke utflukter.

Skulde ikke dette være et tilfredsstillende grunnlag for skeptikerne? Tilbake står faktisk bare muligheten av å beskylde mig for usannhet. Men jeg vilde få en herlig omgang av mine venner, hvis jeg blev knepet i det.

— Enten man lyver godt eller ondt om os, er det like forkastelig, sa Kalenin, Sovjetunionens president, en gang jeg var med noen arbeiderdelegater på Kreml.

Så er dette en objektiv skildring?

Selvfølgelig er det ikke det. En objektiv reiseskildring er det rene vrøvl. Det har aldri forekommet og vil aldri forekomme. Allerminst når man kommer fra en verden til en annen. La oss derfor endelig ikke begynne vår reise med fraser. Det er kjensgjerninger jeg skal skrive, så langt min evne rekker til å opfatte dem riktig.Du kan hate eller elske, tvile eller tro om Sovjetunionen. Men mest vil være vunnet ved at du betrakter den som en kjensgjerning. I 15 år har den vært der.

La oss derfor begynne med å slå fast at Sovjetunionen er en kjensgjerning.

Det er ingen dum begynnelse virkelig å fatte rekkevidden av det. 24 Festdager. Så mange har skrevet om Moskva, om dens gylne kupler, om dens halvasiatiske duft, dens museer og merkverdigheter. De ser på byen som på alle andre hovedsteder og finner med rette at byen er meget interessant. Mange finner også at det mest interes sante er alle de innvendinger som kan rettes mot at byen er en socialistisk by. De glemmer imidlertid at Moskva langtfra er noen socialistisk by, enn si noen kommunistisk. Den er en gammel tsarby som i et par hundre år har ligget i skyggen av den mere kunstige hovedstad St. Petersburg. Nei, Moskva er ennu i sine grunntrekk som by et fortidsdokument, som arbeiderne har overtatt med alle dens skrøpeligheter og feudalpreg", og som de nu av all makt søker å få skikk på, så den kan bli mest mulig brukbar for de helt nye formål. Man må ut i landet, til Ural, til den tidligere for bannelsens Sibir for å finne den nye, den socialistiske by, bygget fra grunnen av revolusjonens proletariat. Men allikevel Moskva er Sovjetunionens hovedstad, et sete for den socialistiske arbeider- og bonderegjering, et sete for Sov jetunionens kommunistiske parti. Politisk er den i høi grad social ismens by, hvor grunnlaget for kommunismen har sikre og urok kelige røtter. Over det fantastisk vakre Kreml vaier det røde flagg ved dag og natt. Man ser det hundre ganger, men når man om kvelden går over Den røde plass og ser lyskasterne knitre sine røde flammer i flagget, da går det hver gang en bevegelse gjennem en. Kreml er Moskvas hjerte, og Moskva var den gamle hovedstad i det gamle Russland, et gammelt maktcentrum, hvorfra tyranniet spredte sitt voldsherredømme over stadig større deler av det senere Stor-russland med sine undertrykte kolonier. Som et symbol på at det gamle hjerte har sluttet å leve, som et symbol.' på at det er selve proletariatets kollektive vilje som nu lever og; pulserer i det tidligere Russland, vaier flagget der. Ut i denne by under det røde flagg er det jeg iler så hurtig som mulig. Jeg vil nyte den spesielle glede som fyller mig hver gang jeg er i Moskva. Man puster så meget gladere der. Alt dette brysomme vrøvl som kalles «dannet» skikk og bruk i små borgerlighetens land, er man herlig befriet for her. Mangler du en knapp i din frakk, er dine bukser frynset, er det to dager siden du barberte dig, du er ikke noe dårligere menneske for det. Men kom du i trang, kort jakke med innsydde stryke brett på skuldrene og bukser som viet sig ut som små skjørt, slik som det var høieste mote da jeg forlot det i høi grad snobbete Karl Johan, da vil du vekke den berettigede opsikt for unatur og absurditet. Russerne har et åpent øie for karikatur. Og selv om her er en hurtig stigende velkleddhet, er man velsignet fri for mote. Det skulde jo også være litt innkonsekvent, at man gjorde revolusjon og såtte borgerskapet ut av spillet for så å fortsette å være slaver for den borgerlige motegalskap! En og annen villfarende kvinnesjel treffer man nok, i teater ikke så sjelden —, som har spjåket sig ut med disse heslige lange kjolene fra Paris. Men både jeg og alle andre skikkelige ansten dige mennesker ser med forakt på disse spredte undtagelser . . . Jeg griper mig rett som det er i å gå og synge på gaten. Den første tid sitter ennu den gamle borgerlige «gode tone» igjen i mig og jeg ser mig engstelig rundt. Men ingen bryr sig om det. Hvis noen i folkestrømmen idet hele tatt tenker noe derved, så mener man vel: der går et menneske som synger av glede. Det er godt. Hvorfor skal han ikke synge når han føler

trang' til det? Ja, hvorfor skal man ikke ha lov til å synge litt for sig selv, når man er i den eneste hovedstad i verden, hvor en føler sig lett om hjertet, fordi man er i centret av den største og mest betydelige, mest vidtrekkende av de revolusjoner, de klassekam per, som historien er fylt av . . . Det er min første handling å gå i menneskemyldret i gater som er mere trafikert enn Brogathjørnet en fredags ettermiddag i Oslo, og riktig innånde denne glede. Og jeg kan ikke annet enn smile ved tanken på, at her går jeg ganske ukjent og ube sværet, mens visse journalister fremdeles forsøker å holde liv i legenden om at man ikke får bevege sig fritt omkring, men passes26 på av et eller annet hemmelig politi journalister som snur sig plutselig på gaten, som svinger raskt rundt et gatehjørne for å se om noen følger dem i helene. Og opdager de ingenting, er det også særdeles mistenkelig. Men dette at man selvfølgelig får be vege sig som man ønsker og det i mange retninger i meget høiere grad enn i hvilken som helst annet land jeg har vært, betyr selvsagt ikke at sovjetmyndighetene undlater å ta sine for siktighetsregler overfor folk som har gjort sig berettiget til mis tenksomhet. Sovjetunionen vet at den ikke bare er omgitt av tiender, men at de også finnes innen landets grenser. Det skal vi nok senere få se. Men jeg driver videre rundt i byen og opfanger de første inntrykk av forandringene som er skjedd. Og noen av disse inn trykk kommer gjennem skosålene. Gatene er blitt i høi grad for bedret. Efterhvert får jeg anledning til å konstatere tempoet i denne endring. I løpet av 3 uker (a 5 dager) har man revet op hele den svære Revolusjonsplassen, lagt om sporveisnettet, bygget moderne trafikkøyer og asfaltert hele greien. I løpet av sommeren 1,931 oparbeidet man noe slikt som 380,000 kvadrat meter gate med asfalt, beton, eller moderne gatesten. Og når man husker hvordan gatene var før! Asfalt fantes bare foran gu vernørens palass, den vakre gamle røde bygning* ved Sovjetplas sen, hvor nu Moskva sovjet holder tilhuse. Ellers var gaten bro lagt med runde elvesten, hvis der da fantes noen brolegning. Regnet det, dannet der sig straks søle og i sommervarmen stod støvskyen høit for det minste vindpust. Bolsjevikene har et stort arbeide hvert år med å få noen flere mil av de gamle tsargater i brukbar stand. Det er ikke til å kjenne sig igjen fra vår til høst. Men så har man også et helt videnskapelig institutt for å studere og uteksperimentere veidekker som kan klare påkjennin gen ved at temperaturen svinger mellem 50 graders kulde og 60 graders varme nå det gjelder selvfølgelig ikke for Moskva hvor det sjelden er mere enn 40 grader av den ene eller annen slags, men der bygges også veidekker i det nordlige Sibir og det sydligste Sovjet-Asia. Der er også noe annet nytt ved gatene. Det varer litt før jeg hlir klar over det. De virker ofte så meget rummeligere tiltross for at trafikken er øket. Ved hjelp av mitt gamle kart over byen finner jeg det snart ut. Her på denne plassen lå der jo en kirke. Nu er det blitt et flott asfaltert trafikkcentrum. Og ute påArbat, hvor jeg så mangen gang har mattet smyge mig opefter kirkemuren når trikken passerte i det trange smug, der er det nu fritt og åpent, og trikken snobber sine fire spor over den asfalterte plass med trafikksignaler a la Berlin. Hvor mange kirker var der i Moskva? 40 ganger 40 sier gamle folk for det skal bli et slags hellig tall, og Moskva var en tilsyne latende meget hellig by. Jeg tror de hellige regnemestre har fusket litt og tatt med også helgenbilleder på gatehjørnene for å få frem sitt tall. Jeg refererer bare hvad jeg har hørt, for jeg har ikke selv talt kirkene. Langt viktigere er det at de værste av dem forsvinner og erstattes med lys og luft og plass for den nye tid. De gamle prester og prelater hadde en utekkelig uvane med å legge kirkene akkurat i veien for folk. Hadde man travelt og kom ilende ned en forholdsvis bred og bra gate, så plutselig lå der en kirke og sperret veien for en, og trikker og biler og mennesker måtte våge liv og lemmer i smale krinkler og kroker utenom. Også det er der nu blitt skikk på. Jeg vil stikke innom det store magasin hvor jeg så mangen gang har handlet før. Men døren er stengt. Innenfor står en mann som sier: Sakrito, det vil si stengt. Sakrito er også en hel del andre magasiner og kooperativ. Men likevel er der folk som slipper inn mot å vise et eller annet papir. Og der er heller ingen kø foran dem. Der er altså skjedd en forandring av en eller annen slags nu. Det var bare cigaretter jeg vilde kjøpe, og dem kan jeg få hos en gatehandler. - En rubel esken? De kostet da bare 23 kopek før. Nei da .jeg heller til en annen. Men neste gatehandler forlanger også en rubel, og jeg ser folk kommer og kjøper av ham og be taler sin rubel uten å mukke. Her må altså også stikke noe under, for det er ikke russernes skikk å tie stille, hvis der er noe som de mener ikke er som det skal være. Men det er et par dager for Iste mai og mine interesser slukes snart av forberedelsene til denne massenes fest. Iste mai og 7de november er de to store festdager i Sovjet unionen. Og dagen efter er det hviledag. Disse to dagene vår or host er de viktigste fridagene, felles for alle i Sovjetunionen. Formelt sett er Iste mai en internasjonal kampdag for prole tariatet og 7de november en fest for revolusjonens seier i Sovjet unionen.

Men et slikt skille lar sig i virkeligheten ikke trekke. Ingen av dagene glemmer man hverken proletariatets seier i Sov28 jetunionen eller det internasjonale proletariat. Det er en fest for seier og fest for nye kamper og nye seire for socialismen. Ja, det er en fest for de russiske arbeidere og bønders egen seier, og en fest for forvissningen om at de kapitalistiske lands proletariat nok skal forstå å følge samme vei. Disse festdager er heller ikke bare den ene dag, men strekker sig over forberedelsen lang tid i forveien. Den kan bestå i at cm fabrikk, en arbeidsgruppe, et kollektivbruk beslutter å opfylle så og så mange procent over sin arbeidsplan til Iste mai. De gir en slik arbeidsprestasjon som en «oktobergave». (Her må jeg inn skyte, at efter den gamle tidsregning foregikk proletariatets makt erobring 25de oktober, som efter den nye kalender blir 7de no vember, men man bruker fremdeles uttrykket «oktoberrevolusjo nen»). Og så er det alle de andre forberedelser. Komiteer dan nes for utsmykning av fabrikken og for emblemer i demonstra sjonen. Skolene, husbeboerne, alle former for kollektiv tilværelse deltar på forskjellig måte i disse forberedelser. Bysovjettene tar sig av den felles plan i utsmykningen, de beste arkitekter og kunstnere får sine opdrag. Overalt er der en glad kappestrid om de beste ideer og den vakreste og mest originale utførelse. Det er det frigjorte proletariats gledesfest for «den nye arbeidsdaga, (men her er det ingen parole til utbytning). Og vær endelig ikke redd for at «det private initiativ», som så mange nærer en rørende engstelse for, skal forsvinne under socialismen, vær endelig ikke redd for at ikke det eksisterer. Det er bare kommet op i et høiere plan, det er gått over fra anarki til system. Vi kan kanskje uttrykke det slik at det gamle begrep har byttet ordet «privat» med «masse» og beholdt «initiativ». Dette masse initiativ finner vi i den «socialistiske kappestrid». Vi møter den overalt på vår vei. I dagene like før festen kommer mange av forberedelsens hem meligheter for dagen. Utsmykningen av byen begynner, travle hender arbeider op efter husfasadene, henger i stiger langs veg gene eller i taug ned fra tåkene. Tvers over gatene spennes røde duker med hvit innskrift. Ikke alle handler om femårsplanen, men alle har forbindelse med den socialistiske opbygging. Den lille altan foran hjørnevinduet klæs i rødt og danner sokkel for en kolossalbyste av Lenin, Karl Marx eller Stalin. Butikkvinduene smykkes med draperier, billeder, byster og figurer som illustrerer vedkommende avdelings innsats i femårsplanen. Også de beste29 udarniker kan se sine billeder som agitasjons- og- seiersmateriale i vinduene eller i plakatrekkene som setter farve og fart på alle gjerder. Et konditori har laget Stalins portrett i mosaikk av alle sine konfekt og dropssorter. Et søtt billede vil en sur iakttager si. Et annet vindu har sovjetstjernen av forskjellig slags frukt. De er vel stolte, arbeiderne i en slik butikk når de ser hvordan publikum påskjønner deres ide. Nedover husveggene rulles veldige røde emblemer og gjøres fast. Figurer og tavler heises op. I bil leder og skrift forteller de om de mange seire arbeiderne har vunnet i den socialistiske opbygging. Der er kampparoler fra Marx, Lenin og Stalin. Femårsplanen på fire år. Stolte tall fra de bedriftsgrener som har gjennemført planen på 2:1/2 år, på 3 år, eller som har satt som mål å klare den innen utgangen av det første halvår i det fjerde år. Iste mai 1932 var også de første paroler om den annen femårsplan å se . . . Overalt vrimler pro centtallene som utsmykning. 100 pet., 130 pet., 159 pet. Jeg går og ser på alle disse tall og tenker tilbake på det land jeg kom fra og de land jeg har reist gjennem for å komme hit. Der fun gerer også ofte procenttall som oplysning procenttall om hvor meget arbeidsløsheten er øket . . . hvor stor del av industrien som er stengt, hvor mange skib ligger i oplag . . . Om kvelden lyser også tallene elektrisk. En illuminasjon, hvis make ikke finnes i den annen verden, Maskinhjulene svinger rundt med rasende lysfart. Fra et kolossalbillede av Lenin gnistrer der ut lynstråler som setter liv i industriens hjul. Det behøves ingen tekst til dette. Hvert barn kjenner Lenins elektrifiserings parole. Hvert barn kjenner de grunnleggende Lenincitater for femårsplanene. Lyskasterne fra Kreml spiller over byen og gjør den lyse våraften ennu lysere . . . Forberedelsens fest setter sitt preg på folkelivet. Der er ennu flere mennesker i gatene. De driver rundt og diskuterer utsmyk ningen, diskuterer procentene, viser stolt på de tall som angår de res fabrikk, eller som gjelder de avgjørende arbeidsgrener. Står det særlig dårlig til et sted, er procenten lav, finner han også det. For er det noe man ikke er redd for, så er det å si fra offentlig, for hele verden, om de gode og de dårlige resultater. Utenfor det praktfulle smykkede fagforeningshus: En gruppe arbeidere står og diskuterer. Det går på procenter og brudd på planen. Stemningen er energisk nedtrykt. Så hører jeg plutselig et nytt ord i diskusjonen. Buksir. Det kommer igjen med en30 hyppighet som øker samtidig som gemyttene synes å lysne. Jeg får efterhånden rede på hvad det dreier sig om. En av fabrikkens avdelinger ligger langt efter planen. Nu skal arbeiderne i en an nen avdeling ta den «på slep», det vil si hjelpe den

med å innhente det forsømte og komme på høide med sin plan. Dette skjer både ved at man deltar i arbeidernes møter i den bukserte avdeling hvor arbeidet diskuteres og ved direkte under støttelse i selve arbeidsprosessen. Buksere. Buksir heter det på russisk. En av de nye socialistiske arbeidsformer . . . Byen vrimler av arbeiderdelegater fra alle kanter av Sovjet unionen og mange kapitalistiske land. Festdagene er som en slaL,s mønstring for det internasjonale proletariats øine: Så langt er vi nu kommet med socialismen. De tingene der er ikke i orden ennu. På den kant har 'vi mange vanskeligheter å overvinne. Men farten og retningen er upåklagelig. Foran matbutikkene står lange køer. Det gjelder å sikre sig mat for begge festdagene, for ikke bare butikkpersonalet men også kjøkkenpersonalet skal ha fri, så man må forsyne sig med litt av hvert. Det er disse køene som uvitende og kontrarevolu sjonane skribenter setter slik håp til. Misnøien skal trives bra her. Denne velsignede misnøien som man har satt sin lit fil år efter år. Min venn og jeg stiller oss snart i den ene kø, snart i den annen. Vi står der som om vi virkelig skulde inn og kjøpe noe når vår tur kommer, men vi bare står og lytter. Der prates og vitses, der fortelles siste bynytt, der blir en smule bevegelse, når en vil forsøke å snike sig inn i køen. Men mest av alt går diskusjonen om femårsplanen. De dårlige resultater, de gode resultater. Kullgrubene i Kusbas. Vanskeligbetene med grubene i Donbas. At de ikke kan få produksjonen op i høide med planen. Følgene av Industripartiets sabotasje i 1929 og 30. Resultatene av de Udarnibrigader, som herjer i kulldistriktene. De arbeider som smådjevler. Min kone har en bror som arbeider der. Udarnik? Ja selv følgelig. Han studerte ved Krupskaja-universitetet og studentene dannet en brigade for Donbas. Han skriver at de nettop har fun net 200 lufthammere som den gamle ledelse hadde forstukket på et lager. De svina! I nesten to år har disse moderne maskinene ligget der31 mens arbeiderne måtte slite med almindelig hammer og meisel for å få kullene løs . . . Skytes skulde de, hver eneste bursjoa! Så blir der en heftig diskusjon om kampen mot borgerskapets rester og veien frem til det klasseløse samfund. Der finnes jo andre midler enn bare det å stille den skyldige mot en vegg. En del av køen klumper sig sammen til en ivrig diskusjonsgruppe og det blir en hel liten politisk opklaring av spørsmålet. Men en fremmed, som går på jakt efter denne misnøien i køene vil kunne fortelle, at han med egne øine har sett den heftige util fredshet. Skade at han ikke med egne ører har hørt, hvad mis nøien gjelder. Køene er lærerike. Der har vi atter hørt dette nye ordet Udarnik. Og udarnibrigader, udarnitempo. Tyskerne har over satt Udarnik med Stossbrigadler, støtbrigadér, men er det noe forståelig ord på norsk? En udarnik er en arbeider som påtår sig å utføre sitt arbeide bedre og hurtigere enn den vanlige norm og på alle mater være en spore til forbedring av arbeidet. En rekke arbeidere slutter sig sammen til en udarnibrigade, hei, hvor de får farten op, hvor de skaffer sig litteratur om sitt arbeide, går på kurser, utdanner sig til å beherske teknikken. Går arbeidet dårligere og tregt et sted kan der komme en udarni brigade utenfra, fra partiet eller ungdomsforbundet, til arbeids plassen og ved sitt eksempel vekke liv og ergjerrighet ikke bare i en tilbakeliggende arbeidsstokk, men kanskje mest i en admini strasjon som tar det med ro, som lider av en form for «sakkyndig hovmodighet» og erklærer det for umulig å utføre et arbeide hur tigere eller anderledes enn de har vært vant til i den kapital istiske produksjonsperiode. Mitt første møte med køene er derfor ikke avskrekkende. Men la oss være forsiktige og ikke trekke noen konklusjon, før vi har større erfaring på området. Forberedelsens festdager går efterhånden over til å bli selve dagen. Man er tidlig påferde. Alt kl. 6 er det umulig å sove lenger. Solen skinner varmt inn gjennem vinduet, musikkorps drar forbi. Surret av sang, glade rop, stemmer og sang strømmer op fra gaten. Man styrter til vinduet i bare skjorten for å se de første tog av arbeidere med riflen på skulderen marsjere av sted for å delta i den store mønstring. Tunge faner og lette røde32 duker med dagens inskripsjon blafrer i den svake bris. Nei, ut må man, ut til massenes fest i arbeidernes og bøndernes eget land. I den korte tid det tar å slenge på sig noen klær og sluke noe mat er det blitt fullt folkeliv ute. Skårer av arbeidere drar gjennem gatene med sine emblemer til samlingsplassene og der er et stadig trekk av folk ned mot omegnen av Den røde plass det er de arbeidere som har sin samlingstid først ved I—2 tiden og vil benytte anledningen til å se mest mulig av den røde armes opmarsj. Det som først fanger en nykommers interesse er de mange arbeidergarder, fabrikkenes egne beskyttelseskorps som gjennemfører en slags frivillig verneplikt for å være istand til å beskytte sin arbeidsplass mot kontrarevolusjon og intervensjon. De som drømmer om å erobre Sovjetunionen ved å la sine lands armeer marsjere mot det, vil få en hard nøtt å knekke. Kommer de fiendtlige armeer idet hele tatt over grensen, vil de måtte erobre fabrikk for fabrikk. Der finnes ikke en eneste fabrikk i den ganske Sovjetunion som frivillig vil åpne

sine porter for de gamle herrer, eller for nye herrer. Jeg kan forsikre at i så måte er stillingen uforandret fra borgerkrigens år, da kvinner og barn og oldinger drog mot de hvite tropper med hvad de kunde finne av våben. Ja, krøplingen brukte sin krykke for å slå den forhatte fiende. I tusener marsjerer arbeiderne med sine rifler. Der er garder av bare arbeiderkvinner, der er ungdomsgarder av gutter og jenter, og av dem i de eldres garder er der mange som har den praktiske erfaring fra revolusjon og borgerkrig. Disse arbeider garder gjør med rette et dypt inntrykk på besøkende fra kapital istiske land, for de markerer på en tydelig måte motsetningen. Man kan ikke undlate å tenke på hvor det herskende borgerskap vilde skjelve og treffe de mest omfattende forholdsregler, hvis en tropp på et par hundre bevebnede arbeidere hadde marsjert op i Xste mai-toget. Norge danner absolutt ingen undtagelse. Også der er den herskende klassesamvittighet overfor arbeider klassen så dårlig at de ikke alene ser med redsel på et gevær i en arbeiders hand, men de forbyr en hvilken som helst forsvars organisasjon arbeiderne danner. Helt ut i sin karikatur drives myndighetene av sin frykt for arbeiderne. Jeg er f. eks. i besid delse av et egenhendig brev fra politimester Søhr, hvori det nektes mig tillatelse til å kjøpe en salongrifle, for å fortsette en sport man lærte på statens egen middelskole . . .Men her! Regjeringen står på Den røde plass og hilser ar beidergardene. Det er selve staten som gir arbeiderne våben i hand og opfordrer til at arbeiderne skal gjøre sin fabrikk til en festning. Jo, det markerer en forskjell, en revolusjon. Det mar kerer verdenshistorie. Men, sier skumlerne og efter dem skeptikerne: Det er selv følgelig bare kommunister som får lov til å bære våben. Og det er jo nettop med disse våben at de behersker og undertrykker de andre arbeidere og de stakkars bønder! Bare en liten smule tankeanspennelse vil vise dig hvor denne påstand må være grunn falsk. Av Sovjetunionens vel 160 millioner innbyggere er der vel et par millioner medlemmer av det kommunistiske parti. Men disse 160 millioner har hatt kraft nok til å styrte tsarismen, til å jage 14 forskjellige lands trenede armeer ut av landet disse revolusjonstrenede millionmasser skulde la sig binde eller på noen som helst måte la sig undertrykke av en handfull kommunister, som partiet tallmessig utgjør i forhold til disse masser? Fantastisk er påstanden. Og når man så vet at de kapitalistiske land av all makt understøtter ethvert holdepunkt for en opposisjon mot sov jetregjeringen, vilde en tilsvarende opposisjon innen selve de ar beidende masser ikke kunde undertrykkes med våbenmakt, selv om hver kommunist hadde et maskingevær på skulderen og en kanon på slep. I denne min fremførelse av argumenter ser jeg bort fra de kommunistiske prinsipper som selvfølgelig aldri vil gå med på at en liten del av arbeiderklassen tillates å under trykke en annen del, den være sig større eller mindre. Jeg ser bort fra dette, fordi selve den fremførte skepsis viser at vedkom mende ikke har begrep om kommunismens ideer og teorier. Skulde det kommunistiske parti vilde forvandle proletariatets diktatur til det kommunistiske partis diktatur, vilde det ganske enkelt være ophørt å være et kommunistisk parti . . . Hele gaten er aldeles full av folk. Ingen sporvogner mer, ingen trafikk, men tette masser trauste arbeidertyper, de som har hele storindustriens preg, og de som for 14 dager siden kom fra landsbyen inn til industriarbeidet. Arbeidsfolk, som vet at det er et slit å bygge socialismen, men som også vet at hver arbeidstime er et skritt nærmere socialismen, arbeidere som ved sin egen revolusjonære kraft forvandlet den tsaristiske 12 timers dag til den revolusjonære 8 timers dag, som gjennem sitt eget arbeide har kunnet gjøre 8 timers dagen til 7 timers dag, og somnu er på vei inn i den annen femårsplan for å kunne nå 6 timers dagen . . . Oppe i gaten skingrer et messingorkester. Et par matroskompanier er på marsj til militærparaden. Det er merkelig med matroser. De har en egen evne til å være populære, og de fiffer jo godt op i gatebilledet med sine blå eller hvite busseruller, slengbukser og matroskraver. Den hvite matroslue en millimeter på snei. Kjekke karer, som skal forsvare arbeider- og bondestaten tilsjøs og på de store floder. Der lyder mange opkvikkende be merkninger til dem. Matroser fra det salte hav på besøk langt inne i landet og i full puss . . . skulde det da være forbudt et og annet kvinnehjerte å banke litt hurtigere enn ellers? Man er da heldigvis i et fritt land . . . Idet matrosene svinger inn på den avsperrede gate, kommer en tank svinsende nedover på sine rullende meier. Det rasler og dunker i gatelegemet, men skulde du sett slike narrestreker, skal ikke klumpen gjøre sig grasiøs og lettvint og svinge rundt om sig selv, likeså yndig som en 150 kilos grosserer danser på tå. En almindelig automobil forsøker å komme forbi den da setter tanken farten op, der blir et kappløp bortover gaten mellem den lette bil og den tunge tank. Og sannelig får klumpen fart på sig. Jeg har alltid innbilt mig at tanks beveger sig langsomt og tungt, men her holder den sig side om side med bilen og det ser gran givelig ut som om de er langt over våre hjemlige trafikkreglers maksimalfart. Folk bak avsperringene

følger kappløpet med liv lige kommentarer. Avsperringene ja. Det er et veldig apparat å dirigere millioner demonstranter over Den røde plass og hjem igjen til de for skjellige bydeler. Opmarsjgatene og paradeplassene må selvfølge lig holdes ryddige. Milisen i sine nye, grågrønne uniformer med hjelmer holder folk tilbake på en gemyttlig, men bestemt måte. Men selvfølgelig er der nysgjerrige mennesker, som gjerne vil se mest mulig av militærets opmarsj. Den som bare kunne få lurt sig bort på det gatehjørnet, så fikk man sikkert et glimt av Budjonni! Og mens milisen snur ryggen til og er optatt med å forklare noen hvor de skal gå for å komme lettest frem til sin samlingsplass, piler en ungdom forbi og bortover den avsperrede gate. Men milisen opdager ham og roper efter ham: Du må forstå det, kamerat, at der må være orden i gatene Iste mai, og du må vise disiplin. Så må jo fyren pilte tilbake igjen. Han smiler litt flau, mili35 sen smiler og- publikum vitser høilytt over den uheldige. Der er et forhold mellem milis og publikum som ingen andre steder i verden. Milisen er nu heller ikke den herskende klasses vakthold overfor folket, slik som i kapitalistiske land. Opmarsjen til militærparaden er da noe som kan triste til 9 komme så langt frem som mulig. Der er infanteriet i sine som meruniformer, kjekke karer, med en presis og imponerende marsj takt, men fri for den stive, tvungne parademarsj, som ennu finnes i republikken Tyskland og som er mønster også for de andre «demokratiske» land. I rødearmistenes kolonner er geleddene snor rette og bena settes i bakken som om det var ett ben og ikke seksten. Men allikevel går disse soldatene, de marsjerer ikke . . . Kavaleri på blankpussede hester med skinnende seletøi, prektige hester, resultatet av omhyggelig og omfattende hesteavl. Spreke, fyrige og smådansende nedover gatene. Artilleri dundrer mot brolegningen med tunge feltkanoner. Fire, seks, åtte hester for hver kanon, og alle hester i samme spann er like. Der er ett spann med bare hvite hester, så et med bare droplede, så bare svarte. Hvorfor skal ikke arbeidernes soldater ha stil over sig? Små lette mitraljøsekjerrer, panserbiler med luftskyts og lyskas tere, sanitetskompanier med schåferhunder; alt samler sig til pa raden. Fotfolket marsjerer op på Den røde plass, de andre våben arter stiller sig på Revolusjonsplassen foran opkjørselen til Den røde plass. Et lite rødt adgangstegn, et proposk, lar mig slippe gjennem avsperringene så jeg kan bevege mig fritt omkring de opmarsjerte soldater. En militærparade er i og for sig en begivenhet, og her blir vurderingen en helt annen, for dette er socialismens solda ter, den røde hær, arbeidernes og bøndernes organiserte forsvar av proletariatets eget land. Og" det er min første Iste mai i Sovjetunionen. Hvad under da at jeg stimer frem? Og så er det dette med den «røde imperialisme» som Sovjetunionens og socialismens fiender fabler om og ikke uten virkning. Det er blitt en slags legalisert beskyldning, hvor enhver påpeken av det mot satte møtes av denne tvil som uttrykker: «Ja, dette er du selv iolgelig nødt til å si, men vi tror nu der er noe i det allikevel». Nu vet enhver med litt erfaring på området, at intet er let tere enn å lytte sig- til et lands militærpolitikk. Av og til anbrin ger man en uskyldig utseende provokasjon i en samtale, av og til tier man helt stille og ser tvilende ut. Så må man forstå å36 trekke fra alt skryt og alle kannestøperier og man setter tilslutt prøve på sine resultater ved å diskutere med en pasifist, et «fredsfår» for å bruke det gamle uttrykk. Som en apen bok for tener en dags gjennemreise i Polen at den polske hær har som opgave å utvide landets grenser i øst og vest, når «det store op gjør» endelig kommer. Og man fikk et tydelig billede at den tyske nyimperialisme et par år før Hitler kom til makten i Tyskland. Men nu er jeg kommet til Sovjetunionen for bevisst og konse kvent å stille mig på skeptikernes nivå. Jeg vil prøve den gamle metode også overfor den «røde imperialisme». Dette er mitt første møte med den røde arme, det blir heller ikke det siste. Ja det skal til og med vise sig at vi dumper mitt op i et av disse mange forsøk på militære provokasjoner langs Sovjet unionens grenser ... Men nu står jeg på Revolusjonsplassen, og den er dørgende full av disse røde tropper. Der er ikke mere enn en meter mellem dem og mig, jeg har dem i masser på nært hold, jeg kan lese i deres ansikter og øine og høre hvad de taler om. Jeg har selv vært delfager i militærparade i Norge og husker anden og tonen blandt soldatene, deres bemerkninger når vi stod på stedet hvil. Her er også «på stedet hvil», kavaleristene er steget av hestene, artilleristene av kanonene. De går og pusler om sine hester, snakker med dem, gir hovene den siste avspusning, gnir vekk en antydning til svette på de blankpussede lender. Alt må være iorden. For på tribunens cementbalustrader står de utenlandske delegater, representanter for det proletariat som ennu lever under kapitalismen. Den norske arbeiderdelegasjon er der også . . Og oppe på Lenins mousoleum står regjeringen og representanter for det kommunistiske parti. Nedenfor har de utenlandske mili tærattasjeer sin plass. De er ikke i særlig humør. De har altfor ofte gitt sine rapporter om militærparaden. Den er bare et skue spill, hvor man

mønstrer alt hvad man har å vise frem, ja tropper som er spesielt dressert til å vises frem. Egentlig var den røde arme verdiløs som krigsvåben, og med den stigende misnøie innen befolkningen med bolsjevikenes styre, var det bare å slå til ved en passende anledning, så var disse deilige «normale forhold» atter oprettet i Sovjetunionen. Man forberedte intervensjonskri gen gjennem organiseringen av det hemmelige «Industriparti», som skulde desorganisere Sovjetunionen innenfra, og man hadde bare å gi Polen et bitte lite vink om visse grensestridighefer oppe37 i Østersjøhjørnet med Litauen, så var den fortærende krigs flamme som skulde utslette Sovjetunionen i full brand. Tids punktet var fastsatt til 1930. Prosessen mot Industripartiet gjorde det imidlertid temmelig ubehagelig for de som stod bak planene. De mest energiske offisielle dementier kunde ikke dekke over den kjensgjerning at planens tråd førte til den franske re gjering. Hvad hjelper det at hele socialdemokratiet ivrig for søkte å støtte den franske regjerings uskyldighet? Den prole tariske årvåkenhet var vakt, et krigseventyr vilde bli møtt med den alvorligste motstand av arbeiderklassen i de angripende land, og «misnøien» i Sovjetunionen utløste sig i demonstrasjoner, som i sitt spontane omfang langt overskred selv iste mai-demon strasjonenes millionmasser. Og der var en stemning av enhet som i Norge 7de juni 1905, da borgerskapet holdt siste akt i den ufullendte revolusjon 1814 ... Så måtte jo tidspunktet forskyves, man håpet på 1931, men provokasjonen med jernbanen i Man sjuriet viste at også på det militære område hadde man latt ønsket tre i kjensgjerningenes sted . . . Presis på slaget 9 stiger den øverste leder for Sovjetunionens forsvar, metallarbeideren fra Lugansk, Vorosjilov, tilhest og møn strer troppene. I kort galopp går det mellem infanterigeleddene, derfrå ut på Revolusjonsplassen, hvor småbruker og ryttergeneral Budjonnis kavaleri hilser ham og sin sjef med høie hurrarop. Fra den røde plass holder Vorosjilov en kort tale til soldatene og tar rekruttene i ed. For det er nemlig absolutt ikke «dresserte» sol dater, men rekrutter fra for rige sommer, som deltar i paraden! Glimrende høittaleranlegg bringer begivenheten rundt til alle deler av byen. Klart og tydelig klinger soldatereden setning for setning: ... og hverken spare mine krefter eller mitt liv i kampen for Sovjetunionen, socialismens sak og folkenes broderskap . . . lyder Vorosjilovs røst. ... og hverken spare mine krefter eller mitt liv i kampen for Sovjetunionen, socialismens sak og folkenes broderskap, svarer soldatene. Deres ranke holdning, deres ansikter, de res stemmes fulle klang, deres ørne sier mig at dette ikke er noe de har lært i kasernene. De gir uttrykk for en personlig, sterk Meise, en overbevisning og begeistring for at de er knyttet sammen med verdenshistorien, at de utfører en misjon: Beskyttelse av verdens første arbeiderstat.38 Dette er øieblikket av nesten ufattelig virkning og det setter ens følelser i den heftige bevegelse. I et eneste blikk legenilig gjøres den avgjørende forskjell mellem soldater i de kapitalistiske land og disse soldater som forsvarer vårt proletariske fedreland. Så knaller salutten: arbeidergardene og infanteriet, matrosene defilerer forbi tribunene i tette kolonner. Så en skog av gamle, skitne, fillete faner båret av eldre arbeidere. Det er borgerkri gens veteraner og på tribunene reiser man sig og jubler mot de gamle revolusjonskjempere. Så kommer kavaleriet og artilleri i strak galopp. Med anden i halsen følger man den ville fart. Men det største kunststykke ser man allikevel ikke fra tribunene, men som gammel Starumskar forstår jeg å vurdere de presta sjoner som utføres når artilleriet bremser av den fabelaktige fart i bakken ned mot floden og klarer bråsvingen bort kaien med hester som er blitt halvville av det uvante jag. Riktignok er der lagt et tykt lag sand, men . . . Tankene går det lettere med, de krabber som forhistoriske uhyrer så sanden gyver. Men lenge før den siste militærtropp er over plassen dukker der op i øst en eskadre flyvemaskiner i kampformasjon. Så nok en eskadre, ennu en . . . som mektige grågåstrekk svever de deroppe, luften fylles med en svak dirren av lyd, så blir lyden sterkere ... en kolonne bombefly med fem motorer styrter sig nedover og luften knaller mot trommehinnene. Lettere fly boltrer sig i alle slags kunster, stuper kråke, faller i spinn, faller som vissent løv, kaster sig loddrett ned og suser i siste øieblikk hen over folk som har huket hodet ned i skuldrene i sin instinktive redsel for å få maskinen knasende over sig. Mest imponeres jeg av en eskadre som kaster sig rundt på vingen sidelengs. Det har jeg aldri sett før, ikke engang på amerikansk paradefilm. Det tar pusten fra en og nakke musklene verker i flere dager. Klokken er blitt 11 og ennu står tropper som venter på sin tur. Vi må se å komme oss ut i byen og ikke stå her, fortapt i de røde soldater. Jeg har også foreløbig gjort det som gjøres kan med den «røde imperialisme». Nu melder utsikten til mat sig, og det er ingen ringe ting for en husholdningsløs mann en slik dag. Men det er ingen lett sak å komme tilbake til byen igjen. Alle gater er tett besatt av demonstrasjonstogene som kommer sigende inn fra alle kanter av byen. Det viser sig da også, at før dagen er slutt

har en million ni hundre tusen demon39 strert over Den røde plass. Det tok oss lang tid å komme gjen nem disse enorme menneskemasser. Men vi føler heller ingen trang til å forhaste oss. Vi har sett soldatene, de militære. Nu møter vi fabrikkens soldater, den socialistiske opbygnings nær masser, fylket under et utali av røde faner og demonstrasjons emblemer. Var det et tilforlatelig og trygt alvor over militæret, møter vi den tilforlatelige og umiddelbare festglede hos den demonstre rende arbeiderbefolkning. Det er igrunnen merkelig at man fin ner det påkrevet å konstatere denne begeistring, denne virkelige folkestemning. Men noen tid før jeg reiste hit traff jeg en norsk socialdemokrat, som for noen år siden hadde vært på Den røde plass —på tribunen en Iste mai og han mente at det var umulig å få så mange arbeidere til å demonstrere frivillig som en hyldest til revolusjonen og det kommunistiske parti. Nei, sa han, det var svinaktig fint gjort, og jeg tror de fleste lot sig lure. Men du kan da skjønne det, at jeg gjennem skuet arrangementet! Bolsjevikene hadde kommandert ut alle sine partimedlemmer og andre som ikke torde kny, til å gå over Den røde plass og når de kom ut fra den, sprang de rundt kvartalet og stillet sig op igjen! Senest så jeg den samme fremstilling i de halvoffisielle polske aviser, men selv Pilsudskis presse endret signaler i 1932 og skrev meget åpent om de veldige demonstrasjoner. Hvad det nu kunde komme av kanskje skulde den nyvakte polske sannhetskjær lighet gjøre franskmennene opmerksom på at man trengte flere penger til det polske militærvesen? Men russerne blir ikke overrasket eller rasende når jeg for teller om den norske socialdemokrats skarpsindighet. De ler hjer telig. Det er da også en nesten tragisk komikk, at den slags kan finne tiltro og særlig når det kommer fra folk som selv har hatt anledning til å komme i kontakt med befolkningen og sett deres begeistring og glede over den seier de har vunnet, og de raske fremskritt som landet gjør under arbeidernes hender og bolsjevikenes ledelse. Det er virkelig «hele byen» som er på benene og de tilbringer det meste av dagen på gatene. For en proletarisk festdag er ikke bare å stille sig op i et demonstrasjonstog og marsjere og så gå hjem igjen. Nei, det er en folkefest i ordets bredeste betydning, det er de arbeidende masser som slår sig grundig los på proletarisk vis. Derfor er også byen festkledd helt ut til utkantene, hvor vakre tribuner rummer høittalere, som gjengir alt som skjer. Og der er allslags underholdning i selve demonstrasjonstoget der det beveger sig fremover, for først å få den virkelige marsjtakt når man kommer inn i centrum. Her dannes en ring omkring noen som danser russiske nasjonaldanser, der går en med trekk spill, lenger nede har man improvisert et sangkor, som synger de siste «slagere» de er riktignok ganske anderledes enn den «civiliserte» jassmusikk, men er en aktualisering av de gamle folkemelodier, som har fått den nye tids fart både i rytme og innhold. Særlig er «Jabloski» populær. En vekselsang, et slags stev, som var yndet under borgerkrigen. Jabloski, «det lille eple» triller frem og tilbake med sine meddelelser, sine utfordringer, sin seiersglede. Og som i stevene improviseres de to første linjer efter de aktuelle begivenheter, og koret faller inn med omkvedet. Nu er det ikke borgerkrigens begivenheter, men kampen på den socialistiske industrifront som danner innholdet. Medlemmer av klubbene for folkedans farter rundt i gatene. Er der et punkt i toget som virker dødt, er de der: Hei, kamerater, skal vi ta en dans? Og så dannes der ring, og der instrueres: to skritt til venstre og fire frem. ... Og så synger vi . . . I løpet av etpar minutter er det den herligste spas, slik som det blir når mange uten særlig øvelse skal danse en kollektiv dans. Men arrangørene har også sørget for avveksling i gatebilledet. Der kan være optil tre demonstrasjonstog i en opmarsjgate sam tidig. Og da ikke alle tog avanserer like hurtig har man ypperlig anledning til å se en stor del av de øvrige demonstranter. Der kommer alluminiumsfabrikk nr. 3. Det er 20,000 arbeidere med emblemer for byer enkelt avdeling i fabrikken og særlige merker for hver arbeidsbrigade. Etpar lastebiler har de også med mo deller av sin produksjon. Anfallet av flyvemaskiner som fabrik keres i året viser man ved miniaturmaskiner som bæres på sten ger i lang rekke nedover toget. Og de som er laget over planen er farvet rød det var da noen av dem også. Der kommer en annen fabrikk med en kjempeblyant hvor de nødvendige tall viser deres stilling i produksjonen. Elektriske lamper, automobiler, gummihjul, skotøi, kort sagt hele Moskvas produksjonsliv passerer revy i billeder og tall en levende produksjonsstatistikk, hvis make er utenkelig i noe annet land. Eller hvad mener du, kjære41 leser? Om vi første mai i Norge fikk se et demonstrasjonstog" med emblemer som arbeiderne selv hadde laget av følgende inn hold: «Vi har øket fabrikkens arbeidsproduktivitet med 18 % i for hold til ifjor.» «Vi har senket produksjonsomkostningene ved fabrikken med 3% %.» «De beste arbeidere i vår fabrikk er » Ikke engang kristelige arbeiderforenings medlemmer vilde kunne klare det. For klasselovene er nu engang sterkere enn re ligionen. Det er slik ordnet at de fabrikker som står best i sin produk

sjonsplan kommer først frem til Den røde plass. Og jeg innrøm mer åpent at de arbeidere som jeg og mm venn skulde være sam men med ikke stillet op før klokken 2. Men jeg må i sannhetens interesse også meddele at min venn senere er blitt brigadefører og langt fremme. På en måte var det heldig å være akterut, for nu fikk jeg anledning til å være med hele dagen. Og mens vårt tog langsomt beveger sig fremover kommer nye billeder, nye op levelser. Der passerer en tropp komsomoler, de fleste i sine kjekke vindtøibluser, der en tropp jenter i spissen tromme slagere. Ja, det er jenter som slår trommer også, og sandelig får de takt og appell som ikke gir noen gutt efter. Kjekke jenter, allerede preget av den kvinnelige frigjørelse som skapes av be visstheten om økonomisk likestillethet og frihet. Enkelte foreldre har tatt med sig sine småbarn. De bæres av og til et stykke, når de små ben ikke klarer å holde tritt med lysten og oplevelsen. Den almindelige solidaritet er så selvfølgelig at de små efterhån den får sig en ridetur på skuldrene til de nærmeste deltagere i toget. Men når man kommer til Den røde plass, da skal smårol lingen sitte på fars skuldre og han jubler begeistret op mot folke kommissærene. Men glem nu ikke at heller ikke her er det noen slavisk frem visning av bare de gode resultater. Demonstrasjonen er også en kritikk. Se på den kolossalfiguren av et gammelt skinnmagert øk som trekker et gebrekkelig lokomotiv, hvor fuglene har bygget rede i pipen. Det er transportvesenet som ikke har klart sin op gave. Det er en kritikk av den personlige ansvarsfølelse som ikke er tilstrekkelig utviklet ennu. Værsågod. Vi legger ikke skjul på det. Arbeiderdelegatene på tribunene skal få se også det som42 ennu ikke er iorden ... En lastebil er optatt av en fordrukken arbeider som holder kjærlig om en vodkaflaske og av. flaskehalsen snor en giftslange sig. Det illustrerer både kampen mot alkoholen og forteller at der ennu drikkes mere alkohol enn forenlig med den proletariske kultur. Selvfølgelig er det uendelig meget bedre enn under tsarismen og kolossale resultater er opnådd ved å stille edruelighetsspørsmålet som et klassekampspørsmål. En annen bil er omdannet til et gitterbur, hvor presten, krigsdjevelen og bren nevinsdjevelen er sperret inne. Og mine egne iakttagelser for teller mig, at kommer man i særlig tilbakeliggende egne, hvor socialismen møter megen treg motstand, da drikkes der megen vodka og er der mange prester i egnen. . . Nu blir der fart over vårt tog, vi er komniet helt frem til Kevolusjonsplassen og ser de to veldige emblemer som smykker den gamle hvelving som ennu i 1931 stengte for utsynet ved den ene inngang til Den røde plass. Det ene emblem er sort: I de kapitalistiske land er der krise, arbeidsløshet og undertrykkelse. Det annet er rødt: I Sovjetunionen er der ingen arbeidsløshet og produksjonen og lønningene stiger. Med disse kjensgjerninger for øie marsjerer tre tog, hvert 8 mann høi, inn gjennem de hvelvinger. På den annen side av Det historiske museum ga ten op langs Kremlmuren marsjerer fire tog op og fra Nikol skaja svinger to tog inn. Skulde man ikke juble når man i 9 demonstrasjonstog ved siden av hverandre vandrer over mønstringsplassen i arbeider og bondestatens hovedstad? Den veldige plass er et levende hav av jublende mennesker, av svingende luer, av bølgende røde emblemer. Det er de arbeidende masser, det frigjorte proletariat som jubler op mot sine tillitsmenn, som jubler til sitt parti som har gått i spissen og vist veien til socialismen. Der oppe står de, de gamle bolsjeviker, på balustraden til Lenins mousoleum. De står der på den blankpolerte røde granitt som er bygget op om den store førers minne. Der er gamle hvitskjeggete Kalenin, småbrukeren og metall arbeideren, som er Sovjetunionens president, der er Stalin, stålet, georgieren, hvis hele liv har vært viet det kommunistiske parn", munnen smiler under barten og rundt de skarpe, kloke ørne er det bittesmå rynker av smil, og skulde ikke det kommunistiske partis generalsekretær ha god grunn til å stå der litt tilbake trukket og Me en viss tilfredshet på proletariatets vegne?43 Der er Molotov, formannen i Folkekommissærenes råd, der er Vorosjilov og Budjonni, der er Ordsjonikidse og sandelig er ikke' Rukharin der også. Han hadde noen slemme tvil om proletariatets makt til å gjennemføre femårsplanen, men han innså snart at kjensgjerningene slo hans standpunkter sønder og sammen, og at de i virkeligheten dekket over awikelser fra partiets general linje. . . . Et kvarter tar defileringen, så kommer vi ned bakken ved den eventyrlige Vassilikirke og dirigeres inn i gatene som fører oss tilbake til vår egen bydel. Og så glimrende er trafikkplanen at vi ikke forstyrrer de som ennu holder på å marsjere frem til Den røde plass de siste passerte ved 6-tiden. . . . Men hvor mange utlendinger har sett avslutningen? La oss ta den med, for vi skal gjøre alt grundig. Og den er morsom. De tre musik korps som har vekslet med å spille fra plassen under defileringen, tar opstillingen. Forrest går signalhornblåserne med broderte røde faner vaiende ned fra sine horn, og i flott marsj avslutter de dagens mønstring med en feiende melodi. Da først går folke kommissærene og partirepresentantene fra sin tribune. Der

er nu etpar timers forholdsvis ro over byen, kanskje bare litt mere enn vanlig fridagsliv. Men allerede ved ottetiden øker det ut i festdagsdimensjoner. Det er alle de som skal til festene i arbeiderklubbene, og det er ele som har hatt sin klubbfest dagen i forveien og nu nyter fest stemningen i de illuminerte gater. Vi skal ha alt med og jeg dri ver derfor litt rundt i gatene og bortover de brede bulevarder som omslutter byens centrum i en yttre og indre ring. Et yrende folkeliv. Eldre adstadige ektepar som er ute og «ser på livet», ungdom parvis og ungdom i flokker. Og selvfølgelig er ungdom men interessert i hinannen. Men jeg vil ikke kalle det kurtise, for det er så forskjellig fra den halv perverse, i Vesteuropa så moderne flirt. Her er det så åpent, så naturlig, så kameratslig, så fri for all lummerhet, at vi bare finner noe lignende hos de minst borgerlige lag av arbeiderklassen i de kapitalistiske land. Der borte blir det plutselig en folkesammenstimTing. . . Slags mål? Plutselig svever et menneske op i luften, daler ned i folke svermen igjen, hives pånytt i været fem, seks ganger får han denne medfart. . . . Det er den russiske form for hyldest. En del norske arbeiderdelegater vil kjenne igjen de svevende for nemmelser fra sin egen luftfart. Det er en meget bevegelig formfor «å bæres på gullstol», en proletarisk form. Så viser det sig at det er noen arbeidere som har truffet en udarnik fra sin fa brikk og da må de jo gi sin glede over de vellykkede procenter på dagens demonstrasjonsfaner uttrykk. Er der noen tililende milis å se? En «ordenens oprettholder»? Jo, sandelig går det en med cigaretten i munnen og kona under armen. Han er i tjeneste, men hans tjeneste er lett. Selvdisiplinen er sterkt utviklet, de begynnende former av en kommunistisk kultur er tydelig å spore» og det er også den jeg anstrenger mig for å speide efter. Jeg må virkelig av og til ta mig sammen og anstrenge mig for å huske at jeg skal gå her å se, for jeg ligger under for omgivelsenes glede og gripes av den. Så ganske anderledes alt er her i motsetning til en 17de mai i Norge. Men så du da virkelig ingen fulle mennesker? Jo, det slang en og annen. I alt fire, fem stykker som var slik at de sjanglet påtagelig og utvilsomt, men de var så absolutt undtagelser, så utenfor det hele billede og så helt uten bråk, at de virket på mig som folk som «er rendt fulle», hvilket er noe annet enn den utekkelige type som drikker med det formål å bli full. Jeg var vidne til følgende: En yngre arbeider kom halende på en litt eldre, som var temmelig påseilet og på det stadium da han meget energisk protesterte mot å være i den tilstand at han måtte bringes hjem. Da plasserer den yngre sin motstrebende kamerat på en benk, går bort til milisen som tilfeldigvis befin ner sig like i nærheten: Kamerat milis. De må hjelpe mig å få kameraten min hjem. Han vil ikke bli med mig. Hvor bor han, spør milisen og har ikke særlig travelt. Det viser sig at det ikke er så langt undav, og milisen blir med bort til mannen, som er sunket sammen på benken. Du må ta dig sammen, kamerat. Det ser stygt ut å slenge slik. Den eldre smiler litt fjollet, mumler noe som jeg ikke kan opfatte, og lar sig langsomt og møisommelig reise op. Med ka meraten på den ene side og milisen på den annen begir de sig møfeommelig ivei. . . Kameraten småskjenner: Skjemme sig sån ut første maiMen milisen er klok: Vent heller med det til imorgen, da vil han forstå det bedre. Jeg følger efter dem en hundre skritt eller så, da roper kame raten på en arbeider som går like foran en annen kamerat. Milisen får permisjon, og transporten fortsetter. Jeg tviler ikke på at mannen kommer sig skikkelig hjem og får sin moralpreken sammen med tømmermennene neste dag. Nå, sier skeptikeren. Det er ikke noen merkelig foreteelse at politiet har fått ordre til å være lemfeldig Iste mai. For det første bruker jeg konsekvent ordet milis istedenfor politi fordi der er en viss forskjell på deres funksjoner. Politiet er en herskende klasses redskaper overfor den beherskede. Mi lisen er proletariatets redskap til å fremme den socialistiske op bygging. De er ikke et maktorgan, men et kulturorgan. Og der nest er eksemplet bare tilfeldig fra en Iste mai, fordi jeg da noterte mig det, men det holder fullkommen stikk overfor alle mine senere erfaringer. Drukkenskap er en arvelig belastning, det er en klassesykdom, den behandles som en slik også. Men nu vil vi avslutte vår festdag i en av de mange klubber. Jeg vil helst se en av de nyeste og blir anbefalt forskjellige som nettop er ferdige. Vi velger fabrikken Kautsjuks klubb ute i Osasjovka. En morsom funkisbygning i betong, bygget på hjør net av en gammel klosterløkke, som forøvrig er en nyanlagt park tilhørende klubben. Der er fullt hus til trengsel ved dørene, men min venn ordner det meget enkelt ved å si som sant er, at en utlending er kommet for etpar dager siden og vil gjerne se en Iste mai-fest i en arbeiderklubb. Så blir man hjertelig mottatt, og inne i festsalen er der straks arbeidere som beredvillig avstår sin plass til den fremmede gjest. Festsalen er vel så stor som det nye teater i Oslo. Omkring den er gruppert alle de andre klubbrum: lese- og skrivesal, sjakkværelse, «Leninhjørne» som er et helt rum for sig, sanitetsrum for utvikling av den sani tære kultur, teknisk rum for fabrikkens produksjon, hvor man gjennem oversiktlige

veggtavler kan følge hele fabrikkens fabri kasjon, og hvor der ikke finnes noen «hemmelige produksjonspro sessen), men hvor der er utlagt alle tekniske tidsskrifter så er hver arbeider kan følge med i hvad der foregår i kautsjukkindu strien i den ganske verden. Der er «antikrigsrum», hvor hele den moderne krigsteknikk er vist i instruktive billeder og hvor virkningen av de forskjellige krigsgasser er beskrevet. Og ved46 siden av finnes plakater om gassmaskens bruk. Der er eget kon tor for fabrikkens partiselle, der er fagforeningskontor og ruin for fabrikkomiteen. Og barnekrybbe, hvor arbeidermødre kan sette sine små barn, når de selv er på møte eller ganske enkelt «går i klubben». En praktfull turnhall med overlys står til dis posisjon for innendørs sport om vinteren. I den nyanlagte park er der tennisbaner, all slags friluftsspill, musikktribune for fa brikkens orkester, friluftsteater. . . . Jeg kunde senere konstatere at selv denne mønsterklubb er overtruffet mange ganger av andre klubber. Et festprogram innledes med et kort foredrag som resumerer utviklingen av den socialistiske opbygging i sin almindelighef og samtidig gir en oversikt over stillingen i den kapitalistiske verden. Som neste punkt kommer beretningen fra de institu sjoner som man har «sjefskap» over. Det kan være en skole, og der kommer da en liten delegasjon skolebarn, som avlegger en rapport over alle ting vedrørende skolens virke. F. eks. hvor langt ned skulkeprosenten er kommet, fråvær ved sykdom, hvor meget er opfyllt av skoleplanen, hvordan skolebespisningen fun gerer osv. Og har de noe å klage over, så sier de sandelig fra. På et 7de november-festmøte stod en 12-årig skolepike og for talte forsamlingen at man var meget misfornøiet med fabrikkens representanter i skolen, for de kom sjelden til møtene, og det var galt, for de skulde hjelpe til å få en bedre forsyning med skotøi for skolebarna. 12-åringen står oppe på tribunen, alvorlig og selvfølgelig refser hun de to tusen arbeidere. Og de smiler litt i skjegget og dulter til hverandre: Grei jente! Slik skal det være! Det er ungdom som det blir noe av. Hun får stormende bifall da hun er ferdig. De fleste fabrikker har sin forbindelse med en røde-armeav deling, og med et kollektivbruk. Rødearmistenes delegasjon kom mer op og avgir beretning og efter dem kolkhåsnikene, kvinnene i sine farverike drakter. Ikke sjelden avgir de en spesiell rap port om stillingen blandt distriktets kvinner. Vi får en meget nøiaktig oversikt over kollektiviseringens utvikling, over maski ner, kulturliv, partisellens virksomhet, utsiktene for høsten, kam pen mot kulakkene osv. Og på skolefesten, hos rødegardistene, i kolkhåsen er der selv følgelig delegasjoner fra fabrikken, som avgir rapport —et sy stem til å holde forbindelsen mellem de forskjellige arbeiderelevende, og med den opvoksende slekt det er ikke det minst viktige. Et system som blandt annet bidrar til å utjevne for skjellen mellem by og land. Premieutdeling! Slik lyder neste post på programmet. Så ei det vel idrettsfølkene som kommer frem og får en medalje eller et sølvbeger? Nei, det er da annet enn idrettsprestasjoner som skal premieres. F. eks. en rekord i socialistisk opbygging! For å utfordre dem som er bekymret for at «det private initia tiv» skal bestå, kan vi godt kalle det en premiering av «det r.er sonlige initiativ» i den kollektive virksomhet. Der ropes frem en arbeider som får 100 rubel i premie for å ha særlig omsorg for å holde sin maskin i mønstergyldig orden. Bifallet bråker løs, fordi det er ikke bestandig at det å øke tempoet i produk sjonen følges av en tilsvarende omhyggelighet for maskinen. Nestemann får en ny dress og et diplom fordi han har tatt ini tiativet til og organisert opsamling av alt avfall fra produksjonen. En av rengjøringskonene får en måneds ophold på hvilehjem på Krim for å ha organisert en hel kampanje for bedre hygiene ved fabrikkene. Men denne hygienegruppe har også sine å premiere. En rekke unge gutter får hver sin barberhøvl for særlig aktiv deltagelse i hygienekampen. Stor jubel vekker det, da også en av fabrikkjentene får en barberhøvl som spesiell påskjønnelse! Feilen blir hurtig rettet med et par silkestrømper, for det må jo være måte på å opheve forskjellen på kjønnene også! Der er arbeidere som får diplom, som får ur. Nyttige ting. Også opmuntringen er nyttig, den kommer fra arbeiderne selv, den kommer som en utmerkelse fra selve proletariatet. En pause. Ute i den rummelige buffet strømmer man til. Li monade, te, kaker og kjeks. Aldri alkohol. Ikke en dråpe alkohol tales i noen arbeiderklubb. Kunstnerisk underholdning. Enten fabrikkens egen dramati ske klubb, eller kunstnere fra de mange teatre. Musikk, dans, folkevisedans, jonglører, muntert og alvorlig i passende blanding. Eller som denne Iste mai, et av de nye skuespill den socialisti ske opbygnings dramatiske kunst. Nu skal ikke her skrives om kunst, senere skal noen få linjer også omtale dette emne. Det som hører til de proletariske fest dagers inntrykk er å konstatere at også kunsten, også underhold ningen, også fornøielsene ligger i samme plan, føier sig inn i den48 socialistiske generallinje, og- at det vilde virket unaturlig, som et brudd, om det ikke hadde vært så. Klokken nærmer sig midnatt da vi atter er ute på gaten. Og nu stråler

klubbens fasade i elektrisk illuminasjon. Fra den unge park stiger fyrverkeri op. Vi blir stående i klynger for å se ra kettene stige mot den mørke himmel og sende sitt dryss av farvet ild ned over byen. Min venn og jeg blir straks opmerksom på at vi er gjenstand for en viss interesse, man har kjent oss igjen som de utenlandske besøkende. Og da det ikke er noe jeg heller vil enn å komme i kontakt med så mange som mulig, besørger min venn «innlednin gen». Den er av internasjonal proletarisk enkelhet: Vakkert fyrverkeri, sier min venn til den som står nær mest. Ja, men inne i byen er det enda finere. Er dere utlen dinger? Min kamerat her er fra Norge. Så må jeg gi en rekke oplysninger om Norge, om arbeiderbe vegelsen der, om forholdet mellem industriarbeidere og fattige bønder. Roald Amundsen, hvordan var hans stilling politisk? Jeg må jo si at han ihvertfall ikke hadde vært kommunist, men lot sig nasjonalistisk utnytte, tiltross for at han fra proletarisk synspunkt både var mere sympatisk og mindre borgerlig aktiv enn Nansen. Ja, Nansen? Han var i sin tid overmåte populær herborte, men i de senere år skal han ha hatt slemme politiske tendenser. Merkelig hvor populær Roald Amundsen er blandt de russiske arbeidere? Nå, man kjenner godt til forholdet mellem Amundsen og Nobile, at det ikke var så absolutt hjertelig. Og at Amundsen øieblikkelig såtte livet inn for denne konkurrent, tiltaler i høi grad den proletariske psykologi. De tusen ganger har jeg mattet fortelle om Roald Amundsen. Og de tusen ganger har jeg hørt bemerkningen, i en litt skuffet tone: At en slik mann ikke var kommunist? Man har vanskelig for å forstå det . . . Men denne stadige forundring gir et visst billede av hvilke erfaringer det russiske proletariat har om kommunister. Det er endel som skal samme vei innover mot byen, og vi rusler gjennem gatene, hvor ferdselen ikke lenger er sjenerende . . Der er tre rødearmister i vårt følge, en med flyvemerket på opslaget, en kvinnelig sanitetsarbeider (jo, selvfølgelig i uniform) og en infanterist. Jeg uttaler mig begeistret over militærparaden om morgenen og sier halvt i spøk: Med en slik arme kunne dere erobre det ganske Europa . . . Da vender sanitetskvinnen sig mot mig og sier, ikke uten et visst alvor: Det er fullstendig falsk formulering av problemet. Vi kan ganske sikkert beseire imperialistiske armeer som for søker å trenge over våre grenser. Men det er noe annet enn å erobre hele Europa militært. En slik erobring kan ikke skje gjennem vår røde arme, for i samme øieblikk vilde den ophøre å være en rød arme og bli en imperialistisk. Men den røde hær er iallfall sterk nok til å klare det. —De imperialiatiske armeer er også sterke militært. Men den røde arme har en styrke som intet kapitalistisk land er istand til å få . . . Jeg forstår. Det er følelsen av å forsvare sitt eget land. Kvinnen med det røde kors ser på mig, men hun blir ikke irritert. Hun har øiensynlig erfaring i åndelig sanitetsarbeide også. Efter en liten pause, hvor hun kanskje overveier hvor elementært hun må legge saken an, sier hun: Det er også galt. De tyske socialdemokratiske arbeidere brente sine røde faner for under keiserens ledelse å rykke inn i Belgien for å forsvare sitt «eget land», det kapitalistiske Tyskland. Men de vendte tilbake og gjorde revolusjon, kaster jeg inn. Nettop. Og deri ligger den vesentlige forskjell. En im perialistisk arme består for den overveiende del av arbeidere og bønder, av den undertrykte klasse, som kjemper for sine under trykkeres interesser. Og denne klassemotsetning kan ikke selv den mest geniale forsvarspropaganda hindre fra å komme til ut trykk. Hos oss derimot, er det arbeiderne og bønderne i armeen som forsvarer arbeidernes og bøndernes eget land. Der er altså mgen muligheter for klassemotsetninger. Det er proletariatets land og proletariatets arme. Ja, innrømmer jeg, der er en høist vesentlig forskjell. Men, sier jeg, og er halstarrig, sett nu at de imperialistiske mot setninger f. eks. mellem Amerika og England utløser sig i krig og den internasjonale situasjon i det hele er gunstig. Da måtte det være en enkel sak å feie inn over noen av de små naboland og skaffe den gamle grense tilveie igjen. 4 w r-' v • jI rv r i'j oi 4950 Jeg stiller dette spørsmål meget bevisst, fordi jeg erindrer visse foredrag i den norske radio om dette emne. Men før kvinnen kan svare har infanteristen blandet sig i det. Jeg kan merke på ham at det er vanskelig for ham å holde sig i ro lenger. Men kjenner dere utlendinger ikke engang de enkleste so cialistiske grunnsetninger? Marx har sagt at arbeiderklassens frigjørelse må være deres eget verk. Kjenner dere ikke noe til Lenin? Har dere ikke hørt noe om vår grunnsetning: Vi vil ingen fremmed jord ha, men gir heller ikke fra oss en fotsbredd av vår egen. • Nå nå, beroliger. sanitetskvinnen. —Du overbeviser ingen ved hissighet. Men infanteristen tier ikke, han bare demper sig litt: Jeg skal fortelle dig, kamerat nordmann, at jeg var ved den kinesiske grense, da de forsøkte å provosere oss der. De fengslet og skjøt hundreder av sovjetfunksjonærer ved den russisk-kinesiske jern bane. Og tropper marsjerte op langs grensen og inn på sovjet territorium. Tror du, det hadde vært vanskelig for oss å besette Mansjuriet? Men hvad gjorde vi? Hvad gjorde general BKikher, da en

kinesisk arme kom over grensen? Vi omringet armeen, slik at den ikke hadde noen annen utvei enn å la sig slakte ned. I løpet av to timer skulde der nkke ha vært en levende sjel til bake. Vi lot kineserne utlevere sine våben, men de fikk beholde alt hvad de hadde av proviant og vi ga dem noen tusen kasser av vår hermetikk på kjøpet og lot dem marsjere i fred tilbake over grensen. Ikke et hår blev krummet på kinesernes hoder, kamerat. Slik fører den røde arme krig. Det var ingen ringe stolthet i hans stemme, og de andre deler den. Vi får en rekke episoder fra dette kinesiske felttog og jeg noterer følgende fordi jeg har fått også det bekreftet fra for skjellig hold: * En dag fikk man beskjed om at kineserne hadde samlet en fiyveflotille like ved grensen og hadde til hensikt neste morgen å foreta et luftbombardement på Bliikhers hovedkvarter. Om kvelden blev den røde luftflåte gjort klar. Da mørket brøt frem steg den, og gikk meget høit, langt inn over mansjurisk område. Så snart den første demring kunne merkes snudde man, og fra de store høider kastet de røde fly sig ned i ryggen på den, ki nesiske flyvestyrke, som nettop forberedte sig til å lette. Kineserne flyktet redselslagen for sovjetflyvernes morderiske bomber. I 50 meters høide suste de røde fly over plassen og- lot det regne ned flyveblad! De smiler muntert, som var det en særlig utspekulert skøier strek, man hadde spilt kineserne, og flyveren utfyller historien med detaljer, hvordan kinesernes skrekk var stor over det plut selige og uventede angrep i ryggen og hvilket inntrykk det vel hadde gjort på dem å få kommunistiske fredsprokiamasjoner i no det istedenfor bomber. Krigsførselen mellem de forskjellige kine siske generaler eller de imperialistiske «straffeekspedisjoner» ut merker sig jo ikke ved noen form for skånsomhet. Du må forstå, kamerat, sier kvinnen senere, at vi var fullt klar over at kineserne bare var et redskap for andre ster kere makter, som brukte kineserne til å provosere en krig. Hadde vi ikke ført en proletarisk politikk, men innlatt oss i kamp med provokatørenes redskap vilde der øieblikkelig fra de samme mak ter være skreket op om nødvendigheten av å forsvare Mansjuriets nasjonale selvstendighet, befri de stakkars mansjurer for bolsje vismens redsler og hvad de nu skriver om edle motiver for å maskere sin politikk. Men hør nå her, avbryter jeg. Det er da temmelig sann synlig at en ny verdenskrig vil føre til den proletariske revolusjon i en rekke land, at den altså i virkeligheten vil fremme revolusjo nen, selv om det i forste instans kan se ut som et angrep på revolusjonen. Hvorfor da være så redd for den? Der kommer atter dette litt bebreidende, alvorlig granskende i russernes uttrykk. Kanskje er min provokasjon for grov? Jeg skynner mig å tilføie: Det er iallfall ikke sjelden å høre en slik opfatning blandt arbeiderne i kapitalistiske land. a, sier kvinnen, vi har hatt tilfeller av samme tankegang her også. Men det er tankeløse fantaster, som ikke er klar over at de formidler en helt proletarfientlig politikk. Det er nok å se på en statistikk over den sociale sammensetning av ofrene fra den siste verdenskrig for å bli klar over at proletariatet aldri kan gå med p£ å tillate et slikt middel som en imperialistisk krig ior a fremkalle en revolusjon. Aldri! nesten skrek hun mot mig og hadde møie med å bevare selvbeherskelsen. Der blev en lengere trykket stemning. Jeg er gått for langt i mm jakt efter dette spøkelse, denne «røde imperialismen». Men den proletariske gjestevennlighet beseirer snart dette ubehageligeintermesso, og vi skilles på Arbat som de beste venner. Jeg får deres adresse og lover å besøke dem. Men da de ikke spør efter min adresse opgir jeg den ikke. Jeg er for dem en eller annen nordmann en utlending som er kommet til Moskva for å. se Iste mai og den socialistiske opbygging. Jeg lar det være slik for skeptikernes skyld. Den samtale som her er gjengitt skrev jeg ned samme kveld. Når jeg nu renskriver mine manuskripter halvannet år efter, gjør jeg ikke andre endringer i den oprinnelige tekst, enn de som klart kan sees i mine bemerkninger mellem replikkene. En tilføielse må jeg gjøre for å fullstendiggjøre inntrykkene. Fortellingen om general Bliikher har jeg senere fått fortalt mange ganger, og med like stor begeistring enten det har vært i det. nordlige Russland eller de asiatiske sovjetrepublikker. Bliikher har også erobret sig en sterk og almindelig popularitet på «det kinesiske felttog». Jeg er hermed ferdig med den «røde imperialisme» i denne bok og innlemmer begrepet i samme arkiv som «kvinnesocialisering», det engelske «Sinovjev-brev», de prestelige isstøtter og alt det andre. Jeg er klar over at den gjengitte samtale har mangler, men slik falt ordene og de gjengir allikevel det samme som jeg alltid har møtt i det samme spørsmål i mange forskjellige variasjo ner, og best uttrykt ved sanitetskvinnens energiske, nesten sinte «aldri». 53 S. S. S. R Adygeer, Tsjerkesser, Karabardiner, Tsjetsjener, Kalmyker, Kirgiser, Tatarer . . . Kara-Kalpaker, Tsjuvasjer, Baskirer, Nakitsjevaner, Tadsjiker, Usbeker, Turkmener, Jakuter . . . Det er som et stort anlagt dikt på et fremmed og merkelig sprog, ikke sant? Nå ja, la oss kalle det et epos om vår uviten het, et epos om vår dovenskap når det gjelder å vite enkle ting om den verden som bygger socialismen. Men med disse

oplysninger føler vi oss straks på sikker geogra fisk grunn. Det er folkeslag i Russland, ikke sant? Nei kjære venn, det er riktig nok folkeslag, men ikke i Russland. Sovjet unionen heter det nu. Russland forsvant i og med revolusjonen, og det er mere galt å bruke den gamle tsarbenevnelse Russland, enn det er å kalle De forenede stater for Amerika, slik som vi gjør i daglig tale. 15 år efter revolusjonen må vi virkelig se å få våre begreper litt i orden om socialismens land. Samban det av Socialistiske Sovjet-Republikker er det offisielle navn. SSSR heter det i daglig tale i nesten halve den proletariske ver den. CCCP skrives det med russiske bokstaver. Sovjetunionen er en meget brukbar dagligtale. En union av 7 selvstendige sov jetrepublikken og vel 30 forskjellige former for autonome repu blikker og områder. Vi har allerede reist tvers igjennem en av de selvstendige republikker i Unionen, gjennem Hvit-Russland som grenser mot Polen og med sin nordligste spiss mot Lettland. Vi repeterer: Eget sprog, egen kultur, egen regjering, men felles socialistisk arbeide. Et land med over 5 millioner innbyggere. Syd for det og helt ned til Sortehavet og Det asovske hav lig ger Republikken Ukraina. Intet lite land det heller. 30 millionerinnbyggere, Lille-Russland blev det ofte kalt i de gamle dager og sørgelig undertrykt av Storrusserne som utviklet og næret en bitter strid mellem den fattige bondebefolkning og kosakkbe folkningen. Et kornland i veldig utvikling, efter at proletariatet fulgte det kommunistiske parti og erobret sin nasjonale og øko nomiske frihet. Svart jord og korn. Kollektivbruk, sovjetbruk. Dnjeprostroi, Donbass . . . men også hungerstepper hvor tørken ennu ikke er overvunnet. Riktignok er det kommunistiske parti istand til å skape en overordentlig utvikling av de videnskapelige fremskritt, men å øke regnmengden er ennu bare på eksperi mentenes stadium . . . Krim henger som en pendel på Ukrainas sydgrense. Det her lige Krim, med sine vinhaver, med sine slotter og nye funkis sanatorier. Her hvilte tsarfamilien og adelen ut efter sitt over ordentlig anstrengende arbeide i St. Petersburg. Og hvor var vel det simple folk uvitende og uverdige som ikke kunne forstå hvilke heltemodige ofre disse herrer og damer i virkeligheten bragte ved sitt nerveslitende strev i sine bypalasser ikke en eneste gang stillet de krav om at f. eks. deres nattarbeide skulde avskaffes . . . I lutter omsorg for å skåne det elskede folk for landesorg hvis der tilstøtte det av gud innsatte hoff noe ondt, blev halve Krim fylt med gendarmer, kosakker og Okhrana. Om tsarens sommer slott Livadia stod der dag og natt tre beiter med vakt, tyve me ters mellemrum mellem hver gendarm. Men pendelen har svinget. Nu står der ikke vakter rundt slottene. Og i slottshavene vrimler det av sterke brune kropper, arbeidere fra alle Sovjetunionens kanter som er her for å hvile og samle styrke til nye socialistiske fremstøt. Kolkhåsbønder, grubearbeidere, jernarbeidere, tekstilarbeidersker, kontorarbeidere, rødegardister, traktorførere, rengjøringskvinner, den nye studen tergenerasjon kort sagt alle proletariske arbeidsgrener som er omfattet av fagorganisasjonen og den sociale forsorg finner man representert her. De gamle slott rekker ikke til, hvert år bygges nye førsteklasses sanatorier. Den proletariske revolusjons makt har bragt orden og system og fornuft også over det gamle luksus- Krim. Spør jernarbeideren fra Putilovverkene i Leningrad om det er en «ny revolusjon i Russland» han filosoferer over, der han ligger og baker sin muskuløse kropp mørkebrun på hvilemadrasseen på Livadias tsaristiske gressplen. Han vilde ikke engang opfatte dig55 som kontrarevolusjonær, hr. redaktør, han vilde tro du hadde fått solstikk. Men vi må vide re gjennem SSSR. Sydøstover til fjellandet Kaukasus. Den sydlige del er Den transkaukasiske socialistiske sovjetføderasjon, en samling av 8 nasjoner og en rekke mindre (over 100) nasjonale avgreninger. Den hele føderasjon er som selvstendig enhet tilsnittet Sovjetunionen. Langs grensen i syd mot Lilleasiatisk Tyrkiet ligger først Ads jar istan med Batum, som er utførselshavn for olje denne Jordens flytende kraftkilde, som fra hundreder av boretårn i Baku ledes i femårsplanens nye ledninger tvers over Kaukasus. Både oljeledningen til Batum og den ennu nyere til Tuapse er av interesse som noen av de mange eksempler på den socialistiske rasjonalisering av produksjonen. De frigjør jernbanen for kraftforbruket ved de endeløse oljetog som overbelastet jernbanelinjene og fordyret omkostningene. Videre langs grensen sydøstover ligger Sovjetarmenien, det eneste sted i verden hvor det forfulgte og mishandlede armenske proletariat har funnet et virkelig fristed og hvor nasjonen blom strer under den trygge socialistiske frihet. Her er nesten tropisk klima, teplantasjer, nye kaffeplantasjer. Og nordover hever fjel lene sig med vinhaver, med korn og frukter og øverst mot den tindrende blå himmel den blendende hvite evige sne. Opover fjellskråningene ligger gamle slott, nye sanatorier og komplekser under bygging. Kaukasus er ved siden av Krim det viktigste av arbeiderklassens kursteder. Her sprudler de radium aktive Narsan-kilder, her er svovelbad, her er sol og støvfri luft, her er sommer året rundt.

Selv januar har en middelstemperatur av 6 varmegrader. Videnskapelige ekskursjoner og flokker av proletarturister streifer over fjellenes skråninger. Togene hit er overfylt året rundt . . . Vi tar oss en liten tur her, men ikke den slagne landevei, for sa mange har skrevet om det. Hvis vi er i Tiflis i føderasjonens hovedstad, og drar 60 kilometer nordost rett op i ville fjellene kommer vi til Sjevsurien. Det er et litet fjelland med noen få tusen mennesker. Men dette folk har vært gjenstand for en rekke videnskapelige ekspedisjoner, som har forsøkt å løse folkets my sterium: «Hvordan er de egentlig kommet hit op i fjellene?» En amerikansk journalist forkynte i sommer gjennem «ver denspressen» at han hadde «opdaget» dette hittil ukjente folk. Denne meddelelse er like opsiktsvekkende som om en amerikaner56 Oversiktskart over de viktigste sovjetrepublikker.5758 på en turistdamper «opdager» at der i Finnmark bor et vilt og hittil ukjent folkeslag som heter lapper. Nei vi skal ikke lage sensasjon. Hvis kjensgjerningene om Sovjetunionen er sensasjo nelle får de være det i kraft av sin egen reelle verdi. Vi skal ikke Håse dem op men holde oss på jorden. Allikevel blir det nok av interesse tilbake. For disse snaue 60 kilometer i fjellene har vært nesten uovervinnelig for all samkvem med den omlig gende befolkning. Veiene ditop er smale stier langs de bratte og ville fjellskråninger. Og skulde du ta dig en tur dit vilde jeg råde dig til å sitte pent og rolig på hesteryggen, for hesten er meget sikrere på bena enn du i disse farlige egner. Et ufor siktig skritt en centimeter til siden og du ligger tusen meter nede i fjellslukten. I en høide av tusen meter når du endelig frem til en liten åpning i dalen, og der støter du på den første «aul», det vil si landsby, som ligger i trappetrin opefter fjellskråningen. Hvert hus, hver «sakla», er bygget i etasjer bak hverandre, slik at du fra annen etasje kan gå ut på taket av første. Enkelte har også en tredje etasje med utgang til taket på annen. Når beboerne har forvisset sig om at du kommer med fred, blir du innbudt til huset som gjest, og forskjellig mat blir satt frem for dig, melk, brød, som er laget av mel og fårefett, knadd sammen og stekt på flate stener. Spiser du maten med glede, da er du husets og landsbyens venn og ingen kan gjøre dig noe ondt så lenge du står under gjestevennskapets beskyttelse. Men kjenner du ikke skikken og liker du ikke maten blir det opfattet som en fientlig handling, som en utfordring og fornærmelse, og det kan gå dig ille. For her i dette land er sedvanen, skikkene, både lov og religion. «Adat» heter reglene for skikk og bruk, og å bryte noen av dem er en så alvorlig afære at det kan koste livet. «Adat» er en blanding av mange sedvaner og skikker hen tet mange steds fra, litt fra oltidens religioner, litt fra muha medanismen, indiske religioner, kristendom. Det er staute, vakre folk som bor her, skarpe i blikket og sterke, litt magre slik som man gjerne finner dem oppe i fjellene. De er kledd på en måte som har fått de første videnskapelige ekspedisjoner til å opstille den hypotese at man her hadde med efterkommere av de gamle korsfarere å gjøre. Mennenes kapper er nemlig brodert med hvite kors på skuldrene, deres bluser har korsbroderier, ofte i farver. Ved sine kampleker og festspill bru59 ker de ringbrynjer, hjelmer med visir. Store slagsverd og pil og bue hører med til festutstyret. Men det er riflen som er hoved våbenet ved siden av den skarpe, slanke og praktfullt utstyrte dolk. Mange av skikkene, fremfor alt den store sammenblanding av så mange slags skikk og tro, og disse korsene og middelalder våbnene skulde tyde på at levninger fra korstogene hadde søkt tilflukt her i fjellene og blitt boende der i århundreder, avsondret fra omverdenen. De senere forskninger kan ikke opretthold e denne teori, idet man ikke har noen pålitelige holdepunkter for den. Man nøier sig med å konstatere, at den oprinnelige befolkning gjennem ti dene er blitt opblandet med flyktninger fra andre egne som sa har bragt sine skikker og sin religion med sig, og litt efter litt blandet noe av den inn i den oprinnelige. Hovedrasen er georgier eller nøiaktigere bestemt karthveler. De regner sig som kristne, men den protestantiske religion vil sikkert ha fore kommet dem likeså merkelig, som protestantene vil finne kristen dommen hos dem. Jeg for min del kan ikke se noen synderlig prinsipiell forskjell på de ceremonier som kirken hjemme i Norge driver med når det fødes en ny prinsesse, og de besvergelser som de kombinerte medisinmenn og prester har foretatt oppe i disse ville fjell. Blandingen av medisinmann og prest har vi jo også hos oss i kirkebønnen for syke, for ikke å snakke om Storm- Monsen. Til de spesielle «Adat» regner man en sterk slektsfølelse, som gir sig uttrykk i en streng hevdelse av den myndighet som til kommer slektens overhode. Denne myndighet arves i direkte linje, slik at det ofte kan være ganske unge gutter som er slektens overhode, og som alle andre, også hans mor, må lystre. I praksis blir den mindreårige veiledet gjennem råd av slektens eldste. Kvinnene har ingen ting å si, de har bare å arbeide og slite, mens mannfolkene hengir sig til jakt, ridning og våbenbruk. Det å være slektens overhode er ingen behagelig jobb, for blodhevnen hersker eller

rettere sagt har hersket til de aller siste år. Gjennem århundreder har det vært slik at to fientlige slekter har gått og knallet ned hverandres overhoder. Barna blev opdratt med det hovedformål å kunne utøve sin blodhevn, hevde slektens ære, som det så smukt heter. Men også her bestod der merkelige lover: Under visse omstendigheter kunde de to fientlige slekters eldste tre sammen og bli enige om å opheve60 blodhevnen. Og nu er den helt avskaffet, riktignok efter et iher dig arbeide fra sovjetmyndighetenes side. Av de mere tiltalende skikker er brorskapet. To unge menn som føler sig kameratslig knyttet til hverandre inngår brorskap ved å skave litt sølv op i det hjemmelagede brennevin Arak, og drikke det under høitidelige ceremonier. Den nye bror skal der efter tilbringe natten hos sin venns søster, Uten klær på, med en skinnfell over sig, skal de tilbringe natten sammen i samme seng og uten å sove. Piken har en dolk hos sig, og gjør den nye bror noen tilnærmelser har hun rett til å drepe ham. Hvis hun ikke hevner en eventuell krenkelse, har den øvrige familie ikke alene rett, men også plikt til å drepe ham som ikke var verdig til brorskapet. Men så sterk er sedvanens makt at sjevsurene hevder at det er hundreder av år siden noen forbrøt sig mot sin fostersøster, tross denne drastiske prøve på det virkelige bror skap. En annen form for en slags ridderlighet er den regel at to som er kommet i strid er nødt til å innstille kampen, hvis en kvinne kaster sitt tørklæ mellem de stridende. Men dermed var også kvinnens rettigheter slutt. Den værste lidelse de hadde i sin undertrykkelse var den skikk som angikk deres moderskap. Man hadde den opfatning, som finnes hos særlig primitive folkeslag, at kvinnene er urene under menstruasjonen, og dette gav sig drastiske utslag når kvinnen skulde føde. Uten for hver aul, på et avsides og øde sted, var der bygget en lav stenhytte, «Samsevlo». Hit måtte kvinnen som skulde føde trekke sig tilbake. Ingen mann måtte nærme sig denne hytte og ingen kvinne fikk gå inn i den, men måtte sette maten til den unge mor fra sig utenfor hytten. Her måtte den fødende opholde sig ganske alene i fjorten dager. Kom hun ikke selv ut derfrå, gikk en av kvinnene inn og fant ofte både mor og barn døde frosset ihjel av den strenge vinter oppe mellem fjellene, eller så yn kelig forkomne at de måtte bæres hjem. Merkelig, vil du si, kjære leser. Merkelig hvor mange slags rare folkeslag de har i Sovjetunionen. Og det er riktig. Her er henimot 200 forskjellige nasjonaliteter med sine mer eller mindre særpregede vaner og skikker og overtro og gamle vrangforestil linger. Et rikt felt for den vitenskap som studerer folkeslag. Men det mest interessante er ikke dette med blodhevn og bror skap og samsevlo. Når du har dannet dig et billede av dette egenartede fjellfolk,61 sjevsurene, så skal du stille spørsmålet: Hvordan skal vi få disse folk interessert for socialismen? Hvad vilde du gjøre? Tenk på hvor vanskelig det er å få utryddet gamle vaner og vrangfore stillinger innen din egen bekjentskapskrets. Vår «Adat» om kon firmasjon er bare vel 300 år gammel og innført av en dansk ene voldskonge. Men se hvilken makt den har selv over dem som tror sig frigjorte. Eller rokk ved pinsevennenes tro, eller tenk hvor seig og hårdnakket den gamle barbariske opfatning og behand ling av «ugifte mødre» og «uekte barn» kan holde sig. Bevebnet med disse erfaringer fra dine egne omgivelser skal du i vei op til det stolte og trossige fjellfolket og preke sociaiis men. Det er dig strengt forbudt å bruke makt, for i Sovjet unionen anvendes makt bare overfor gjenstridige borgere og storbønder, mens arbeidere og småbønder vinnes for socialismen gjennem overbevisning. Og overbevisningen skapes ikke så me get ved tale som ved kjensgjerninger. En viss hjelp har du selvfølgelig i at befolkningen nu har hørt om revolusjonen, og sett litt av den også, når de har vært nede i Tiflis om sommeren. Men alle de gamle borgere og men sjevikene fortalte også alle de forferdelige tingene om bolsje vikene som borgerpressen ennu rett som det er fyller sine spalter med. Så fjellfolket har holdt sig mistenksomme. Like efter revolusjonen var et par agitatorer dradd op i fjel lene på eget initiativ og ansvar og begynte å agitere mot alle de gamle skikkene og for de nye ting. De forsvant snart med en kule gjennem kroppen, og blev prisgitt villdyrene og gribbene nede i en fjellslukt. Partiet hadde nok å gjøre med å lede kam pen mot kontrarevolusjonen og englenderne som sammen med mensjevikene forsøkte å sette sig fast i de rike oljedistrikter i Georgien. Først da kontrarevolusjonen var slått, fikk man for alvor tid til å beskjeftige sig med de nasjonale minoriteter og grupper. Sjevsurene blev heller ikke glemt. En sommer kom en liten ekspedisjon op i fjellene. Den var sendt av partikomiteen i Tiflis. De kom som venner, spiste godt av den frembårne gjestemat, og fikk lov til å slå op sitt telt ved aulen. Der var også kvinnelige kommunister med. De gav sig i prek med aulens kvinner om daglig liv og stell, slik som kvin ner snakker om det som optar dem i de daglige spørsmål. Og så kom gjestene frem med en separator. Hvorfor skal dere slite slik, når der er maskiner som kan gjøre bedre og hurtigere arbeide?62 Og separatoren var jo en merkelig ting. Mannfolkene måtte komme

og se på den, og de som ansa det for den største nedver digelse å befatte sig med «kvinnfolkarbeide», de kunde selvføl gelig godt stelle med en maskin. For første gang på mange århundrer, kanskje årtusen, deltok menn i husholdningsarbeidet. En adat var brutt uten at sjevsu rene selv var klar over det før efterpå. Radio hadde ekspedisjonen også med. Om kveldene samlet landsbybefolkningen sig utenfor teltet og hørte musikk fra Moskva, og de fikk sig forklart alt det tekniske ved radioen, iallfall i store trekk. Så sluttet musikken og der kom et foredrag, en agitasjons tale. Nei så merkelig. Hvem kan det være som snakker. Kanskje det er Lenin? Det varte ikke lenge før man fikk radioen innstallert i et tomt hus som blev den første socialistiske klubb. Og hver kveld gikk folk dit, særlig ungdommen, og lyttet til stemmene som kom gjennem luften fra Moskva. Når radioen tidde forklarte ekspe disjonens medlemmer alle de ting som stod i forbindelse med talen i radio. En læge hadde de også med sig. Han gjorde godt arbeide blandt de syke, og da, en ung kone skulde føde og gikk og graet sig for samsevloens redsler, erklærte doktoren at hun led av en sykdom, som han ga et merkelig navn. Teltet blev laget om til syketelt, og efter et par dager fødte hun sitt barn der og fikk omhyggelig pleie. Dette vakte ikke så lite opstandelse blandt sjevsurene. Men det var jo denne rare sykdommen hun egentiig led av, og man kunde ikke hjelpe for at hun fikk et barn mens hun var syk. Så dette var altså noe ganske annet. Og da skikken først var brutt gikk det i grunnen merkelig lett å få den helt avskaffet, for samsevloen hadde selvfølgelig ligget som en hemmelig tyngende redsel over folket, og særlig over kvin nene. Kort tid efter hadde man det første sykehus, som også var fødselsklinikk. Og før sjevsurene egentiig fikk sukk for sig hadde de kastet av sig sine gamle fordommer og skikker som de året i forveien hadde ansett som ukrenkelige og hellige, og som de vilde ha for svart til siste blodsdråpe med sine rifler. Selvfølgelig er det mange av de gamle og halvgamle som ikke kan forsone sig med de nye tiders tilstand, og der slenger nok et og annet mannfolk63 som ikke liker at han har mistet sitt uinnskrenkede herredømme over kvinnene. Og de gamle ryster på hodet og snakker om tide nes fordervelse og den oprørske ungdom. Lå ikke vi i samsevloen og fødte dere til verden, som det har vært skikk her i hundrer av år? Er dere for gode til å leve slik som mor og mormor og mormors mor har levet? Slik lyder de siste rester av reaksjonære toner her i Sjevsurien, likedan som de fremdeles lyder i Norge og andre land. Andre av de eldre forsøkte å forsvare det gamle ved å kalle det for «nasjonale verdier» som gikk tapt, og de gamle prester hang i alt hvad de orket for å redde hvad reddes kunde av den makt som de så gli ut av sine hender. Men det gamle var brutt ubehjelpelig sammen. Kommunistene hadde lagt sitt arbeide på de mest undertrykte, på kvinnene, og på ungdommen som ennu ikke var så sterkt bundet av de gamle tradisjoner. Ikke ved flammende taler var disse vunnet, men ved å stille op små programmer om det som trykket i det daglige liv, for gjennem dette å skape jordbunn for de videregående krav og for den virkelige, oplevde forståelse. «Arbeidernes frigjørelse må være arbeidernes eget verk.» sier Marx. «Sjevsurenes frigjørelse må være sjevsurenes eget verk.» sier kommunistene i det praktiske arbeid for socialismens gjennem førelse. Og nu er man nesten helt oppe i fjellene med den nye bilveien som er sprengt inn i fjellsiden. Bilveien som skal sette sjevsu renes nye socialistiske fellesbruk, deres kvegkålkhåser, i forbin delse med industriarbeiderne i Tiflis. Slik har proletariatet gjennem sin revolusjon fått kraft og makt til å hoppe over århundrer i utviklingen, til å løfte sjevsurene frem fra et merkelig middelalderfolk til et fritt og moderne so cialistisk folk med elektrisitet og moderne maskiner for den socialistiske fellesdrift. Men det er ikke den forfriskende Narsan eller naturgleden som får imperialistene og storfinansen til å ha sine kjærlige øine rettet på Kaukasus. Det er oljelukten som pirrer deres nese. Den tykke brune strøm som spruter fra Jordens indre, får dem til a slikke sig om munnen. Rike metalleier og rike frukthager skjerper appetitten. Den kaukasiske olje hører til brennpunktene i verdenspoli64 tikken. Vi bør derfor benytte anledningen til å se nærmere på den. Det var i 1859 at den første oljeboring blev foretatt i Ame rika, men først i 1880 årene blev der alvor av noen oljedrift i Baku. Funnene var så rike at i 1901 var Russland verdens stør ste leverandør av jordolje, Imidlertid gikk Amerika snart forbi og selv om Sovjetunionen har opfylt sin oljeplan på 2% år istedenfor på 5, står Amerika fremdeles som den største oljeprodusent med Sovjetunionen på annen plass. Hvor lenge dette vil vare tør jeg ikke spå noe om, men mange sakkyndige mener at cljeforrådene i Sovjetunionen er betraktelig større enn noe annet lands. Det er først ide aller siste år at der er foretatt en systematisk undersøkelse av olje kilder innenfor Sovjetunionens områder. Resultatene av disse synes å vise at der er et kolossalt underjordisk oljefelt som strek ker sig fra Kaukasus inn i Lilleasia og Centralasia. Både kil dene i Persia og Mesopotania tilhører dette distrikt,

og vi treffer det igjen helt borte i Usbekistan. Foruten i Baku er det annet store kaukasiske oljefelt i Grosny. Den gamle oljeutvinning fore gikk efter de vanlige rovdriftmetoder. Man interesserte sig bare for de oljefelter hvor oljen så å si lå nesten oppe i dagen. Nu er de kaukasiske oljefelter vitenskapelig bearbeidet med de mest moderne tekniske instrumenter og maskiner og det viser sig at mange steder ligger oljen i 22 lag under hverandre. Olje lagene går under Det kaspiske hav og der er allerede foretatt store utfyllinger av den grunne strand for å få oljen op i dagen. Man diskuterer nu muligheten av å senke Det kaspiske hav slik at man får en strandlinje som er 200 meter bredere enn den nu værende. Men det er ikke bare å få oljen til å sprute op av jorden, den skal også rundt i landet og gjøre nytte som drivkraft i den veldige industrialisering og den skal eksporteres til utlandet for å skaffe penger til de store maskinkjøp. Omsetningen av oljen er derfor et meget stort transportspørsmål. Jernbanen viser sig å være et for gammeldags transportmiddel hvor det gjelder slike mengder flytende energi. Fra Baku og Grosny fører allerede tre store rørledninger tvers over Kaukasus til Sortehavet. Fra Batum og Tuapse kjenner vi de store oljeledninger. Men de er vesentlig for olje som eksporteres og som forsyner indu strien på Sortehavskysten. Oljen må inn i selve landets hjerter og nye ledninger bygges. En vestlig som skal helt til Ukraina65 og en nordlig- bortover mot Moskva. Men til disse nye store rør anlegg fra dette oljefelt må vi også regne ledningen som går fra de helt nye oljefelter i det nordøstlige Kaspiske hav og op til Samara. Heroppe ved det nordøstlige Kaspiske hav er der i løpet av de par siste år en nybyggervirksomhet som slår skildringene fra Amerika fullstendig av marken. Et område på over hundre tu sen kvadratkilometer viser sig å være et eneste rikt oljefelt hvor oljekildene ligger like op i dagen. På den tidligere øde slette vokser der op byer, oljetårnene står som en liten skog, arbeidere, vitenskapsmenn og ingeniører yrer som fluer i travi virksomhet med å bygge det nye Baku i dette Ural-Emba distrikt. Olje har man også funnet langt i nord ved elvene Ukhta og Petsjora, borte ved Baikalsjøen, på Kamtsjatka og på øen Sakha lien. Og efter hvert som de veldige strekninger blir utforsket kom mer meldingen om stadig nye funn av oljekilder. Men ennu står oljedriften i Kaukasus som den rikeste og den som er best teknisk utbygget. Alle de hjelpemidler som den mo derne vitenskap har kunnet stille til rådighet er tatt i bruk. Mens oljeproletariatet i Baku før revolusjonen var noen av de verst utbyttede industriarbeidere i Russland og levet i kår som nesten ikke kan beskrives, er det å være oljearbeider nu en be tjening av velpleide maskiner. Revolusjonen har ikke bare flyttet proletariatet i Baku fra en stinkende og usund og skitten prole tarby til en helt moderne og sanitær fabrikkby, men den har også løftet proletariatet op til et meget høit kulturnivå. Intet under at storfinansen slikker sig om munnen og ergrer sig over de tapte sjangser. Der finnes visse minner i dette land, visse engelske og socialdemokratiske minner fra revolusjonens første år. Englenderne sendte sine tropper for å støtte de geor giske socialdemokrater mot proletariatet. Vi behøver bare å ta damperen fra Baku tvers over Det kaspiske hav til Krasnovodsk, som er republikken Turkmenistans havneby, så vil vi et stykke oppe langs jernbanelinjen finne et minnesmerke på det sted hvor de 26 folkekommissærer fra Baku blev henrettet under ledelse av engelske offiserer. Vi stopper et lite øieblikk til i Krasnovodsk, for vi er nu kom met inn i en ny verdensdel, i Asia, og det er mange interessante ting å merke sig alt nu, skjønt vi skal ta denne del av Sovjet66 unionen meget grundigere i en annen bok. Det kaspiske hav er vårt første møte med de mange innelukkede sjøer som har store tilløp av elver, men intet utløp, og hvor der ikke er noen fare for oversvømmelse, tvert imot synker vannstanden millimeter for millimeter. For at damperen som bringer oss over til Asia skulde komme op til verdenshavenes overflate måtte den gjøre et hopp, 26 meter høit. Oppe i Kalmykernes område i nordvest kan man finne de tydelige spor efter Det kaspiske havs tidligere bredder, dengang da Volga hadde utløp til Det sorte hav og Det kaspiske hav var tre ganger så stort som nu. En rekke saltsjøer som er blitt liggende igjen i det gamle elveleie forteller om denne før historiske begivenhet. Den østlige del av bredden, hvor vi nu befinner oss har sine mektige saltlagre langs den tidligere sjø bunn. Vel en milliard tonn er det anslått til når man regner bare den høieste kvalitet av dette salt, som under tsartiden dan net et av de mange utbytningsmidler overfor den salthungrende befolkning i de store saltfattige distrikter. Ørkenene langs denne saltkyst har også sin historie. Det var en yndet sport for de kon trarevolusjonære å transportere sine røde fanger fra Kaukasus kysten over til disse ørkener og landsette dem der hvor de for det meste ynkelig omkom av sult og tørst, mens bare få efter uende lige lidelser nådde frem til bebodde egner. Vi passerer altså hurtig de tre centralistiske sovjetrepublikker Turkmenistan, Tadsjikistan og Usbekistan, som er Sovjetunionens grenseland mot Persia, Afganistan, India og

Kina. Det er den gamle tsaristiske koloni Turkestan som nu har fått sin nasjonale organisasjon og økonomiske frihet i disse tre republikker. Gamle asiatiske kulturfolk, som har stått stille, eller er gått tilbake i de siste tusen år. Vi skal avslutte vår reise med å se hvordan so cialismen kan springe over disse tusen år. Men ennu har vi å orientere oss gjennem den største og i vir keligheten også den første av Sovjetrepublikkene. RSF S R: Russiske Socialistiske Føderative Sovjet Republikker, som omfat ter hele den gjenværende del av det tidligere tsarrike, og som var «Sovjet-Russland» til de andre republikker sluttet sig til og der blev dannet en union. På de første penger, på de første fri merker efter revolusjonen står RSFSR. Sovjetunionen blev først oprettet 30. desember 1922. RSFSR omfatter altså først og fremst det gamle «Storruss land». Det vil si alt av europeisk Russland som ikke tilhører re67 publikkene Hvit-Russland, Ukraina og Transkaukasiske sovjetføde rasjon. Dessuten omfatter RSFSR hele den del av Asia som før gikk under fellesnavnet Sibir. Men som navnet sier er denne vel dige republikk igjen delt i en rekke føderative republikker, og en rekke autonome nasjonale områder. Vi tar først en liten tripp nordover til republikken Karelen, som ligger langs den finske grense helt op til Murmanskområdet. Karelene er et folk beslektet med finnene, og landet har meget av den finske naturs egenskaper. Befolkningen er mere enn for doblet siden revolusjonen, men kommer allikevel ennu ikke over den halve million. Store papirfabrikker og sagbruk vokser op i overensstemmelse med landets andel i femårsplanen. Elektrisitets verk, åkerbruk, fedrift. Det er her dere driver med «dumpingkubb», sier jeg til den norske forstmann Tandberg som steller med skogene. Er man ikke ferdig med den agitasjonen ennu? I lengden kan det da ikke gå å fortie hvad alle fagskrifter må innrømme, nemlig at vi selger til nøiaktig de samme priser som verdens markedet. Jeg har også inntrykk av at platen virker litt slitt og må erstattes med nyere. En ting forundrer mig nesten. Det synes som om en stor del av arbeiderklassen ligger under for dumpingagitasjonen og ikke tenker over at en socialistisk produksjonsmåte nødvendigvis må falle betraktelig billigere enn den kapitalistiske. Hvorfor kal ler de sig socialister når de ikke engang kan forstå så. meget av socialismen ? Jeg møter et kjent ansikt på gaten Nei, fan er det dig! utbryter jeg med dette klassiske norske uttrykk for gjensynets glede. Det er da også over ti år siden vi har truffet hverandre. Den gang var han politisk flyktning, dømt til døden av Mannerheim og hans garde. Nu er han president i republikken Karelen. La oss fra Karelen ta Murmanskbanen opover til Ishavskysten. Der er en gammel norsk fiskerkoloni, som i 1J931 organiserte sig i en fiskerkolkhås. De driver altså sitt fiskeri kollektivt og har ikke på noen måte merket at socialismens gjennemførelse skulde kreve noen overordentlige og særlige rafinnements for nordmenn. Det er på øen Kildin de holder til og der har de blandt annet en68 interessant naturmerkverdighet å vise frem. Ferskvannsinnsjøen Mogiljnoje ligger ca. 20 meter over havets overflate, men har en fiskebestand av utelukkende saltvannsfisk. For ikke mange år tusener siden har hele øen vært en grunne, men langsomt har landet hevet sig efter å være befriet for ismassenes trykk. Fisken er blitt innestengt, vannet er efterhånden blitt ferskt og fiskene har gjennem disse årtusener vennet sig av med saltvannets for skjellige virkninger. Efter målinger som er foretatt regner man at landet hever sig mellem 30 og 50 centimeter i løpet av 100 år. Heroppe utvikles verdens mest moderne fiskeri, ikke bare fordi de nye fiskedampere og skøitene er det beste som i det hele tatt kan opdrives teknisk, men fordi det drives under den be gynnende socialismes former, under kollekt ivf ormen. Fiskeopkjø pere og sildegrosserere er ukjente begreper, heller ikke blir der krise fordi fisket er for rikt, eller fordi man kjøper vin fra Gre kenland istedenfor fra Spania. Tiltross for denne vesentlige for skjell, kan det nok hende at man treffer visse norske påminnelser. En av de nye skøitene som driver sitt fiske deroppe har navnet Furubotn. Det er den norske fiskerkollektivs båt. Vi kan ikke slutte vår hurtige lille orientering her oppe uten å minnes at Murmansk var setet for ententetroppene, som i 1918 og 1919 skulde drukne revolusjonen i blod. Englendere og ame rikanere lå her og kom også nedover til Arkangelsk. Upton Sinc lar har skrevet litt om'det i Jimmi Higgins. Norske offiserer meldte sig frivilig til blodbad på det revolusjonære proletariat og blev hyldet som helter av den norske borgerpresse. Heltedåden bestod litt komisk i å fryse av sig føttene på ski. Det var da også mere den edle hensikt som blev hyldet. Man bør ikke la dette gå i glemmeboken, særlig nu. Heroppe lå også engelske krigsskib og ventet på at tsarfamiliens planlagte fluktforsøk skulde lykkes. Nu feirer innbyggerne den 21. februar som en lokal fri hetsdag for befrielsen fra det imperialistiske skrekkvelde. Det var i 1920 ententetroppene måtte flykte, efterlatende sig store feltlagre og blandt annet et felttrykkeri for trykning av engelske pundnoter et interessant eksempel på hvordan daværende Churchill som redskap for den

engelske finanskapital førte krigen mot det russiske proletariat bak den engelske offentlighets rygg. Der lå også igjen enkelte engelske skib som var senket. De er nu undersøkt og et par er tatt op. Der ombord fant man engelske offiserers filmruller som det delvis lyktes å fremkalle og som69 viser det kjente trekk for engelske offiserer: en sadistisk trang til å fotografere henrettelser av «innfødte». De mest bloddryp pende, avskyelige henrettelsesbilleder stammer oftest fra engelske offiserer, enten det gjelder proletariatet i India, Kina, Afrika eller Russland. Legger man til engiendernes andre utekkelige egenskaper, vil man ved en lidenskapsløs bedømmelse kunde for stå at fra jeg som 17-åring første gang- såtte foten på Englands jord, har jeg følt det som en stadig stigende fornærmelse å bli kalt gentleman . . . Men la oss ile videre, bortover til Ural, som før var skillet mellem Russland og Sibir, mellem Europa og Asia. Nu er dette skillet ikke så skarpt mer, det vil bli mindre. Fjellkjeden Ural, som før var grense, ligger som en ryggrad i den autonome re publikk Ural, hvor Sverdlovsk er hovedstaden. Byen het tidligere Jekaterineburg og det var her tsarfamilien blev henrettet, da de røde tropper måtte trekke sig tilbake for kontrarevolusjonen. Byen fikk sitt nye navn efter Sverdlov, den første formann i Folke kommissærenes råd. Et veldig land, 1 655 000 kvadratkilometer. Med fjell og slet ter, små ørkentilløp i syd, tundraer i nord. Veldige skoger. Flo den Ob gjennemstrømmer landet helt til den bred og mektig glir ut i Ishavet. På sine siste kilometer har den bare sjelden passert bebodde steder. Ural var i tsartiden mere et slags eventyrland, hvor man visste at det var umåtelige rikdommer. Men de blev utnyttet på en ytterst primitiv måte av godseiere og kjøpmenn, som for den minst mulige utgift vilde ha den størst mulige gevinst. Der var en slags halvbarbarisk arbeidsdrift jeg mener dermed at man ikke gjorde sig slik umake som den moderne kapitalisme med å tilsløre sin rovdrift med alleslags raffinerte metoder. Det er proletariatet som har løftet Urals rikdommer frem i dagen og gjør dem nyttige for socialismen. Og hvilke rikdommer er det ikke: Platina i mengder som man ikke kjenner noe annet sted i verden, rike gullgruber, men allikevel ikke så rike som de nye gruber i Sibir. Edle steder, fremfor alt de vidunderlige smaragder. Jernet er anslått til mellem en halv og en hel mil liard tonn og dette er bare en femtepart av de jernleier som hittil er konstatert i Sovjetunionen. Asbest, kobber, bly . . . Overskudd av korn, overskudd av fedrift. Det vesentlige av det «sibiriske» smør kommer fra slettene på østsiden av Uralfjellene.70 I Ural finner vi noen av femårsplanens giganter først og fremst Magnitogorsk, som forøvrig ikke egentlig hører til femårs planen, for den stod nemlig ikke i den første plan, men er kommet til under utviklingen av den. Den ligger ved magnetfjellet, et fjell av jernmalm. Tiltross for at vi nu befinner oss i femårs planens fjerde år, er det bare tre år siden de første telt blev reist for de første arbeidere. Omkring de veldige jernovner, de ko lossale fabrikkanlegg er det nu en helt moderne by for en kvart million arbeidere. Selvsagt er det ennu mange etterarbeider å gjøre, ja ennu så sent som i juli 1932 stod det igjen endel av brakkene som var bygget for de optil 75 000 anleggsarbeidere av alle slag som har utført dette kjempeanlegg. Men for hver må ned rives der noen brakker og sendes videre sammen med de av anleggsarbeiderne som har tatt jobb i Sibir. Av byens forskjel lige bygninger merker vi oss det hypermoderne sykehusanlegg, lydfilmteater, skoler, teknikum o.s.v. Av 1932's budgett kan vi ta med noen tall: Fullførelse av boligbygging 35 millioner rubel. Vannledninger 2 millioner. Centralbad og vaskeansfalt 3 millioner. Arbeidsledighetsunderstøttelse 0. Fattigbudgettet 0. For tre år siden intet, en ubeskrevet flekk på et stort kart. Idag en social istisk by på omtrent Oslos størrelse. Og med slike tall i sine budgetter. Særlig slike nulltall. Allikevel er det store masser av det norske proletariat som fremdeles lar sig kaste blår i øinene både om sine hjemlige forhold og om Sovjetunionen. Se på korn munestyrene. Se litt alvorlig og proletarisk fordomsfritt på dem og deres budgetter og tenk samtidig på denne by med sine 35 millioner til boligbygging, sine 0 rubler til arbeidsløshet, sine 0 rubler til fattigunderstøttelse det er unektelig en smule for skjell, en bitte liten forskjell, nøiaktig så stor som mellem to verdener. Men hvor får man brensel til denne veldige nyindustri? Før drev de jo og fyrte smelteovnene i Ural med tømmer fra de nærliggende skoger. Vi får ta oss en tur til brenselskildene for Ural. Nye boretårn for olje i det sydlige, men ennu mere be tydning har de store nye kulleier i den autonome naborepublikk i øst, de nye kulleier i Sibir. Fra gammelt ligger der en halvt mystisk, halvt glormessig klang over navnet Sibir. Man forbinder det med fortellingen om de øde, uhyggelige forvisningssteder for revolusjonære, man for binder det med begrepet fattigdom og harde livsvilkår. Men det71 gamle Sibir er ikke mer. I det hele tatt er det ikke mer. Kverken geografisk eller politisk. Det nuværende Sibir den autonome socialistiske sovjetrepublikk er den midterste del av det gamle tsaristiske kolonibegrep. Den

sydligste del av republikken er bredest, så smalner gren sene innover efterhvert som man nærmer sig Ishavet. Grensen i syd begynner vestligst ved Kasakstan, Altaifjellene er grensen mot republikken Mongoliet, som ikke er tilsluttet Sovjetunionen. Her inne i fjellene finner vi også republikken Tanua Tuva, heller ikke tilmeldt unionen. Denne sydlige del av Sibir er stepper med fruktbar svart jord. Så kommer nordenfor et belte skog. Urskog. Taiga, Optil 2500 kilometer bredt er dette kompakte skogområde, hvor innhuggene fra de nye sovjet-motorsager ikke syns mere enn om man vil skrape huden av en elefant med en tannbørste. Skogene går over i skogfylt sumpland og nordenfor der begynner de arktiske stepper, tundraen disse ugjestmilde sletter hvor man selv midtsommer finner telen en meter under den tynne hud av tint jord. Her er det kalt kallere enn ved Nordpolen kan her være, sier videnskapen jeg har ikke vært noen av de steder så jeg bare refererer . . . Men sommeren er som regel varm. 20 graders middeltemperatur i juli på 60 breddegrader (om trent sydlige Østlandet i Norge). Den veldige flod Jenisei var før hovedsamferdselsmidlet, båt om sommeren, slede om vinteren. Den har ikke tapt sin betydning, tvertimot vokser vannveienes viktighet proporsjonalt med den socialistiske opbygging. Men floden er ikke så enedominerende lenger. Veier og nye jernbaner brer sig for hvert år, den før så stille flod kaster motorskibenes larm langt innover breddene. - Er Sibir et fattig land? Så mange med emigranttrången i sig spor om det. - Ja, Sibir er et fattig land - Men, . . .? Man ser jo uttrykk som «Sibir, det nye Ame rika». Da må jo Sibir være rikt, for Amerika er da rikt. - Ja, Sibir er også et rikt land. «Det nye Amerika». - Nei, nu tuller du virkelig, ærede hr. skribent! - Nei, jeg tuller absolutt ikke, ærede hr. spørrer. Jeg for søker bare å bringe litt orden i noen begreper. Sibir er fattig iordi man ennu mangler de beste redskaper til å utnytte rik dommene, man har heller ikke de kvalifiserte arbeidere som skal betjene disse redskaper. I denne forstand er Sovjetunionen ennufattig. Men Sovjetunionen har en rikdomskilde som intet annet land i verden. Den har det proletariske diktatur under det kom munistiske partis førerskap. Derfor foregår forvandlingen av de veldige naturrikdommer i det almindelig fattige land i et tempo, som har gjort det mulig i løpet av 20 år å tilbakelegge den tek niske utviklingsvei, som Amerika har brukt 100 år på. 20 år? Men det er bare 15 år siden revolusjonen? Ja jeg regner forsiktig. Jeg tar også den annen femårs plan med. Og jeg regner med Amerika da det var i toppform ikke det reduserte Amerika idag. 20 år efter 7. november 1917 har Sovjetunionen innhentet og gått forbi Amerika i dets glans periode. Men Amerika om 5 år da? Amerika har det motsatte av proletariatets diktatur, der for dør folk av sult der tiltross for de naturlige rikdommer, til tross for verdien av den høie tekniske utvikling og de mange års erfaringer. Amerika vil aldri mer komme forbi Sovjetunionen hvis Sovjet ikke påføres krig. Nei, kall ikke Sibir for «det nye Amerika». Alt er så vesens forskjellig at det er en dårlig betegnelse. Sibir, som før hadde slikt slett rykte, føler det som en fornærmelse. Det er riktig nok at Amerika en gang blev kalt den nye verden, men aldri er noen så fort blitt så gammel. Det var jo heller ingen ny verden, bare en ny del av en gammel. Men Sibir er en ny del av en ny verden. Så vesentlig er forskjellen. Dette rike og dette fattige land er nesten fire og en halv mil lion kvadrakiltometer. Det har noe slikt som 260 millioner hektar skog og av disse er de 200 millioner ennu ikke utforsket. Det er her de mange vitenskapelige ekspedisjoner finner folkestammer som forlengst har glemt at det finnes en verden utenfor dem så mange hundre år har de vært uten samkvem med andre. Og at man treffer folk som hverken har hørt om verdenskrig eller revolusjon er ikke lenger noen sensasjon. Men landets befolkning i almindelighet er vesentlig russere. Tsarismens undertrykkelses politikk førte gjennem mange år tusener av flyktninger for den tsaristiske knut og for kirkens ofte blodige religionsforfølgelser til Sibirs øde egner, hvor de følte sig mere trygge. Og man regner at i løpet av det 19de århundre blev ikke mindre enn 1 million mennesker forvist til Sibir for sine politiske meningers skyld. Det er 10 000 mennesker om året i hundre år . . .73 Den oprinnelige befolkning i landet består av Samojeder i nord på tundraen. Det er ikke så mange hundretusen av dem og de har tidligere mattet ernære sig uten sentimentale hensyn. Navnet samojed betyr nemlig ganske liketil menneskeeter. De driver nu fredelig med sine rensdyrflokker som for en stor del alt er sluttet sammen i kollektiver med rasjonell utnyttelse og moderne farmdrift. Meieribehandlet rensdyrost fra Dodinskoje er en delikatesse i kooperativene i Leningrad. I det sydlige Sibir finner vi tyrkiske stammer, kirgiser og tatarer. Op mot f jell skråningene mot Tanau-Tuva lever Sojotene. Men hovedbefolkningen er altså russere som er kommet dit fordi de var i en eller annen konflikt med det gamle herredømme i Russland. Og det er temmelig innlysende at disse landsfor viste ikke knelet ned og kysset tsarens billede i Sibir heller. Tvertimot bragte de med sig sine revolusjonære ideer og holdt dem ingenlunde hemmelig.

Derfor var det gamle Sibir gjennem syret av revolusjonære ideer og alt under revolusjonen i 1905 finner vi en mengde sovjetter oprettet. De blev jo efterhånden slått ned under reaksjonsårene, men erfaringene lå forankret i folkedypet og da den avgjørende revolusjon kom i 1917 flammet hele Sibir for den nye frihet og organiserte sig i sovjetrepublik ken Sentrosibir. Kontrarevolusjonen i 1918, som blev ledet av de socialrevolusjonære med støtte av japanerne og de krigsfangne tsjekkoslovakiske tropper tilrev sig makten og oprettet en all russisk regjering. Innen denne skaff et admiral Koltsjakk sig ledel sen som representant for monarkiet, rykket over Ural for å erobre europeisk Russland og drømte allerede om å være den nye «De mokratiske tsar», da det hele raknet for ham. Det var de gamle revolusjonære i Sibir som trevlet op landet bak fronten, samtidig som den røde armé vokste sig sterk og gikk på i vest. Arbeiderne og bønderne hadde av blodig erfaring fått lære at forskjellen mellem de forskjellige slags «demokratier» i praksis var svært liten. Enten de socialrevolusjonære brukte uttrykket: Konstitue rende forsamling, eller Koltsjakks folk brukte: Konstitusjonelt monarki, så føltes undertrykkelsen av de arbeidende lag like hard. De illegale kommunistiske sellers parole om vebnet kamp mot kontrarevolusjonen fenget som ild i tørt gress. Og arbeidernes og de fattige bønders friskarer, partisangruppene, gjorde hver sti, hver vei og hver jernbanelinje utrygg for Koltsjakks tropper. Større og større grupper av soldatene gikk tilbake til sine egneklassefeller. Den nuværende autonome sovjetrepublikk fik sin organisasjonsmessige form i 1925. Hovedstaden er Novo Sibirsk. Før het den Novo Nikolaijevsk. Novo betyr ny. Og det er et novo Sibir som møter en hvor man reiser langs ferselsårene og langt utenfor dem. Vi skal nu først finne kull forsyningene til Magnitogorsk som vi lovet da vi forlot Ural. Det er ikke en enkelt gruve vi treffer, men et område på 26,000 kvad ratkilometeer. Det er Kusnetsk vi kommer til eller Kusbass som det i almindelighet kalles. Og selv om vi er forvent med alle de rikdommer vi finner skjult i jorden og i fjellene i Sovjetunionen så må vi stoppe litt og trekke pusten over det som møter oss her i Kusbass. KuUforrådene er fire ganger større enn Tysklands og seks ganger større enn Englands. Halvparten av kullforrådene tilhører også høieste kvalitet av den sort som går rett inn i me tallurgien fordi de har en overordentlig stor renhet. Kullagene ligger der tretten fjorten meter tykke og man har truffet dem helt op til femogtredve meters tykkelse. Tiltross for at Kusbass bare er et par, tre år gammelt finnes kullene allerede på verdensmar kedet. Kullene er selvfølgelig det viktigste, men i utløperne fra Altai fjellene finner vi kobber, sink, sølv og gull og en hel del andre mineraler. I den nordlige del av Kusbass treffer vi de veldige vidder av svart jord som i årtusener har ligget og ventet på å kunne gi sin næring til dem som skal utvinne de andre av Jordens skatter. Her er det altså vi skal ta kullene til smelteovnene i Ural. Det er riktignok to tusen kilometer mellem Magnitogorsk og Kusbass, men for proletariatet er dette ikke lenger en avstand som avskrekker. Det er bare å legge en jernbane. Terrenget er ikke det beste for jernbanebygging. Der er fjellkjeder og der er store sumper og tallrike elver som skal overvinnes. En jernbane på to tusen kilometer. Den stod ikke på den oprinnelige fem årsplan, men det vesentlige av den er allerede i drift. La oss ta noen sammenligninger: Fra Lindesnes til Nordkapp er det 1750 kilometer. En jernbane fra Kristiansand til Kirkenes vil altså sån noenlunde svare til banen fra Kusbass til Ural. La oss nu tenke litt på Nordlandsbanen, denne lille brøkdel av strekningen, så har vi litt å sammenligne med, i tempo og byggeevne. Men Kusbass er ikke bare kullbassenget, skjønt dette er det viktigste. Der bygges først og fremst ut elektrisitetsverk, for75 denne jernbane skal drives elektrisk. Det betyr nemlig at man kan spare anlegg for vannforsyning til damplokomotiver og bare disse vannanlegg vilde komme på 200 millioner norske kroner. Elektrisitet skal også anvendes i kullgrubene og i den mengde industrianlegg som kombineres med kullgrubene. I disse før nesten øde egner vokser der op veldige moderne industrianlegg ved siden av nye moderne socialistiske byer. Jeg er forresten ikke sikker på hvilket uttrykk man skal benytte, enten flertallet byer eller forsøke å skape et nytt uttrykk, slik som det faktisk allerede finnes i det russiske sprog i ordet indu strikombinat. Ordet dekker ikke bare en rekke industrianlegg som står i forbindelse med hinannen ved gjensidig utnyttelse av produkter eller bearbeidelse av de andres produkter, men det be tyr også alt det som hører til arbeidernes bekvemmelighet på det materielle område. Boliger, parker, teatre, skoler, universiteter. Og i dette tilfelle også sovkhåser, sovjetbruk for forsyning av arbeiderne med levnetsmidler. Kusbass har for eksempel gart nerier som dekker 48 tusen hektar og det har kvegfarmer med 107 tusen melkekjør. Alt dette hører sammen. Det er ikke en by i vår forstand det er heller ikke mange byer, men et organisk hele, et kombinat. Vi kan ikke forlate Sibir uten også å ta en tur nordover. I de veldige urskoger synger

de nye cirkelsager tenor til motorenes brummende bas og nord for polarcirkelen, hvor Jenisei blir bred og drektig i buken eter en hel ny sagbruksby sig inn i urskogen ved elvebredden. Det er Port Igarka, Sibirs nye sjøhavn, tilgjengelig for skib de tre sommermåneder. Hele flater trelastskib kommer op langs Norges kyst, bøier øst i Ishavet, møtes av isbryterens årvåkenhet mot drivisbelter frem til Jeniseibukten. Et par dagsreiser op floden stikker skibene inn i en bukt på østsiden hvor vannet er dypt og hvor der ikke er strøm å frykte for. Nye, veldige kai anlegg, jernbanespor, lagertomter, fabrikker, titusen arbeidere. Veldige tømmerflåter kommer drivende ned den brede flod og slukes av sagbrukene som arbeider dag og natt. Tre skift. Den første cellulosefabrikk er ferdig. Trevarefabrikker i drift. Den korte hektiske sommer må også brukes til stadig nye bygge arbeider. Det elektriske lysnett tar sommerferie, midnattssolen besørger lyset for nattskiftene. Men ikke bare trelast er det her nord. En grafittmølle måler76 den første grafitt som er brutt i Kurejka. Og kull er her. 420 millioner tonn er leiene nordenfor beregnet til. De første arbeider er igang for å hjelpe til på det nesten umettelige kullbehov. Gull finner man her. Og platina. Her blir et Sibirs Arkangelsk, en eksportbasis for rikdommer som hittil har vært utilgjengelige for menneskelig anvendelse. Et slit er det her nord med en lang og kald vinter, men slitet er anderledes enn i kapitalistiske land, der er glede ved det, trygghet er der også, fordi alle hensyn er tatt til arbeidernes velbefinnende under disse forhold. Det står i tariffen . . . dens paragraf 30 har for eksempel bestemmelser om arbeidet når temperaturen er under 40 grader. Selvfølgelig er det innearbeidet det da gjelder. Jeg har truffet arbeidere på vei til Port Igarka med samme entusiasme som nordpolsfarere når de slår et slag for erobring av nye vitenskapelige verdier og allikevel er disse arbeidere anderledes. De venter ikke ære og be rømmelse, de venter ikke noen særstilling i samfundet efter sin dåd. For dem er det veksten av det den socialistiske stat, som erstatter den individuelle heder. Men selv om vi har vært en snartur oppe i Dodinskoje, så la oss heller ikke glemme Ost Port like i nærheten. Her ligger nu centret for den socialistiske virksomhet blandt samojedene og de to andre stammer, dolganer og juraker. Når vi har lest Nansens og Roald Amundsens skildringer fra sine reiser heroppe, hvordan de har funnet befolkningen på et høist primitivt utviklingstrin, så vil vi lettere forstå den veldige opgave som socialismen har påtatt sig ved å føre disse folk frem til den høieste form for si vilisasjon. Skade at disse forskere ikke fikk anledning til å se forandringen, til å se de primitive folks utvikling under et par års kollektivdrift og de nye fabrikkanlegg som gjør de gamle naturherligheter tifold verdifulle. Men tiden er kostbar og landet stort. Vi må ile fra landet her nord på Finnmarks breddegrad og ned til Irkutsk som ligger på samme bredde som Berlin og hvor elven Angara styrter forbi fra Baikalsjøen. Husk på elven Angara, den er et av de mange nye geografiske navn som bringes over verden. Jeg sier ikke mer før i neste kapitel. Vi må bare notere oss det gamle gulldistriktet Lena nord for Baikalsjøen, nærmere bestemt ved elven og byen Bodaibo. Her foregikk blandt annet Lenablodbadet i 1912. Det var arbeiderne som levet under forferdelige vilkår og som stillet en rekke krav til administrasjonen om forbedring av både de77 økonomiske og- tekniske arbeidsbetingelser. Administrasjonen svarte gjennem de tilkalte tropper. En minnetavle over de drepte forteller om begivenhetene. Det er et gammelt gulldistrikt som først i de aller seneste år er kommet under hel rasjonell drift, men utvinningen er ennu ikke nådd den mengde gull som man mener Lenadistriktet kunde gi med full utbygging. Produksjo nen dreier sig nu om ca. 10,000 kilo gull om året. Men nu stikker vi over Baikalsjøen, verdens største fjellsjø, og kommer inn i den lilie autonome republikk Burjat-Mongoliet, som er 338,000 kvadratkilometer. (Norge er som bekjent 334,000 kv.kilometer) Her lever et tappert lite mongolsk folkeslag, som alt i 1905 var med i frihetskampene for å vinne sin nasjonale selvstendighet tilbake fra russerne. En straffeekspedisjon under general Rennenkampf druknet frihetsbevegelsen i blod, men i 1917 kastet de pány det russiske åk av og førte en heltemodig kamp mot Koltsjakks og japanernes forsøk på ny undertrykkelse. Iste august 1923 valgte de sin endelige statsform som en autonom sovjetrepublikk tilsluttet RSFSR. I den siste tid har de byttet sitt gamle nasjonale kinesiske alfabet med det latinske. Et lite fjelland på Norges størrelse. De ferreste som suser gjennem det med Sibirekspressen vet noe om det. Sibir tror de at det er. Russ land kaller de mest uvitende hele dette begrep. Nei, hvad vet vi vel om folk og deres liv utenfor vår snevre lille horisont? Men kommer der et brev fra Spania adressert til Oslo, Schweden, da setter vi det i avisen som tegn på utlendingers uvitenhet. Men ennu litt lenger øst møter vi mere kjent terreng. Vi passerer byen Tsjita, som frimerkesamlere vil kjenne fra de for skjellige utgåver av merker, først under den kontrarevolusjonære Semjonovregjering og senere

under rådsregjeringen, da Tsjita var hovedstaden i den unge demokratiske republikk Det fjerne østen. 1922 besluttet republikkens nasjonalforsamling å nedlegge sin virksomhet til fordel for en sovjetrepublikk i tilslutning til RSFSR. Den autonome sovjetrepublikk Det fjerne østen omfatter foruten Amurdistriktet som omgir det nordlige Mansjuriet i vest, nord og øst helt ned til Vladivostok, også hele kystdistriktet til Ishavet litt vest for Vrangeløya og innbefatter derfor også den fiskerike og fjellrike halvøy Kamtsjatka, hvor man finner de fleste av republikkens 23 nye store hermetikkfabrikker efter mønster og lærdom fra Stavanger. Et aldri så lite blikk på kartet vil fortelle om den spente si78 tuasjon som er herborte efter at Japan har boret sig inn mellem Sovjetunionens område gjennem besettelsen av Mansjuriet og nu klemmer kyststrekningen nedover til Vladivostok fra to kanter. Et japansk fremstøt mot nord vil avskjære også den annen jernba neforbindelse som Vladivostok har med vesten, og denne viktig ste havneby på Asias østkyst nord for Sjanghai vil være i en vanskelig situasjon. Nu har man riktignok ikke så liten erfaring på krigssituasjoner i disse egner. Allerede under den russisk japanske krig gjorde proletariatet i Vladivostok oprør og fikk troppene over på sin side og først sent i 1906 lyktes det regje ringen å bli herre over byen igjen. Men i 1907 kom det til et meget alvorlig oprør på den russiske Stillehavsflåte og i 1917 var proletariatet atter i full aktivitet mot de gamle makthavere. Men i desember dukket japanske krigsskib op på havnen for å «be skytte de japanske undersåtter» og kort efter var også den en* gelske og amerikanske krigsmagt på stedet for å være forhånden om noe skulde beskyttes. Og da også franske tropper var kom met, deltok man i Koltsjakks felttog gjennem Sibir mot europeisk Russland. Folkekommissærenes råd for Det fjerne østen blev ar restert og området lagt under Koltsjakks herredømme. Da kon trarevolusjonen var slått ned trakk amerikanerne sig tilbake først og japanerne sist. Men så sent som i 1921 forsøkte japanerne gjennem sine agenter Spiridon og Nikolai Merkulov å tilrane sig makten ved å oprette en «nasjonal» republikk støttet på japansk gendarmeri. Det var en massestreik av proletariatet som fikk de siste japanere og de siste hvitegardister til å fortrekke så di striktet Vladivostok kunde forenes med sovjetrepublikken Det fjerne østen. Men disse ting skjedde for uendelig lenge siden. Hele ti år. Og vi har glemt dem, hvis vi i det hele tatt leste telegrammene om begivenhetene så langt vekk de fleste telegrammer derfrå gikk forresten i papirkurven i redaksjonene . . . Men befolknin gen derborte husker det aldeles utmerket. Og de vet også meget godt at Østasia, deri innbefattet sovjetrepublikken Det fjerne østen er et brennpunkt i den imperialistiske nyopdeling av ver den. Dessuten er det jo japanernes spesialitet å begynne krig uten krigserklæring. I Mansjuriet har de i det hele tatt ikke ført noen krig. De har bare beskyttet . . . Den lange kystrepublikk er forøvrig så variabel geografisk og så mangfoldig og innviklet i sine mange befolkningsgrupper, at79 man kunde skrive en hel bok om den alene. Det er da hel ler ikke noe lite landområde. Over 2% million kvadratkilometer med vel 2 millioner innbyggere fordelt på 82 forskjellige folkeslag. (En meddelelse høsten 1932 om de siste undersøkelser angir tal let noe høiere, men da det detaljerte materiale ennu ikke er til gjengelig kan jeg ikke angi de helt nøiaktige tall.) Men forde lingen er slik at av de 2 millioner er bare 400 000 av mongolsk rase og disse er igjen fordelt på 79 av de 82 folkeslag. Mange av dem hører til den ur-asiatiske befolkning og byr på stor inter esse for de mange videnskapsekspedisjoner, som arbeider her for å samle og bearbeide de forskjellige naturfolks seder og skikker før socialismen bringer dem inn i det almindelige høie utviklings trin. Men hvilke problemer og vanskeligheter byr ikke disse 79 små stammer med tildels helt forskjellig kultur, sprog og livsforhold. De skal alle utvikles samtidig nasjonalt og internasjonalt social istisk. Der er for eksempel den lille aleuterstamme på Kobberøya. Det er bare 350 sjeler i hele stammen, men kulturelt tas det hensyn til dem som om de var en stor nasjon. De har sin egen skole med sitt morsmål som undervisningssprog. Og selvfølgelig har de sin egen representant på sovjetkongressen alle nasjonale minoriteter er representert der. En hel liten «internasjonal» for sig selv er det her borte i Det fjerne østen, når representantene for alle de 82 folkeslag har møte. Mange av dem går i sine na sjonale drakter Tsjuktsjeeren i sin selskinspesk, udekheren i mansju-kjortel, russeren i bløt snipp og jakkedress. God og varm pels du har, kamerat delegat. Og tunguserkvinnen smiler med de blennende tenner i det lille flate mongolske ansikt: Sobel, svarer hun og har ikke noe imot at man syns om pelsen. For selv om der er meget sobel i disse strøk så setter man tilbørlig pris på dens vakre skinn. Og pels dyr har man rede på her. Neppe noe annet land har innen sine grenser en så rik variasjon av vilt. Du kan dra på selfangst eller tigerjakt, nedlegge moskusokser eller pantere og ellers nesten hvad du vil av pelsdyr. Nå, det er selvfølgelig ikke helt tomt for dyr

hverken i Ural eller Sibir heller, men selv om man også der kan vise frem både rensdyr og tigre har de ikke den rike for skjelligartethet som her borte. Kanskje vil det interessere en del at man driver jakten kol lektivt, har organisert «jegerkolkhåser» med årsplan for hvor80 mange skinn de skal levere av de forskjellige sorter på denne måten gjennemfører man også en rasjonell, utnyttelse av viltbe standen. Disse gamle naturherligheter trer allikevel i skyggen for ut viklingen i de siste tre fire år. Og da Det fjerne østen er og dessverre ennu en tid vil være et brennpunkt for den kommende krig er jeg nødt til å orientere med ennu noen tørre oplysninger. For den politisk interesserte skulde de ikke være så tørre allikevel. Mens den første femårsplan vesentlig befatter sig med utvik lingen av jordbruk og den lette industri for Det fjerne østen, har planene efterhånden vokset ganske betraktelig. Først og fremst har man gått i gang med en stor elektrifisering som under bygger og øker alle de gamle planer. Utviklingen av elektrisitets verk har også det formål å regulere elvene gjennem bygging av store damanlegg. Når man kjenner til de store oversvøm melses-katastrofer som inntreffer i disse egne vil man forstå hvil ken kolossal betydning elvereguleringen har. Og når sovjetom rådet ikke var med i den oversvømmelses-katastrofe som rammet Mansjuriet i 1932 skyldes det at reguleringsarbeidene i elvene for det vesentlige var ferdige. Det fjerne østen har tidligere ikke kunnet brødfø sig selv. For å komme vekk fra tilførselen av korn legger man tre millioner hektar under plogen. Dette ny land fåes vesentlig ved å tør iegge sumper. I Khaborovsk er fabrikken som forsyner østen med traktorer alt i full sving og har utvidet sin produksjon til også å omfatte kombiner og andre landbruksmaskiner. Khaborovsk ut vikles til å bli en betydelig industriby også for fiskeriet idet der bygges et større anlegg for fabrikasjon av fiskeredskaper. En fabrikk for fremstilling av fiskelær er også under bygging. 87 nye større fabrikkanlegg er allerede i drift og den annen femårs plan utvikler dette distrikt i ennu sterkere tempo. Både kullgru bene syd ved Vladivostok og mineraliene skal settes under rasjonell drift ved hjelp av elektrifiseringen. Men først og fremst blir det en voldsom utvikling av det moderne industrialiserte fiskeri som kommer til å sette sitt preg på denne republikk. De første moderne hvalfangerbåter med delvis norsk mannskap er på vei ditbort. Republikken har nu 44 tekniske skoler, 9 høiskoler og 2 uni versitetet Når vi husker at landet ikke har en befolkning som er større enn Norges, gir dette et skarpt billede av opdriften i81 den socialistiske kultur. Den annen femårsplan vil finne en helt moderne sovjetstat som dekker hele Sovjetunionens kyst mot øst. Pessimister og" tvilere ryster på sine hoder og mener at det er splittergalt å bygge så mange nye foretagender, når hvite gardistene står i syd ferdig til å rykke inn for å lage en kom binert kontrarevolusjonær russisk-japansk stat. Men partiet og befolkningen avviser disse tvilere. Skulde Sovjetunionen legge sine grenser øde av frykt for intervensjonen? Nei, man frykter krigens ødeleggelser, men det er ikke mer enn ti år siden at et utarmet proletariat jaget hvitegardister og japanere ut av landet. Og de ti år har gjort landet ti ganger sterkere . . . Men vi har ennu en autonom republikk igjen. Det er Jakutien, vel den mest ugjestmilde del av Sovjetunionen, hvor man har målt en temperatur på 69,8 graders kulde og hvor gjennomsnitts temperaturen i januar er -z- 48. Hvad hjelper det da at landet er million kvadratkilometer? Og at så veldige floder som Lena flyter gjennem det. Den er islagt det meste av året og nord kysten av landet har enkelte strekninger med disse prikkede lin jer på kartet som et tegn på at her har det ennu ikke lykkes å fastlegge den nøiaktige kystlinje. Befolkningen utgjør bare en knap halv million. Nei, det er et virkelig fattig land, det meste er isørkener med bare tre måneders sommer. Men tiltross for at ikke engang- en tredjedel av landet er utforsket vet man at det vrimler av rikdommer. Gull og sølv, edelstener og kull, platina, bly og jern nå ja, tenk på tyve mineraler til, og de er der alle sammen. Vi forlater skyndsomt denne uinteressante del av Sovjetunio nen og begår en stor feil ved det, men det tar for megen tid. En båtreise nedover Lena vil ta omtrent 2 måneder, hvis man vil helt frem til mundingen. Og da vilde det være uråd å komme tilbake før isen stengte floden igjen. Men man lærer så lenge man lever, og den ubesindige uttalelse om det uinteressante Ja kutien kostet mange spydige bemerkninger fra mine bedre orien terte venner. Det skal vi senere få se. Vi er ikke ferdige ennu. Hele oen europeiske del av RSFSR har vi tilbake og selv om vi nu går ganske lett over det må vi ta med den lille tyske Volgarepublikk som ligger syd og øst for Saratov. Denne lille republikken har Pokrovsk som hovedstad. Den ligger på Volgas østbred med Saratov tvers over floden. En ny stor Volgabro er under bygging mellem de to byer. I Volgarepublikken bor efterkommerne av de nybyggere som keiserinne Katarina den annen fikk dit i 1760-årene. Det varte imidlertid ikke lenge før også tyskerne blev utsatt for en systematisk un dertrykkelse og så sent som i 1915 forviste tsar Nikolai den annen hele den tyske

befolkning til Sibir. Den praktiske gjennemførelse av denne befaling gikk meget langsomt i det fullstendig korrupte tsarrussland og befalingen blev først ophevet av bolsjevikene da de tok makten i 1917. De forviste blev hjemkalt. Det var Stalin som gjennemførte denne beslutning, for han var dengang folke kommissær for nasjonale spørsmål. Den unge republikk led vold* somt under tørkekatastrofen i 1921. Takket være spesiell hjelp fra det tyske proletariat kom den sig hurtig på benene igjen. Nu er landbruket kollektivisert til nesten 100 procent. Men selv om man har sikret sig mot en gjentagelse av katastrofen i 1921 er særlig de østlige deler av republikken fremdeles utsatt for misvekst på grunn av tørken. Republikken har sitt tyske sprog, de har nettop åpnet sitt nye tyske universitet og utvikler en bolsjevikisk kultur som setter dype spor hos de tyske arbeiderdelegasjoner som kommer på be søk. Forskjellen mellem den lille sovjetrepublikk ved Volga og den store demokratiske tyske republikk i Europa er slik at de tyske delegater vender hjem for å kjempe for et Sovjet-Tyskland. Vi burde også ha vært en tur i Besarabia. Besarabia? Men det er jo Rumenia. Det er nettop det vi skulde ha sett litt på. Sovjetunionen har nemlig aldri anerkjent Rumenias besettelse av Besarabia. Heller ikke befolkningen har anerkjent Rumenias herredømme. Her nede ved Balkan er derfor den eneste del av Sovjetunionens grenser som ikke er iorden. Alle Sovjetunionens karter tar med Besarabia med egen farvelegning. De fleste Vest-Europeiske kar ter legger det uten noen som helst formaliteter til Rumenia. Vi burde ha vært i Besarabia og sett på forholdene. Det er nemlig på en måte den siste rest av tsarismens Russland. Selv om vi bygger bare på rumenske kilder vil vi få vite at i dette landet driver noen få godseiere, bojarer, fremdeles den samme utplynd ring av bønderne som i tsartiden. Rumenerne må holde en liten stående hær i landet for å slå ned de stadige oprør og hindre befolkningen fra å følge eksemplet på den annen side av Dnjester. Det blir staten noen kostbare godseiere år om annet. Nå, gods eierne pleier ikke å være billige i andre land heller.83 Men hermed må vi foreløbig være ferdig med vår orienterings reise for å skaffe oss et lite geografisk overblikk over de land områder som Stalin efter manges påstand og urokkelige tro er eneveldig diktator over. Vi er i sannhetens interesse nødt til å omstyrte denne opfatning av Stalin. Vi er jo blitt enige om å søke kjensgjerningene så langt det står til min evne å skaffe dem frem. Stalin har ingen personlig makt, han kan ikke utstede en privat ordre om at nu skal Trotski forvises, eller nu skal der bygges en ny fabrikk i Perm. Han er generalsekretær i Sovjet unionens kommunistiske parti (SUKP) og underlagt dette partis vilje som alle andre partimedlemmer. I det øieblikk han ikke lenger representerer partiets vilje, er hans stilling i partiet ve sentlig forandret. Men det er selvfølgelig klart at det kommun istiske partis generalsekretær har ganske spesielle kvalifikasjoner for å kunne fylle en slik stilling som er det viktigste tillitshverv partiet har. Det er også uriktig å betrakte Stalin som repre sentant for den ytterliggående fløi i partiet. Man behøver ikke følge meget med i partiets virksomhet for å se hvordan Stalin optrer meget skarpt mot de såkalte «venstrestrømninger» innen for partiet. Det vil si overfor dem som vil gå fortere enn arbei dermassene kan følge med. Et slikt forsøk på å ville gå fortere og hoppe over utviklingsstadier må nødvendigvis føre til makt politikk overfor massene og skape et motsetningsforhold mellem proletariatet og partiet. Men kampen mot å gå for fort betyr ikke at man skal gå for sakte. Derfor bekjempes høireavvikelsene. For høire vil ta det med ro. De undervurderer proletariatets ska pende kraft, Hos dem vilde femårsplanen ta minst 15 år det vil jo ganske enkelt si at det ikke blev noen femårsplan! lallfall mgen bolsjevikisk! Nu er dette spørsmål om avvikelsene ikke en strid om hurtigere eller langsommere tempo, men i sine kon sekvenser en strid om socialisme eller ikke socialisme. Trotski representerte i virkeligheten en politisk linje overfor bøndene som meget hurtig vilde ha bragt en så alvorlig bondeopstand at hele sovjets eksistens ikke alene vilde bli truet, men sannsyn ligvis gått til grunne. Han representerte dessuten mange andre politiske feil. Men dette er ingen politisk lærebok. La oss derfor bare konstatere at Trotskis politikk er uforenlig med socialisme. Og hoireavvikelsene vilde også endt i kapitalisme. Kampen mot avvikelsene er på mange mater kampen mot de borgerlige og sosial demokratiske tradisjoner. Og tradisjoner og vaner er en utrolig84 seiglivet substans, når man også skal ha luket ut alle de fine forgreninger som sitter stukket vekk i de merkeligste avkroker av det vi kaller vårt «sjeleliv». Nå ja, vil du si. Det betyr selvfølgelig ikke så forferdelig meget enten det er Stalin personlig som er diktator, eller det er det kommunistiske parti som er Sovjetunionens diktatoriske her skere og konsentrerer dette i sin spiss, i sin generalsekretær. Selv om dette med partiets diktatur hadde vært riktig, så er det selvfølgelig en betraktelig forskjell på et diktatur som utøves av et parti med mellem to og tre millioner medlemmer, og et dik tatur av en

enkelt mann. Tre millioner bevisste og politisk skolerte mennesker må nødvendigvis representere en større klokskap enn selv den klokeste enkeltperson. Stalin ga uttrykk for dette i sitt svar til Emil Ludwig. Det er der han taler om kollektiv ledelse. Men det er ikke nødvendig å filosofere over dette. Det er nemlig ikke noe slags «kommunistisk diktatur» som er innført i Sovjetunionen, men proletariatets diktatur. Det heter i programmet for Sovjetunionens kommunistiske parti bl. a.: «Proletariatets sociale revolusjon setter samfunds eiendom istedenfor privat eiendom til produksjons og omsetnings midlene og innfører en planmessig organisasjon av den samfunds messige produksjonsprosess for å sikre samtlige samfundsmedlem mers velferd og allsidige utvikling ...» «En nødvendig betingelse for denne sociale revolusjon er pro letariatets diktatur, det vil si proletariatets erobring av en slik politisk makt, som tillater det å undertrykke enhver motstand fra utbytterne ...» Da den overveldende majoritet av proletariatet på de avgjø rende punkter var enig i første del av det citerte program tok de konsekvensen av dette og var enig i midlet til å gjennemføre programmet, og da det var det kommunistiske partis program, sluttet de op om dette parti og valgte sikre majoriteter av kom munister og partitilhengere inn i alle avgjørende maktinstanser. Proletariatets diktatur tar de politiske rettigheter fra alle som er private eiere av produksjons- og omsetningsmidler. Til denne kategori regnes nu også storbøndene, «kulakkene», det vil si bøn der med en viss mengde jord, maskiner og buskap. Mellemstore bønder og fattige bønder har derimot stemmerett, selv om de måtte leie lønnsarbeidere i onnetidene. Men tidligere privateiere får stemmerett når de kommer over85 i den samfundsmessige produksjon, hvis de da ikke ved spesiell dom er frådømt stemmeretten for en eller annen forbry telse. Prestene har derimot i det hele tatt ikke stemmerett, men forøvrig spiller det ingen rolle for de politiske rettigheter hvilken religion man bekjenner sig til eller om man ingen religion har. Proletariatets diktatur utøves gjennem de folkevalgte råd, sov jetter, først og fremst gjennem landsby- og bysovjettene og i stigende linje gjennem rajons, krets- og distriktssovjettene. Den høieste myndighet ligger i Sovjetunionens rådskongress som velger den centrale eksekutivkomite, regjeringen (ZIK). Stemmeretts alderen er 18 år og for landsbyen velges der en delegert for hver 100 innbyggere. Velgerne har rett til når som helst i valg perioden å trekke sin valgte representant tilbake og velge en ny, hvis den først valgte ikke tilfredsstiller velgernes krav . . . . Og såvidt jeg hadde anledning til å se forholdene i de forskjel lige egne av Sovjetunionen er retten til å holde sine representan ter under kustus alt annet enn papirbestemmelse. Kanskje le seren vil tillate mig å snobbe mig litt på dette område. Jeg blev nemlig selv høitidelig innvalgt som virkelig medlem av et lands bysovjet, og skulde kunde tale med en viss vekt. Men jeg vil fraråde at man tar dette altfor høitidelig. Mine erfaringer om sovjetsystemet vilde vært mer enn spinkle skulde jeg bygge dem bare på denne ene begivenhet. Jeg var dessuten dum nok til å reise min vei før jeg var kommet tilstrekkelig inn i alle de lokale detaljer jeg skulde være med å ivareta. Men til dig, kjære leser, som sitter med et lite ondskapsfullt smil og mener at jeg nok ikke var så dum allikevel, men tvertimot var klok nok til å stikke av før velgerne fikk anledning til å kaste mig ut og erstatte mig med en annen, vil jeg svare, at . . . kanskje du har rett, ja ut fra landsbyvelgernes synspunkt har du utvilsomt ikke så lite rett. Det har nemlig hendt mig ikke så sjelden at jeg, med all denne arvelige belastning av respekt for «intellekt» og «dannelse», har følt mig liten, uvitende og hjelpe løs overfor den umiddelbare kraft og entusiasme, den pågående saklighet i ubarmhjertig kritikk forenet med en dyp kamerats lighet hos arbeidere og bonder. Og hør nu litt på instruksene for landsbysovjettet. Først og fremst er det den almindelige instruks om at sovjettets arbeide omfatter alle områder av den socialistiske opbygging. Det er jo ikke så ganske lite, bare det. Det er vel tvertimot temmelig alt86 omfattende. Og i spesialiseringen av disse opgaver står først og fremst forpliktelsen til å rette den største opmerksomhet på at bønderne går over til et rasjonelt jordbruk, at der er fullt tilstrekkelig MTS, det vil si motor- og traktorstasjoner for dette rasjonelle jordbruk, og at man skal arbeide for gjennemførelsen av den kollektive utnyttelse av jorden. Vi skal sørge for at der er forsvarlig veterinærveiledning, at husdyravlen fremmes og utvikles ved gode raser. Analfabetismen skal avskaffes, skole og lærekrefter bringes tilveie, bondehjem, det vil si «bøndernes hus» bygges og lesehaller innredes. Vi har ansvaret for at gatene hol des iorden, at rensligheten utvikles både i huser og i brønner, så man en gang for alle får gjort ende på faren for epidemier. Vi skal sørge for et vel organisert brannvesen, vi skal sørge for at arbeider- og bonderegjeringens bestemmelser blir gjennemført osv. Men sovjettene er ingen fornem og høitidelig forsamling som mener at «vi alene vite». Det står i våre instrukser at vi skal trekke de brede velgermasser inn i vårt arbeide. Er det noe galt med MTS, så innkaller vi

representanter derfrå og diskuterer saken med dem. Og er der ting som velgerne er misfornøiet med, så sender de en tallrik deputasjon, som fremfører saken, og da kan det nok hende at vi får en herlig kjeft når vi har vært dår lige. Men er vi fremdeles like dårlige og ikke gjør noe ved saken, det vil si forsømmer vår opgave og bare snakker i det vide og brede uten at det blir noe resultat, så kan det hende at bønderne sender to tre mann like til Kalenin, til Sovjetunionens president, og så kommer der en brigade dyktige og skolerte arbeidere for 3 undersøke hvad der egentlig er påferde og hjelpe oss på fote igjen. Selvfølgelig behøver man ikke gå like til Kalenin. Men bønderne har en urokkelig tillit til ham fordi han er en av deres egne. Det er også mange andre veier å gå for å få hjelp mot en dårlig ledelse. For eksempel arbeider- og bon de inspeksjonen, et kontrollorgan som har en ganske utstrakt myndighet til å gripe inn overfor alle forsøk på overgrep, urettferdigheter og sabotasje. Det er meget erfarne og meget kloke folk som velges til denne kontrollinstans. De er overmåte avballanserte, meget grundige i sine undersøkelser, tålmodige og veiledende hvor feilene skyldes uvitenhet og mangel på erfaring, skarpe og hurtige i sine for føininger når det er bevisste kontrarevolusjonære handlinger fra tidligere overklasseelementer. Jeg kjenner ikke noe annet system enn sovjetsystemet, som87 gir velgermassene den grad av selvstyre, og hvor det i så stor grad er avhengig av velgerne selv også mellem valgperiodene, om deres landsby eller by er velstyret eller ligger nede. Selv om så meget av de daglige tingene ligger i befolkningens egen hand kan man ikke vente at alle landsbyer skal være nøiaktig like langt kom met. Der er mønstersovjetter, som f. eks. har anskaffet sin egen motorsprøite. Og- der er landsbyer, hvor de gamle brandspann henger sprukne og inntørkede som god næring for en eventuell ildebrand. Men der er ikke noe annet system som så systematisk og effektivt opdrager og- så hurtig klarer å råde bot på sløvhet og uforstand hos dette bondefolk, som stod lenger tilbake ved re volusjonen med hensyn til selvstyre enn småbønder og husmenn stod i Norge da formannskapsloven blev innført. Jeg har ikke vært i Russland før revolusjonen og kan bare dømme efter den litteratur som foreligger og det jeg har kunnet slutte mig til ved «studier i marken» som det så smukt heter. Men som gjennem snitt mener jeg det er helt forsvarlig å hevde at den russiske bondestand i løpet av de 15 år efter revolusjonen har innhentet de 100 år som de minst lå tilbake i utvikling. De som er litt kjent i Finnmark vil kunne danne sig - et billede av problemene i så måte, hvis vi tenker oss lappene for 50 år siden og så i løpet av 15 år skal kjøre dem frem til den moderne socialismes civili sasjon. Og skal nu vi være helt ærlige så kunne vi komme til det resultat at Norge har brukt 75 år på å føre lappene 25 år frem i utvikling. Nei, nei, la oss ikke komme inn på det, men la oss heller se pa denne måten som valgene foregår i landsbysovjettet. Der skal jo være tvangsvalg sies det. Hvis man ikke stemmer på kom munistene og deres kandidater, blir man forfulgt. I et brev til bønderne i anledning valgene skrev presidenten, Kalenin, for noen år siden: «De fattige bønder og landarbeidere kan ikke seire ved valgene uten ved å gå sammen med de mel lemstore bønder. Hvor de fattige stod alene ved valgene blev de overalt slått, men i de landsbyer hvor de fattige gikk sammen med de mellemstore bønder, lykkes det ikke en eneste kulakk å trenge inn i sovjettet». Det skulde ikke tyde på noe som helst tvang, og jeg har idet hele ikke kunnet opdage et eneste tilfelle av tvang, hverken ved valg i by eller på landet. Tvertimot gripes der energisk og offent lig inn mot alle forsøk i den retning.88 Forsøk har der altså vært? Å ja da, selvfølgelig! Personlig herskesyke finner man nok hos et og annet menneske i et land med 160 millioner innbyggere, som nettop er blitt kvitt tsarismen. Men det har vært individuelle eller helt lokale foreteelser. De betraktes som overleveringer fra tsarismen og behandles deretter. Men jeg vet at du den hele tid har sittet og hatt et «men» på tungen. Men bolsjevikene, sier du, kommunistene, de er da ikke guds beste barn. Nei, det kan du forsåvidt ha rett i. Guds barn er de idet heletatt ikke, nei. Jeg tror derimot at det er riktig å si at det kommunistiske parti er Sovjetunionens hjerne. Det består av de beste, de høist utviklede og de mest energiske deler av det rus siske proletariat. Det teller som jeg sa over 3 millioner medlem- mer. . . . Jeg kan skaffe det nøiaktige tall i det dette skrives, men det varierer fra måned til måned. I den senere tid har det vært i stadig og jevn stigning, for så muligens å synke litt under en såkalt «utrensning», hvor alle de som ikke holder mål blir satt ut av partiet. For å bli medlem av partiet må man ha et visst fond av politisk kunnskap, kjenne hovedlinjene i marxisme og leninisme, være enig i partiets program og gå en prøvetid som kandidat. Prøvetidens lengde avgjøres delvis av ens sociale her komst og egen sociale stilling, delvis av hvordan man viser sig i det daglige, praktiske arbeide som kandidat. En arbeider på arbeidsplassen har lettere for å bli optatt som endelig medlem enn en funksjonær.

Komsomoler (medlemmer av det kommu nistiske ungdomsforbunhd) har igjen visse lettere optagelsesbe tingelser, forutsatt at deres organisasjon anbefaler dem. Partiet skal samle proletariatets beste revolusjonære kjempere, de som både behersker den revolusjonære teori og den revolusjonære praksis. De skal med hele sin energi gå inn for å ville socialismen og for dette må de sette alle personlige bekvemmelighetshensyn tilside. De må f. eks. ikke ha en lønn som overstiger et visst maksimum. Dette har i de senere år vært 350 rubel pr. måned og det ligger under hvad en gjennemsnitts industriarbeider tje ner. Det er nu tale om å heve dette partimaksimum, så ciet står bedre i forhold til de almindelige lønninger, da meningen med dette ikke er at kommunister skal leve dårligere enn en al mindelig dyktig arbeider. Det er en sikkerhetsforanstaltning mot89 at noe partimedlem skal utnytte sitt partimedlemsskap til person lige fordeler. Stilles der store krav til de proletariske og revolusjonære egenskaper for å bli medlem av partiet, så minsker ikke disse krav efter at man er kommet inn i partiet. Tvertimot er de dag lig tilstede, og ikke bare fra partiet selv, men fra alle de arbei dende. Kverken på arbeidsplassen, i organisasjonslivet eller i pri vatlivet må han noensinde glemme at han eller hun (selvfølgelig også hun) er proletariatets forkjemper og veileder til socialismen. Vi kan bruke det billede at partiet, bolsjevikene, er tennplug gen gnisten som tenner proletariatets kraftkilder og om setter dem til levende skapende kraft. Den blodtørstige bandittype, med strittende skjegg, uredt hår og rovdyrtenner, som man morer sig med å bruke for å fremstilie bolsjevikene, er like riktig som fortellingen om at vinterstid strei fer isbjørnene rundt i slotsparken i Oslo og lever av de stakkars mennesker som våger å krype ut av sine ishytter. Men bolsjevikene har heller ingensomhelst likhet med salong radikalerne. Deres mål er ikke «å bli like kultivert som borger skapet.» Proletariatets kultur må nødvendigvis bli en ny kultur, hvor bare de ting er brukbare av det gamle som har verdi for de nye samfundsformer og de nye mål som proletariatet har. Bol sjevikene er kjensgjerningenes mennesker, de er politikkens vi tenskapsmenn som undersøker og analyserer de politiske krefter og deres utslag. De bekjemper sentimentalitet og «føleri» som småborgerlige reminisenser, som fordunkler og forkludrer den klare logikk og den nakne sannhet. Det er fullstendig galt å tro at de er fanatikere, for med fanatisme forbinder man uvegerlig mer eller mindre ensidig og ukontrollert følelse. De har den opgave å føre proletariatet frem til socialismen, og de har ikke hverken tid eller lyst til å vase sig vekk på ting som hindrer eller sinker dette. Opgaven er allikevel så kolossal at den omspenner praktisk talt alle former for den menneskelige tilværelse. Men alle disse former er ikke like brennende i samme øieblikk. Det er også galt å tro at bolsjevikene lider av noensomhelst form for blodtørst eller hevnlyst, Det er like galt som å påstå at en kirurg spretter op maven på en ung kvinne og kutter ut blindtarmen, fordi han lider av blodtørstig lystfølelse. Kirurgen som fører sin kniv uten å skjelve på hånden, er like så forskjellig fra den ville, sanseløse knivstikker, som bolsjevikene er fra det blodtørstbillede man forsøker å tegne dem med.90 Men det er allikevel karakteristisk at du må bruke kirurgen som sammenligning, sier du med en viss triumf i stemmen. — Ja, min opgave er å finne de riktige billeder. Bolsjevikene er absolutt ikke blåøiede jomfruer med blomster i håret, syn gende hyrdesanger. Vi må bli enige om at kirurgens inngrep be tegner et kampstadium. Det er det siste middel til å befri legemet for en sykdom og gjøre det friskt. Og vi må konstatere at det klasseløse samfund er ikke gjennemført i Sovjetunionen idag. Der er ennu klassekamp. Proletariatets diktatur er fremdeles nødvendig «for å undertrykke enhver motstand fra utbytterne», og i ytterste nødsfall må man bruke også de kirurgiske midler. La oss gjøre det dristige eksperiment å tenke oss at blindtar men kunde snakke. Den vilde protestere mot kirurgens inngrep, den vilde sende harmfylte protestrop til alle andre blindtarmer om den blodtørstige læge. Og alle blindtarmer i hele verden vilde slutte sig til denne protestbevegelse. Ved energisk propaganda med bloddryppende skildringer og vaskeuekte fotografier av ki rurgen i blodflekket kjortel, med bloddryppende kniv mellem ten nene, ti dages skjeggstubber og uredt hår, vilde man også opna å få endel tykktarmer med sig Jo, jo, mange tykktarmer vil også bli betendt og volde meget bryderi før man fikk dem normale igjen. Nu må du gjerne få lov til å rase litt over dette drastiske billede, eller trekke på skuldrene og si «stakkars mann» om mig. Jeg skriver efter min smak og ikke efter din. Jeg raser ikke eller sier stakkars mann om dem som lager bandittbilledet av bolsje vikene. Jeg forsøker å finne frem til kjensgjerningene og ikke ha noen lidenskaper i noen retning. Da er jeg allikevel kommet lenger enn dig. Og det er da virkelig mig som har levet sammen med bolsjevikene i halvannet år i de forskjelligste deler av Sov jetunionen! Men igrunnen er det ganske galt å innlate sig på en slik in dividuell skildring av bolsjevikene. Det er kollektivet, partiet som er det regjerende

parti, det er den organiserte og disiplinerte fellesvilje av disse over tre millioner proletarer, som leder hele det øvrige proletariat på en slik måte at det alltid har proletari atet og bønderne med sig. Grunnlaget for hele partiets virksom het er den erfaring og lærdom som proletariatet gjennem århun drer har fått i stadig klassekamp. («All historie er historie om klassekamp»). Denne sum av erfaringer er klarest og riktigst91 opsummert og bearbeidet av Karl Marx og Vladimir Uljanov Le nin og peker i sine prinsipielle grunnlinjer langt ut over den socialistiske stat og inn i det kommunistiske samfund. Det er feilaktig å tro at partiet er «regjerende parti» i kraft av tvang over massene. Det vilde jo aldri la sig praktisere. Der til har både arbeiderne og bønderne altfor store tradisjoner og erfaringer i å gjøre revolusjon og oprør mot sine undertrykkere. Partiets makt består i at det representerer summen av massenes ønsker og vilje, ikke bare for de lange mål, men for de dagsak tuelle problemer. Partiet er basert på en tillit som er skapt gjen nem erfaring. Det har imponert mig å se i hvor høi grad par tiet og dets medlemmer nyter de partiløse arbeideres og bønders tillit. Og det interessante er at dette gir sig bredest og mest al mindelig tilkjenne i de deler av Sovjetunionen hvor utviklingen er kommet lengst. En oplevelse som karakteriserer min almindelige erfaring: Ved et sterkt trafikert gatekryss på det gamle Njevski, som nu heter 25de Oktobergaten (Leningrad) er der streng trafikk regulering. På hvert av de fire hjørner står miliser for å lære folk til å passere gaten efter de nye trafikklykters røde og grønne lys. Husk på, at halvparten av Leningrads nuværende 3 millioner er forholdsvis nye i byen bønder som er vant til å rusle i lands bygatene uten å ha behov for å tenke på noe slikt som trafikk vanskeligheter. Milisene har derfor fullt op å gjøre. Og forsøker noen å stikke over tross milisen og det røde lys, får han en rubel i mulkt. Dette foregår meget praktisk. Milisen har et hefte med trykte mulktkuponger, han leverer en kupong og mottar rublen. Et enkelt og greit system. Jeg likte å stå på dette hjørne og se på folkelivet. Det var i mange mater lærerikt Der skjer altså en dag følgende: En ung mann har tross det røde lys stukket bak ryggen på milisen ved det ene fortau og har bare etpar skritt inn til fortauet hvor jeg står, da han opfanges av milisen på min side. En rubel i straff for å ha overtrådt trafikkreglene. Uten å svare tar mannen op en liten bok og rekker milisen, Jeg ser det er medlemsboken i det kommunistiske parti. Milisen gransker den nøie, leverer den tilbake og sier tørt: Da blir det fem rubel i straff. Egentlig skulde jeg ha beholdt boken og rap portert dig til din organisasjon.Den unge mann blir blek, det går øiensynlig først nu op for ham hvilken fadese han har gjort. Han finner frem de fem rubel mens milisen river av de fem kuponger og leverer, så stikker han skyndsomt inn blandt folkemengden og forsvinner. Ved siden av mig har der stått etpar arbeidere, som interessert har fulgt begivenheten. Han måtte være fersk, han der, sier den ene. Hvis han ikke har stjålet medlemsboken, svarer den andre. Episoden gir et morsomt billede av de store krav som umid delbart stilles til kommunister, men det viser også at selv innen for det kommunistiske parti kan man finne enkelte folk som ikke holder mål. Nå, der er jo også derfor man har sine utrensninger. Partiet er organisert i seller på selve arbeidsplassen. Alle kommunister på en fabrikk tilhører denne fabriks selle. Men der er fabrikker med optil 30 000 arbeidere og kanskje da hele 5000 kommunister. Da organiserer kommunistene i en fabrikkavdeling sig i en avdelingsselle, ellers vilde hvert av fabrikkens sellemøter jo bli et massemøte på 5000. De enkelte partiseller sammenfattes i rajoner, kretser og distrikter o.s.v. Partiets høieste myndighet er kongressen for Sovjetunionens kommunistiske parit. Her vel ges partiets centralkomité og altså også Stalin. Men husk nu på at partiets centralkomité (ZK) ikke er Sovjetunionens regje ring (ZIK). Regjeringen er derfor heller ikke Folkekommissæ renes råd. Folkekommissærene opnevnes nemlig av regjeringen og det er ikke nødvendig at en folkekommissær er medlem av ZIK, men de fleste er det. Og Stalin er ikke nu folkekommissær eller regjeringssjef. Det virker litt forstemmende når selv arbei deraviser bringer meddelelse om at Vorosjilov, som er folkekom missær for hær og flåte (på en måte forsvarsminister og kom manderende general) akter å fortrenge Stalin som sjef for folke kommissærenes råd. Vi vilde jo også sette temmelig store øine hvis vi en dag fikk lese i en utenlandsk avis at f. eks. komman derende general aktet å fortrenge generalsekretær Evenrud ira statsrninistertaburetten . . . Sellen er partiets forbindelsesledd med de brede arbeidermas ser. Det er et organ som ikke bare bringer partiets paroler og politikk ut til arbeider- og bondemassene, men det er også kon trollorgan for hvordan partiets paroler opfattes og virker blandt massene. Partiet som er fortroppen og som består av de beste og mest fremskredne arbeidere kan ikke gå så fort i sin politikk93 at der opstår et skille mellem det og massen. Kontakten må sta dig være levende og fortrolig. Partisellen behandler alt som vedrører den socialistiske ©p bygging, det vil i praksis si alle spørsmål

som vedrører det dag lige liv. Produksjonen, stiger den eller synker den i forhold til planen? Hvad er årsaken hvis den synker? Er det mulig å få den til å stige ennu mere? Synker kvaliteten av arbeidet når produksjonen stiger for sterkt? Og hvad skal man gjøre for å hindre det? Levnetsmiddelforsyningen. Rensligheten i spisesalen. Hvorfor skoftes der mere enn den minimumsprosent som partiet har satt som mål i sin årsplan? I fabrikkavdeling A klager man over at arbeidet forsinkes fordi man må vente på materialer fra avdeling B. Saken er alle rede rapportert til «sellebyrået», det vil si sellens styre, og det tas op på første møte, som er innkalt tidligere enn planlagt. For det haster med slike saker. Tilfellet diskuteres grundig og det* viser sig at det er liten planmessighet i B avdelingens arbeide. Man beslutter å henvende sig til fagforeningsstyret og få det til å sammenkalle et møte av alle arbeidere ved B. På dette møte skal man fremlegge de resultater som diskusjonen har gitt og foreslå at avdeling A utfordrer avdeling B til socialistisk kappe strid. Derved vil man opna at arbeiderne ved hver enkelt maskin i B organiseres i brigader. Brigadene opfordres til gjensidig å utfordre hverandre til kappestrid. I fagforeningens møte for B arbeiderne blir der stor diskusjon om partisellens forslag. Denne diskusjon skaper forståelse for, at når det skurrer i ett hjul, vir ker det tilbake på hele maskineriet, på hele samfundet, det vil si tilbake på arbeiderne i avdeling B, som jo er en del av sam fundet. Og der skapes begeistring for den opgave å være ett av de beste hjul i maskineriet. Man tar imot utfordringen fra A avdelingen om kappestrid og går igang med å organisere den. Behandlingen slutter med å fastsette en bestemt frist, en dato, hvor der skal leveres referat fra kappestriden og dens virkninger. Men hvis nu ikke B-avdelingen mottar utfordringen til kap pestrid? Da griper man saken anderledes an. Da foreslår man at arbeiderne ved de maskiner hvor arbeidet går best organiserer sig til brigade som begynner kappestrid sig innbyrdes, utfor drer betjeningen ved stadig nye maskiner til å være med. Der ved skapes efterhånden en slik orden, et slikt system og en slik begeistring at man får hele B-avdelingen til å utfordre A.Men hvis der er en enkelt arbeider som blåser det hele en lang marsj, som stiller sig på bakbenene og' gjør vanskeligheetr? Da velger man først en brigade av hans kamerater, som man mener han har en viss tillit til og disse tar sig av ham, besøker ham hjemme, snakker med ham og forsøker å finne ut hvad der kan være i veien. Det hender jo ikke så sjelden at en eller annen bagatell kan hake sig fast i et menneske og ligge og gnage og gnage og innvirke på hans mentalitet. Er han helt håpløs, nytter det ikke å sette ham til annet arbeide i fabrikken, blir han av skjediget og må søke sig arbeide annensteds. Men ingen kan av skjediges uten efter godkjennelse av fagforeningen. Først i det tilfelle vedkommende har gjort sig skyldig i straffbar handling, kan han stilles for retten og dømmes. Det er i det hele tatt sørget for alle mulige garantier for at arbeiderne skai ha de størst mulige rettigheter og anledning til å utvikle sig til større dyktighet. Allikevel meddelte avisene en dag om en arbeider som uberettiget var avskjediget fra en fa brikk. Avskjedigelsen var godkjent av fagforeningsstyret og partisellen hadde ikke grepet inn. Han hadde da skrevet like til regjeringen. 14 dager efter var direktøren som hadde ansvaret for avskjedigelsen selv satt på porten, partisellen fikk en alvorlig røffel og det gamle styret kastet, hele arbeidsstokken på fabrik ken blev innkalt til møte, hvor fagforeningsstyret fikk gjennemgå en hardhendt kritikk før det blev kastet og den avskjedigede blev gjeninntatt med full lønn i den tid han hadde vært avskje diget. Og saken blev både referert og kommentert i de viktigste aviser. Og alltid i slike tilfelle er det partiet som holder den stren geste justis med sig selv. De få ganger det er inntruffet at et medlem av det kommunistiske parti har begått en forbrytelse, tas det med i straffeutmålingen i skjerpende retning at han er kom munist. Eller har vært, for i og med en slik dom er han auto matisk ute av partiet. Men ikke bare for forbrytelser gjelder det. Kommandanten for huset hvor jeg bodde en gang, forsvant plut selig og var vekk i 11 dager. Han hadde «sittet inne» disse da gene fordi han ikke hadde holdt fortauet ordentlig rent. Jeg måtte selvfølgelig være enig i at man tok strengt på skit tenferdighet og slurv, men kunde ikke la være å mene at det var en nokså drøi straff. Nei, ikke når jeg er partimedlem. Hadde jeg vært partiløs,95 var det barte blitt en advarsel eller en mulkt, svarte han. I lang tid gremmet han sig over sine 11 dager. Ikke fordi han hadde «sittet inne», men fordi hans fortau ikke hadde vært et blank pusset eksempel for hele gaten. Men det blev det. Et kommunist fortau blev det. Jeg har her forsøkt å gi en liten skissering av styresettet under proletariatets diktatur. Overalt vil vi finne det kommu nistiske parti som drivfjær i en eller annen form. Om det bare er en eneste kommunist ved maskinen, i fabrikkavdelingen, i landsbyen, så er det partiet og dets politikk han representerer. Et par eksempler viser at den enkelte kommunist kan represen tere partiet med forskjellig styrke. Jeg har tatt disse eksempler med for å hindre enhver tilbøielighet

til å betrakte kommunistene som en slags overmenneske r, hvor hver enkelt er helt ufeilbarlig. Vi har så altfor lett for å plukke frem nettop den lille undtagelse fra regelen og holde den frem vel å merke hvis undtagelsen er dårlig. Det er det kommunistiske parti som kollektiv helhet som må bedømmes. Det kommunistiske parti har ført folkets brede masser til storm på det gamle samfund, har ført det gjennem revolusjon og borgerkrig frem til opbygging av det ødelagte og herjede land. For så i stormtempo å gjennemføre en industriell utvikling-, hvis make verden ikke har sett tidligere og samtidig med disse ting bygges grunnmuren og de første etasjer i det nye verdens system, i socialismen. Vi som står omgitt av «aftenlandene»s mangehånde foreteelser i de siste 15 år har godt av å konstatere disse enkle kjensgjernin ger. Det er alltid de kloke mennesker som respekterer kjensgjer n in gene. Over hos dem sier Stalin når han står i Moskva og snakker om oss i den gamle verden. 96 Feniårsplanene. Selvfølgelig vil femårsplanen mislykkes. Det er bare den siste krampetrekning-, et veldig bluff for å skjule det sammen brudd som sovjetmakten og kommunismen står overfor! Men hvorfor må den mislykkes? Man utrydder 30 all intelligens derborte. De som ikke har reddet sig til utlandet sitter enten i fengsler eller blir skutt. Det var en norsk embedsmann og arbeidsgiver som uttalte dette umiddelbart før jeg reiste til Sovjetunionen. Hans utta lelse representerer en stor del av den såkalte offentlige opfat ning hos dem som bare leser hvad enkelte store blader sier. Efter halvannet år treffer jeg ham igjen. Nå, fikk jeg ikke rett? Fjaskoen er åpenbar. Men de er smarte derborte. De forsøker å dekke over nederlaget ved å lage ennu en femårsplan. Behøver man mere bevis for at den første er mislykket? Jeg tror det er riktig å si at han nu representerer en betrak telig mindre del av den «offentlige mening» enn da jeg reiste. Men jeg har jo mattet se femårsplanen der borte så jeg må kunne fortelle. 6te november ifjor var vi på vei hjem fra en fest i en arbei derklubb. Det var blitt sent. Klokken var fire om morgenen og gatene var temmelig øde. En folkeansamling på ti-tolv mennesker i en slik stille morgengate er derfor en ekstra sensasjon, en uimot stålig magnet som med stor fart trekker nattevandraren til sig. Vi stod og stirret og lyttet omkring_ en trapp hvor der satt en 8 år gammel gutt. Han var varmt kledd i en liten saueskinnspels og så til å befinne sig vel, selv om han var umåtelig søvnig. Og han besvarte villig alle spørsmålene fra den nysgjerrige flokk.Den lille fyr var fra en liten landsby halvannet døgns jern banereise nord-øst for Moskva. Alle mennesker i landsbyen hadde i lang tid snakket om femårsplanen og så hadde han funnet på at han vilde reise til Moskva for å se på den. For det var i Moskva femårsplanen måtte være. Der bodde jo Stalin og Voro sjilov og Budjonny og gamle onkel Kalenin. Så hadde han stjålet sig med toget og karret sig frem til Moskva hvor han hadde streifet rundt et par dager. Nå, har du sett femårsplanen? Ja, veldig flott, sier han med overbevisning. Jeg har sett Lenin full av elektrisitet på en stor vegg og alle maskinene og alle husene . . . En av nattevandrerne tok ham med hjem for at han kunne sove ut og få være med i demonstrasjonen dagen efter. Men vi er jo litt mer enn 8 år gamle og fylt med voksen skepsis og mistro og istedenfor å se femårsplanen setter vi oss til å lese femårsplanen. Vi må ha et grunnlag. Vi må vite hvad planen er før vi kan bedømme resultatet av den. Og det er ikke lite vi må sette oss inn i. Vi må lese både Lenin og Stalin, vi må lese Grinkos store verk om femårsplanen. Grinko er folke kommissær for finansvesenet og har laget en oversikt over fem årsplanens 6 tykke bind slik at den blir noenlunde tilgjengelig for et almindelig dødelig menneske. Men vi må supplere det med en masse spesiallitteratur. Hvad mener du om f. eks. kollektiv eller individuell hønseavl? Og hvis du må erklære dig for kollek tiv hønseavl hvilke raser skal du da velge? Bare spør mig. Jeg vet det, for også det har jeg mattet sette mig inn i. Ikke minst viktig er det å kjenne forhandlingene og beslutningene på kon feransene i Sovjetunionens kommunistiske parti. Først når man har skaffet sig en oversikt over dette veldige materiale kan man begynne å reise rundt for å se om planene virkelig holder stikk. Hvad er altså femårsplanen? - En plan om å bygge en mengde fabrikker, om å gjøre bon delandet Russland til et moderne industriland. Et meget inter essant eksperiment . . . Det er den almindelige «forståelsesfulle» opfatning. Jeg tror det er riktigere å uttrykke det slik at fem årsplanen er et avgjørende og nødvendig ledd i socialismen. Og la oss med en gang slå fast at femårsplanen allerede har fått betegnelsen den første femårsplan, fordi man er langt inne i diskusjonen og planleggelsen av den annen femårsplan, som vil98 efterfølges av den tredje femårsplan. Der foreligger nemlig i virkeligheten en 15 årsplan som kalles generalplanen. Det er pla nen for gjennemførelsen av socialismen. Den er selvfølgelig ikke detaljert på den måte at der står hvor mange huser der skal bygges på de og de steder i planens 15de år. Vi kan uttrykke det slik at 15 årsplanen er politisk og utfylles med fabrikker, skoler, kollektiver osv. for fem år ad

gangen. Femårsplanen er den hittil høieste form for gjennemførelse av socialistisk planøkonomi og organisasjon. En slik planøkonomi kan bare gjennemføres efter at proletariatets diktatur har slått hele det gamle statsapparat i stykker og at all privateiendom til jord, fabrikker, banker, jernbaner osv. er nasjonalisert, det vil si blitt felleseie på den måte at eiendomsretten utøves av staten. Jeg understreker disse ting fordi at man rett som det er treffer på filosofier om å gjennemføre planøkonomi også i kapital istiske land. Så tidlig som 1928 skriver professor Bye ved univer sitetet i Pensylvania, at det er nødvendig for kapitalismen å finne en måte hvorved de kan tilpasse den socialiserte centraliserte plan økonomi til det kapitalistiske system. Hvis man ikke kan det, må kapitalistene vike plass for socialistene, sier professoren. Særlig i det siste år er diskusjonen om slik tilpasning av planøkonomi blitt forholdsvis almindelig. At den ikke kan føre til noe positivt resultat har man vanskelig for å komme til er kjennelse av. Kapitalistisk planøkonomi for Norges vedkommende vil si, at hver mursten, cementsekk, hver jernblokk, hver maskin, hvert mål jord, hvert tre i skogen, hvert sekundmeter vannfall, liver kilometer jernbane og vei, hver fiskeskøite og hver plog er under lagt en eneste vilje. Det er statskapitalisme, det er det kapital istiske diktatur i sin høieste form, det vilde muligens eksistere en dag for så å bryte sammen av sine indre motsetninger. Jeg taler her om kapitalistisk statskapitalisme. Proletariatets dikta tur kan nemlig i en bestemt periode under bestemte forhold an vende statskapitalisme for å fremme socialismen. Denne smule filosofering har egentlig bare til hensikt å vise hvor overordentlig vanskelig disse problemer er. De løses ikke ved kafébordet over et godt glass, slik som det i den siste tid ofte er blitt almindelig å skape «offentlig mening». En slik kafé diskusjon om de vanskeligste ting kommer nu som stor artikkel i en stor avis noen dager efter. Det første grunnlag for plan99 økonomi burde være plandiskusjon og ikke «skål Elvestad, det var jævla godt sagt». Femårsplanen er ikke den første plan i Sovjetunionen. Det er den største, men den bygger på erfaringer fra den planmessig het, som fikk sitt grunnlag allerede ved oktoberrevolusjonen 1917 og som fikk sin første større praktiske utvikling efter at man hadde kastet 14 kapitalistiske lands større eller mindre armeer ut av landet og overvunnet den vebnede kontrarevolusjon i sitt eget land. De første arbeidsplaner gikk da også hovedsagelig ut på å reparere og bygge op igjen hvad der var ødelagt av disse invasjonsarmeer som hadde kastet sig over den unge sovjetstat. Og Kusslands deltagelse i verdenskrigen hadde jo også kostet ad skillig av ødeleggelse og ruin. Det så ikke lystelig ut i Sovjetunionen efter at den vest europeiske vebnede civilisasjon hadde herjet der i to år med støtte av Japan og i inderlig forening med tsarrikets gamle bor gerskap og adel, heri innbefattet den vesentlige del av mensje vikene. Noen tall illustrerer det: Industriproduksjonen var sun ket til 24 pet. og var en enkelt kort periode helt nede i 15 pet. av førkrigsnivået. Av lokomotiver hadde man i oktober 1920 17,799, hvorav 7451 var ødelagt. Av 419,455 godsvogner var 320,309 ødelagt. 3672 broer var sprengt i luften. Jordbruket gikk tilbake fra 97,5 mill. desjatiner dyrket land i 1913 til 63,5 i 1922 en tredjedel av jordbruket var ødelagt. Så begynte man å bygge op efter planer for en måned, for et halvt år, for et år. Det gikk ikke alltid så snorrett efter planene. De gamle tekniske ledere og spesialistene kunne deles i fire ho vedgrupper: de som var flyktet eller gått med de kontrarevolu sjonære, de som var igjen og gjorde alt for å forhindre gjen opbygningen ved sabotasje, de som nok arbeidet, men som bare ventet på at det hele skulde ramle sammen, og endelig de som blev grepet av de nye ideer og iallfall forstod så meget at bolsje vikene var de eneste som kunne redde landet fra den absolutte tilintetgjørelse. Den første gruppe var den største, den siste var minst. Selvfølgelig vilde det ha vært en umåtelig fordel om industri ens tekniske ledere uten videre hadde stillet sig på proletariatets side. Men å regne med det vilde ha vært utopi. Og noen kata strofe betyr det ikke. Arbeiderne hadde skaffet sig det vesentlige, det avgjorende, den politiske og økonomiske makt. De såtte igang100 teknisk undervisning for arbeiderne selv og skapte i løpet av kort tid fremragende proletariske tekniske ledere, som efterhånden kunde ta hand i hanke med den ene industrigren efter den annen. Det var et kjempearbeide, for hvor var de gamle lærerkrefter blitt av? Forsvunnet efter samme fordeling som teknikkerne. Og det var i et land hvor analfabetismen i enkelte distrikter gikk op i 98 pet. av befolkningen, i et land hvor vaksne arbeidere ofte begynte sin tekniske skole med å lære ABC og den lille multipli kasjonstabell. På arbeidsplassen om dagen, på skolen om kvelden, matmangel, klæmangel, brenselsmangel . . . Men det værste av alt . . . materialmangel og maskinmangel. Jeg har sett industriprodukter fra den tid. Dårlig femte rangs kvalitet, men det er blitt f eiret med festmøter og tiljublet av en lykkelig arbeidsstokk fordi det betød en seier i en fabrikk, hvor de tidligere eiere hadde ødelagt alt som kunne hjelpe arbei derne til å finne de spesielle finesser i

produksjonsmåten. Kam pen for å beherske teknikken var lang og hard. Ikke minst i de første år efter revolusjonen var det overordentlige vanskeligheter å overvinne både for dem som skulde bringe det ruinrykende land under en felles plan, og for dem som måtte lære sig til å reparere mikromekanismer i ømtålelige maskiner med hjemmesmidd verk tøi. Ikke sjelden med riflen stående innen rekkevidde og tungt patronbelte om livet. Krigskommunismen, de tre første år, var en periode hvor re volusjonen blev befestet under kruttrøk og sult. Det blev nød vendig å få et pusterum for å komme til krefter igjen, for å føre proletariatets kamp og arbeide frem til nye seire. Derfor åpnet det kommunistiske parti døren litt på klem for kapital ismen. Det var den nye økonomiske politikk eller NEP. Forkortelsen er gått inn i sproget som et anerkjent ord. Man vil huske at NEP vakte adskillig opsikt. Gledestrålende forkynte man bolsjevikenes fallitt og kapitalismens triumf. Det var endog mulighet for at Lenin besatt en smule fornuft, siden han nu hadde innsett hvor grundig feil han hadde tatt med sin kommunisme. Og gjennem dørsprekken smatt utenlandske kapi talister med konsesjoner i lommen. Det gamle tsarrusslands gjen værende borgerskap gned sig i hendene. Nu skulde endelig deres tur komme, nu skulde de riktig gasse sig i den fete bit sammen med den utenlandske kapital. Tykkmavede herrer med eigarer i101 munnviken promenerte i Moskvas liovedgater med sine pariser kledte kvinner. Elegante restauranter dukket op. Akk, der var et vidunder av en takrestaurant oppe ved boulevarden, hvor man kunde sitte og se ned på den fattige proletarhovedstad og drikke russisk champagne dertil, mens musikken spilte de siste «euro peiske» slagere. Selvfølgelig hadde kapitalismens overlegne intel ligens seiret over disse uvitende arbeidere og deres mer eller mindre halvgale kommunistiske ledere. Man kunne lese det med store typer i alle borgerlige og socialdemokratiske aviser, så det kunne ikke være minste spor av tvil. Jeg sitter og drikker te sammen med en rød offiser. Han er kommunist og han har vært med i civilkrigen. Det er enkelte som skiller mellem krigen med utenlandske tropper og innenland ske ved å kalle borgerkrigen for civilkrig. Men han kan ikke ha vært noen dårlig- soldat hvor han enn har kjempet, for tross sin ungdom har han en rombe på sitt uniformsopslag. Og romben betyr at han er i generalsgradene. Vi er kommet inn på Griegs musikk. Hvorfor er den så populær i Russland? Vi blir enige om at det skyldes de store felles trekk i norsk og russisk folkemusikk. Men han vil snart gli ut av dansen. Den russiske «folkesjel» er ikke den samme som før. Traktorføreren på steppen er en annen enn bonden bak sin plog. Også i sin musikk er han en annen. Om ti år vil han igjen være anderledes. - Jeg har fått en knekk i min begeistring- for Griegs musikk. Ja det var engang jeg virkelig hatet ham, sier den røde offiser og smiler nesten gutteaktig forlegent i sitt bestemte ansikt. Det var i den første NEP-tid. Vi var nettop kommet fra frontens lus,-filler og sult og jeg må med skam bekjenne at jeg hadde hatt meget vanskelig for å fordøie vår NEP-politikk. Men en Kveld kom jeg forbi en av de nye NEP-restauranter. Gjennem de store åpne vinduer strømmet Griegs Per Gynt-musikk ut til mig fra et herlig orkester. Musikken virket slik at jeg uten å tenke formelig blev trukket derinn, såtte mig ved et bord, bestilte kalle og en av de store bløte kakene som vi ikke hadde sett ved ironten. Så lenge musikken varte hørte jeg bare den. Men da orkestret efterpå såtte i med en av disse vest-europeiske perverse melodier, da så jeg også omgivelsene. Jeg så dette borgerskap disse kapitalister, som jeg hadde vært med og kastet ut av landet pa frontene ... De var nu kommet inn igjen ad denne vei o<r102 breiet sig som om de allerede var herrer. Jeg gikk hjem og lå lenge våken om natten med angst og tvil i mine tanker, og jeg forbannet Grieg som hadde lokket mig inn til våre fiender. Dagen efter gikk jeg til min kommandant med mine bekyin ringer. Han smilte ikke av mig, for selv om jeg var meget ung dengang, var vi ingen barn, vi som kom fra frontene. Hvor mange land sendte sine tropper for å knekke oss? spurte han efter å ha hørt opmerksomt på mig. 12—14 tenker jeg. Regner vi med de russiske kontrarevo lusjonære blir det meget mer. Har vi jaget dem ut av landet? Ja. Men når vi har klart dette, hvorfor skal vi da frykte den hop som vi nu har sluppet til og som er under vår kontroll? Hvis det hadde vært apen kamp hadde vi jaget dem på et par timer. Men dette er noe annet. Ja dette er noe annet. Vi har kastet ut de bevebnede ban ditter som vilde bruke oss og landet til kapitalistisk utbytning. Men vi slipper en del av dem til, for nu skal vi bruke kapitalistene til å hjelpe oss med å bygge op hvad de har ødelagt. Stol du på at vårt kommunistiske parti ikke lar dem komme en tomme len ger enn nødvendig for at socialismen skal ha fordel av det. Og skulde de forsøke å bryte sig videre med makt, har vi litt trening i å holde dem utenfor våre områder . . . Idag synes det så soleklart at det var riktig. Hvorfor skulde ikke proletariatet bruke kapitalismen til å gjenoprette en del av den skade de hadde forvoldt i vårt land? Vi hadde jo ikke bare makten over dem, men vi

skulde også utslette enhver tøddel og avskaffe inntil det minste støvgrann av kapitalismen. La dem bare røke sin eigar. Snart blir det bare stumpen igjen. Og en cigarstump den er jo ferdig, den kan ikke opstå som en ny eigar. Men den gang var det vanskelig for mange å klare denne nye taktikk. Der var enkelte som hadde vært prektige front kjempere, men stivnet som ensidige krigskommunister. Og den som stivner må bukke under. Enkelte brøt med partiet. Andre sătte revolveren for pannen og trykket til. De trodde dermed at de undgikk å bryte med partiet ... Hvor lenge varte så NEP perioden? Den kan ikke datofestes. Den var en politisk taktikk hvis formål var å opheve sig selv.103 Man befinner sig nu i avviklingen av NEP og; de tre første år av femårsplanen la det økonomiske fundament for socialismen. Femårsplanene er den avgjørende kamp mot restene av kapita lismen i Sovjetunionen. «En skjerpet klassekamp», sier Grinko. Skjerpet klassekamp i Sovjetunionen? Jeg vet at en del vil stusse over det. Men klassene og klassekampen., ophører ikke da gen efter revolusjonen. Kapitalistklassen som er berøvet sin makt, trekker ikke bare på skuldrene og sier at ja ja, nu er vår saga ute. Vi får gi oss over og begynne på fabrikken i morgen som almindelige sjauerarbeidere. Nei så enkelt er det nok ikke. Noen tall vil klare våre begre per om kapitalismen efter revolusjonen. I 1923 blev hele ni ti endedeler av detaljhandelen på landsbygden besørget gjennem privathandel. Og i byene var det fire femtedeler som lå i hen dene på de private kjøpmenn. Det er jo ikke så megen socialisme i disse tallene. Når det gjelder grossisthandelen lå omtrent halv parten av den i private hender på det tidspunkt. Hopper vi nu fem år frem i tiden til 1928 forsvinner privatkapitalismen fra grossisthandelen, men ennu er 22 % av småhandelen på private hender. I 1931, møter vi bare 2,3 % privat småhandel. Det vil si at teoretisk sett er den forsvunnet. Og jeg vet ikke engang om. man kan regne ut i prosenter de spor som ennu finnes av den. Men av størst betydning var selvfølgelig den private inn sats i den avgjørende produksjon. For industriens vedkommende var 15,6 % av industriprodukter frembragt ved privat hjelp i 1928. I femårsplanens tredje og avgjørende år var den private innsats sunket til 2,4 % og lider samme skjebne som småhande len. Jeg kunde selvfølgelig ha gått igjennem en masse materiale for å finne frem den brøkdel av en prosent som kanskje er til bake. Men er det nødvendig? Det avgjørende er at prosenten er sunket og ikke steget. Disse årene har altså vært en stadig avvikling av den kapitalisme som i NEP's første år så seiersikker og triumferende rykket frem i Sovjetstaten. Selvfølgelig har ikke denne stadige seier over kapitalismen gått smertefritt for sig. Borgerskapets rester har kjempet imot med en utrettelig og utspekulert energi. Det er tilstrekkelig å henvise til Industripartiets forsøk på å skape et indre grunnlag for den vebnede invasjon. Det gir en karakteristikk av «den skjerpede klassekamp». Men er NEP-politikken allerede i sin fullstendige avvikling104 for industriens vedkommende, består der ennu ikke så lite privat drift i landbruket. For jordbrukets vedkommende betød revolu sjonen i første instans en veldig økning av anfallet private enkelt bruk. Fra 16 millioner enkeltbruk under tsarismen steg enkelt brukene til 25 millioner efter revolusjonen. Det var altså over ordentlig langt fra at socialismen med et slag var gjennemført på landsbygden. Til og med blev der ikke engang den velsignede likhet mellem alle bøndene. Efter revolusjonen hadde man fattige bønder, middelstore bønder og storbønder, kulakker. Revolu sjonens første etappe illustreres av følgende tall: I 1905 hadde småbrukene 22,6 % av jorden. I 1922 var dette tall sunket litt til 21,4 Jo. De mellemstore bruk var i 1905 41,8 % og i 1922 var de steget til 66,2 % av jorden. Her ligger altså en betydelig større utjevning, og kommer vi til storbrukene ser vi at 35,4 % av "den samlede jord var storbruk og jordgods under tsarismen. I 1922 var 2/3 av storbrukene forsvunnet og tallet sunket til 1,2,4 Jo. I denne synkning ligger alle de store godser begravet, både de som tilhørte tsaren, adelen og godseiere, og de som til hørte «den rike mann», nemlig kirken. Men de 12 prosent stor bruk som var tilbake i 1922 eides ikke bare av kulakkene, men også de store sovjetbruk er regnet med her. En del av de gamle store jordgods blev nemlig direkte overtatt av sovjet og den før ste socialistiske fellesdrift begynte der. Bare ca. 8 % av jorden var i 1922 storbondejord, drevet ved leiet arbeidshjelp og privat salg av jordbruksproduktene. Det var altså en hel del «kapitalisme» igjen i Sovjetunionen. Riktignok kapitalisme i gåseøine. For den var under kontroll, den hadde ingen makt, den var bare tillått så lenge den tjente formålet for proletariatets diktatur. Under NEP-perioden fortsatte utviklingen av nye kadrer socialistiske arbeidere, nye kadrer proletariske ledere på alle om råder. Da produksjonen var nådd førkrigsnivået og hadde over steget det, kunde man gå over til neste periode: til den soci alistiske opbyggings periode, som innledes med den første fem årsplan. «Det største bluff som verden ennu har sett», skrev de mange «sakkyndige» vesteuropeiske aviser, hvis de i det

hele tatt omtalte planene. Nei, femårsplanen var ikke noe hurtig fremkastet projekt. Man hadde hele den lange gjenophygningsperiodes erfaringer i planleggelse og gjennemførelse av planøkonomien, man hadde105 Lenins store elektrisitetsplan fra 1920. «Vårt annet partipro gram» kaller han det. GOELRO-planen kalles den som regel i russisk litteratur. Statskommisjonen for Russlands elektrifisering forkortes på russisk til GOELRO. Forberedelsene til femårspla nen tok ikke mindre enn tre år. Kursen blev fastsatt på det kommunistiske partis 14de partikongress og utviklet på de efter følgende partikongresser. Og på den 17de partikonferanse i ja nuar 1932 blev retningslinjene for den annen femårsplan frem lagt. Efter at disse forslag var diskutert og vedtatt av Sovjet kongressen og centraleksekutivkomiteen blev en stab av pålitelige og upålitelige sakkyndige satt til å utarbeide de detaljerte pla ner. Riktignok under stadig kontroll av partiet. Den første fem årsplan møttes av en høireopposisjon innenfor partiet. En liøire opposisjon som for en vesentlig del støttet sig på Trotskis teorier om at en socialistisk stat ikke kunde gjennemføres i ett land. Eller som han uttrykte det: «Den isolerte socialistiske stat eksi sterer foreløbig bare i journalistenes og resolusjonsmakernes fan tasi. I virkeligheten står vår socialistiske stat direkte eller indirekte alltid under verdensmarkedets relative kontroll. Dette er sakens kjerne.» Høireopposisjonen var motstander av en hurtig kollektivisering. De mente at jordbruket måtte bygge på kulakkene, idet de hev det at den hurtige vekst av de kapitalistiske elementer på lands bygden under NEP gjorde statshusholdningens avhengighet av de kapitalistiske kulakkelementer på råvarenes, eksportens og levnetsmiddelforrådenes område stadig sterkere. De var også motstandere av den hurtige industrialisering og laget en to års plan istedenfor en femårsplan. De vilde f. eks. først ha utbygget transportvesenet som de mente var hovednerven i Sovjetunionens fortsatte eksistens. Der var innvendinger på nesten alle områder. Man næret til og med den største bekymring for at bøndene skulde forplante sig for hurtig, og de vilde drive en utstrakt oplys nmg om innskrenkning av barneavlen og utbredelse av preven tive midler på landsbygden. Denne opposisjon er nu forstummet mnenfor Sovjetunionen. Når man nu leser Trotskis påstand om at sovjetmakten er avhengig av kulakkene, vekker det bare mun terhet. Opposisjonen har innrømmet at de har tatt fullstendig feil og vi husker at vi har truffet Bukharin på balustraden på Demns mausoleum Iste mai. Men utenfor Sovjetunionen forsøker man å leve videre på disse påstande som kjensgjerningene for lengst har slått ihjel.106 Men vi må vel kanskje ha noen datoer for femårsplanen. Den blev endelig godkjent av partikongressen i april 1929 og vedtatt av den Allrussiske sovjetkongress i mai samme år. Ja, man gikk løs på opgaven «å innhente og gå forbi» de mest fremskredne kapitalistiske industriland. Hvad betyr det? Det er en fullstendig omskapning av landet, en gjennemgripende om formning av det, fra et tilbakeliggende landbruksland til det mest utviklede industriland. Mange opfatter dette som om det bare gjaldt å bygge en masse fabrikker, uten å gjøre sig klar hvad denne industrialise ring innebærer for en veldig konsekvens. Vi kan likeså godt si at femårsplanen er den veldigste jordbruksplan som verden noen gang har sett. La oss derfor ta femårsplanen sett fra bondens synspunkt. Vi har nevnt at oktoberrevolusjonen 1917 øket anfallet av private jordbrukere og selv om revolusjonen ophevet privateien dommen også til jord, følte alle disse 25 millioner jordbrukere sig som eiere av jorden. De dyrket den hver for sig, for den alt overveiende del efter de gamle prinsipper for russisk jordbruk. Vårt første møte med dette jordbruket hadde vi like efter vi var kommet over grensen. I den gamle russiske landsby var jorden stykket op mellem landsbyens bønder efter et visst likhetsprin sipp. Var der hundre jordbrukere i landsbyen blev den gode jord delt op i hundre deler og hver fikk sin. Den mellemgode jord blev delt likedan og den dårlige også. Nu kunde der ligge god jord i nord og syd for landsbyen og den i syd kunde være lite grann bedre eller dårligere enn den i nord altså skulde man ha en del både av den i nord og den i syd og litt av den i Ost og litt av den i vest og dessuten en teig i nordost for der var det nu slik aparte jord og det hele resulterte iat den enkelte bonde kunde ha sin jord fordelt på femten eller tyve smålapper som lå innfiltret i de andre 99 bønders femten eller tyve små lapper. En tungvint historie. Et system fra livegenskapets tid som blev ytterligere befestet da livegenskapet blev «ophevet» i 1861. De livegne fikk som bekjent kjøpe sig fri, men på slike vilkår at de var verre stillet som «frie» bønder enn som livegne. Jorden de fikk kjøpe lå alltid slik fordelt at for å komme til den måtte de gå over godseierens eiendom og betale avgift for dette. Godseieren beholdt også brøndene og tok avgift for at man be nyttet dem. Da kjøpekontrakten inneholdt forbud mot at bøn107 dene gravde egne brønder på sin egen eiendom, var det ikke noe under i at livegenskapets ophevelse blev en økonomisk blomstringstid for godseierne. Men da godseierne var jaget og all utplyndringen

avskaffet blev selve opdelingen allikevel bestå ende. Man tenker sig bare hvilken tid det tok for hver bonde å gå rundt i dette veldige virvar for å komme til alle sine en kelte jordlapper. Og hvad der gikk av jord til veier til hver enkelt, og hvad det la for kilder til splid om jordlappene og deres nøiaktige grenser, om kua til den ene som kom inn på marken til den andre, om gjerdeforhold og veivedlikehold, og verdifor ringelse når lappen lå mange verst borte fra landsbyen. Og her gikk bøndene og stelte med sin jord med gamle arbeidsredskaper - for størstedelen i egner hvor de fremmede hære hadde brent landsbyer, slaktet ned kveg, tatt redskaper hvor altså gjen opbygningen stilte millioner vanskelige daglige detaljopgaver for å bringe det på fote igjen. I dette brokete miljø begynte koope rasjonen å skape den praktiske erfaring for lønnsomhet av felles ariften og fellessalg av produktene, felles redskapsanskaffelse. Det var en begynnelse, ingen dårlig begynnelse. De russiske bønder er ikke anderledes enn andre bønder forsiktige, skep tiske, konservative overfor alt uprøvet. De vil se og erfare før de bestemmer sig. Man skal tenke litt over dette med erfaring og derav trekke visse riktige slutninger om hvorfor de støtter bolsjevikene og ikke har noen lengten efter de emigrerte herrer, tvertimot er de villig til å gripe til våben for å hindre «rednings mennene» fra hovedkvarteret i Paris å komme tilbake som herrer. Privatdriften i jordbruket så slik ut, når vi regner verdiene] millioner rubler av avkastningen og efter et ensartet prisnivå: I 1928 var bare 2,1 prosent av landbruksproduktet frembragt ved fellesdrift. Den alt overveiende jordbruksproduksjon, nesten 98 prosent var privat drift. I 1929 var det øket til nesten 4 pro sent fellesdrift. Selv om man kunde notere at fellesdriften var fordoblet, var det ennu meget langt fra noen avgjørende avskaf felse av den gamle kapitalistiske jordbruksmetode. Men i 1930 springer fellesdriften, «kollektiviseringen» op til 34,3 %. I 1931 er tallet øket til 62 og i 1932 blev det 75 %. Tre fjerdedeler av Jordens grøde er avlet på et socialistisk grunnlag! Et fantastisk resultat! Femårsplanen har regnet med 37 5 % kollektivisering i 1933. På den vanskeligste av alle fronter er femårsplanen overskredet allerede i det tredje år.108 Hvis man ser nærmere på disse tall vil man se at målet for 1932 var å øke kollektiviseringen «bare» med 13 %. Hovedlinjen for dette år er nemlig å befeste og bygge ut de kollektiver som allerede er dannet. Planene for de neste fem år tar da resten av kollektiviseringen og før den annen femårsplan er gjennem ført skal all jordbruksdrift i Sovjetunionen foregå på socialistisk grunnlag. Men allerede med de 75 % kollektivisering i 1932 kan vi konstatere i hvor høi grad opposisjonen hadde urett når de snakket om den hurtige vekst av de kapitalistiske elementer på landsbygden. Hvilket tryllemiddel har man brukt for å opna dette veldige resultat av kollektiviseringen? Tvangsarbeide, bevebnede røde gardister som står og tvinger bøndene til enten å drive «soci alistisk» jordbruk, eller bli skutt sier de vise menn som har sine fast ansatte sannhetskilder i Riga og Helsingfors, Ved kjensgjerningenes overbevisende makt, er den ganske enkle sannhet. Man har allerede meget tidlig efter revolusjonen anlagt store sovjetbruk, drevet av staten som et mønster på industrialiserte «kornfabrikker». Alt var mekanisert. De hundre tusener mål jord blev pløiet med en liten eskadre traktorer. De samme eller efterfølgende traktorkolonner harvet, så kom traktorene med gjødselspredende maskiner, såmaskiner. Om høsten arbeidet de mest moderne selvbindere og treskemaskiner, lange tog med korn sekker kjørtes av traktorer til de nye kornsiloer. Man brukte førsteklasses såkorn, førsteklasses maskiner og kunde vise at man med denne fabrikkmessige jorddrift fikk fem og seks ganger så meget korn pr. mal som ved den gamle enkeltdrift. Man var bedre beskyttet mot tørke, man kunde bedre bekjempe ugress og gress hopper. Og produksjonsomkostningene blev bragt betraktelig ned over. I 1932 var driftsutgiftene således senket 29 % i forhold til den tidligere enkeltdrift. Altså en fjerdedel billigere. Dette er en kjensgjerning som dumpingagitatorene bør notere sig. Men disse resultater av det industrialiserte jordbruk blev ikke holdt hemmelig. Det blev anvendt i en storstilet kampanje. Fo tografier, film, radio, brosjyrer, plakater, foredrag fortalte det i hver liten landsby. Og man gikk ennu videre: Man inviterte bondedelegasjoner til å se det med sine egne øine, til ågå over markene og la de fyldige aks gli gjennem sine fingre. Så trakk de jo visse sammenligninger med sitt eget hjemlige korn. Man109 lot dem følge traktorkolonnenes ploghær. Der begynte jo å ar beide visse tanker i bondehjernen når han tenkte på sin lille plog og sin hest som de fattige bønder til og med måtte leie av kulakken og sitt eget slit bak plogen derhjemme i landsbyen. De kom tilbake fra sovjetbruket, fra «Sovkhåset» til sin landsby og fortalte. Og da det var landsbyens mest aktede mel lemstore og fattige bønder og arbeidere som hadde vært og sett på herligheten, så gjorde det et inntrykk et sterkt inntrykk,. Man la heller ikke skjul på at dette var det kommunistiske partis politikk, at partiet nu vilde lede dem til socialismen, og at hvis de

vilde være med å nyte socialismens goder, måtte de følge partiets paroler og rettningslinjer om kollektiviseringen. Så hadde man vel et møte, sier du ironisk, vedtok en resolusjon som bøndene ikke forstod meget av, og de som ikke vilde være med, de skulde tvinges. Og dermed forsvant jorden fra bøndene og de blev lønnsarbeidere for sovjetbrukene. Nei, du må først og fremst være opmerksom på at kommu nistene er mennesker med begge ben i virkeligheten. Og bonden står i social utvikling langt tilbake for fabrikkarbeideren. En bonde bytter ikke sin jord med samme letthet som en fabrikkar beider bytter leilighet. Han måtte på en måte få beholde den jord som han følte var sin, men jordbruket måtte industrialiseres, han måtte få være med i det kolossale fremskritt som feliesdriften med maskiner bringer og gjennem dette fremskritt føres et så langt skritt inn i socialismen, som han selv var overbevist om førte til hans fordel. Der blev ganske riktig stillet forslag i lands byen om at man skulde dyrke alle de hundre smålapper under ett og fordele utbyttet efter bestemte regler, så enhver fikk hvad han tilkom for sin jord og for sitt arbeide. Ikke alle i landsbyen gikk med på det ofte var det bare noen få som slo sig sammen. Men de som gikk i spissen fikk enten kjøpt de moderne redskaper på gunstige betingelser, eller de fikk maskinkraft fra motor- og trak torstasjoner (MTS), som kom og arbeidet op jorden for dem. Som de ovenfor offentliggjorte tall viser, var det de fleste bønder som det første år ventet for å se. Og de så resultatene. Det forteller neste tall og tallet for 1932. Og hvilke resultater? Jeg gir ordet til en av dem selv, en bonde fra landsbygden «Krassin» ved Odessa. Han forteller: «Ifjor sluttet vi en overenskomst med sovjetgodset om leie av maskiner tiltross for at kulakkene laget en sterk motstand110 mot det. Og hvilken nytte har vi hatt? Forrige år bestod over halvparten av vår jord av brakkland, nu er hele området uten undtagelse pløiet og tilsådd. Kulakkene forsøkte å skremme oss med at vi ikke vilde få høsten i hus tidsnok, at kornet vilde bli ødelagt av regnet, fordi sovjetgodset ikke vilde kunne makte å høste et så stort område som det vi fikk tilsådd. Ikke desto min dre blev høsten iår bragt i hus i løpet av tre, fire dager, trak terer bragte kornet til treskemaskinen og med traktorens hjelp var det tresket i løpet av tolv dager. Hele distriktet vet at vi hadde dårlig år her. Nabolandsbyene høstet gjennemsnittlig fra 1,2 til 2 sentner korn pr. hektar. Og vet dere hvor meget vi fikk av hver hektar vintersed som var pløiet av sovjetgodset? Ikke 1,5 eller 2 sentner, heller ikke tre sentner, men nesten 10 sentner i gjennemsnitt pr. hektar. Mange vilde ikke tro det, og det var nesten like meget som sovjetgodset selv fikk på sin jord. Efter kontrakten leverte vi en tredjedel til sovjetgodset som betaling det var vel tre sentner og vi fikk selv nesten syv sentner for oss selv og både halm og agner. Mens de andre landsbyer nesten ikke hadde halm og høi har vi slike mengder at vi har kunnet fordoble vår kvegbestand » » Når jeg bruker denne bondes uttalelser er det fordi han illu strerer en hovedlinje i resultatene. Der kan finnes mange vari anter, både i resultater og i formen for kollektiviseringen. Man begynner gjerne svært forsiktig med kollektivisering- av jord og redskap man går videre til også å ta med kveg og all eiendom ja selvfølgelig ikke klær og tekanner og slikt, og en høiesfe form for kollektivisering er «kommunen», hvor også både inntekt og husholdningen er felles og ens for alle. Der finnes nu alle variasjoner av utviklingen her, avpasset til muligheten for de enkelte steder. «Kommune» som fordrer en høi social utvikling er der selvfølgelig ennu få av. Der kan være kolkhåser med god arbeidsledelse, iver, begeistring og initiativ, og der kan være kolkhåser som ennu har en ukyndig ledelse, hvor det kan gå ting på tverke som kan slappe iveren for en tid, inntil man vinner erfaring. Kollektiviseringen øker, den øker voldsomt, langt ut over femårsplanen. Og det betyr at spørsmålet om kulakkenes stor bøndenes skjebne oprulles i alle egner av Sovjetunionen. Hvad skjer nemlig gjennem kollektiviseringen? Efter en stunds forløp,111 når den griper fler og fler av landsbyens innbyggere og trak torene får større og større fellesområde å pløie over, står man en dag overfor storbondens jord. Man kan ikke komme videre. Nå, altså kollektiviserer man kulakken, storbonden. Selvfølgelig gjør man det. Han er jordkapitalisten, hans jord er ifølge grunnloven samfundets og ikke hans. Men man vil neppe finne kulakken selv i kolkhåsen. Han er kapitalistisk innstillet, han er en meget ivrig bekjemper av kollektiviseringen, for han vet at i fellesdriften vil han forsvinne. Han forsøker alt mulig for å komme den til livs, agiterer mot den, legger vanskeligheter iveien for den ja det går ofte på livet løs. Maskiner blir ødelagt, brand blir satt på. Kulakken er en vesentlig del av den «skjerpede klassekamp», som Grinko taler om. Kampen mot kulakkene, «avskaffelse av kulakkene som klasse» som parolen lyder, er overordentlig interessant, et hovedspørsmål i Sovjetunionen, et stort agitasjonsnummer blandt kulakkenes klassefeller i de kapitalistiske land. Eri av deres farligste agita sjonsparoler er den vi kjenner også i Norge. De setter landet op mot byen. Det vil si at

de forsøker å skape et motsetnings forhold mellem bøndene og industriarbeiderne. De driver en agi tasjon med alle de argumenter vi kjenner, og ennu det mange dobbelte dertil. Gjennem kampen mot industriarbeiderne søker de å ramme det kommunistiske parti, som har sin naturlige tyngde blandt de mer socialt utviklede industriarbeidere. Ved sovjetvalgene i landsbyen har de som program: Ingen kommu nister inn i sovjettet. Selv om kommunistene er fattige bønder representerer de bare byarbeidernes interesser, heter det. Og kulakkene bekjemper industrialiseringen hvorfor skal man bruke disse hundre millioner rubler til å bygge den fabrikken? Det er å gi alle disse deilige pengene til industriarbeiderne. I stedenfor kunde der skaffes mange gode ting til landsbyen for de*m. Og det er bøndenes penger. Det er resultatet av bondens slit som nu går i disse arbeidere som driver med maskiner iste denfor å dyrke jord. Kulakken er også motstander av at de fat tige bønder organiserer sig. «Hvorfor skal vi lage et slikt skille her i landsbyen? Kan vi ikke leve her som vi har gjort før uten disse kommunistiske splittelsesmanøvrer?» Hele registret av agi tasjonsemner blir anvendt. Hvad sier ikke den store Trotski ug de som er enig med ham: Sovjetstaten er avhengig av oss, sier de. Og de forsøker å få de mellemstore bønder over på sin side112 til kamp mot de fattige bønder. For det er selvfølgelig hos de fattige bønder at kollektiviseringstanken først slår rot. I en sovkhås nord for Moskva i egnen ved Valdaihøidene hendte følgende: Sovkhåsen var dårlig, ikke noen utstillings sovkhås, den led av to mangler som man treffer i Sovjetunionen nettop nu: Mangelen på maskiner og mangelen på arbeidsfolk. Men man var ikke engstelig for å la utlendinger reise også dit, hvis de hadde lyst. En dag kom det tre gamle koner fra lands byen til utlendingene på besøk. De gråt, de gamle, og vilde høre om det virkelig var sant at kommunistene bygget store ovner for å brenne alle gamle koner. Hvem har fortalt dere det? Bonden Pjotor. Han sier at man vil lage en kolkhås her og da bygger man en slik stor ovn og brenner oss. Det hender selvfølgelig at en kulakk kommer inn i en kolkhås, men man må kaste ham ut igjen, for han driver sin agitasjon og sin ødeleggende virksomhet innenfor kolkhåsen. Kulakken er som regel flink til å sno sig, han skaffer sig en ledende stilling i kolkhåsen og får anledning til å lage meget på tverke, så resulta tene blir dårlige, for derved å vise at kollektiviseringen er ugu.n stigere enn det gamle privatbruk. Hvad gjør man så med kulakken? Man flytter ham ganske enkelt vekk. Han får jord eller ar beide et annet sted, han og hans familie. Så er det altså sant at de forvises til Sibir? spør du med anden i halsen av spenning. Ja, selvfølgelig hender det at de også overflyttes til Si bir. Jeg gir svaret uten å skjelve av noenslags ophisselse. For vårt raske besøk i forrige kapitel har lært oss at Sibir idag er noe ganske annet enn Sibir under tsartiden. Det er jo dem som kaller Sibir for det nye Amerika, og jeg kan forsikre dig at den overflyttede kulakkfamilie står bedre i det enn de fleste norske emigranter til Amerika. Men for det annet vil jeg spørre dig: Hvad vil du gjøre med ham? La den privatkapitalistiske bonde få leve videre som pri vatkapitalist og hindre hele den socialistiske utvikling? Trak torene og såmaskinene og meiemaskinene skal gjøre store ær bødige svinger utenom kulakkens private helligdom? Du får und skylde mig, men saken er ikke anderledes enn at du må velge: Enten socialismen, den kollektive drift av jorden, og da vekk med113 kulakken, eller den private eiendomsrett, det vil si kapitalismen, og la kulakken fortsette å regjere og" utbytte gjennem arbeids kjøp og produksjonssalg. Jeg har sett litt til dem, både i virksomhet som kulakker, under transport til deres nye arbeidssted og i de nye forhold. Og der er ingen grunn til noenslags medlidenhet, med mindre da at man av medlidenhet med kapitalistene vil la være å gjennem føre socialismen. Men det er vel ikke meningen? I forhold til nødsarbeiderne i Norge har de det utmerket, og hvis noen vilde lokke dem til Norge f. eks. på veiarbeide i Finnmark for 30 øre timen og en maksimal arbeidsfortjeneste av 4 kroner daglig, vil de flykte tilbake igjen på samme måte som Svenskbyboerne, da de lot sig lokke til Sverige. Men selvfølgelig finner du også kulakker i kollektivene. Der er i mønsterstatuttene spesielle regler for under hvilke omsten digheter kulakkene kan bli medlemmer. Tenker man gjennem saken i hele sin dybde vil man forstå at det er klassemessig like vanskelig for en kulakk å bli en aktiv og god kollektivist som det er for arbeidsgiverforeningens formann å bli en kommunistisk leder av en norsk bedrift. Der må iallfall gå en generasjon før den enkelte kulakks klasseideologi er helt utryddet det vil si at de siste spor av kapitalisme, av klassekamp er utryddet. Kollektiviseringen går altså sin stormende gang over Sovjet unionen med gode og sterke resultater i de mest fremskredne egner, med vanskeligheter og mindre stormskritt i tilbakeliggende egner. Femårsplanens første mål er forlengst overskredet, og de vanskeligheter som var i begynnelsen er overvunnet. Hvem hu sker ikke Stalins tale om feilene ved gjennemførelsen av planen? Den blev

da så grundig og galt kommentert i alle borgerlige og socialdemokratiske aviser som alle Stalins taler blir det. Hvad var det Stalin innskjerpet i sin tale om kollektiviseringen? At den skulde skje ad frivilligfietens vei, gjennem erfaringens overbe visning, og at den frem for alt skulde være en forening av de fattige og de middelstore bønder. Han innskjerpet at partiets beslutning om kollektiviseringen var beslutningen om at den skulde skje uten tvang, han understreket at Lenin hadde for dømt enhver tvangskollektivisering. Hvorfor holdt han sin tale? Fordi der enkelte steder var en overdrivelse av kollektiviseringsiveren, en overdrivelse som glemte dette med frivilligheten og som derfor førte til at de mellem114 store bønder som skulde vinnes for kollektiviseringen blev mot stander av den. Overbegeistrede kjempere for den nye politikk begynte for eksempel et sted sitt arbeide med å fjerne kirke klokkene fra landsbykirken. Nå, så blev jo kirkeklokkene hengt op igjen i en fart av det kommunistiske parti. Hvis man derav vil slutte at kommunistene plutselig var blitt kristelige, tar man like så stor feil som når man sier at Stalin har innført den gamle søndag igjen. Kirkeklokkene forsvinner nok i sin tid ad frivil lighetens vei. Hvorfor skal man da gjøre de tradisjonsreligiøse bønder til øieblikkelige motstandere av kollektiviseringen, når tvertimot traktorene, treskemaskinene og hele den industrialiserte fellesdrift litt efter litt vil løfte dem op fra deres tilbakeliggende religiøse standpunkt. Man gjorde også andre feil. Mellembonden med 6 kuer skulde ikke få større fordeler i kollektivet enn den fattige bonde med 1 ku. Man tok altså ikke hensyn til at den private eiendomsfølelse ennu hadde et sterkt tak i den mellemstore bonde og at der skal en erfarings- og opdragelsesperiode til for å gi slipp på det Hile overtak han hadde med sine 6 private kjør. Men foruten disse åpenbare feil var der mange vanskelig heter å overvinne i det daglige liv i kollektivet. Der hadde for eks. bondekonen fødd op «Dagros» fra den var kalv og den var kjeledeggen hennes. Så kunde hun komme i strid med de andre «kollektivkoner» i fjøset om at «Dagros» ikke fikk ordentlig stell av de andre, og hun forsvarte energisk de enkelte høidotter som hun i hemmelighet stakk til sin kjeledegge. Eller bonden Nika nor. Når han var sint kunde han smeise løs på hoppen sin og bruke de verste skjellsord. Men i kollektivet tålte han ikke at en annen viste den pisken! Vi finner også bonden som er blitt med i kollektivet for å slippe å arbeide. Han utfoller en stor snedighet for å vri sig fra alle gjøremål, stjeler av avlingen, stje ier verktøi og stikker vekk for eget bruk hvad han kan komme over. Å, det har vært tusen slike «huslige» problemer å løse. Bon den som igår satt i sin hytte som privat familiefar er ikke fullt ferdig kollektivist når han idag rykker inn i kollektivet. Kulak ken kan ennu finne en viss jordbunn, når han puster til de gamle private tradisjoner. Men bonden er allikevel en annen idag. Skrittet fra den egne bondehytte til kollektivet er en hel liten revolusjon. Litt efter115 litt forsvinner striden om «Dagros». Hvorfor skal den ene kua ha noe ekstra frem for de andre? Men bondekonens påpasselighet overfor «sin egen» «Dagros» blir en form for årvåkenhet, en kon troll av at fjøsstellet er det best mulige. Og bonden som bruker pisken på sin egen hoppe, må legge av denne sin uvane. For hvis han bruker pisken på en annen hest, synger de andre ut både høit og tydelig, at der ikke skal være noe forskjell på behandlin gen av hestene. Smeiser han løs på sin egen hoppe som i gamle dager, forteller de andre ham at hoppen sandelig kan være glad for å komme vekk fra en slik råtamp. Vekselvirkningen, den gjensidige opdragelse, de beste og flin keste, kommunistene, som trekker de andre med sig, det er den lille revolusjon som er foregått med bonden da han kom inn i kollektivet. Og den overvinner hurtig alle disse vanskeligheter som vi har nevnt et par eksempler på. Begynnelsesfeilene blev snart overvunnet. Resultatene nu vi ser det, og så langt fra å svekke tilliten til det kommunistiske parti, har den åpne kritikk og korrigering av feilene styrket tilliten til partiet blandt bønderne og gitt dem ennu sterkere tro på kollektiviseringen, på veien til socialismen. Vi har begynt femårsplanene i jordbruket vi må komme videre. Industrialiseringen av jordbruket, overgangen fra enkelt bruk til fellesdrift hvor den menneskelige arbeidskraft i størst mulig utstrekning erstattes med maskiner, fordrer frem for alt en mengde maskiner. Under tsarismen var forholdet mellem industri og landbruk meget langt fra likevektig i Russland. Industrien var bare ut viklet til en brøkdel av et naturlig forhold. Og nu kom femårs planen og øket til og med landbrukets behov for industrimaskiner i høi grad. Man hadde altså valget mellem å kjøpe uhyre mengder indu strivarer og maskiner fra utlandet, øke importen av traktorer og alle slags landbruksredskaper til det uhyrlige eller å lage maskinene selv. Selvfølgelig valgte man å lage maskinene selv. Der er et helt kompleks av naturlige grunner herfor. Fagfolk kan skrive store avhandlinger om det. Noen grunner er dog enkle og lettfattelige, som et par eksempler vil vise: Kjøper man traktorer i utlandet I or hundre millioner rubler må de i

virkeligheten betales ved at116 Sovjetunionen selger av sine egne produkter for hundre millioner i utlandet. Lager man disse traktorer i sitt eget land betyr det skjematisk sett at det korn, den frukt, det tømmer, som måtte selges for å skaffe betalingen til de utenlandske maskiner, ikke behøves å sendes ut av landet, men kan beholdes innen landets grenser og heve befolkningens almindelige velstand, En økning av industrien betyr altså en økning av landets egen rikdom, en forbedring av befolkningens livsvilkår. Vi vet også at industriarbeiderne er mere socialt utviklet enn bøndene. En økning av industriarbeiderklassen gjennem disse hundrer av nye kjempefabrikker vil derfor bety at befolkningens sociale nivå økes, at industriarbeiderklassen, som er socialismens kjernetropper, styrkes og utvikles. I 1921 var der ca. 2,5 millioner industriarbeidere i Sovjetunionen. I 1931 er tallet passert de 17 millioner og man mangler ennu ca. 2 millioner arbeidere. Slik styrkes altså socialismens proletariske kjerne i et veldig tempo, samtidig som bøndene gjennem landbrukets industrialisering løf tes et stort sprang ut av den tilbakeliggende kapitalistiske mu lighet og inn i den byggende socialismens kjensgjerning. Altså bygger vi traktorfabrikkene selv. Vi har våre bereg ninger iorden og finner ut at vi må ha 1 million traktorer i ar beide for å gjennemføre den fullstendige industrialisering av jordbruket. En traktors levetid kan vurderes til en 5—6 år. Altså må vi bygge fabrikker som har en årsproduksjon av minst 200,000 traktorer om året (planen er beregnet til 210,000 når alle fabrikker er i full sving). Det vil si at året rundt, hver dag og natt vil der hvert to og et halvt minutt komme en fullt ferdig traktor ut av fabrikkene. Regner vi videre, og meget forsiktig plaserer en traktor på hver 200 ha. Aker, kommer vi til en aker dyrkning på 250 millioner ha. Det vil si det dobbelte av den nu værende dyrkede jord. Hvad vil det bety? I 1930 var avlingen i det hele 87 millioner tonn. En enkel fordobling bringer den op i 1,74 millioner, men da den bedre bearbeidelse av jorden øker avkastningen la oss regne med bare det tredobbelte i forhold til det gamle åkerbruk vil industrialiseringen bety en økning av avlingen fra 87 til 522 millioner tonn. Og det er brød nok nu, riktignok rasjonering, men mere enn nok til hver. Korn eksporteres. Det vil Mi en rikdom som strek ker til for ennu hundre millioner mennesker. Og hvad er det vi tenskapsmennene er optatt av? Jordbruksvitenskapen! «Kjemi117 sering» av landbruket er parolen. Kunstgjødselfabrikker er alle rede i drift. I 1931 produsertes over % million tonn. 1932: 900,000 tonn. Hele den veldige vitenskap er satt i funksjon for å oke og forbedre avkastningen, lette arbeidet, skape det hittil uanede jordbruk. Fremtidsmusikk? Ja, det er ikke løst iår. Men i den neste femårsplan. Det var et av de viktigste temaer på den allrussiske kongress for planmessig og vitenskapelig forskningsarbeide som blev holdt i Moskva i april 1931. «Tiden er inne til å finne frem til en bolsjevikisk løsning av problemet om hvordan vi skal føre kampen mot tørken. Vi må ikke glemme at tørken i 1931, som grep om sig i en rekke rajo ner i østen, kostet folkehusholdningen flere hundre millioner pud korn. I den annen femårsplan må vi utfolle en effektiv kamp: mot tørken.» Det er Molotov, formannen i folkekommissærenes råd, som sier dette under behandlingen av den annen femårsplan på partikonferansen i januar 1932. Der stod nylig i norske aviser en meddelelse om at man i Turkmenistan hadde opnådd å avle kålhoder, hvorav det største veide 24 kilo. En socialdemokratisk avis kunde selvfølgelig ikke dy sig med sin mistenkeliggjørelse av alle oplysninger om frem gangen for det socialistiske land. Nu har jeg riktignok personlig ikke sett dette store kålhode, men jeg har sett etpar dusin av de landbruksvitenskapelige forskningsanstalter i forskjellige egner av landet også nede i de centralasiatiske sovjetrepublikker. Og de resultater som kan opvises ved de tusener eksperimenter på nær sagt alle dyrkningsområder sier mig at der ikke er noen grunn til å trekke på det skeptiske smileband. Dessuten er de offisielle meddelelser fra disse stasjoner helt vitenskapelig på litelige. (lallfall nu efter at enkelte kontrarevolusjonære viten skapsmenn er utskiftet med yngre krefter). Men la oss ikke for tape oss i undersøkelse av jorden, av krysninger av forskjellige plantesorter, av forsøk med vanning over og under jorden osv., la oss bare slå fast at vitenskapen i Sovjetunionen arbeider un der forhold som den borgerlige vitenskap ikke kan drømme om, fordi sovjetvitenskapen er uløselig knyttet til den praktiske so cialistiske opbygging. Derfor arbeider man friere, med større direkte resultater og større umiddelbar glede. Sovjetvitenskaps mannen er ingen stuelærd eller betalt arbeider for en enkelt ka pitalistgruppe, han arbeider med og for det store arbeidende folk.118 Med dette lille sidespring får vi vende tilbake til den million traktorer vi skal skaffe for å få industrialisert jordbruket. De største traktorfabrikker i verden er allerede i full drift og spyr sine traktorer ut av sine neppe tørre betongbygninger. Den største fabrikk i Amerika leverer 90 traktorer om dagen.

Stalingradfabrikken leverer 140 av samme type. Men ennu større er fabrikkene i Tsjeljabinsk og Kharkov. Den første begynte med å levere traktorer på 30 hestekrefter, den annen med de store maskiner på 50 hestekrefter. Men i og med utviklingen stiger behovet for sterkere og sterkere maskiner. Enkelte av fabrikkene har allerede gått igang med fabrikasjonen av traktorer på 110 hk. De første Fordson traktorer som blev fabrikert ved traktorfa brikken i Putilowerkene i Leningrad er redusert til å bli kjøre hester for varetransporten på veiene. De er allerede for svake for de store krav som landbruket stiller. De 24 millioner arbeids hester i Sovjetunionen blir allikevel ikke overflødige. Der er hun ger efter hestekrefter i mange år ennu! Traktorproduksjonen i Sovjetunionen ser slik ut: 1929: 5,000, 1930: 12,000, 1931: 40,000, 1932: 50,000. Men traktorer er ikke alt som hører med til et mekanisert jordbruk. Også alle de andre maskiner skal vi bygge innen lan det. La oss ikke regne op alle, men ta noen illustrerende. For eksempel den kombinerte meie- og treskemaskin, som tar kornet på åkeren og leverer det fra sig i ferdige sekker. Amerika pro duserer noe slikt som 25,000 slike «kombiner» om året iallfall gjorde de det umiddelbart før den siste krise. I Rostov ved Don og i Novosibirsk er de veldige fabrikker for kombiner ferdige for drift. Begge er bygget for en produksjon av 25,000 maskiner om året. Jeg har sett noen planer for å øke produksjonen ennu mer, men jeg kan ikke i øieblikket si om de er satt ut i livet. Så la oss nøie oss med det som iallfall er helt sikkert - at hver av dem skal produsere det samme som Amerika produserer. Så har vi den «lille» fabrikken i Saratov som har en minsteproduksjon av 1000 slike «kombiner». Og her og der rundt i Sovjetunionen er der ved andre store fabrikker for landbruksmaskiner også pro duksjon av kombiner. Den samlede produksjon var vel 5000 i 1931, 20,000 i 1932 og skal være over 40,000 iår. Men til disse millioner av nye landbruksmaskiner trenges der masser av materialer av forskjellig slags, fremforalt av jern og stål. Den første femårsplan regnet da også med at man måtte119 øke produksjonen til 10 millioner tonn. De sakkyndige, spesia listene, sa imidlertid at der ikke fantes råd å drive de op i mer enn 7, kanskje 8 millioner tonn i 1933. Hvad gjorde så det kommunistiske parti? De takket vel for oplysningen og såtte sig til å stryke så meget av planen at de ikke behøvde mer enn disse 7. høiden 8 millioner tonn jern? De tok riktignok og reviderte sin femårsplan ganske betraktelig men de fa'ens fyrene såtte op større tall for de forskjellige produksjonsgrener, og sa til de sak kyndige: Det er dypt beklagelig at dere ikke kan skaffe mer enn 8 millioner. Men nu trenger vi 17 millioner tonn jern i 1933 skal vi klare opbyggingen. Og de skal skaffesl De sakkyndige hadde valget mellem å finne nye utveier, nytt tempo eller vike plassen for dem som var istand til å opfylle kravet. Det viste sig da også at flere av disse sakkyndige var med lemmer av det hemmelige «Industriparti», hvis opgave det var å sabotere femårsplanens gjennemførelse, fremforalt å hindre den del av femårsplanen som kunde ha betydning for landets forsvar under den krig som de forberedte. Men det kommunist iske parti hadde ikke bare på det rene hvad der trengtes og hvad der kunde skaffes av jern, det er også Sovjetunionens vakne beskyttere og er på vakt mot de kapitalistiske anslag. De såtte industripartiets medlemmer under rettsforfølgning for åpne dø rer og avslørte anslaget midt for øinene på den kapitalistiske verden. Og så blev der satt full damp på for å skaffe de 17 mil lioner tonn jern. Delvis under ledelse av noen av de dømte fra Industripartiet, efter at de hadde avgitt erklæring om å ville gjennemføre planen ærlig og opriktig. Det skal ikke legges skjul på at takket være denne sabotasje er produksjonen av jern en av de vanskeligste sider av femårs planene. Dertil er den også en avgjørende faktor. Uten jern kan femårsplanene ikke opfylles. Men så følges også jernproduksjonen av et helt folks spente opmerksomhet. Og avisene holder en un derrettet til enhver tid, om nedgang eller opgang i dagens og ukens produksjon. Vil de klare dette tilsynelatende fantastiske krav. Det dob belte av de gamle sakkyndiges ydeevne? Man kan i det hele tatt ikke i de kapitalistiske land sette sig inn i den uhyre spenning som griper det hele folk i Sovjetunionen omkring femårsplanene og som er koncentrert i de to hovedpunk120 ter kull og jern. Det virker på alle grener av jernproduk sjonen at alle de andre arbeidere følger arbeidet fra dag til dag. Det bringer ydeevnen op til det utrolige hos dette folk av bønder som før var bekjent for sitt langsomme tempo. Ja selv bondegutten som kom fra landsbyen for 14 dager siden er allerede oppe i kappestridens tempo, og driver sin grubehest og sig selv til å øke antallet av vogner kjørt i hans skift. I Amerika og England vilde en spenning av de dimensjoner som er omkring jernproduksjonen utløse den villeste jobbing i aksjer. I Sovjetunionen utløser det Udarnibrigader. Produksjonen av jernmalm var før krigen, i 1913, ca. 9 mil lioner tonn. I 1925 var den ikke blitt mere enn ca. 3 millioner, 1930 var den 11 millioner, 1931 16 millioner. Dette har gitt en produksjon av 5 millioner tonn rujern i

1931. For 1932 var pla nen 9 millioner tonn. Men arbeiderne besluttet å kjempe for å nå 10 millioner. Av stål produsertes vel 8% mill. tonn i 1931. Man var altså i 1931 kommet betraktelig over de 8 millioner som de gamle «sakkyndige» såtte som maksimum for 1933! For å få gjort jernmalmen fra grubene om til brukbart jern trenger man fremforalt kull. Altså må vi av hensyn til landets industrialisering skaffe den mengde kull som skal til for å gjøre arbeidsjernet istand. Og det viser sig at det ikke er så ganske lite. Kullproduksjonen må økes fra 25 millioner tonn i 1927/28 og til 75 millioner tonn i siste femårsplanar, det vil nu si i det fjerde år 1932. Og kan jernproduksjonen få blodet til å krible i ens årer av spenning, så kan kullproduksjonen få en til å svette av ophisselse. For her er det tampen brenner. De gamle kulleier i Donbassenget er forlengst pumpet lens for vann, sjaktene som blev delvis sprengt av de hvite, ryddet, ma skineriet satt istand igjen. Nye sjakter er borret, produksjonen øket. De ennu veldigere kulleier i Kus-bass i Sibir er i drift og øker sin produksjon for hver dag. I Kasakstan er gruber igang, selv om hele utnyttelsen av disse leier tilhører den neste femårsplan. Og de første arbeidere er kommet til kulleiene ved Baikal-sjøen for å ta fatt på de veldige anlegg der. Men allikevel er det van skelig å klare å dekke behovet. Maskineriet i Donbassenget er for gammelt ja i enkelte av de gamle gruber bryter man ennu med handkraft. Det er et slit av en annen verden det kunde også bare gå i et land som virkelig er en annen verden. Man såtte igang en veldig fabrikk som bare spesialiserte sig121 på maskineri til grubedriften, man importerte maskiner for hun drer av millioner og for hver dag blir de gamle gruber mere mo derne. Selvfølgelig vil man også klare kullplanen. Der er visst ingen som lenger tviler på det, selv om resultatene rett som det er ikke tilsvarer planen for dagen eller uken. Men hovedvanske lighetene ligger i de gamle kulleier i Donbassenget. I forhold til de nye leier i Sibir, i Kusbassenget, utgjør deres samlede kull beholdning bare 13,5 %, men allikevel leverte de gamle Dongruber 77 % av hele landets kulleveranse i 1931. Det er derfor hovedsaken å få de nye leier under maskinens kultur. Man har visse ærgjerrige planer om også her å overgå planen. Det er de nuværende ledere av kullindustrien som drister sig til slike forfengelige planer. Kullindustrien var også et av hovedangrepspunktene for «Prompartiets» (Industriparti ets) anslag i 1,929/30. Og året i forveien hadde man mattet ta knekken på Sjaktybanden, som gjennemførte en systematisk vre ditelstvo (skadegjørelse) i kulleiene ved Don. Man husker den opsiktsvekkende Sjaktyprosess hvor disse skadegjørere, som hadde ødelagt for millioner, blev dømt til døden. Det må man huske når man bedømmer kullindustrien nu. Og det blir husket av kull arbeiderne som ennu idag må ligge på rygg i de verste sjakter og slå kullene løs, mens hele kroppen verker av slitet. Der blir vel mumlet noen drøie russiske eder over herrene i Paris og deres feller og tjenere som saboterte maskinanskaffelsen. De husker det. også, udarnibrigadene fra ungdomsforbundet, fra partiet, fra arbeidsplassene som tilbringer sin måneds ferie nede i grubene, avskaffer 6 timers dagen for sitt vedkommende og driver tempoet op, så Pravdas kullbarometer stiger. Kullproduksjonen kom først i 1928 forbi førkrigsnivået og hadde med sine 34 millioner tonn et forsprang på 7 millioner. Planen for 1931 var kjørt op til 80 millioner tonn. (Vi husker at den oprinnelige femårsplan såtte 75 millioner i 1933). Men man nådde ikke mer enn ca. 58 millioner, et veldig svikt det år. I år er planen 82 millioner tonn. Hittil har den holdt så noen lunde. Ja, kull, kull, til å smelte jernet som bygger socialismen, kull til de nye, veldige smelteovner som skyter i været, smelteovner som er verdens største. Hvad er vel Amerikas Garyverk, som blev bygget gjennem en årrekke, mot Magnitogorsk i Ural, som skjøt i været i løpet av bare to år og som leverer 2.5 millioner tonn122 jern pr. år. Så har vi Kusnetsk i Sibir med 1,1 million tonn, så har vi Saporosje, Mariopol og Nisjni-Tagilsk. Disse fem anlegg vil tilsammen levere det vesentlige av de 17 millioner tonn til 1933 alle er femårsplananlegg, alle forseres, ikke bare for å være bygget ferdig, men for også å kunne levere sitt jern i takt med de andre økede planer. Kanskje vil man bedre forstå at hele dette veldige jern- og kullproblem tross alle vanskeligheter ikke volder noen alvorlig engstelse, hvis vi tar oss en liten rask tur til de nyeste anlegg, til Baikal-området, til Angara, det navn vi skulde huske fra vår ferd i Sibir. De eldre av oss husker Baikalsjøen vesentlig gjennem den vel dige tsaristiske skandale under den russisk-japanske krig, hvor det viste sig at den sibiriske jernbane ganske enkelt stoppet ved Baikalsjøen, slik at man måtte kjøre soldatertogene på provisori ske jernbanespor over isen om vinteren, og bruke ferger om som meren. Siden da har den veldige 1500 meter dype sjø ikke påkalt offentlig interesse, før bolsjevikene nu kaster et av sine veldige nyanlegg ditbort. I fem år har Dnjeprostroi vært kjelebarnet med sine veldige damanlegg og sin nye industriby av nær sagt alle slags fabrikker. I flatlandet Russland er en faUhøide på 37 meter overordentlig

meget. Og det er heller ikke få vann masser som skal styrte gjennem rørene og skape de minimum 600,000 kilowatt elektrisk energi. Men Dnjepr er en elv som ikke kan reguleres, man er avhengig av flom og tørke energi mengden er meget variabel. Også derfor er det at det nye anlegg omfattes med stor glede man har hele den 31,000 kvadratkilometer store Baikalsjø som reguleringsbasseng, man får en konstant energimengde i Angara elven som kaster sig ut fra sjøen gjennem ville kløfter og danner tre store fosser på vel 100 meters fallhøide hver. Det er saker for de energihungrende bolsjeviker. Der kan bli et elektrisitets verk på 3% million hestekrefter. Og i etpar bielver er der ytter ligere 2% million hestekrefter. Så bygger vi de ut, ja vi bygger, vi bygger. Angarastroi! Angarastroi! Fra et kontorsynspunkt kan man avvise Angarastroi og si at den hører ikke med til femårsplanen. Den må opføres på den neste. Og kontormannen vil tilsynelatende stå sterkt i det. Han kunde henvise til at der er mangel på arbeidere, der er mangel på redskap og maskiner. Der er ikke bevilget noe til det og bud123 gettet er sprengt alle gode og «saklige» innvendinger er tilstede. Men bolsjevikene er ikke kontorpultmennesker. De er for planøkonomi, men ikke for stivbenthet. De innrømmer at An garastroi hører til den annen femårsplan. Men hovedsaken er å få den ferdig så fort som mulig. Vi må derfor begynne med! engang. Pust godt inn, spytt i nevene, sett viljen inn, så går det nok! Og det gikk! I landsbyene var der «mobiliseringsmøter»: Hvor mange mann kan dere undvære til Angarastroi? Hvem har lyst på en slik jobb? De forskjellige anlegg og tekniske institusjoner fikk beskjed om å avgi en teknisk leder her, en ingeniør der. Umulig, blev det svart. Hvorfra skal vi få en mann iste denfor? La en av de best kvalifiserte arbeidere rykke op, sa partiet. De første arbeidere er der allerede, de går løs på opgaven å skaffe oss de 6 millioner hestekrefter i en tid som vil få selv amerikanerne til å gispe efter luft. Og vi stopper ikke med denne elektrisiteten, vi har de veldige kulleier ved Tsjeremhovsk like i nærheten. Der er like meget kull som i hele Don-bass. Kull og elektrisitet i en samlet energikilde. Verden har aldri sett maken. Men hvad i allverden skal man med alt dette her i ødemarken? Det er jo nesten ikke mennesker i hundre kilometers omkrets? Vær ikke engstelig, de gamle bolsjeviker vet hvad de gjør. En kelte av dem har vel gått her i sin sibiriske forvisning og drømt om fremtiden, og hvad alle disse herligheter kunne bli til for menneskene, når bare arbeiderne kom til makten og kunne ut nytte det på den riktige måte. Ja, slik triumferer bolsjevikene. Et øde forvisningssted under tsarismen skaper de om til et kom munistisk industrikombinat på to og en halv million innbyggere. .Angarastroi! Det lyder som en fanfare i den russiske arbeiders munn. Alt høres klangen fra øksehuggene i de veldige urskoger som skal ryddes, som skal sende sine ekeplanker og sederstokker ut over verden. Man kan høre steinen synge mot spaden i en jord som neppe er betrådt av andre enn pelsjegere og nomade stammer. Jernet ligger i fjellene og venter på smelteovnene, gull ligger der, bly, tin og grafitt. Der skal vel bli et liv og en trafikk i denne moderne millionby! Og hvilke utfarter man vil kunne gjøre i sin ferie. Hvor Amundsen siet sig frem med Maud langs ishavskysten, og skrev bøker om de interessante ting124 i disse øde egne, vil man kunne reise behagelig med den elektriske jernbane som skal forbinde Ishavet med Stillehavet og ha Angara stroi som centrum. Er det så noe rart i at man ikke henfaller til noen slags for tvilelse over at der er store vanskeligheter med kullproduksjonen? Det er jo bare et spørsmål om tid og maskiner nu er det også et spørsmål om folk. Og femårsplanen klarte man den neste femårsplan vil ha glemt problemet om kullene fra Don-bass. Nei der er ingen fare på ferde, ingen fare for Sovjetunionens fremtid på grunn av kullspørsmålet. 75 millioner tonn sa den første fem årsplan, til å begynne med, 82 millioner nådde man i det femte år. 250 millioner er tallet for den annen femårsplan. Der vil ikke mangle en eneste av den million traktorer som foreløbig er målet. De vil være der allesammen, og gud vet om der ikke vil være noen fler. For eventyret Angarastroi er ikke bare eksemplet på de veldige rikdommer som Sovjetunionen er overfylt av det er også en overgang til det neste ledd i vår utvikling av jordbrukets industrialisering overgangen til elek trisitetsutbyggingen. GOELRO, femtenårsplanen om elektrisitet fra 1920 feiret 1931 et viktig jubileum den er gjennemført på ti år. Og hvis noen spør mig om hvor stor elektrisitetsforsyningen vil være ved den annen femårsplans gjennemførelse av det første år, da svarer jeg åpent og opriktig at jeg vet ikke nøiaktig. For de mest upå litelige av alle tall i Sovjetunionen er de om elektrisitet. Gang på gang har det hendt mig at jeg med mine bøker i hånden er kommet til en elektrisitetsutbygning der står det sort på hvitt i boken at verket er på 50 000 kilowatt. Og så har disse forfer delige menneskene likeså godt satt igang med hundre tusen. Når dertil kommer at de som regel blir ferdige før tiden hvordan skal man så kunne få noe pålitelig billede, før den endelige sum kommer ved årets slutt? Jeg vet bare at i 1929 brukte man 320

millioner rubler til elektrisitetsanlegg, i 1930 640 millioner og i 1931 brukte man 1180 millioner rubler. Det er et byggebudgett på 2 milliarder kroner. En sum å regne med, til å stirre litt på for våre hjemlige elektrisitetseksperter som tumler med de mange halvkonkurse anlegg rundt omkring i vårt fosserike land. Og Norge er rikelig utstyrt fra naturens hand. 12 millioner hestekrefter regner man lar sig bygge ut. De 12 millioner, er det efter kapitalistisk beregning? spor125 en vassdragsingeniør i østen vi er ute og ser på en av elvene han skal bygge ut. Ja, det er såvidt jeg vet bare den vannkraft som lønner sig å bygge ut. Da kan dere regne med minst 15 millioner hestekrefter efter socialistisk utbygging. Sovjetunionen regner foreløbig med å ha mellem 25 og 30 mil lioner hk. i sine elver. Sikkerlig vil det vise sig å være mere. Men i forhold til størrelsen og befolkningen er Norge umåtelig meget rikere på vannkraft. Allikevel er det i Sovjetunionen at arbeidsløsheten er avskaffet! I 1932 hadde de 17 milliarder kilowattimer å rutte med. Den annen femårsplan skal bringe det op i 100 milliarder. Slettelan det, hvor de ofte må lage kunstige fallhøider setter sig det mål. Dnjeprostroi er i sving. Den første elektriske lampe blev tendt Iste mai 1932. Turbin efter turbin er satt i drift utover som meren og høsten. Men hvor er arbeiderne, arbeidslederne, Udarni brigadene fra damanlegget de som fikk de amerikanske spe sialister til å gå hjem og revidere sin opfatning av amerikansk tempo som «the biggest in the world». De er ved Volga. De kjører løs på Volgastroi som skal være dobbelt så stort som Dnje prostroi eller 400 000 kw. større enn Niagara. Der skal ikke så få mengder energi til de 518 nye fabrikker som sattes i drift 1931—32. Hver arbeider skal utstyres med en mekanisk kraft som gjennemsnittlig tilsvarer 60 arbeideres kraft. Det var målet for 1932. Så må man jo ta alle midler til hjelp. Kull og elektrisitet og torv og brenselsolje. Der er veldige torv leier i Sovjetunionen. Man har beregnet at teoretisk er det mulig å skaffe all den kraft man trenger bare ved torvfyring, og alli kevel vil torvleiene vare i 350 år. Nu bruker man det bare som et hjelpemiddel, særlig for å spare transport hvor det viser sig mest lønnsomt. De har derfor bare doblet produksjonen fra før krigen 14 ganger. Det skulde vært gjennemført i 1932. Det var gjennemført i 1931. Og endelig har vi oljeutviklingen som vi behandlet i forrige kapitel. Den klarte å opfylle sin femårsplan på 2% år og i 1932 produseres 27,5 millioner tonn. (Femårspla nen var på 22 millioner). Den annen femårsplan skal tredoble denne produksjon. Oljeindustrien ligger jo rett i vår vei for byggingen av det mekaniserte jordbruk. Det er drivkraften for traktorene. Om126 ikke for annet så var det altså nødvendig av hensyn til våre traktorer å bygge ut oljeindustrien. Men traktorene trenger ennu mere industri. Der skal være mange slags metall i de forskjellige maskindeler. Kobberrør og tennplugger, messingskruer og kule lagre, oljemaling for at de skal se vakre ut, og gummi til isola sjon og hvad det nu er alt sammen. Og til de andre landbruks maskiner skal der også en mengde detaljer, som vi må bygge fabrikker for, eller som vi må bygge maskiner til å lage. Å, der er mange problemer å løse ennu før vi har alt hvad vi trenger til traktoren. Der trenger vi altså adskillig gummi til dem og til industrien forøvrig. Man har mattet innføre femten tusen tonn kautsjuk til en pris av 50 millioner gullkroner pr. år. Det må det bli slutt med. Og derfor henter man fra Meksiko en plante med det velklingende navn Guayula — den beste gummileverandør man kjenner. En tonn gummi pr. hektar. Og nu blir denne plante rendyrket og gjort hjemmevant nede i Central-Asia. Men også av innenlandske planter har man utvunnet kautsjuk, plan ter som før har vært unyttig ugress. Nu blir dette ugress kul tivert for å øke gummileveransen. Men op mot den meksikanske Guayula har man ikke håp om det skal komme foreløbig iall fall . . . Ja, det er sannelig mange ting vi må tenke på til disse trak torene og landbruksmaskinene våre. Bare en slik ting som kule lagrene. En ny kulelagerfabrikk er i drift foruten den gamle svenske konsesjonsfabrikk i Moskva. En ny fabrikk bygges i Ural. Begge er verdens største. Med en arbeidsstyrke på 23—24 tusen mann på hver. Bare en av disse fabrikker med arbeidere og koner og barn er en by med en folkemengde større enn Trond heims. Og alle disse 518 fabrikker skal jo bygges. Vi trenger uhyre mengder byggematerialer. Gement for de veldige betongkolosser. Millioner sekker cement. I det beste tsarar var produksjonen 12,3 millioner sekker. Man er nådd adskillig over femårsplanen også lier. 30 millioner tønner i 1932. Og mursten skal vi ha, milliarder mursten. I femårsplanens første år trengte men 2,6 milliarder og produserte 2,9 milliarder. 1 det annet år var overskridelsen nesten en milliard, idet der efter planen for dette år skulde frem stilles 4,2 og blev produsert 5,1 milliarder. Det endelige tall for 1932 foreligger ikke ennu men planen er allerede overskredet. Det er så meget mer interessant, som anskaffelsen av byggematerialer127 var betegnet som et av de svakeste punkter i femårsplanen og skeptikerne mente at fabrikkplanen vilde strande på at

man måtte stå og vente på byggematerialer. Dette betyr imidlertid ikke at der er overflod. Man klarer sig bare ved streng rasjo nering. Vi har nu skaffet jernet og kullene og elektrisiteten og ben sinen og alt det andre som skal til for å bygge landbruksmaskiner, vi har også bygget fabrikkene for alt dette, og vi opdager at der på grunn av denne veldige virksomhet trenges en voldsom 3k ning av transporten. Jern og kull skal fraktes hit og dit, lastetog med cement skal avgarde, trevirke og bensin, alt strømmer til i slike mengder at det gamle transportnett ikke kan opta det. Så må vi jo ta fatt også med jernbaner og veier. 26 000 kilometer nye jernbaner må vi bygge og 30 000 km. i den annen femårsplan. Den berømte Turk-Sib som forbinder det gamle Turkestan med Sibir blev åpnet i 1930. Den er 1500 kilometer. 5 milliarder rub ler må vi bruke til de nye jernbaner og til å utbedre det gamle jernbanenett. 1,5 milliarder bruker vi til veier, kanaler og andre transportmidler. Og til nye lokomotiver av den store type på 80 tonn. 3000 slike lokomotiver er det minste som må skaffes. Og dertil minst 160 000 nye lastevogner av dem som kan ta optil 60 og 80 tonn hver. Det gjelder å henge i. Den oprinnelige fem årsplan forutså at jernbanen i 1932 måtte frakte 210 millioner tonn gods. Den gjorde det og enda 60 millioner til. Så veldig er femårsplanens trafikkrav øket. Men transportproblemet er ikke tilfredsstillende løst. Det skapte store vanskeligheter i 1930—31 og i oktober 1931 foretok man en utrensning. Hele ledelsen i folkekommissariatet for tran sport blev skiftet ut. Det var ikke bare en departementssjef som måtte gå, mens hele det gamle kontorpultapparat med ansiennitet og vaner blev sittende tilbake. Nei, der blev ryddet grundig op. Proletariatet i Sovjetunionen er ikke belemret med embedsmenn sorn bare kan avsettes ved et tungvint apparat ved lov og dom av andre embedsmenn. Og transporten kom sig betraktelig i 1932 uten at man kan si at alle vanskeligheter er overvunnet ennu. Det vilde også være overmenneskelig om noe ikke skulde knirke i et så veldig tempo, som kravene til transporten øker. Hver dag er som en påske trafikk på Østbanestasjonen i Oslo. Selv om disse 26 000 kilometer jernbane jo er en anselig strek128 ning- nye linjer og har en overordentlig- stor nytteverdi, fordi de i høi grad er forbindelseslinjer som gjør hele jernbanenettet mere effektivt, forslår det ikke meget i dette veldige land. Det er Vest-Russland som er best utstyrt med jernbaner fordi tsaren bygget ut fra krigshensyn. Nu må bolsjevikene ta fatt på freds jernbanene, industri og arbeidsbaner. Den første femårsplan er for en stor del opfylt av lokalbaner hvilket forvirrende ord hele vår Nordlandsbane vil bare være en middels lokalbane i denne plan. En replikkveksel ved et av de nye industristeder: — Nå går det smått og vanskelig å få dradd de svære ma skindeler og alt vi trenger hit med traktorer. Men vent til i ok tober, da blir jernbanen ferdig. Hvor skal den gå, spør jeg litt dessorientert, for jeg har ikke sett så meget som spor av jernbanebygging og dette er i juni. Der, peker han utover den uendelige slette, som ligger som den har ligget i årtusener, bare nu litt oprotet i en smal stripe av traktorenes skovlhjul. Et par dager efter reiste vi langs hele jernbanetraseen. Der var ikke andre antydninger til den 300 kilometer lange jernbane enn utstikningspinnene nedover sletten. Men i oktober kom den lovede innbydelse til å overvære åp ningen av banen. Nå, der var selvfølgelig ingen Gravhalstuneller og andre store arbeider på sletten. Men har man i Norge proble met med for meget stein, er det motsatte tilfelle i den største del av Sovjetunionen, hvor banelegemets kult ofte må skaffes hundreder av kilometer bortefra. Er kultstein vanskelig for jernbaner, er det likefrem et pro blem for veibyggingen. Og ordentlige veier har det ikke vært for mange av i det gamle Russland. Bare ca. 25 000 km. Veiene laget sig sjøl for det meste man begynte bare å kjøre bort over marken og efterhånden blev det en støvslange om sommeren og en sølerenne. om våren i teleløsningen og i regntiden om høsten. Men nu skal bilene ha skikkelige veier å kjøre på, cement og asfalt og macadam. De skal bære mange tunge byrder 1,5 milliarder tonn er beregnet å fraktes ad landeveier med de nye lastebiler, lastetraktorer. Den første femårsplan regnet med 60 000 kilometer moderne veier under et riksveisystem. Og 1 million km. lokale veier skulde129 nybygges eller gjennemgå en så radikal forbedring at de blev tjenlige for tung autotrafikk. Det er for lite, sier Grinko. Femårsplanen bør økes på veibyggingens område. Det er nemlig for dyrt å mangle veier. Jeg kan f. eks. fortelle Dem at man regner et årlig tap av 400 millioner rubler på transport før krigen bare på grunn av de dår lige veier! Nå, alt i 1931 traff jeg på «overskridelser» som altså ikke var på den oprinnelige plan. Men setter vi f. eks. veibehovet til 1,00 millioner km. så forstår man at det er et godt stykke igjen. Man kan selvfølgelig heller ikke idag sette op en helt konsekvent veiplan, som kan dekke alle de krav som vil vise sig i 1937. Men så må vi tilslutt regne med vannveiene de lange rolige elver har gjennem århundrer vært de naturlige samferdsels årer de kastes ikke vrak på nu heller og flodtrafikkens ut

videlse er et ledd i femårsplanene på mange mater et vel så interessant ledd som jernbaner og veier. Der er nu for eksempel slusene ved Dnjeprostroi som virkeliggjør en plan som allerede kom frem i det 18de århundre om å forbinde øvre og nedre Dnjepr. Den var før ufarbar på det lille stykke hvor Karpaterne sender sine siste granittutløpere tvers over elven og danner de ufremkommelige stryk som nu legges i Dnjeprostrois elektrisitets givende lenker. Og fra øvre Dnjepr skal man over Berresina om Dyna helt frem til Østersjøen. Med skib fra Østersjøen til Sorte havet tvers gjennem Russland en plan som tsarismen har gått og tuklet med i henimot 200 år. Bolsjevikene realiserer den på 10 hvis ikke imperialistene tvinger Lettland til å sperre Dyna! Det annet store anlegg er forbindelsen mellem Volga og Don ved Stalingrad et projekt som man kjenner fra det 16de år hundre. Det vil sette den veldige flodvei Volga, som med sine bifloder har en lengde av 80 000 kilometer, i forbindelse med Sortehavet og dermed med den hele utenverden. Nord-Russlands tømmer, mellem-Russlands jordbruksvarer, Urals alle hande rik dommer kan lastes like i skibene og sendes tilhavs. I" fire hundre år har man snakket om denne kanal. Bolsjevikene tok den op til reell behandling. Men den endelige gjennemførelse av anlegget er skutt ut til fordel for et større og sydligere kanalprojekt som bl. a. skal skaffe vann til steppene i Nord-Kaukasus. Man har veiet de to projekter mot hverandre og funnet at det haster mere å overvinne faren for tørke, enn å løse transportforbindelsen130 Volga-Don. Man vil også se denne kanal nærmere i sømmene i forbindelse med oljetrustens forslag om å senke Det kaspiske hav og den fortsatte elektrisitetsutbygging i Volga. Men vannveiene øket allikevel sin transportevne fra 38 til 78 millioner tonn i den første femårsplan. Også den almindelige skibsfart går inn i femårsplanen. Nu bruker man altfor meget valuta til leie av utenlandske skib, til leie av skib som vi ennu kan huske blev stjålet av stormaktene under borgerkrigen. 350 millioner rubel bruker man på å skape en ny handelsflåte. Det er ikke meget, det vil øke transporten på egne skib fra 11 pet. i 1929 til vel 20 pet. i 1932. Hovedvekten både i første og annen femårsplan er lagt på transporten innen lands. Så bruker man et par hundre millioner rubler til utbygging av sine havner, moderne losse- og lasteanlegg som skal tilsvare de hypermoderne nye lastedampere. (Man beregner å kunne senke fraktomkostningene 20 pet. ved moderne skib og moderne ma skineri). De nye fiskedampere har allerede presentert sig for store deler av de norske fiskere, som har hatt rik anledning til å beundre det fullkomne tekniske utstyr i denne del av fem årsplanen. Vi har altså bygget alle våre fabrikker og sørget for at va rene kan bli transportert omkring, fra fabrikk til byggested, fra utlandet, fra fabrikk til centralene ut over landet hvor maski nene og deres tilbehør skal brukes, og vi ser at hele transport vesenet igrunnen er bygget over et system som i sin aller kla reste form kan uttrykkes slik: Forbindelse mellem korn, kull og jern. Og videre: Råstoffer, fabrikk, forbruker ... Så må vi tenke oss om: Hvad er det mere vi blir nødt til å bygge i forbindelse med industrialiseringen av landbruket? Og vi vet at denne veldige industrialisering vil øke behovet for al mindelige ting. Det som vi kaller livsnødvendigheter. Vi må altså også øke den såkalte «lette industri». Bondegutten og bondejenten som i løpet av kort tid blir industriarbeidere enten i byene eller industrialisert i kollektiver sliter meget mere sko og klær enn før, da de gikk og sysiet i landsbyen. De får også andre krav de vil ha en seng å ligge i som andre arbeidere. De vil ha sukker i teen, og teen skal være virkelig te og ikke tørkede bringebær blade som deres forfedre i hundre år har mattet nøie sig med . !. Når vi vet at industrien løfter bonden op i et høiere plan, må vi også ta konsekvensen derav og bygge og utvide våre fabrikker131 for almindelige bruksgjenstander. Og her har det klikket enkelte steder. I 1931 skulde man ha noe over 6 milliarder meter tøi, men fabrikkene klarte.ikke å veve mere enn fem milliarder, eller 84 pet. av den plan som var satt op.. Så blev der satt en ekstra kraft inn for å klare det som var planen å øke hver eneste innbyggers forbruk av tøi fra 15,6 meter i 1928 til 23 meter i 1932. Forbruket av sepe skal forøkes fra 0,94 kg. til 2,6 kg., av sukker fra 7 til 14 kg. o.s.v. pr. innbygger. Den veldige økning av behovet er det nødvendig å ha for øie ved en riktig bedømmelse av hvad «man ser med egne Oine». Kanskje illustreres det bra med eksemplet om kalosjer. Før var det maksimalt 10 millioner mennesker i Russland som brukte ka losjer. Nu er det over 100 millioner. Bare den ene gummivare fabrikk i Leningrad produserer 160000 par kalosjer pr. døgn! Fabrikken går døgnet rundt hele året og lager altså over 57 mil lioner par om året. Den samlede kalosjeproduksjon i 1932 var 65 millioner mot 28 millioner i 1913. Allikevel har jeg hørt utlen dinger utbryte: Tenk at her er kalosjenød! Og Russland som eksporterte kalosjer for krigen! Og de reiser hjem, dypt bekymret over den voksende nød i Sovjetunionen. Ja, der er rasjonering av kalosjer. For de 65 millioner par dekker ikke behovet. Men vi husker at

man ennu må importere kautsjuk. Og det er ikke bare kalosjer vi skal lage. Men be hovet av automobilringer vokser ennu sterkere. Vi må også stille oss spørsmålet: Er kull, jern og korn vik tigere enn kalosjer? Vi må svare: Det er viktigere. Det kan ikke sammenlignes engang, så viktig er det nemlig at der ikke opstår kullkø, jernkø og kornkø. I disse tre råstoffer ligger nøklen til at også kalosje køen skal forsvinne! Folger vi altså det motto som jeg såtte op for denne bok, vil vi med våre egne øine se kalosjekø både i byen og i landsbyen. Vi ser «nøden«. Men bak køene skjuler sig en øket produksjon fra 28 til 65 millioner par kalosjer! Det vet de som står i køen. De vet også at har den første femårsplan øket produksjonen slik. på 4 år, vil den annen femårsplan også klare å tredoble pro duksjonen til 195 millioner par!132 Tredobling av produksjonen av forbruksartikler er nemlig målet for den annen femårsplan. Produksjonen av sukkerroer holder sig jevnt og bra over pla nen for hvert år hittil. Femårsplanen som var 1300 millioner kg. blev overskredet i 1931. I det siste tsarar før krigen var den 650 millioner kg. Og så skal vi ha kunstgjødsel til landbruket, noen milliarder tonn, og ugressdreper, og flyvemaskiner til å spre ugressdreperen med og spesielle kjemiske stoffer til å bekjempe gresshoppene med. Og papirfabrikker må vi bygge fordi folk leser mere, tryk kerier må vi bygge for vi kommer op i milliardtallene også for trykte bøkers vedkommende mange småting i forhold til den store plan må huskes på. Det er ikke bare kjempeanleggene som skal bygges, men masser av mindre fabrikker ja vi er til og med ute og besøker en splinterny parfymefabrikk. Og hvorfor ikke? Enkelte har den opfatning at parfyme hører med til vel været. Så la dem få parfyme, den fabrikken spiller selvføl gelig ingen rolle for femårsplanen, jeg nevner den bare for å løpe linen så langt ut som den kan komme. Dessuten eksporterer man nu parfyme mot den tidligere import. Og innenfor denne fabrikk ligger alle de andre litt større livsfornødenheter, som også skal tenkes på, og som alle sammen bidrar til å øke det kulturelle nivå for befolkningen. Men før vi går over til siste avsnitt må vi gjøre en kort visitt bortom skolevesenet. Det kan nemlig på ingen måte løsrives fra femårsplanen. Her må vi først huske at da revolusjonen seiret over tsaris men var det i et land hvor 110 millioner av befolkningen ikke kunde lese og skrive. Og de 30 millioner som kunde det, var ve sentlig overklassen og presteskapet som enten var direkte fiender eller som saboterte alt hvad arbeiderne vilde gjennemføre. Der måtte bygges ti tusener nye skolebygninger og utdannes en kvart million nye lærere, som ikke bare skulde være istand til å under vise på russisk men også på et av de andre 60 sprog som tales av ett eller annet folkeslag i Sovjetunionen. Det skulde også skaffes nytt skolemateriell istedenfor det gamle tsaristiske hvor den orto dokse bibel var hovedfaget. Og der skulde skapes en moderne so cialistisk undervisning som kunde gjøre alle disse analfabeter til oplyste og dyktige arbeidere, så de kan beherske alle de nye maskiner i jordbruk og industri. Den tilsynelatende umulige op133 gave å sette et helt folk på skolebenken, under borgerkrig, hun gersnød og den voldsomme økonomiske anstrengelse for å bygge landet op igjen, har bolsjevikene klart. Også på dette område skapte det kommunistiske parti en begeistring, en iver, en kap pestrid som fikk folket til å gå til skolebenken under faner og sang. På den måten er der skapt de kvalifiserte arbeidere som skal gjennemføre femårsplanene. De som i enkelte tilfelle alt har mak tet å slå selv amerikanerne. Vi har igrunnen bare en ting igjen av femårsplanen nu, og det er å skaffe penger til den. Ja, pengene. Det må jo koste uhyre summer alt dette, og riktignok har vi hørt at Sovjetunionen er umåtelig rik på alle naturherligheter. Men gullet ligger ikke slik at man bare kan spa det op heller, og tilførselen av gull på verdensmarkedet kan ikke skje ubegrenset, selv om man hadde noen fjell av det. Heller ikke kan man bare gi sig til å trykke nye pengesedler efter som man trenger det, slik som enkelte naive sjeler har forsøkt å innbilde folk i de kapitalistiske land. Selv en nokså enfoldig borgerlig statsøkonom vet at det ikke lar sig gjøre uten å trekke vidtrekkende følger efter ' sig. Men det er nokså forklarlig at man er interessert i å fortie eller betvile Sovjetunionens finanspolitikk og da særlig den del av den som omfatter femårsplanene. Den er nemlig særdeles egnet til å få forstand av. Sovjetunionen arbeidet i 1931 med et folkebudgett på 49 mil liarder rubler. Det vil si at dette er den samlede inntekt for den samlede befolknings produksjon. 2/3 av disse eller 32 milliarder kom inn under den almindelige finansplan og sattes i cirkula sjonen igjen gjennem femårsplanen. Disse 32 milliarder eller nøiaktigere 31 milliarder 750 mil lioner bestod av 13,3 milliarder som overskudd på driften av in dustrien, av transporten og av kooperasjonen. Omtrent 11 mil liarder er skatt, hvorav igjen 3,9 milliarder «omsetningsskatt» en ny skatteform som har forenklet skattevesenet i høi grad, idet 48 forskjellige skatter er slått sammen til denne ene, som betales av vedkommende bedrifter og institusjoner. Således er kooperasjonens omsetningsskatt ca. 500

millioner. Videre skaffes 3,8 milliarder ved mobilisering av befolkningens økonomiske evne, og legger vi dertil den direkte skatt kommer vi op i 5,7 milli arder. Den direkte skatt i 1931 fordelte sig på efter134 følgende procentsatser: Kollektivene betalte 1,3 pet. i skatt og de enkelte medlemmer var skattefri. Enkeltbrukene hadde en høiere skatteprocent, nemlig- 3,4 pet. og endelig hadde kulakkene en skatteprocent av 18,6. Den samlede skattesum øket 21 pet. fordi skatten var beregnet efter høsten 1931, og selv om den slo feil i enkelte distrikter, gav den økede kollektivisering automa tisk et øket høstutbytte, så selve sluttsummen økes i forhold til økningen i den almene velstand. Endelig skaffet forsikringsor ganene 2,5 millarder. Utgiftsbudgettet var på 30,2 milliarder rubler, idet overskud det, 1,5 milliard, skulde legges op som et reservefond. Av utgifts budgettet er et kulturbdgett på 6,5 milliarder. Kultur vil i store trekk si folkeoplysning, sundhetspleie og social forsorg. Dette er i meget store hovedtrekk femårsplanens budgett for 1931. Nå, men så kommer vel både renter og avdrag av stats gjelden og utgiftene til hele den veldige røde hær inn under dette budgett? Ja, ganske riktig. Statsgjelden kommer her. Ovenfor står der anført som inntekt noe mystisk som heter «mo bilisering av befolkningens økonomiske evne». Det er blandt an net et statslån på 1,4 milliarder, og når dette legges til den tid ligere statsgjeld kommer man op i 2,8 milliarder. Og det er innenlands gjeld på et årsbudgett av 32 milliarder. I forhold til de kapitalistiske land er det forsvinnende, særlig når vi husker at dette års statslån er mindre enn den kapitalreserve som skulde legges op i fond. Den annen del av «mobiliseringen» er spare bankenes stadig økende innskudd. Man hadde i 1931 12 millioner sparere, og den propaganda som nu systematisk er satt igang vil øke dette tall betraktelig. Men militærvesenet? Det krever 6,1 pet av statsbudgettet, gjelden krever 1,9 pet., tilsammen får statsgjelden og militær vesenet 8 pet. av statsbudgettet. Hvad dette vil si får man klart for sig ved en sammenligning med enkelte kapitalistiske land. England bruker 13 pet. av statsbudgettet til rustninger og 41 pet. til renter og avdrag på gjeld den vesentlige del av denne gjeld er krigsgjeld, og mere enn halvparten av budgettet går på denne måte med til å dekke gammel krigsgjeld og de nuværende rustninger. Istedenfor Sovjetunionens 8 pet. får man i England hele 54 pet. til disse uproduktive formål. Frankrike bruker 21 pet. til rustninger og 44 pet. til stats135 gjeldens renter og- avdrag. 65 pet. av landets budgett går til disse formål. Italia bruker 43 pet. og Polen 40 pet. Man forsøkte å framstille det som noe mystisk, noe fordektig og i høi grad utilgivelig og forkastelig at Sovjetunionen, så for holdsvis kort efter at det har vært herjet av krig, borgerkrig og hungersnød, kan klare å finansiere en så veldig industriplan som femårsplanen. Det mystiske ligger skjult i de to hovedfak torer: Staten har herredømmet over den vesentlige del av nasjo nalinntekten og kan anvende det overskudd bedriftslivet gir som en direkte inntekt i statsbudgettet, mens bedriftens overskudd i de kapitalistiske land pulveriseres mellem aksjonærar, banker, direksjon, søsterselskaper og hvor det nu puttes hen alt sammen, for å opna den minst mulige beskatning. Den annen hovedfaktor er de minimale utgifter til uproduktive formål. Og til og med kan vi regne en del av utgiftene til den røde hær på oplysnings vesenets budgett. Selv den mest ivrige «forsvarsvenn» kan neppe påstå at opholdet på for eks. Gardermoen fremmer kulturlivet hos soldatene. Påstår han det allikevel, vil det si at han ikke har ligget på moen som soldat. Men hvordan holdt nu dette budgett? Det er temmelig av gjørande. Alt efter naturell og politisk innstilling kan man juble og si: Det holdt ikke! Eller gråte i fortvilelse. Men vi skal hver ken gråte eller juble, vi skal bare konstatere at budgettet sviktet. Reserven på 1% milliard blev ingen reserve. Den gikk med og der blev et par milliarder underskudd. Men tiltross for dette er det hverken skryt eller utillatelig optimisme, når Grinko, folkekommissæren for finansvesenet, kon staterte at tall og kjensgjerninger fastslår at den almindelige økonomiske situasjon er sterk og at Sovjetunionens finanskraft er styrket betraktelig i 1931. Han hadde støttet sig på følgende fakta: Den socialistiske industris produksjon øket ialt 21 pet. i forhold til foregående ar. Og tar vi bare tungindustrien var økningen hele 28 pet. Der er satt inn 7 milliarder i den nye industri, slik at selve grunnkapi talen er betraktelig øket. Hvad er årsaken til at budgettet ikke holdt? Det kommunisti ske parti fastslår det i sin resolusjon i januar 1932. Det skyldes at transporten ikke klarte opgaven overfor de økene krav og der for hemmet det hurtige tempo i utviklingen av industrien som var forutsatt.136 Videre sviktet den beregnede arbeidsproduktivitet og dermed senkningen av produksjonsomkostningene. Disse skulde efter fem årsplanen senkes 22 pet. men er bare sunket 8 pet. Molotov anfører noen viktige omrader, hvor man ennu ligger tilbake. For eksempel utgjør en amerikansk arbeiders årlige ru jernproduksjon 1,300 tonn, en tysk arbeiders 620 tonn, mens den russiske arbeiders ennu i 1931 ikke var kommet høiere enn 300 tonn. Dette er imidlertid ting som

ikke i og for sig er farlige. Det er beviser for at man ennu ikke er nådd tilstrekkelig langt med å opfylle Stalins (det vil altså si partiets) parole om å beherske teknikken. Det er begynnelsesfeil, startomkostninger som må til for å skaffe erfaring og kvalifikasjoner for millioner nye arbeidere som kommer inn i den nye industri og neppe har sett en maskin før. Vi kommer tilbake til dette problem i neste kapitel, når vi skal sette oss på skolebenken igjen. Budgettet for 1932 regner med den erfaring som 1931 har gitt industrien og transporten og forutsetter en senkning av produk sjonsomkostningene med 10 pet. Hvordan dette slår til kan jeg ennu ikke anføre tall for, men bare dømme om ved å bygge på erfaringene fra 1931 i enkelte viktige industrier. Til tross for det ugunstige resultat for den samlede industri kunde for eks empel maskinindustrien vise følgende utvikling: I første kvartal 1931 blev omkostningene senket 0,6 pet., i annet 5,6, i tredje 9,6 og i fjerde kvartal 11,6 pet. En lignende stigning fra kvartal til kvartal finner vi i den elektrotekniske industri, i oljeindustrien osv. Og det er denne linje som er den dominerende, selv om en kelte industrier, som kullgrubeutbyggingen viser en økning i omkostningene under den kolossale anleggsperiode i 1931. Hvordan man opfyller parolen om å beherske teknikken er meget avgjørende for bedømmelsen her. Mens der i 1931 blev utdannet 21,000 ingeniører ved de tekniske skoler, stiger anfallet i 1932 til 38,000 nye ingeniører og i 1933 vil der komme ennu 85,000 nye til. Ennu sterkere er fabrikk- og bedriftsskolens ut dannelse av kvalifiserte arbeidere. I 1931 blev der utdannet 51,000, i 1932 350,000. Samtidig øket anfallet vitenskapelige funksjonærer i industrien fra 6000 til 12,500. Nu må ikke disse tall forståes derhen, at behovet dermed er dekket. Vi må huske at arbeidsstokken er øket fra 2 til 17 mil137 lioner og øker for hver måned. Tallene skal vise retningen, være et grunnlag å bygge på for å få en riktig vurdering både av vanskelighetene og tempoet, som vanskelighetene overvinnes med. Vi har nu i alle hovedtrekk gått gjennem de konsekvenser det trekker efter sig når vi vil begynne å gjennemføre socialismen på landsbygden det vil si å gå over fra de tilbakeliggende, ulønnsomme, prinsipielt kapitalistiske enkeltbruk til fellesbruk, til opbyggingen av et moderne socialistisk jordbruk. Hele fem årsplanen og hele den neste femårsplan må vi gjennemføre. Og selvfølgelig kan man heller ikke da stoppe i utviklingen. I stadig stigende tempo og med stadig større dyktighet og erfaring vil den industrielle utvikling av den socialistiske Sovjetunion fort sette. Men jeg må gjøre en reservasjon mot denne min fremstilling med landsbyen som utgangspunkt. Femårsplanen er ikke satt ut i livet som en ensidig industrialiseringsplan for jordbruket. Å opfatte dette så skjematisk vilde være like galt som å ta det fra den motsatte kant og si at man må industrialisere jordbruket for å ha et sted å gjøre av alle maskinene som kommer fra de mange fabrikker. Femårsplanen følger den socialistiske generallinje som slog sine røtter i virkeligheten allerede i oktoberrevolusjonen og som senere i tallrike artikler og taler har fått sin detaljerte utform ning av Lenin: «Opbyggingen av en storindustri for produksjon av produksjonsmaskiner, som gjør Sovjetunionen uavhengig av de kapitalistiske land, og som gjør en fullstendig omveltning av landsbyen i socialistisk retning mulig, er midlene hvormed man skal kunne opheve den gamle motsetning mellem by og land, forene industriens og Jordens arbeidere og skape det økonomiske og ma terielle grunnlag for det socialistiske menneske». Men selv efter denne fremstilling av femårsplanene, som jeg har forsøkt å gjøre så enkel og lettfattelig som mulig, vil der være dem som spør: Men hvad har man egentlig opnådd? Og hvad vil man egentlig? De kapitalistske land bygger jo også industri. Riktig nok har de en krise i øieblikket og vi må være objektive og inn rømme at farten i Sovjetunionen er imponerende. Men Amerika har de for eksempel ikke tatt igjen ennu. Og da må selvfølgelig forholdene i Amerika være bedre enn i Sovjetunionen.138 Nå, med hensyn til målet fremgår det jo nokså tydelig av det sitatet vi hentet fra Lenin like ovenfor: Skape det økono miske og materielle grunnlag for det socialistiske menneske. Det er jo ikke akkurat socialistiske mennesker man skaper i Amerika. Det behøver vi vel ikke å diskutere. Og når det amerikanske proletariat skal gjennemføre socialismen vil de kunne spare en masse nyanlegg i sin første femårsplan i forhold til Sovjetunionen. Problemet for industrialiseringen av jordbruket vil også bli en del anderledes fordi jordbruket der er langt mere utviklet enn det var i det gamle Russland. Når det er veldig fremgang i Sov jetunionen og kolossal krise i Amerika og de andre kapitalistiske land så ligger ikke årsaken i en rent mekanisk optelling av fa brikker, slåmaskiner og traktorer. Det er to systemer som står overfor hverandre. I Sovjetunionen har man ennu den skjerpede klassekamp med det formål å avskaffe klassene, skape det klasse løse samfund. I Amerika hersker også den skjerpede klassekamp, men den ene klasse, den herskende, kjemper for å bevare sin makt, det vil si for å oprettholde klassene. Hvad

hjelper det så Amerika at det har ca. 300 moderne høiovner når den herskende klasse ikke evner å ha mere enn 50 av dem i drift. Hvad hjelper det den amerikanske jernarbeider at han stolt kan si at han pro duserer 1,300 tonn jern ved sin ovn når alle arbeiderne ved de 250 slukkede høiovner ikke kan produsere en eneste tonn, men er henvist til den amerikanske arbeidsløshet. Det er altså ikke spørsmålet om hvor høit industrien er utviklet i det ene eller annet land som er det avgjørende. Men det system hvorefter ut viklingen foregår. Over hos dem i Sovjetunionen har den første femårsplan skapt en tungindustri som nu står på sikre føtter. Denne tungindustri er en selvstendig basis for den store socialistiske maskinindustri, som gjør det mulig ved maskinenes hjelp å skape en stadig økende velstand for hele befolkningen. Av budgettet for 1931 har vi sett hvordan overskuddet av industrien brukes til nyanlegg, til mere maskiner som skaper mere overskudd. Videre har den første fem årsplan kunnet notere en radikal omveltning i hele landbruket. Fra å være små og bittesmå privatbruk er det forvandlet til å bli socialistisk jordbruk. Er der tørke ved Volga og kronar i Kaukasus betyr det ikke at bøndene ved Volga sulter eller setter sig i gjeld for å eksistere, mens bøndene i Kaukasus eter så de sprekker, selger sitt korn i dyre domme til dem ved Volga mot139 sikre panteobligasjoner og- på den måte slår sig op til rikdom. Der foregår en utjevning ikke bare på den måte at der kjøres overskuddskorn i jernbanetog fra Kaukasus til Volga men også på den måte at en del av overskuddet fra den samlede produk sjon brukes til foranstaltninger som skal sikre bøndene ved Volga mot nye tørkekatastrofer. Man har riktignok ikke skapt det socialistiske menneske i Sovjetunionen ennu, men man har iallfall skapt et folk som alle rede er vesensforskjellig fra det amerikanske. En amerikaners hele tankesett og handlemåte er innstillet efter prinsippet å bli en selfmade man. Det vil i virkeligheten si at i Amerika står et hvert menneskes egeninteresse i mer eller mindre motsetnings forhold, i mer eller mindre kampforhold til alle andre mennesker. Sovjetunionen har allerede den helt motsatte mennesketype. Rik tignok ikke fullt ferdig utviklet, på langt nær ikke fullkommen. Men den er der i sine hovedtrekk. Kollektivmennesket hvor egen interessen går op i en høiere enhet, i fellesinteressen. Misforstå mig nu ikke derhen at egeninteressen er forsvunnet. Arbei derne i Sovjetunionen vet imidlertid, at en økning av sukker produksjonen betyr en økning av hans sukkerrasjon. Han vet også at sukkerproduksjonen ikke kan økes uten at maskinpro duksjon økes. Det er gått inn i hans bevissthet at alle sam fundets små hjul griper inn i hverandre. Dette forhindrer selv følgelig ikke at man fremdeles av og til kan treffe på menneskelt hvor bevisstheten om fellesskapet arter sig som dovenskap. «De andre klarer det nok, selv om jeg tar det med ro». Ja man kan ennu treffe denne type. Man kan forresten treffe alle mulige slags typer i Sovjetunionen. Men det er hovedlinjene som teller, ikke undtagelsene. Den første femårsplan er grunnlaget for den socialistiske op bygning. Den annen femårsplan skal danne grunnlaget for en definitiv likvidering av de kapitalistiske elementer i Sovjet unionen og avskaffe klassene. Den skal utrydde årsakene til klas seforskjellen og utbytningen. Den skal overvinne restene av ka pitalismen i det økonomiske system og i menneskenes bevissthet. Den skal forvandle hele landets arbeidende befolkning til bevisste og aktive deltagere i det klasseløse socialistiske samfunds opbyg ging. Dette er hovedinnholdet av partiets beslutning om den annen femårsplan. Hvis vi nu går tilbake til de betraktninger vi anstillet om140 menneskene så vil vi finne at den annen femårsplan skal «over vinne restene av kapitalismen i menneskenes bevissthet». Vi må feste oss ved denne formulering fordi den gir pekepinn for de nye socialistiske mennesker. Men vi skal vokte oss for allerede nu å sette op noe skjema for dette menneske. Jeg kan ikke idag si dig om man i 1937 vil gå med snipp eller uten snipp, med brune eller sorte støvler. Det er jo heller ikke det det kommer an på. Sovjetarbeideren vil være klasseløs og hans velstand vil være tre ganger så stor som idag. Det er det avgjørende. Jeg bruker i denne forbindelse uttrykket «Sovjetarbeideren». Jeg gjør det fordi at den annen femårsplan vil være grunn leggende for å avskaffe motsetningen mellem by og land. Mot setningen mellem den langt fremskredne industriarbeider og den isolerte og tilbakeliggende bonde vil forsvinne. Også begrepet bonde i vår forstand vil forsvinne. 141 Den røde hverdag. Sovjetunionen er idag et gjennemført billede på nytt og- gam melt. Alle byer består av en ny by og en gammel by. Bare undtatt de spesielle femårsplans-byer, hvor de par tre hytter som stod der tidligere, er feiet vekk for ikke å stå i veien for den helt nye socialistiske kjempeby. På landsbygden er det den gamle landsby og de nye kollektivkomplekser. På kirgisersteppene: gamle runde nomadetelt med kameler gressende omkring nye hvitkalkede murhus med biler og traktorer. I Sibir: gamle tøm merhus og nye funkis betongbygg. Gamle kuppelstensgater med parafinlykter, nye asfaltbulevarder med elektriske buelamper og trafikkregulering. Bønder

med sivsko, langt skiddent skjegg og kufte, bønder i lærjakke, glattbarbert, styrende traktorer. Gamle kroker som stavrer til kirke, ungdom som stormer til naturviten skapelige forelesninger. Nytt og gammelt. Og allikevel er det gamle ikke det samme som før. Der er forskjell på en gammel mann og en døende gammel mann. Den gamle greve som går og koster gardsplassen utenfor huset hvor jeg bor er noe helt annet enn en gammel greve for 15 år siden. Popen (presten) som glir henover fortauget i sin sorte side kjole, med langt hår og andektig uttrykk, er en annen enn popen før. Det gamle er der, men dets makt er brutt, det er under stadig forvandling hen imot sin undergang. Men det er ikke riktig å tro at det gamle kan feies bort i en handvending. Vaner, tradisjoner og fordommer er seige og ut holdende hjelpemidler for all reaksjon. Det gamle er ikke ut ryddet før det nye menneske er skapt ikke enkeltvis, ikke i tusenvis, men som masse. Det daglige liv i Sovjetunionen vil allevegne bære preg av det gamle som ligger under i kampen mot nye former for arbeide142 og åndsliv, nye former for kultur i det hele . . . Sterkest og tyde ligst vil man finne det nye menneske og de nye kulturytringer hos ungdommen. Partiet og sovjetsystemet er spesielt innstillet på å utvikle ungdommen, fordi det er ungdommen som skal løse problemet om å føre den socialistiske stat inn i det kommunistiske samfund. «Den eldre generasjons opgave var å styrte borgerskapet», sier Lenin i sin tale til den russiske kommunistiske ungdom 1920. «Den nye generasjon har en meget mer komplisert opgave . . . Dere skal bygge det kommunistiske samfund . . . Det gamle er nedrevet, slik som det måtte rives ned. Det ligger der rasert, slik som det måtte raseres. Marken er renset og på den marken må den kommunistiske generasjon bygge op det kommunistiske samfund». Vi starter vårt daglige liv ute i Ossasjovka. Det er en av de nye bydeler i Moskva. Den er bygget på «Den nye jomfrus mark» og selvfølgelig ligger der da et kloster i nærheten. Det er ikke noe lite kloster heller, men tvertimot det vakreste i hele Moskva, omgitt av en praktfull festningsmur og med selv for Moskva usedvanlig vakre tårn. Det har så fine og ærerike tradisjoner at Peter den stores søster Sofie, blev tvunget av sin bror til å gå inn her som nonne. Hvorefter han for å adsprede henne litt lot 300 strelitser halshugges utenfor hennes vindu. Den samme Sofie var nemlig regent før Peter den store kom til mak ten og strelitserne holdt med søsteren mot broren. Klosteret blev plyndret av Napoleon, men fyltes snart med nye rikdommer. Nu er det som har kulturhistorisk verdi blitt museum og ellers er der almindelige boliger i de gamle klosterbygninger. Et par gamle prester bor der også. Utenfor klosteret strekker sig veldige marker. De som er nærmest Moskva er tatt til bebyggelse. Men den vesentlig del på vestsiden av jernbanens godsspor legges ut til en ny kolossal kulturpark. Den nye bydelen rammer vel 40000 innbyggere og er opført efter de mest moderne prinsipper. Hver leilighet har et lite kjøkken, men for bestemte enheter av hus blokker er der et stort felleskjøkken med spisesal, klubblokaler, barnekrybbe, bibliotek o.s.v. Her spiser en del av bebærne sin middag, mange også sin aftensmat. De fleste lager ennu selv frokost i det lille kjøkkenet. På min streifen rundt ide mange komplekser traff jeg også et par familier som laget all sin mat143 selv. Det lyktes mig ikke å få rede på hvorfor de vilde ha det maset når de kunne slippe. Naboene trakk bare på skuldrene: De får innrette sig som de vil. Men er det ikke galt at en kvinne skal slite med noe så gammeldags uproduktivt som privat husstell når det er mangel på arbeidskraft overalt? —. De gamle vaner kan ha dype røtter, også hos unge folk. Men om et par år vil våre folkekjøkkener bli så gode, at disse overleveringer fra den gamle tid vil forsvinne. Når hele systemet med store felleskjøkkener er utbygget, vil man altså få en fullstendig offentlig bespisning, en slags tvangsforing? Man ler hjertelig: - Hvis noen har lyst til å lage sin private biff, så er det absolutt ikke forbudt. Jeg har sett den påstand at man vil uniformere maten i det socialistiske samfund. For eksempel den Ilte skal hele Sov jetunionen få kjøttkaker og aprikosgrøt til middag. Den 12te får alle fersk suppe og pølser med kålrabi o.s.v. Det er selvfølgelig vrøvl. Vi har varemangel, og kjøtt er sterkt rasjonert for at vi kan drive kvegbestanden op i hurtig tempo. Men selv under disse forhold økes utvalget av de for skjellige retter i våre felleskjøkkener. En vesteuropeer som er vant til borgerkjøkkenets mat vil selvsagt finne at vårt kjøkken ikke står på høiden. Men det står allerede nu meget, meget høiere enn den mat som proletariatets og bøndenes store masser måtte nøle sig med før revolusjonen. Hvilken spiseseddel har de ar beidsløse i ditt land? Og den største del av arbeiderklassen også, for den saks skyld? Den spiseseddel dere har er betraktelig bedre enn den som 75 pet. av den norske arbeiderbefolkning må klare sig med, inn rømmer jeg. Dessuten, fortsetter russerne, er overgangen til felleskjøk ken nødvendig for å frigjøre kvinnen. Hvordan var ekteskapet før? Man måtte vente i de beste ungdomsår for å få råd til å gifte sig. Og neppe var hvetebrødsdagene

forbi før konen blev slave av husstellet. Koke og vaske og lappe. Avhengig av man nens lønn. Bundet til hjemmets fire snevre vegger. Ingen mulig het til utvikling, til selvstendighet, til likeberettigelse. En stadig trasking og slit fra morgen til kveld. Hvor skulde hun hen, når mannen behandlet henne mer og mer brutalt? Nu er arbeidet i144 ae store felleskjøkkener som i enhver annen industrigren. Tariff festet lønn. 7 timers arbeidsdag. Ferie med full lønn. Kvinnen kan studere, hvis hun har lyst. Hun er selverhvervende, økonomisk uavhengig. Ryker ekteskapet istykker står hun ikke på bar bakke. Når dere vesteuropeere er motstandere av de store felleskjøk kener er det fordi dere ikke virkelig vil kvinnens frigjørelse. Derfor kaller også kirken hjemmet hellig. Det hellige hjem er kvinnens slaveri. Hiis og si det! Jeg flytter altså hit ut i en ny del av det gamle Moskva. Men hverken drosjekusken eller drosjechauffføren vil frakte mig og min kuffert når jeg på mitt flotteste russisk sier Ossajovka. Jeg må pent ta trikken. Senere får jeg forklaringen. Fra gam mel tid har strøket vært mer enn beryktet. Bander av de værste forbrytere har holdt tilhuse i hytter og kjellere og gjort egnen usikker. Også efter revolusjonen holdt de sig her. Milisen som blev sendt utover for å holde orden blev stukket ned i mørke netter. Partiets kulturarbeidere som kom med agitasjonsmateriell for å drive oplysningsvirksomhet, blev funnet igjen, avkledd til skinnet. Og på liket kunne man finne en seddel om at noen innblanding i retten til den «absolutte frihet» ikke vilde bli tålt. Kom en drosje eller bil hitut, hendte det at det lyktes kusken å redde livet, men vognen eller bilen så han aldri mer. Da også en militærpatrulje på 5 mann blev knallet ned, blev stedet om ringet av tropper og rubb og stubb som ikke kunde legitimere at de hadde fast arbeide, blev sendt til en konsentrasjonsleir. Derfrå blev de fordelt: Barna i barnehjem, ungdommen på spesielle sko ler og de voksne blev spredt på forskjellige arbeider. A ha, tvangsarbeide! Ja ha, tvangsarbeide. Det skulde også bare mangle. Man burde kanskje skape nye mennesker av dem på et konditori ved hjelp av sjokolade og bløte kaker? Man kunne selvfølgelig også skutt dem. Men sovjet velger å lære dem til å bli skikkelige mennesker. Jeg kan ikke gjøre denne bok så omfattende at jeg går inn på en detaljert skildring av metoden for å helbrede for brytere. Den moderne russiske skjønnlitteratur er rik på vir kelighetsskildringer om det. Lydfilmen «Veien til livet» er en helt pålitelig fortelling om det. Pantelejev og Bjelykh har skre vet «Schkid», en selvbiografisk roman fra det samme miljø. Efter at Ossasjovka på denne måte var ryddet blev de første145 nye hus bygget i 1,925. Det er i disse vi bor. Senere er der hvert år kommet til nye komplekser og i 1933 vil der være plass for ennu 20 000 mennesker. Men den gamle redsel sitter fremdeles i de gamle drosjekusker. For at der ikke skal være noen som helst grunn for angst må jeg konstatere at jeg har streifet om i Ossa sjovka på alle døgnets tider. Og jeg får bare bekreftet min gamle følelse av at Moskva er den tryggeste storby jeg har vært i. Men dette gjelder altså bare fra 1923. Bandittuvesenet herjet også i landdistriktene og var også senere enn 1923 en alvorlig plage. Rester av tropper fra borgerkrigen streifet om på egen hand, plyndret og brandskattet befolkningen. Ikke så sjelden ga disse bander sig en politisk maske. En eller annen av bandens medlemmer hadde vært med i nihilistiske eller anarkistiske or ganisasjoner og forsøkte å gi virksomheten et ideelt politisk for mål. Utenlandske anarkist- og syndikalistorganisasjoner lot sig den gang lokke til store protestbevegelser mot denne «brutale undertrykkelse» av «idealister». Sovjet kunne imidlertid ikke innrømme bandens rett til den «ideelle frihet» å myrde og plyndre. Det var rett og slett banditter som ikke hadde noe med anarkist iske ideer å gjøre. Jeg har truffet medlemmer av slike bander i russiske fengsler. Og en samtale med dem om hvad de mente med «syndikalisme» eller «anarkisme» bragte uvegerlig for da gen at de ikke begrep noe av disse ideers virkelige innhold. I 1927 var jeg medlem av en internasjonal brigade som undersøkte fengslene, eller arbeidsanstalter til forbedring av menneskene, som det heter. I min dagbok fra da har jeg bl. a. følgende ut talelse av en fengslet «syndikalist». «Alle mennesker har rett til mat. De som ikke vilde gi oss mat, var fiender av friheten. De fikk selv bære følgene av at vi skaffet oss det vi trengte med makt». Lederen for slike bander blev som regel skutt! Det er fire husblokker rundt en have i vårt kvartal. Jeg bor i nummer 3 i fjerde etasje. Familien jeg bor hos er i tre gene rasjoner. En borgerlig enke i 60 års alderen. Hun har vanskelig for å godta de nye tilstander. Når jeg spør henne like ut svarer hun: Jeg håper det må gå godt. Men det var ingen tvil om at hun stod fjernt overfor alle de nye ideer og tanker. Kom der en kontrarevolusjon vilde hun sikkert gå ut på gaten for å hylde den. Mest bekymret var hun i grunnen for den opvoksende slekt. Den var frekk og hadde absolutt ingen respekt for sine foreldre146 slik som hun hadde, da hun var barn. Jeg trar hun var religiøs innerst inne, men hun ga aldri uttrykk for det. Hun arbeidet for forskjellige sovjetinstitusjoner og gjorde uten tvil sitt

beste. En type på det lojale borgerskap. Men selv om det ikke kom til åpent uttrykk hos henne, kunne man rett som det var merke en viss irritasjon, en viss fornærmelse over at «uvitne» arbeidere vilde lære henne noe. Datteren var i tredveårene og hadde allerede som ung vært grepet av oprørske ideer. Hun hadde aldri stått i det kommunist iske parti og hennes første praktiske deltagelse i oprørsbevegel sen hadde vært å gjøre oprør mot sine foreldre. Det var ikke vanskelig å høre sig til det i den stadige strid mellem mor og datter. Det vil gå dig galt mitt barn. Du har aldri villet lystre dine foreldre. Det var morens stadige omkved. Gå til faen, svarte datteren på norsk. Hvem kunne ha lært henne slike uttrykk. Det er ubegripelig. Moren skjønte dessverre ikke annet enn at det var en forferdelig utenlandsk ed og hun skulet ikke vennlig på mig som satt der og moret mig tiltross for at det kommunistiske parti driver kampanje mot banning. Datteren var lærerinne. Som alle russere hadde hun lett for sprog og hadde lært sig til og med kinesisk. Hun underviste på universitetet for østens nasjonale minoriteter. Som elever hadde hun ungdom fra de østlige republikker, de som utdannet sig som lærere for de nasjonale skoler. Revolusjonen har gjort oss til en slags kunnskapsdrankere, sier hun. Der er en trang efter å lære ... å, den er så intens som en alkoholikers tørst. Det er ikke den hindring ungdommen overvinner for å lære mest mulig. Hun var også selv en type på denne kunnskapstørst. Jeg føler mig så uvitende, klaget hun ofte. Det blir så lite system i lesningen! Så meldte hun sig som aspirant ved et universitet for å ta et grundig kursus i Marx, Lenin og de andre klassikere for politisk kunnskap. Uten dem vet man igrunnen ingen ting. Selv om vi nok vet det på en måte, blir det meget klarere og enklere, når man har forstått dem. Hun siet med en utrettelig energi efter en lang og anstren147 gende arbeidsdag. Selv om jeg kom hjem efter midnatt brente det lys på hennes og morens værelse, men det var morens snorking som la sig søvndyssende over leiligheten. En kveld gråt hun, så vassføiken stod. Det var den dialektisKe materialisme hun studerte. Jeg er så dum. Jeg skjønner ingen ting! Gråt hun. For klar mig dette her. Hun kom med boken. Og jeg så på det. Lenge. Det er ikke så vanskelig, når man først får tenkt på det, svarte jeg. Sov på det. Ta fatt på det om et par dager igjen, da vil det nok gå lettere. Hun fulgte mitt råd og en tid efter kom hun strålende og fortalte at hennes besvarelse av spørsmålet hadde fått god kri tikk på universitetet. Men hun ante ikke at jeg hadde fått et sjokk. At jeg hadde benyttet et lompent triks for å undgå å si som sant var, at jeg helst burde satt mig til å tenke ved siden av henne. For jeg begrep det heller ikke. Når det gjelder politisk kunnskap er de kapitalistiske lands arbeiderklasse seilet akterut. Det fikk jeg lære temmelig efter trykkelig i de halvannet år min daglige erfaring strekker sig over. Hun hadde vært gift to ganger. Med sin første mann fikk hun en sønn som nu var 10 år. Hennes nuværende mann hadde vært besprisornik, en av disse hjemløse som i bander har streifet rundt i Sovjetunionen. Han var også både lærer og elev ved et universitet. Han bodde på universitetet. Og når han var på besøk hos sin kone satt de ikke den hele tid med armene om hverandres liv og svermet. Men de diskuterte de vanskelige ste der i Marx og Lenin og hjalp hverandre i arbeidet. Et varmt kameratskap mellem to likestillede. - Men blir ikke erotikken litt kjølig, litt for praktisk funksjonalistisk . . .? spør jeg. - Hvorfor det? sier de begge forundret. Hvis der ikke er kameratskap i det erotiske forhold blir det vanskelig og fører til kriser. - Eller til undertrykkelse av kvinnen, legger hun til. Gutten var 10 år. Njora het han. Ofte kom der kamerater på besøk og de lekte som andre barn. Som andre barn? De bygget Dnjeprostroi, de tegnet turbiner. De laget mekanikk av148 vedtrær og kosteskaft. Efter tur fikk de lære sig på min skrive maskin og det tok dem to dager å bli fortrolig med det latinske alfabetet. Njora var pioner og meget stolt av det. Vi må lære hele Marx, skrøt han til de andre. Jeg har alt lest «Kapitalen». Efterpå fikk han en herlig omgang av sin mor: En pioner må ikke lyve. Gjør du det tar jeg pionerskjerfet av dig og melder dig til din gruppe. Men vi pionerer må jo være flinkere enn de andre, und skyldte gutten sig. Ja men du blir ikke flinkere bare ved å si at du har lest Marx. Du må ikke bare lese, men også forstå. Og det er du litt for ung til. I mange dager var gutten meget stillferdig. Det viste sig at han hadde lånt Marx «Kapitalen» i sin mors bokhylle og satt og leste den. Men han måtte jo gi op. Senere hørte jeg ham forteile sine kamerater at pionerer ikke fikk lov til å lese Marx før de kom inn i ungdomsforbundet. Flere av kameratene skulde også bli pionerer. To brødre, 9 og 10 år, var svært ivrige til å forsikre at de skulde bli det «i neste måned». Men jeg fikk snart vite, at de ikke fikk lov av sine foreldre. For pionerer fikk ikke lære om gud og helgener. Lærer du om dem nu da? Ja, mor forteller, og så har vi helgenbilleder hjemme. Men far? Han er grei, han, forsikrer de to. Han vil ha vekk bille dene. Men når mor vil ha dem kan han ikke, for det er ikke lov. Men dere da? Vi bryr oss vel ikke om slikt gammelt tøis! Vi skal bli pionerer. Vi får lov av far. I vår leilighet bor også

Marosja. Hun er bondepike nede fra Ukraina og er kommet til byen for å få arbeide i industrien. En ferm og solid pike. Tykke legger og dyp fortvilelse over å måtte bruke sko. Helst vilde hun gå barbent som nede i Ukraina, men byfolkene er så snobbet. Det er likesom det ikke går an å gå barbent i byen. Dessuten vilde det ikke vært praktisk hel ler, for hun kom ikke i industri, men på sporveien. Samme dag hun kom til byen blev hun grepet av en vill lengsel efter å kunne reise ustanselig med sporvogn. Helst vilde hun være kusk og kjøre disse usynlige hestekreftene som fløt ide tykke149 trådene som hang i stolper i luften. Men hun måtte begynne som sporveiskonduktør. 8 dagers kursus, så kom hun i arbeide. Men hun meldte sig straks inn på en aftenskole for sporveis førere og satt hjemme med lærebøker om elektrisitet, Hennes planer var imidlertid blitt utvidet. Det å føre sporvogn stod ikke lenger som livets høieste nytelse for henne. Nu vilde hun hjem og bygge elektrisitetsverk for landsbyen når hun bare hadde lævt mere. Hun hadde alt skrevet om det til noen hjemme. Skrevet om kollektivisering, elektrisitet og maskiner. Det var selve livet. I leiligheten ved siden av bodde et ungt par. Hun arbeidet på en metallfabrikk, han på den nye automobilfabrikken Arno. De kunde vel være fem-seksogtyve år. Noe av det første jeg gjør når jeg kommer til fremmede men nesker er å se på deres bokhylle. Den forteller forferdelig meget om de folk man er hos. Dette unge ektepar hadde de vik tigste bøker i den politiske litteratur, populære skrifter om fem årsplanen og en mengde teknisk litteratur om automobiler, flyve maskiner, elektrisitet og maskinbygging. Lærebøker i tysk og fire, fem romaner. Av de nye forfattere selvfølgelig, ikke Tolstoi. Tolstoi leses nesten bare av de gamle. De unge leser Serafimo vitsj, Gladkov, Tretjakov, Upton Sinclair, Gorki. De var meget ivrig efter å lære mig russisk og jeg var ofte inne hos dem. Men de blev flinkere i tysk, enn jeg i russisk. Til gjengjeld lærte jeg meget om unge arbeidere i Sovjetunionen. To etasjer nedenunder bor en gammel bolsjevik. Landflyktig, Sibir. Landflyktig igjen. Kom hjem over Norge i 1917. Det eneste han husker av Norge er brandtomtene i Bergen, litt av høifjellet. Vakkert! Storslagen natur! Deltok i revolusjonen. Kjempet i den røde armé, er nu kulturarbeider. Gift med en assistent ved institutt for vitenskapelig granskning av de nasjo nale minoriteter i Kaukasus. To barn 4 og 8 år. Småen på 8 år har mani for bøker. Faren må putte dem unda for han er redd for at den lille hjerne skal overaustrenges. Han har allerede russernes trang til å lære fremmede sprog. Ustanselig gnåler han for å få vite hvad de forskjellige ting heter på tysk. Guten Tag, Onkel, roper han til mig. Og de andre barna som han leker med nede på lekeplassen lærer sig det også snart. Da jeg flytter derfrå igjen efter to måneder har alle beboerne i de fire murblokker som hører til vår enhet lært sig å hilse ut lendingen med det tyske Guten Tag. Mange kan også pludre litt på tysk.150 Det er ikke for å kunne lese Schiller og Goethe på original sproget at der innenfor alle aldre mellem 7 og 40 år er en så almindelig trang til å lære tysk. Den moderne tekniks morsmål er tysk. Skal man beherske teknikken må man også beherske tysk. I løpet av noen år vil den russiske arbeiderklasse ikke bare beherske tysk og teknikk men de vil også være helt for trolig med det latinske alfabet og overgangen til dette vil kunne skje billig og smertefritt. Den gamle bolsjevik gir mig mange gode tips for å finne frem til et allsidig og riktig billede av det omfangsrike kultur arbeide. Jeg hadde bare behøvet å intervjue ham, så ville jeg fått vite alt. Men for det første er grunnlaget for hele min reise, at jeg selv skal se og lære, og kontrollere med så mange prøver som mulig. Og dessuten hadde bolsjeviken ikke tid. Hans ar beidsdag var fra 8 morgen til 2 natt. Et arbeidsjern med til synelatende uuttømmelige krefter. Og et overveldende kunnskaps forråd. Jeg kunne «slå op» i ham som i et leksikon. Allikevel var han ikke noe særsyn blandt bolsjevikene. I samme opgang bor en general. Han er gått av med pensjon efter at han stillet sig til disposisjon for revolusjonens nye styre som lærer ved en av den røde armés krigsskoler. Nu er han gammel og rar, går litt i barndommen. Drikker vel litt vodka, skjønt man aldri ser ham beruset. Mest av alt minner han om Kristian Kroghs berømte maleri bybud 44. Han har en pussig opfatning: Russerne, sier han, er noen dovne og skitne svin. Men bolsjevikene. Flinke folk. Orden og system. Får de gamle makten igjen faller vi tilbake til å bli dovne svin igjen. Nå, han gikk der og ruslet. Ingen tok noen notis av ham. Han hevet sin pensjon, kjøpte vodka og mat og stelte den selv. Der gikk rykter i alle opganger om alt det rare han kokte sam men. En gang kommandanten (husbestyreren) skulde inn til ham hadde han stått og kokt suppe på en primus bare iført skitten, stiv snipp, stivt, løst skjortebryst og tøfler. Bolsje nitsjevo ellers ingen ting. Det var nu hans måte å gjøre sig det koselig på. La ham bare få stelle sig som han vil, han er over de 70, han er det gamle, han er ferdig. På grunnlag av det daglige samliv med disse forskjellige men nesker er det vi kan rykke ut til det daglige liv. Det er iog for sig galt å ta sitt

utgangspunkt til den røde hverdag fra bo ligen. Vi skulde ha tatt det fra fabrikken, fra kollektivet. Men151 jeg har ikke arbeidet på noen fabrikk i Sovjetunionen, heller ikke på et kollektiv. Det vilde bli opkonstruert. Men alt det jeg ser og alt det jeg leser får jeg nu diskutert og kontrollert gjennem disse mennesker. Senere bor jeg i en liten landsby, et par må neder her, en måned der, andre steder i Sovjetunionen. Det er allikevel mine samlede erfaringer som kommer til uttrykk nu. Husleien for den treværelsesleilighet hvor jeg har fått et væ relse, er 34 rubel om måneden. Hvor mange kroner er det? For en krone får man nu 33 kopek, altså er en rubel 3 kroner. 102 kroner måneden i husleie! Det er mange som bor billigere i Norge. Nei det er det ikke. For det er absolutt ikke 102 kroner måneden i husleie, det er 34 rubel, og det er noe ganske annet. Det er helt umulig uten videre å regne om rubler og kroner på den måten som man ofte kan se det blir gjort av dem som ikke kjenner forholdene. Også sovjets pengesystem er en verden for sig. Priser og priser er ikke bare to ting men ti ting. Pri sene tar hensyn til din fortjeneste i rubel, ikke til hvad det ka pitalistiske valutasystem setter verdiene til. Det er for eksempel ikke noe i veien for at du kan få kjøpt et kilo kjøtt for 10 rubel, men du kan også. få kjøpt det for 70 kopek. Utlendinger som kommer hitbort steiler over å måtte gi 2 rubel for en flaske ol og kommer hjem og forteller at ølet koster 6 kroner flasken. «De har selv betalt det». Ja det har de nok. Men hvorfor iall verden kjøper de ikke ølet til 75 øre flasken? De vet ikke om det, vil bli svaret. Nei, de vet nemlig ikke at et økonomisk system under opbygging av socialismen nødvendigvis må være et annet enn et kapitalistisk system. Når de steiler over prisene steiler de faktisk over at kapitalismen ikke er blitt billigere i Sovjet unionen! Vi kan uttrykke det på den måten at rublene har en ganske annen verdi som penger, enn kapitalistiske penger har. Ens eksistens er ikke så svinebundet av penger som i det kapitalist iske land. Husleien for eksempel varierer efter din inntekt og hvor mange du har å forsørge. Og da vår leilighet har få å for sørge så er husleien større her enn i andre treværelsesleilig heter. Gamle mor er selverhvervende, datteren er selverhver vende, Marosja er selverhvervende. Det er bare den tiårige Njora som må forsørges. Og han spiser to av sine måltider på skolen. Det koster ingenting. Sko kan han også få på skolen og da koster152 de 4 rubel mens de ellers koster 17. Njora blev syk om hosten. Doktoren kom og beordret ham på sykehus til observasjon. Man er nemlig- meget forsiktig med ungdommen. Er der tegn til noen alvorlig sykdom blir det øieblikkelig undersøkt på klinikk. Men hverken læge, medisin eller sykehus koster så meget som en kopek. Hans mor spiser som regel på universitetet. Frokost, middag og aften koster 90 kopek. Marosja spiser to måltider på sporveien eftersom det passer for hennes skift. Det er bare gamlemor som spiser på felleskjøkkenet i Ossasjovka fordi det passer henne best. Middagen koster fra 35 til 75 kopek efter som man velger de forskjellige retter. Det er de samme priser som de to unge i lei ligheten ved siden av betaler for maten i fabrikkens store spise sal. Men tilreisende som skal gå på egen hand og som ikke kjen ner forholdene kan betale både tre og fem rubel for en middag i de store restauranter i centrum. Ved sidebordet kan der imid lertid sitte mennesker som betaler med en kupong. Det er til reisende fra distriktene som er inne i et eller annet tjenestean liggende og som får maten til vanlig pris mot å legitimere sig gjennem den kupong de avleverer. Der er priser for «luksus spising» og priser for «nyttig spising». Priser for dem som tjener 200 rubel og dem som tjener 600. Det er altså slik at alle som deltar i det produktive arbeide får sine livsfornødenheter biUigere, enn de som lever utenfor. Det er en overgangsform, en nødvendig foranstaltning så lenge kapitalismens rester ikke er utryddet og vareproduksjonen ligger under behovet. Det er ikke noe ideelt system, det er ikke «en fullt ferdig socialisme», det er et middel til å nå et mål. Hver måned kommer kommandanten for de fire husblokkene sammen med formannen i leieboerstyret som vi har valgt. De ordner med våre rasjoneringskort. Alle de viktigste varesorter er rasjonert. Det er heller ikke ideelt, det er langt fra noe so cialistisk prinsipp, det er tungvint og det forer til misbruk. Men det er også en nødvendig overgangsforma for å knekke privat spekulasjonen. Og privatspekulasjonen vil opstå i samme øieblikk som efterspørselen efter varer er større enn man kan tilfreds stille. Vi husker vårt eksempel med kalosjene. Når der er 100 millioner kjøpere til 65 millioner par kalosjer vil en spekulant kunne kjøpe op 10 millioner par, og på grunn av vareknapheten drive prisen op i det dobbelte eller tredobbelte. Selv hvor det ikke er vareknaphet, som tilfelle er med brød vil der kunne opstå153 en viss knaphet enkelte ganger blandt annet på grunn av tran sportvanskeligheter. Jeg oplevet en slik «brødkrise» i Leningrad sommeren 1932. Det var i overgangen fra gammel til ny høst. Det nye korn var blitt forsinke! Samtidig fikk man maskinskade i en av Leningrads største brødfabrikker som leverte 70 000 brød om dagen (de almindelige

russiske brød er på 4 kilo så det blev en anselig brødmengde som stoppet op). Brødrasjonen blev øie blikkelig satt ned til det halve og der vokset frem lange køer foran brødbutikkene. Krisen stod på i 6 dager. Øieblikkelig duk ket den gamle Adam frem fra sitt skjul, reiste ut til landsbyene, kjøpte op brød og kom tilbake med fulle sekker som de forsøkte å seige til ti og tolv rubel pr. brød. Samtidig forsøkte de å spre rykter om hungersnød for å drive brødprisen ennu mere op. Der blev tatt en del jobbere disse 6 dager. De fikk fra tre til fem år. Man kan også bli skutt for denslags, når tilfellet er særlig graverende. Men selv om alle er enig om at rasjoneringen er et nødvendig" onde har det iallfall en side som er av varig nytte: Det er en god skole i orden og system. Ikke minst for bøndene. Det er også en opdragelse i likestilling. Hvorfor skal den ene få mere' enn den annen? Nei, der kniper vi dig, utbryter du triumferende. Der er jo forskjellige grader i rasjoneringen. Ja, det er riktig. Kroppsarbeiderne har den største rasjon, og de som i det hele tatt ikke tilhører det produktive arbeide har den minste. Men er det ikke riktig at de som sliter tyngst må ha mest mat? Dessuten er det politikk i det. Det markerer at arbeiderklassen er den viktigste klassen, helt til vi når inn i klasseløsheten. De rasjoneringskort vi får utlevert gjelder til bestemte bu tikker og der er det bare oss som har adgang. På den måten blir det system i fordelingen. Enhver butikk vet hvor mange kunder den har å tilfredsstille. Det er derfor det står «sakrito» på døren. Lukket magasin, som det heter. Våre unge naboer får ikke kort av kommandanten. De er nemlig begge beskjeftiget på så store fabrikker at fabrikken har sitt eget kooperative magasin, og de får sine kort utlevert på arbeidsplassen. Men hvor store er da disse rasjoner. Det er jo selvfølgelig det det kommer an på. Jeg har notert op de rasjoner jeg hadde154 som enslig person. 1 kilo brød pr. dag, 3 kilo smør pr. måned. 9 kilo kjøtt. 4,5 kilo sukker, 60 egg, 1 liter melk pr. dag, 100 gram te o.s.v. Jeg klarte aldri å bruke op hele rasjonen. Og det blev ikke gjort fråtrekk i den fordi jeg spiste middag på et av de vanlige spisesteder, så jeg ikke behøvet å gjøre bruk av min kjøttrasjon. Ved bedømmelsen av rasjonene må vi derfor bestandig ta i betraktning at det vi spiste på felleskjøkkenet var helt utenom. Vi behøver ikke engang å levere brødkort for å få så meget brød vi vil til middagsmaten. En dag var noen kjente av familien på besøk hos oss. De klaget over at det var så vanskelig å få varer. Man fikk nesten aldri mere enn halve rasjonen. Det måtte undersøkes. Og et par dager efter var jeg med dem i deres magasin. Det var ikke rare greiene. Hele butikken var forfallen og skitten. Nesten ikke varer i hyllene. Og de som kom for å handle fikk omtrent samme svar: Det har vi ikke. Eller: Det er vi utsolgt for. Eller: Det får vi først om to dager. Det var virkelig et utrivelig sted, nesten like så galt som en avsides gammeldags og inngrodd norsk land handel for 30 år siden. Her må det være noe galt et eller annet sted, sier jeg til folkene som har tatt mig med. - - Hvilken partiorganisasjon har med dette å gjøre? Gå til partiet og lag bråk, sier jeg. 14 dager efter treffer jeg dem igjen. De er lykkelig og stolte. De hadde virkelig gått til partiet. Resultatet var at hele det menneskelige butikkapparat fra bestyrer til ekspeditør blev av skjediget. Nye folk var satt inn, butikken pusset op, rent og pent overalt, varer i alle hyller, rasjoneringen fungerte. Ikke alt i omsetningsapparatet går altså uten gnidninger ennu. I 1930 oplevet man følgende: Der blev en plutselig mangel på matvarer i de store byer. Samtidig forsvant alle småpenger fra omsetningen. Så totalt vekk var småpengene at man ikke fikk vekslet en rubel på trikken, men måtte kjøpe ti og ti bil letter ad gangen. Alle slags varer var uten tvil blitt ekspedert til byene som vanlig. Men hvor var de blitt av? Gikk man ide institusjoner som hadde med fordelingen til de forskjellige butik ker å gjøre, forsikret man at varene ikke var kommet. En gjen nemgripende undersøkelse blev satt igang og man fant at for eksempel i Moskva var lastesporene på jernbanen overfylt av vogner med levnetsmidler som stod og råtnet. Papirene var sendt155 til vedkommenhde kontor om at varene var kommet, men det var ikke mulig å få noen til å hente dem. Tog med levende kveg var blitt dirigert til langt bortliggende steder istedenfor til Moskva. Dyrene hadde fått salt, men ikke vann og var krepert efter få dager. Undersøkelsene konstaterte en organisert sammensver gelse med det formål å skape hungeropstand blandt arbeiderne i byene. Det var også ledelsen for levnetsmiddelomsetningen som hadde samlet sammen alle småpengene gjennem butikkene, 40 av de skyldige blev øieblikkelig skutt efter at deres skyld var fast slått og der blev organisert en almindelig subåtnikk (egentlig: frivillig lørdagsarbeide) for å få tømt jernbanevognene for varer og sortert ut det som ennu var brukbart. I 1932 måtte man gripe inn overfor en annen handelsorgani sasjon som delvis hadde drevet privathandel med de varer som skulde selges gjennem butikkene, delvis hadde lagt på prisene og stukket overskuddet i sin egen lomme. Der sitter for meget av den gamle forretningsstand i omset ningsapparatet ennu. Men også her foregår en kolossal

utvikling av proletariatets egne socialistiske handelsfolk. «Proletariatet må lære å handle», har Lenin sagt. Vanskeligheten i omsetningen er overgangen fra det gamle til det nye. Det gamle taper terreng for hver dag. Forbedringene er så store at man kan merke det fra måned til måned. Det henger selvfølgelig også sammen med at vareproduksjonen blir stadig større og transportvesenet bedre. Men det tar ennu megen tid og kraft. Målet er å få avskaffet det vesentlige av den private husholdning. Individets tyngde punkt skal legges fra hjemmet og over til arbeidsstedet. Vi kan ikke se det så godt i Moskva fordi den ennu er for meget av en gammel by. Vi ser det bedre i Magnitorosk som er en helt ny by, en virkelig socialistisk by. I den nye Nisjni Novgorod, som nu heter Gorki. I det nye byterreng omkring Dnjeprostroi .... Hungersnød i Sovjetunionen? Nei! Varemangel? Ja. Derfor skal den annen femårsplan tredoble vareproduksjonen. Men jeg kan med hånden på hjertet forsikre at arbeiderbefolkningen i Sovjetunionen ser bedre ut, bærer tydelige preg av å være mere velfødd enn den norske arbeiderklasse. Den norske arbeiderklasse ser igjen litt mere velfødd ut enn den tyske. Vi kan også uttrykke det slik: I Sovjetunionen har arbeiderne mere penger enn de kan få kjøpt varer for. I de kapitalistiske land er der mere varer enn arbeiderne har penger å kjøpe for.156 Sovjetunionen skal tredoble vareproduksjonen. Men skal de ka pitalistiske land tredoble arbeidernes kjøpeevne? Det er bare et uskyldig spørsmål fra min side. La oss nu slå følge med lille Njora i hans utvikling. Da han var ganske liten tok hans mor ham med sig om morgenen til bar nehaven hvor han fikk sakkyndig pleie, tilsyn og mat til hans mor kom fra arbeidet igjen og hentet ham med hjem. Helt viten skapelig ledede institutter sørger for naturlig morsmelk. Mødre som mister sitt barn like efter fødselen kommer til disse insti tutter hvor de under lægekontroll blir melket. På den måte får spebarn, hvis mor ikke selv kan ernære det, virkelig morsmelk. Hvis nu moren hadde arbeide i en fabrikk vilde hun ha fått fri fra arbeidet med de regelmessige mellemrum som var nødvendig for at hun kunde gå ut i fabrikkens barnehave og selv gi barnet mat. Der er slike barnehaver for barn inntil de kommer i den skolepliktige alder. I 1929 hadde man barnehjem for 50,000 småbarn. I 1931 var der bygget så mange nye at man fikk plass til 175,000. Og i 1932 var nybygningene øket til 375,000 plasser. For den annen fem årsplan er foreslått nybygninger for idethele 10 millioner barn. Det endelige tall er ikke fastsatt når dette skrives. Når barna blir over 7 år tar skolen sig av dem mens moren er på arbeidet. Og det er ingen kjedelig skole. Det er ingen leksepuggeanstalt. Allerede i første klasse får barna sin egen «forening», sitt eget lille «selvstyre». Selvfølgelig under veiled ning av lærerne. Skoleværelset står til disposisjon for elevorga nisasjonen også om eftermiddagene. De fleste pionerer har sine lokaler på skolen. Undervisningen er lagt an slik at elevene får se mest mulig av det de lærer om. En førsteklassing som er vokset op i bygatene lærer ikke først og fremst at lammet sier bæ. Hans Tille hjerne har ingen forutsetainger for å begripe hvad et lam virkelig er. Han vet mere om sporveier og maskiner enn han vet om høns og kuer når han kommer op i annen klasse. Men er det en landsskole er forholdet noe anderledes. Der er både kuer og hester i de fleste tilfelle traktorer. Men hverken bygutten eller lands jenten lærer om Adam og Eva og syndefallet. Men alt i annen klasse får han se elektriske maskiner i funksjon. Jeg gikk såmen i fjerde middel og var 15 år før man turde slippe oss inn i mid delskolens fysikkværelse, hele 4 ganger skjedde dette vidunder i løpet av et skoleår. Noen vesentlig forandring i dette system157 er der ikke, fortelter mine barn mig. De russiske skoler vrimler av alle praktiske ting til undervisningen. Skolebarna lærer ikke å bestemme navn, familie og klasse på forskjellige sorter ugress. Men de kjenner kornets sociale betydning. De er ikke slavebun det til kjedelige skoleværelser og tørre lærere med ubegripelige lærebøker. Småklassene kan farte rundt på museer, hvor de lærer historie ved å se, eller om dyrene ved å se. I alle større byer er der også dyreparker, hvor skolene utgjør det vesentlige av be søket. De lærer sin historie ut fra det grunnlag at all historie er historie om klassekamp. Og de vil kunne sette dig fast i den franske revolusjon. Men du vil stå der med dine kongerekker som du forøvrig har glemt! Også i småskolen har man socialistisk kappestrid, «buksir» og «kulturstafett». Den ene klasse setter op et program om hvor stort pensum de skal klare å bearbeide i en bestemt tid og de utfordrer andre klasser til å gjøre det samme. Med bestemte mellemrum er der kontroll over hvor langt de er kommet. Et barometer i skolens forhall holder alle elevene underrettet om hvordan de konkurrerende står til hverandre fra uke til uke. Når man kommer høiere op i klassene går undervisningen over til å skje brigadevis. Elevene i en klasse inndeles i brigader på 5 eller 6 som leser sine lekser sammen. Brigadene sammen settes av etpar flinke og etpar mindre flinke. En velges til bri gadeleder og har ansvaret for at der virkelig blir lest. Læreren har ikke bare

gitt lekser, men også henvisninger til bøker, hvor man kan finne mere om emnet. Man får ikke bare 2% side i læ reboken om den franske revolusjon, men også anvisninger på bøker om den. Og da blir det hele straks mere interessant. Det er morsommere å lære, og når man er 5 kamerater sammen orn studiet blir utbyttet bedre av det. Brigadene går også i kappe strid med hverandre om hvem som lærer best. Lærerne blir ikke lærere i den forstand vi kjenner dem. De blir veiledere og orga nisatører av elevenes mer og mer selvstendige arbeide efter den opsatte plan. Der holdes ikke eksamen med karakterer, men hyp pig er der prøver, en slags skolefester hvor foreldrene innbys og hvor de forskjellige elever yder sitt bidrag til underholdningen. Istedenfor karakterer i de enkelte fag får elevene sin karakteri stikk og denne diskuteres i klassen av elevene selv. Karakteri stikken søker å gi uttrykk for elevens evner og spesielle anlegg.158 Han må for eksempel arbeide mere med sin disiplin, han er et lett hode, men går ikke dypt nok i sine emner. Karakteristikken er en veiledning for eleven selv. Og fordi den blir diskutert i klassen, har hans kamerater anledning til å uttale sig om den er riktig eller ikke. Det hender ikke sjelden at en elevs karakteristikk blir korrigert efter en slik diskusjon. Når Njora er 14 år forlater han forskolen og går over i be driftsskolen. Denne er bygget i forbindelse med en eller annen fabrikk. Njora interesserer sig for elektrisitet og har alt bestemt at han skal inn på «Elektrosavod»-skolen når han blir så gammel. Fabrikkskolen er en hel liten fabrikk for sig. Den er full av de herligste virkelige maskiner. Halvparten av skoletiden tilbringes ved maskinene. Elevene får selv lage alle de ting de lærer om. På en av de mange bedriftsskoler jeg besøkte holdt klassen på å montere en elektromotor de hadde laget helt fra begynnelsen av. De fikk den ikke til å gå. Det var en kolossal skuffelse for femtenåringene. Men læreren forklarte ikke hvad som var galt, han stod bare som en interessert iakttager. Først røk elevene i tottene på hverandre om hvem som hadde skylden for at mo toren ikke gikk. De kranglet energisk og lidenskapelig slik som femtenårig ungdom kan gjøre det. Da de hadde holdt på med dette i noen minutter kom gruppelederen til besinnelse og for langte at man skulde diskutere saken istedenfor å krangle. 1 lø pet av et minutt er den uryddige forsamling blitt et organisert elevmøte med dagsorden: Hvorfor går ikke motoren. Men derfor er ikke gemyttene falt til ro. Tvertimot må møtet sies å være overordentlig beveget. Dirigenten har sin største møie med å oprettholde møtedisiplinen. Man kommer ikke til noe resultat. Endelig griper læreren inn og støtter et forslag som er kommet om at man skal ta motoren fra hverandre igjen og på den måte se å finne hvad som er galt. Dette blir gjort. Og først når motoren blir montert pånytt står læreren der og passer på: slik og slik. Det var fordi dere hadde satt det der galt at den ikke fungerte første gang. Og nu da motoren virkelig begynte å surre og frese og gnistre, ropte ungene hurra som om det var selve femårsplanen de hadde løst. På bedriftsskolen utdanner Njora sig først til kvalifisert ar beider og i de neste to år fortsetter han så han kan bli brigade159 leder og instruktør. Ennu to års læretid gjør ham til tekniker og to år efter det kan han være ingeniør. Så kommer det an på om Njora har evner og lyst til å gå ennu videre. Enkelte bedrifter har nemlig fortsettelsesklasser hvor han først er yngre, og året efter eldre aspirant. Det tredje år fungerer han som dosent og ved utgangen av det fjerde blir han professor. I hele denne tid har han ikke forlatt fabrikken. Stadig følges studiene av praktisk arbeide og det er ikke arbeide «på lissom», men han deltar i selve fabrikkens daglige virksomhet, helt fra det trin i utviklingen da han blev kvalifisert arbeider. Denne skolen som han nu har gjennemgått betyr et helt nytt prinsipp, et overordentlig viktig ledd i socialismen: Skillet mellem legemlig og åndelig arbeide er fullstendig forsvunnet. Det gamle uttrykk «håndens og andens arbeide» er et tilbakelagt stadium i vårt sprogbruk. Det er blitt en og samme person som både er håndens og andens arbeider. Njora har fullbyrdet en viktig del av den socialistiske kulturrevolusjon. Vi har fulgt Njora en rett opadstigende linje, fordi det er enklest. Men selvfølgelig er der spesialisering, som fører elevene til de grener av arbeidslivet som ligger for deres evner og lyst. En venninne av min datter hadde spesialisert sig på bedriftsor ganisasjon. Hun var 18 år. En annen omtrent jevnaldrende hadde slått sig på produksjonsøkonomi. En tredje gikk på den kjemiske linje. Kjekke jenter! Men ikke engang kjemikeren vis ste forskjell på «dagkrem» og «nattkrem». Borgerlig tøis! fnyste de. Men du begår en feil hvis du nu uten videre innbiller dig at dette skolesystem er i fullkommen funksjon i alle deler av Sov jetunionen. Vi har fulgt Njoras utvikling slik som den skal bli efter det grunnlag som er fastslått. Men vi må ikke legge skjul på at hele dette system ennu er i sin vorden. Det er gjennem ført i de industrielt og politisk mest utviklede deler av landet. Der er altså enkelte slike mønsteranstalter. Ved siden av dem kan man finne skoler som står mer eller mindre på et begyn nerstadium i utviklingen. Allikevel representerer skolen i Sov

jetunionen et så kolossalt arbeide at jeg kunde trenge en hel bok for den alene. Men enkelte viktige holdepunkter må vi skrive ned for å Kunne bedømme de resultater som man har nådd. Da revolusjo160 nen seiret, var 76 pet. av befolkningen analfabeter. Altså var der rundt regnet 1,10 millioner mennesker som ikke kunde lese og skrive. Bolsjevikenes revolusjonsprogram gikk ut på i hurtigst mulig tempo å avskaffe analfabetismen. Man kan nok gjennem føre makterobringen med analfabeter, men de kan ikke bygge socialismen. Under sivilkrigen og intervensjonen gikk det natur lig nok smått med å gjennemføre denne programpost. I 1926 var man ikke kommet lenger enn at halvparten av landets befolkning fremdeles var analfabeter. Der blev også eksperimentert med for skjellige skolesystemer, inntil skolens gjennembrudd kom for alvor i 1930. Det var da partiet besluttet å sette all kraft inn på gjen nemførelsen av den polytekniserte skole som med ett slag sått e en stopper for videre eksperimenter med den såkalte «litterære» skole og fastslog den polytekniserte skole som grunnlaget for all videre skolevirksomhet. Dette grunnlag for sovjetskolen er: å forbinde den kommunisti ske opdragelse med læren om det produktive arbeide. Både i teori og praksis skal man lære å kjenne de grunnleggende former for den almindelige produksjon. Man skal kunne behandle det vik tigste moderne verktøi og ha kjennskap til de viktigste produk sjonsprosesser. Sovjetskolen skal gi grunnlaget for det vitenska pelige studium slik at man på den almindelige skoles grunnvoll kan gå inn i det vitenskapelige arbeide, enten nu dette er fysikk, kjemi, matematikk, geografi, sprog osv. I skolevesenet møter man som i alle andre grener i Sovjet unionen det viktige spørsmål: hvor skal vi ta folkene fra? Hvor dan skal vi skaffe lærekrefter til skolen? Noen tall vil illustrere hvilke problemer man var stillet overfor. I 1.930 krevet skole vesenet bare i RSFSR 75 000 nye lærere. Og da man i 1931 senket den skolepliktige alder fra 8 til 7 år betydde det at kravet om nye lærerkrefter som måtte skaffes det år steg til en kvart mil lion. Det vil med en gang være innlysende at det ikke var mulig å tilfredsstille dette krav ved hjelp av lærere som på for hand hadde fått en lang og solid utdannelse på lærerskolen. Og dette så meget mer som lærerskolen ikke hadde gitt læreren en helt ut polyteknisk utdannelse. Der blev slått «kulturalarm» over hele Sovjetunionen. Kampen for å skaffe lærerkrefter og gjen nemføre skoleplanen spredtes gjennem partiets organer til ung domsforbundet og fagforeningene. Hele den arbeidende masse blev revet med i kampen for skolen. Det kommunistiske ungdoms161 forbund mobiliserte 50 000 av sine medlemmer til «kulturfron ten». Presse, lydfilm og radio blev tatt i bruk. Der var ikke en fabrikkavdeling, et kollektivbruk, et offentlig kontor eller en kooperativ, hvor ikke spørsmålet om å avgi noen av sine arbei dere blev diskutert, og gjennemført. Der kunne skrives ro maner om det heltemot som ofte avspeilet sig i denne «kultur storm». Spørsmålet var jo ikke bare å skaffe lærerkrefter til de russiske deler av Sovjetunionen. Men også de mange nasjo nale enheter skulde ha sine lærere. For eksempel oppe i Jakutien hvor der var 0,7 pet. av befolkningen som kunne lese og skrive, og hvor der skulde undervises på jakutisk! Å gjennemføre skoleplan for Sovjetunionen betydde også å gjen nemføre den på 60 forskjellige sprog. Men den blev gjennem ført. I praksis er det ennu mange og store vanskeligheter å overvinne. Men kulturalarmen førte til en kulturmobilisering av to og en halv million kulturarbeidere ved siden av de hundretusen lærerkrefter som var i virksomhet. Den polytekniserte skole er grunnfestet. Men det er ikke vanskelig å finne ti tusen skoler i Sovjetunionen som ikke svarer til det billede man har fått av skolen ved å følge Njora. De mange nye lærerkrefter må utdanne sig selv samtidig som de fungerer som lærere, og dette gir usik kerhet til å begynne med. Fabrikkene for læremidler kunne heller ikke tilfredsstille den økede etterspørsel efter de forskjellige ting som trenges til skolevirksomheten. De fleste av de gamle lære bøker måtte omarbeides og trykkes på nytt. Papirfabrikkene kunne ikke levere papir hurtig nok til det økede forbruk. Og til tross for at man bygget 17 tusen nye skolebygninger og at an tallet skolebygninger øker med hundrer hvert år er mangelen på moderne bygninger ennu stor. Det er derfor riktig og det er betegnende å bruke uttrykket kulturfronten om skolen. For det er virkelig et helt folk i kamp for å erobre den socialistiske kunnskap, som skal lære dem å innhente og gå forbi de teknisk høiest utviklede kapitalistiske land. Vi må også huske på at gjennemførelsen av skolevirksomheten ikke innskrenker sig til, at nu skal alle barn fra 7 års alderen gå på skolen. Avskaffe analfabetismen betyr å sette voksne men nesker på skolebenken. Den tvungne skoleplikt for alle dem som ikke kan lese og skrive, er imidlertid ingen brutal tvang. Den gjennemføres tvertimot i de mest kameratslige former. Ute i landsbyene kan man ofte treffe på likvidering av analfabetismen162 «likbes» som det heter, i den form at det er de voksne barna som lærer sine foreldre å lese og skrive. De gamle sitter der ved bordet i stuen og staver: L

e sier Le, N i n sier nin. Le-nin. Eller de samles i Bøndernes hus om kvelden til felles undervisning. Det går under latter og spøk. De synes det er morsomt å lære hvad der før bare var forbeholdt herrene. Men så er det alle de voksne arbeidere som skal få utdanne sig videre i sitt arbeidsfag, slik at de kan beherske den moderne teknikk. De millioner kollektivbønder skal ikke bare få lære å lese og skrive. De må få anledning til å erobre den verden av kunnskap som lese- og skrivekunsten åpner for dem. Vinteren 1931 utdannet kollektivene 310 000 nye traktorførere, 127 000 spe sialarbeidere for kvegavl og 852 000 spesialarbeidere for innhøst ningen. Skoleplanen for 1932 omfatter videre teknisk skolering av 7 millioner voksne arbeidere og 10 millioner kollektivbønder. Dette er altså undervisningsarbeide i tillegg til den almindelige skole som vi lærte å kjenne ved å følge med lille Njora. Tilslutt må vi se litt på hvad dette koster. Tsarismens «kultur budgett» var i 1914 381i millioner rubel. I femårsplanens tredje år 1931 brukte Sovjetunionen 6622 millioner rubel til den kultu relle opbygging. Men hvordan skal nu Njora få råd til å gå på disse skolene? Det må da bli forferdelig kostbart? Når Njora kommer inn på bedriftsskolen hører der et skoleinternat til. Samfundet tar hand om ham. Han får ikke bare fri skole og læremateriell. Men alt det han trenger, mat og hus, klær, sko og alle gode ting som det heter. Og han får et stipendium. Det begynner med 20—30 rubel pr. måned og øker efterhvert som han kommer op i klassene, helt til 250 a 300 rubel når han studerer til professor. Om han vil kan han gifte sig mens han ennu går på skolen. Ingen økono miske vanskeligheter står i veien for ham. Njora er heldig stillet. Han undgår de kvaler og risikoen for de sykdommer som følger med det stjalne og hemmelige erotiske liv blandt studenter i de kapitalistiske land. Men det er ikke bare Njora vi har fulgt på skoleveien. Hans mor hørte jo til de vitenskapelige aspiranter. Og Marosja som leser om elektrisitet for å bli sporveisfører eller helst elektriker hjemme i landsbyen deltar i de tekniske kurser for utviklingen av de voksne arbeidere så de kan beherske teknikken. Og vi har ennu en form, som vi riktignok ikke kan kalle skolevirksomhet,163 men som kommer inn under begrepet skolering. Vi traff på den i kapitlet hvor vi var vidne til hvordan fabrikkavdeling B blev hjulpet til å komme på høide med sin plan. De møter som holdtes da var en del av et bestemt system, som heter produksjonskon feranse eller produksjonsrådslagning. Det er arbeiderne ved en bestemt produksjonsenhet som kommer sammen for å diskutere selve produksjonen og alle de ting som står i forbindelse med forbedring av metoder for arbeidet. Sommeren 1932 var jeg på et møte i «Teknikkens hus» i Le ningrad. Det er samlingsstedet for utenlandske spesialister og møtet behandlet bl. a. erfaringene man hadde med utenlandske spesialarbeidere i forhold til russiske arbeidere. En av foredrags holderne, en amerikansk ingeniør, konstaterte at på hans fabrikk lå de utenlandske spesialarbeidere foran russerne når det gjaldt erfaring og ferdighet i å behandle maskinene, de var altså flin kere i praksis. Men de russiske lå foran de utenlandske når det gjaldt det rent teoretiske kjennskap til maskinene og produksjo nen. De innhentet derfor de utenlandske arbeidere også i prak sis i et slikt tempo at utlendingene i løpet av et eller to år vilde være akterutseilet. Han konkluderte med å foreslå at der skulde oprettes teoretiske kurser for utlendingene slik at disse kunne holde tritt! Samtlige talere understreket riktigheten av dette. I løpet av et par år, mente de, vilde Sovjetunionens arbeidere i en rekke grunnleggende industrier ha passert det hoieste nivå den kapitalistiske industri har nådd. Det er meget viktige og interessante slutninger som de uten landske spesialister er kommet til efter sine daglige erfaringer i den socialistiske industri. Hvem var det som snakket om at man utryddet all intelligens i Sovjetunionen? Ja, men vitenskapen, det er vitenskapen det kommer an på, innvender du. La oss ikke diskutere hvad det kommer an på. Det kan hende vi ikke blir helt enige der. Men anfallet av vitenskapelige forsk ningsarbeidere i Sovjetunionen er steget fra 20 700 i 1920 til 24 000 i 1930. Anfallet av vitenskapelige aspiranter steg i 1930 fra 7200 til 10 800. I bedømmelsen av disse tall må man også ta hensyn til at en stor del av de 20 000 vitenskapsmenn i 1920 er gått ut av dansen. De er ikke bare gamle av år men også av system. Man har ikke truffet få professorer av den gamle skole164 i den kontrarevolusjonære bevegelse. Den unge vitenskap re krutteres i stadig stigende grad fra proletariatet. Alt i 1929 op stilte partiet en parole om at i løpet av de nærmeste år skulde man øke antallet av arbeidere til 70 pet. av studentene ved de tekniske høiskoler. Og i landbrukstekniske høiskoler skulde pro centen av landarbeidere, fattige bønder og kollektivister økes til minst 75 pet. En tidlig morgen banker jeg på hos ekteparret i leiligheten ved siden av oss. Jeg vil bli med den unge konen på fabrikken. Klokken er snart halv syv og mannen vasker op frokoststellet, mens konen rydder huset. De har fått ordnet det slik at de har samtidig arbeidsskift på fabrikken. Enkelte ektefolk

føretrekker å ha forskjellig skift, så den ene alltid er fri og kan holde hjem met iorden til den annen kommer fra arbeidet. Men hver sin smak! Halv syv må vi være på trikken. Hvis vi er heldige kan vi få sitteplass, for vi bor ute ved endestasjonen. Men efterhvert fylles trikken mer og mer. Vi har ikke kjørt ti mi nutter før den er stappende full. Midtgangen står full i tre ge ledder, den bakre plattform er tettpakket som sild ien tønne og fire fem stykker henger utenpå for å vente til man har presset sig enda litt mere sammen inne i vognen, så de kan få plass. Det er ordnet slik på trikken at man går inn på bakerste plattform og ut på forreste. Den midterste av de tre geledder som står i midtgangen er i stadig bevegelse. Det gjelder å manøvrere sig lenger og lenger frem så man kan komme av i en fart ved sin holdeplass. For en fremmed føles de overfylte trikker meget be sværlige. Men man vender sig snart til dem, for i det store og hele har folk en utmerket disiplin i denne trengsel. En og annen gang hender det at noen er blitt stående bakerst hensunket i tanker og så plutselig opdager at han er kommet til sin holde plass. Da bryter og maser og kaver han sig frem og der blir en del kjefting fordi han ikke kan passe på som skikkelige folk. Tnvalider, fruktsommelige og folk med små barn kan stige på forreste plattform og har rett til de sitteplasser som er nærmest døren. Trikken er ingen dårlig observasjonsplass for en som vil se på folkelivet. Man lærer meget om selvdisiplin, om den sterke følelse arbeiderne har av sin rett til å si fra. Og om deres ube dervethet. En ung mor sitter og gir sitt barn bryst. Ikke engang et stjålent sideblikk ofres på denne naturlige ting. Langt mindre de knis og underfundige dult som det vilde fremkalt ien «høit165 civilisert» sporvogn. Konduktørene er kvinner piker fra lands byen av Marosjas type. De kaster sig med energi inn i de mange nye livsmuligheter. Sporvognen er et første skritt, en oriente ringsplattform for dem. Vil en uberettiget snike sig fra regelen og gå på trikken foran, kommer han ille fra det. Passasjerene gjør øieblikkelig konduktøren opmerksom på snyteren og han må betale den obli gate rubel i mulkt. Diskusjonen om dagens aktuelle spørsmål går livlig. Replik kene kastes fra mann til mann. To ganger oplevet jeg passasje rer med lus, det vil altså si åpenbare, synlige lus. Hør her, kamerat, sier den nærmeste nabo til mannen med dyrene. Kjenner du ikke til kampanjen for renslighet? Intet svar. Lus er smittebærere for sykdommer, sier en annen. Sær lig tyfus. Kan vi bare bli kvitt lusen, vil vi kunne hindre me gen sykdom. Angjeldende later som han ikke hører. Flere blander sig inn. Å bli kvitt tyfusen vil spare landet for millioner rubel om året . . . Et bad koster bare 30 kopek Avlusningsanstalten er gratis, kamerat. Man får også de sinfisert klærne med det samme . . . Endelig går mannen av. Han slipper å trenge sig vei for der gjøres bred plass for ham. Bonde, finner man ut. Gammeldags enkeltbonde. En av de fra før revolusjonen . . . De overfylte sporvogner er for øieblikket karakteristisk f or gatelivet både i Moskva og Leningrad. Disse gamle tsarbyer har bare sporveien som massetrafikkmiddel ennskjønt befolkningen er vokset så sterkt at trafikken må føres vekk fra trikkene for å kunne awikles tilfredsstillende. Moskva med sine trange gater er særlig ille stillet og man har derfor satt all kraft på byggin gen av et nett undergrunnsbaner. I Leningrad hvor grunnen er ennu dårligere enn i Moskva setter man inn stadig flere auto busser. Trafikkproblemet henger også sammen med bolignøden og vanskelighetene lettes efterhånden som de nye boliger bygges i forbindelse med fabrikkene. Det er derfor vi er nødt til å ta trikken idag. Men neste år blir det overflødig for da er de nye boligkomplekser ferdig ved Kat jas fabrikk, og hun vil bare få fem minutters vei.166 Vi kommer til fabrikkporten et par minutter før tiden, går gjennem portvakten hvor hun stempler sitt kort og jeg viser adgangskort til fabrikken. Så kommer vi inn i omkledningsav delingen. Først er det en lang rekke smale skap hvor Katja hen ger fra sig yttertøiet. Innenfor er der rum for å bytte av sitt private tøi og ta på sig arbeidstøiet. Det står i forbindelse med bad. Katja kommer ut derfrå igjen i arbeidsklær og med en liten lue på hodet for at håret ikke skal bli skittent. I den ene av lommene er der et par arbeidshansker, i den andre dingler et par arbeidsbriller for å beskytte øinene under arbeidet. Mens Katja går inn i maskinsalen til arbeidet rusler jeg litt rundt og ser på fabrikken forøvrig. Der er nu først og fremst sanitets avdelingen med alt utstyr for øieblikkelig hjelp i tilfelle en ar beidsulykke. Men denne institusjon har også med alle sanitære ting som vedrører fabrikken. Et spesielt arbeiderutvalg bistår læge og sykepleierske både som hjelp og som kontroll og i for bindelse med dem er der organisert en frivillig gruppe sanitets arbeidere. Man behandler særlig slike spørsmål som bedrifts sykdommer og alle erfaringer om dette går videre til et egct lægevitenskapelig institutt. Fra denne avdeling spredes skrifter og propaganda om hygiene både under arbeidet og i privatlivet. De har også ansvaret for at bedriftens arbeidere trekkes med i de store hygienekampanjer som settes iverk med visse mellem rum. Inne på lægekontorets

venteværelse er der en rekke m struksjonsplakater om kampen mot de verste sykdommer. For eksempel veneriske. Ikke noe annet land i verden kan opvise slike gunstige resultater i kampen mot de veneriske sykdommer, som Sovjetunionen. Man regner at de praktisk talt vil være ut ryddet i løpet av den annen femårsplan. Og i tsarrussland hadde man landsbyer hvor optil 90 pet. av befolkningen, store og små, var smittet! En trapp op kommer jeg til fabrikkens spisesal. Den kan rumme 600 arbeidere samtidig og den er omtrent halvfylt av nattskiftarbeidere som spiser sin frokost her før de drar hjem for å sove. Spisesalen brukes også som møtesal. Den er smykket med de nyeste plakater og rundt veggene står de aktuelle paroler slått op, malt med hvite bokstaver på rød duk. Billeder av Lenin, Stalin og Marx pryder veggene, store palmer er brukt til dekorasjon. I det ene hjørne er der en disk, en «bufet», hvor der selges all slags lekkerier. I det annet hjørne er en stor kiosk167 for litteratur. Ved kiosken er der slått op lister over de bøker som bør anskaffes til de forskjellige studiecirkler. Bak spisesalen ligger kjøkkenet. Der kokes ennu med damp, men planene om å legge det om til elektrisitet er ferdige og bestillinger sendt. Man håper å få det elektriske materiell i løpet av et år. Men også her er efterspørselen større en produksjonen, tiltross for at den elektrotekniske industri opfylte femårsplanen på 3 år. Man må også rasjonere dette. Det hender derfor at man i asiatiske grensedistrikter kan finne bedriftskjøkken som er mere moderne utstyrt enn i Moskva. Utenfor spisesalen er der en slags hall. To trapper går til hver sin side og to ganger støter til. Det er blitt et naturlig centrum for arbeiderne på fabrikken og de forskjellige avdelin gers veggaviser finnes her. Kurvstoler, bord med aviser, benker, palmer, gjør stedet trivelig. I fabrikkens tredje etasje er barnekrybben. Den er isolert fra selve fabrikken først ved en gang og dernest ved et stort for værelse hvor mødrene avleverer sine spebarn til pleiersken. Da jeg vil inn og se på ungene blir jeg stoppet. Først skal jeg vaske ansikt og hender i det store vaskerum, så må jeg ta på mig en stor fotsid kittel og en hvit lue. Da først får jeg slippe inn. Nu vil jeg selvfølgelig ikke gjøre fordring på å være ekspert i spebarnstell. Jeg har det almindelige mannfolks fullstendige man gel på evne til å utbryte begeistret: nei hvor søt han er! når jeg presenteres for en av disse små hjelpeløse byltene. Men av delingen var meget hygienisk innrettet. Og så langt min for stand rakk hadde de som stelte med småbarna greie på sine ting. Det som har gjort sterkest inntrykk på mig ved de barnekryb ber jeg har besøkt er den begeistring barnepleierskene viser for sin vanskelige opgave. En av dem gir uttrykk for det i følgende svar på mitt spørs mål. — Vi må være glad i barna. Ha anlegg for det. Det er det viktigste. Men de fleste av oss er vokset op under tsarismen og har selv hatt en mere eller mindre trist barndom. Fattigdom og elendighet i en stor barneflokk. Det blir en trang hos oss til å skape de best mulige forhold for den nye slekt. Når vi går og steller med småtassene, er det med en følelse av at det er nye vesener vi har under henderne. De som skal leve i det kom168 munistiske samfund. Det blir derfor også våre egne barn. Vi har vært med og bragt det nye samfund til verden . . . Foruten kontorer for den tekniske ledelse har fabrikken kon torer for fagforeningen og particellen. Fabrikkens direktør stod før revolusjonen ved maskinen i en av de gamle fabrikkene. Han har vært med under hele omlegningen av denne bedrift fra en kapitalistisk til en socialistisk. Sammen med fagforeningen og particellen har han stått i spissen for den seige og utholdende kamp som har ført bedriften frem til å bli et mønster. På hans kontor henger det store skjemaer over produksjonsplanen som for hver uke utfylles med de opnådde resultater. Alt som ligger over planen avmerkes med rødt. Og der er allerede megen rød farve på hans plan. Hver avdeling i fabrikken har også sin plan grafisk fremstillet og dette system er ført helt ut til hver enkelt maskin. På en måte er dette sørgelig for oss. Det vilde vært meget interessantere om Katja hadde arbeidet på en fabrikk hvor der var større vanskeligheter. Vi får heller se å finne de mangel fulle ting på andre steder. Klokken er blitt 12. Det er middagspause. Arbeiderne strøm mer til vaskerummene, før de går inn i spisesalen. Efter maten driver en del inn i røkerummet, andre slår sig ned i Leninhjørnet for å lese eller slå av en prat. Foran veggavisen står tette skårer. Så er det på'n igjen og jeg benytter anledningen til å sette mig inn i fabrikkens forsvarsorganisasjon. Sovjetunionens arbeidere har sluttet sig sammen i en stor frivillig organisasjon til støtte av landets forsvar. Da all organi sasjon er grunnlagt på arbeidsplassen har de fleste bedrifter sin egen gruppe av «Ossoviakhim». Den har som opgave å bidra til at fabrikken er i forsvarlig stand mot gassangrep. Medlemmene opfordres til å anskaffe sig gassmasker og gruppen arrangerer øvelser i å bruke dem. Der skal også sørges for at alle fabrikkens vinduer kan dekkes med mørke tepper slik at intet lys skal for råde noe til en fiendtlig flyvemaskin. Gruppen driver oply sende arbeide om hvordan man skal forholde sig under et gass

angrep, hvad som skal gjøres hvis man har fått sår av gassen o.s.v. Også sitt eget brannvern har man som en frivillig organisa sjon. Dette har regelmessige øvelser med alarm i arbeidstiden, og det har ansvaret for at der i branntilfelle ikke opstår panikk, men at hver arbeider vet hvordan han skal forholde sig. Så fin ner vi selvfølgelig også her organisasjon, grupper og lokalledeise169 for de forskjellige kultur- og skoleinnretninger. Men bedrifts skolen lar vi være nu, for vi kjenner den alt. Det tar mere tid enn beregnet å gå rundt og få rede på alt mulig på en fabrikk uten å forstyrre for meget. Og før jeg vet ordet av det er de 7 timers arbeidsdag forbi. Arbeiderne strøm mer til bad og omkledningsrummet. Er det nu sant dette med 7 timersdag? Der fortelles så meget om at man arbeider både 9 og 10 timer. I spesielle tilfelle, når det for eksempel gjelder å laste en båt og hele lastingen kan utføres på 10 timer, avbryter man ikke arbeidet efter 7 timer for å sette et nytt skift inn for de re sterande 3 timer. Arbeiderne har da rett til å få erstattet de 3 timer enten i ekstra hviletid eller med overtidsbetaling. Overgangen fra 8 timers normalarbeidsdag til 7 timer ser slik ut i tall: Iste april 1930 var 30 pet. av industriarbeiderne kom met over på 7 timersdag. Iste juni 1931 var 7 timersdagen gjen nemført for 80 pet. og den siste statistikk jeg har fra Iste juni 1932 viser en okning til 85 pet. Meningen er at man innen Iste januar 1934 skal nå 100 pet. Men det forhindrer selvsagt ikke at i visse tilfelle, for enkelte presserende jobber vil den faktiske arbeidstid en dag overstige de 7 timer. Katja kommer ut frisk og munter efter en opkvikkende dusj. Jeg tar henne under armen og vi vandrer ut av fabrikken. På veien hjem skal hun innom biblioteket for å skaffe sig noen nye bøker. Vi har nu 24 000 biblioteker i Sovjetunionen, forteller hun. Men det er altfor lite. Jeg er med i tilsynskomiteen for biblio teket i vår rajon. Så jeg vet hvilken veldig efterspørsel det er. Hvad slags bøker er det som lånes mest? Teknikk, politikk og sprog. Det interessante er at de gamle bøkerne blir stående igjen. Interessen for den gamle skjønn litteratur synker fra år til år, tiltross for at vi ikke kan skaffe nok eksemplarer av den nye litteratur. Men her hvor det er slik hunger efter litteratur forsvinner vel bøkerne for dere? Vi har vært plaget meget av det, men det blir bedre efter hvert. Det værste er nesten at bøkerne er utslitt når vi får dem tilbake igjen. Er det en bok som det er rift om så lar låntageren den gå rundt i hele sin bekjentskapskrets før vi får den tilbake til biblioteket.170 Er det ikke mulkt for å oversitte lånefristen? — Jo, men de betaler heller mulkten for å være sikker på å få lese boken. Det må da være billigere å kjøpe en selv? —Ja visst er det det. Men hvad skal man gjøre? En ny bok som trykkes i 100 000 eksemplarer, er som blåst vekk på 14 dager. Lærebøker går først og fremst til skolene så det er ikke alltid bibliotekene kan få dem engang. lallfall slåss vi stadig for å få nok eksemplarer. Vi må nok bygge en 20—30 nye papirfabrikker før vi er over den verste papirnød. Men i løpet av den annen femårsplan skulde vel det tyngste være undagjort? Ja selvfølgelig, svarer hun. Men utviklingen setter vold somme krav. Mitt vesentlige arbeide er å sitte i «spørreluken». Vi er en kulturbrigade på 8 som skifter på å betjene den. Der får vi inntrykk av leselysten. Ofte kan der stå lang kø ved luken. Vi setter op en liste over de bøker som vedkommende bør lese om det emne han har spurt om. Bare teoretisk litteratur? Nei, også skjønnlitteratur i sammenheng med emnet. Er der en som vil ha litteratur om seksualspørsmålet pleier jeg å anvise det verste av Tolstoi ved siden av den nye litteratur. Man lærer ikke så lite av de ting som er feil! Katja har skaffet sig billetter til Det store teater, hvor det i aften er ballett. Den flotte russiske ballett som er verdensbe rømt: «Den røde valmue». Da hun hører at jeg ikke har vært i Det store teater inviterer hun mig med. Nei, sier jeg. Opera og ballett bryr jeg mig ikke om. Skaff mig heller billetter til et av teatrene som spiller de nye revolu sjonære skuespill! Hun ser forbløffet på mig: Det er ikke riktig å ha en så ensidig innstilling til kunst. Socialismen er ikke noen asketisk bevegelse. Tvertimot skal vi både ha glede og skjønnhet i meget større målestokk enn dere i de kapitalistiske land. Det er ikke det! Men ballett og opera kan jeg se i de ka pitalistiske land. Og jeg skjønner mig så lite på det, at jeg ikke kan avgjøre om noen synger litt bedre i den eller den arie. Jeg vil se det nye, det som er skapt av proletariatet selv. Så gir hun sig og lover å skaffe mig «revolusjonære billetter». Hvorfor kan jeg ikke kjøpe billetter selv istedenfotr å plage171 henne med det? Det er meget vanskeligere for mig å få kjøpt. Teatrenes forestillinger kan i månedsvis være solgt til fagfor eningene. Bare et fåtall plasser står til disposisjon for oss pri vate mennesker gjennem billetcentralene. Enhver bedrift har en kultursektor som også sørger for at bedriftens arbeidere får bil letter til de forskjellige teaterstykker til sterkt redusert pris. Vi kan uttrykke det slik, at praktisk talt alle teaterforestillinger i Sov jetunionen går som arbeiderforestillinger. Og fullt hus er der bestandig. Den nye teaterkunst beskjeftiger sig med den socialistiske

opbygging. Kampen om metallet. Kampen om kullene. Kampen for å beherske teknikken og de socialistiske arbeidsformer. Den henter også sine motiver fra borgerkrigen. En helt ny kunst full av humør og livslyst. Den fremstiller mangler og svakheter slik at man ler av sig selv, men ler denne positive latter som betyr at man er enig i kritikken. Den leder latteren over i be geistring og virketrang. Man blir alltid beriket av det nye rus siske teater. Blir klokere. Har fått en lærdom med på veien. Men det er ikke «litterært» i vår forstand. Det kan begripes av almindelige mennesker. Et skuespill om hygiene. Hvilket motiv, vil man utbryte. Pu blikum satt i en eneste latter. Og det sluttet med en flott ballett av gatefeiere. I godt humør kom man hjem, tørket pent av føttene, vasket hendene og pusset tennene før man la sig. Jeg var også på det berømte barneteater i Leningrad. De spilte Onkel Toms hytte. Men det var ikke bare en dramatise ring av denne bok. Det var et skuespill om undertrykkelsen av de farvede folkeslag i det hele. Misforstå mig ikke. Der var ikke forandret noe i boken. Men et skuespill som dette kan fremføres på to mater. Enten kan det skildre en historisk tilbakelagt epi sode fra Amerika like før negrene blev befriet. Eller det kan spilles slik som man gjorde i Leningrad, hvor fremførelsen blev en an klage fordi negrene fremdeles ikke er befriet. Men også når det gjelder barneteater viser det sig at man ikke alltid kan stole på det man ser. Noen ser søtt sukkerkliss, andre går fra en barne forestilling dypt grepet av problemet om de farvede rasers under trykkelse Men så er vi jo i et land hvor alt som heter rasehat er utryd det. Jeg minnes en historie fra Ural. Ved et anlegg arbeidet172 også noen negre. Den amerikanske ingeniør som ledet anlegget optrådte overfor negrene på samme måte som han vilde ha gjort i Amerika. Han blev øieblikkelig satt på porten. Meget ettertryk kelig og bestemt. Det kostet sovjet noen tusen dyrebare dollar, det kostet forsinkelser av anlegget. Men sovjet vet av erfaring at man må betale også for friheten også for de farvede rasers frihet. Og friheten er allikevel det mest dyrebare. La oss ikke hefte oss mere med teatrene. Det kunde godt bli en bok for sig hvis det skulde behandles inngående. Jeg er heller ikke av den mening at teater og kunst er den viktigste målestokk for et lands kultur. Det er kulturens biprodukter. Katja må altså finne sig en annen ledsager til balletten. For heller ikke hennes mann blir med. Han er for tiden sterkt optatt med noen forslag til forbedring av arbeidet på fabrikken, og det er viktigere, det har større betydning. Balletten kan han jo se senere. Neste år går den nok også, tiltross for at det nu er tre år siden «Den røde valmue» hadde sin premiere og har vært op ført regelmessig to og tre ganger i uken i disse år. Vi lar altså balletten gå sin gang og slår oss heller ned hos Katjas mann for å søke oplysninger om «opfinnerkadrene», en bevegelse som omfatter millioner arbeidere. Hos opfinnerkadrene treffer vi igjen i det praktiske liv noe av det som i femårsplanen heter: senkning av produksjonsomkostningene. Omkostningene senkes ikke bare ved at arbeidsintensiteten hos hver enkelt ar beider økes ved en stigning i arbeidstempoet, men ved at arbeidet på hver måte gjøres lettere. Parolen om senkning av omkostnin gene er ikke noen ordre fra en regjering til fabrikkens direktør i kapitalistisk forstand, men fra arbeidernes regjering til arbei derne selv og blir en massebevegelse. Den har ikke til formål å fremelske «opfinnere» som sitter og grubler for sig selv over sin sindrige maskin. Man forsøker tvertimot å trekke flest mulig av hele arbeidsstokken inn i denne bevegelse. Formålet kan være forslag om å spare på oljen ved maskinen, en bestemt metode for å undgå brakk, nyttiggjørelse av avfall fra produksjonen, hur tigere og lettere transport fra maskin til maskin, besparelse på verktøi, forbedring av selve maskinen osv. Alle brukbare forslag blir premiert i forhold til sin verdi. I 1930 blev der innlevert fra arbeiderne 275,000 slike forslag til forbedringer. I 1931 kom der 550,000 som betydde en besparelse på 140 millioner rubel.173 Det er et slikt rasjonaliseringsforslag min unge nabo holder på med og han har to av sine arbeidskamerater hjemme hos sig. For de har laget en liten brigade til utvikling av forslaget. Men denne kveld blir de altså forstyrret. Jeg trenger mig inn til dem og forlanger å få vite alt hvad de vet om dette system. Mitt før ste spørsmål er: Hvordan mottas en slik opfinnelse av direksjonen? Det er forskjellig. Erfaringen viser at i de fleste tilfelle hvor vi har en direktør som selv har stått på arbeidsplassen, blir forslaget mottatt med glede og man gjør alt for å få det gjennem ført hurtigst mulig. Men hvor vi har direktører av den gamle skole opfatter de det som en fornærmelse mot deres egen sakkyn dighet og det blir et forferdelig bråk for å få det frem. Nå, selv følgelig finnes der undtagelser blandt dem også, men La mig høre det verste tilfelle dere kjenner? De tenker sig litt om, snakker litt hit og dit, tumler med for skjellige eksempler inntil de endelig blir enige om det verste. Ved en fabrikk hadde en arbeider innlevert et forslag som betydde en hel omlegning av fabrikken fra en gammeldags og tung vint arbeidsmetode til en helt

moderne. Han hørte ikke noe om sitt forslag fra direksjonen, men etpar måneder efter blev han avskjediget. Så gikk der en tid. Og så fremla direktøren forsla get som sitt eget, innkasserte den temmelig store premie, fikk hederlig omtale i avisen og var dagens mann og lysende eksempel. Men kan slikt gå an? Nei, det kan det selvfølgelig ikke. Kameratene til ham som hadde fått avskjed kjente til forholdet og grep inn gjennem fag foreningsstyret og partiledelsen. Der blev stor offentlig opvask som endte med at direktøren blev avskjediget og dømt. Og arbei deren blev innsatt som direktør for selv å gjennemføre sitt for slag. For å hindre gjentagelser er der nu nedsatt kontrollinstanser som man kan klage til hvis et forslag til forbedring av arbeids prosessen eller en opfinnelse blir sabotert. Og nu fungerer det utmerket? - Nei det gjør det ikke. Ennu sitter det for meget byrå kratisme igjen i administrasjonene bortover. Men den forsvinner jo litt efter litt eftersom det går op for arbeiderne at det egentlig kommer an på dem selv når byråkratismen skal være en saga blott. Jeg synes det går sagte. Dere har nu hatt 15 år på dere.174 Å ja, kanskje det. Men kanskje går det også meget fort. Du får huske på det, kamerat, at i disse 15 år er arbeidsstokken øket med 15 millioner. Hvor er disse folkene kommet fra? Fra landsbygden. Der er våre store arbeiderreserver. De må få tid til å bli industriarbeidere først. Det er ikke bare å få den yttre ferdighet til å behandle maskinen. Det må også en indre omvelt ning til før århundrers gammel bondetradisjon endres. Og hvor lang tid tror du det vil ta? I løpet av den annen femårsplan vil den gamle bonde være helt utryddet, ikke bare i det yttre, men også i sitt indre. Da vil vi være det teknisk høist utviklede folk i verden. Du er sikker på det? Han ser litt forundret på mig: Ja selvfølgelig! Jeg var 11 år da vi tok makten i 1917. Hvor mange ganger i disse årene har vi ikke klart det som kunde synes ganske uoverkommelig? Nu er vi ovenpå. Det tredje år av femårsplanen bragte oss over det verste. Lærer dere ikke på skolen der over hos dere at hvis du har holdt hendene i iskalt vann i lengere tid, så synes du at kull slått vann er deilig varmt. Det var ikke noe godt eksempel, innvender en av de andre. Det er bedre å si at når du har fått stenene på 2 tonn på plass i muren, synes du at de på en halv tonn er ingen ting å snakke om. Opfinnervesenet som massebevegelse betyr ikke at man har satt vitenskapen ut av funksjon. Men arbeideren på arbeidsplas sen er en sprudlende kilde av erfaring og kunnskap om sitt eget arbeide. Det utnyttes sammen med vitenskapen. For ennu kan ikke den polytekniserte skole ha sin fulle virkekraft. Den slo al mindelig gjennem i 1930. Men den har ikke «tilbakevirkende kraft». Noe patentsystem eksisterer ikke i Sovjetunionen. Ingen fa brikasjonshemmeligheter, ingen privateiendom til en maskin som i virkeligheten er resultater av generasjoners arbeide. Opfinneren får sin belønning og hans opfinnelse er samfundets felleseie. Et hvert fremskritt skal være alles fremskritt. Men selv om dette system for å heve den almindelige tekniske utvikling er meget viktig og for hvert år bærer større frukter, er det ikke den eneste, ikke engang den viktigste metode til å senke produksjonsomkostningene. Større rolle spiller den økono miske planleggelse av hele arbeidsprosessen. Vi traff på det i175 Katjas fabrikk. Det er et system som bygger på den økonomiske plan for den enkelte maskin, går videre gjennem alle instanser med plan for verksted, fabrikk og rajon, helt til alt samles i den økonomiske plan for hele landet. Den økonomiske planleggeise (khåsrassjåt) er en av de berømte Stalins 6 betingelser for den socialistiske opbygging . . . Et par dager efter er det Marosjas fridag og jeg slår mig sammen med henne. Nu vil jeg bare advare dig mot å tenke noe galt om det. Jeg har såmenn ofte nok vært på ekspedisjoner hvor vi bare var mannfolk. Det er helt bevisst fra min side at jeg tar dig med når jeg har «damefølge». Legg også merke til at der i «min» leilighet bor tre kvinner og en liten gutt. Men det vekker abso lutt ingen forundring i Sovjetunionen. Jeg har sagt det før at forholdet mellem kjønnene er ganske anderledes fri for lummer het enn i de kapitalistiske land. I Sovjetunionen er man virkelig kamerat med en av det annet kjønn. Og man merker ikke at et vanskelig problem er løst før man kommer tilbake til sine «hjem lige» omgivelser med dens «forståelsesfulle» glis når jeg slår mig sammen med Marosja for en dag. På dette område har kvinnens økonomiske likestilling skapt en gjennemgripende forandring. Kameratskapet mellem kjønnene uten erotiske komplikasjoner er faktisk løst. Det er dette jeg vil ha dig med på. De av sporveisfunksjonærene som har fridag denne dag skal på utflukt. Og det passer mig i grunnen godt at Marosja er ved sporveien. Derved får vi et mere forståelig overgangsledd til kjente forhold når vi skal inn på dette at søndagen er ophevet i Sovjetunionen. Sporveisfunksjonærer verden over helligholder ikke hviledagen. I Sovjetunionen eksisterer som bekjent ikke noen søndag, når vi undtar noen enkelte forsvinnende få og meget tilbakeliggende landdistrikter. Det var en meget kjent nordmann som skrev dypt bekymret om at «søndagsfreden» var forsvunnet i

Sovjetunionen. Det var sagt som en anklage, en bebreidelse. Efter at jeg i halvannet år hadde levet uten denne søndagsfred, var det nettop søndag jeg gruet mest for da jeg reiste tilbake til Norge. For et par år siden forsøkte man å innføre femdagsuken med fridag hver femte dag for en femtedel av bedriftens arbeidere.176 Det viste sig snart at man ikke var kommet langt nok i den stør ste del av industrien til å kunne dra den fulle nytte av denne fornedring av arbeidsforholdene. Den strandet på at arbeiderne stadig måtte skifte fra maskin til maskin. Det blev derfor ingen som følte personlig ansvar for den enkelte maskin. Var der noe i veien med den, overlot man til den som hadde neste skift å klare ut med det. Nestemann som ikke hadde kjenneskap til fei len kjørte på med arbeidet og der kunde opstå så stor ødeleggelse at reparasjonen tok flere dager. Mange maskiner krever også nesten individuell kjennskap til dens særegenheter og luner. Den store procent nye arbeidere fra landsbygden som stod på det absolutte nybegynnernivå var ikke modne for et slikt skiftsystem. Seks dages uke blev innført undtagen ved kontinu erlige bedrifter og i omsetningslivet. Men det er bare en mid lertidig foranstaltning. Efterhvert som bedriftene får en skolert arbeidsstokk og har funnet frem til en riktig organisering av arbeidet innføres femdagsuken igjen. Dette problem om en arbeidsuke på fire eller fem arbeids dager er ikke spørsmål om søndag eller ikke søndag. Det er hel ler ikke tale om å erstatte den felles søndagsfrihet med en felles fridag hver 6te dag. Men problemet ligger i hver enkelt arbei ders personlige ansvar for arbeidet. Alle de nye arbeidere som kom fra landsbyens private enkelt bruk og inn i fabrikken hadde en meget uklar opfatning av sta ten som fabrikkens eier. Hvem er staten? En fremmed og ukjent størrelse. I landsbyen hadde man hatt godseiere. Det var en per son, han eksisterte, riktignok var han også fjern, men det var dem som hadde sett ham med sine egne øiner. Han hadde op synsmenn og forvaltere under sig og det gjaldt å holde sig unna dem, ellers gikk det galt. Hele bondens liv fra han var smågutt til han lå med nesen i været var en stadig kamp for å komme lettest mulig unna sin herre. Klarte han å lure sig fra en avgift på en rubel, så var det godt og riktig i hele landsbyens øine. Falt en mutter av godseierens vogn, blev bonden stående og følge vog nen med øinene for å se om også hjulet falt av. Hvorfor skulde han sette på mutteren igjen og redde katastrofen, hvis han var sikker på ikke å få skylden og straffen for det. Men nu stod han ved en maskin i en fabrikk. Og det var sta ten som eide alt sammen. Staten, det er dig og mig og alle som arbeider, sa man til ham. Ja, han forstod det på en måte. Men177 den gamle innstilling fra landsbyen hadde århundrers tra disjon. Hvorfor kan ikke du og alle de andre, som også er staten, reparere maskinen? Hvorfor skal nettop jeg gjøre det? Ingen kunde komme og påstå at det var nettop han som hadde ødelagt maskinen. Og neste skift hadde han kanskje maskin borte i den andre enden av maskinsalen! Retretten fra 5 til 6 dagers uke var nødvendig for at alle de nye arbeidere skulde kunne forvandles fra den gamle lands byopfatning til den socialistiske industris ideologi. De måtte få anledning til å forstå at staten i sine enkelte bestanddeler, det er mig selv og min maskin. Fabrikkens ledelse måtte også lære sig å organisere 5 dagers uken riktig, slik at den beholder hver enkelts personlige ansvar og utvikler det. Men også 6 dagers uken har mange fordeler for den gamle 7 dagers uke. Den har sine fridager på bestemte datoer, 6te, 12te, 18de, 24de og 30te. Fritiden blir mere ordnet og oversiktlig. Hver måned har 5 fridager. Og det beste av det hele er efter min mening at ingen av disse fridagene har «søndagsfred». Alle butikker er åpne, så man virkelig kan få god tid til å gå i bu tikken hvis man vil. Men den stakkars butikkbetjening da? De har sine 7 timers skift og fri hver 6te dag som alle andre arbeidere. Som sporveisarbeiderne, som vår egen Marosja. Sporveisfolkene har sjefskapet over et røde armé regiment og nu benytter de fridagen til å besøke dem. Der er reservert noen jernbanevogner for oss, men vi er så mange at ingen kan få sitte plass mere enn 20 minutter, hvis alle skal få sitte i løpet av den to timers lange reise. Ute i leiren blir vi festlig mottatt med musikk. Soldatene lager også en liten parade for oss for at vi skal se hvor flinke de er. Så snakker et par av sporveisfolkene. Et par av røde gardistene svarer. Og da de får høre at det er en utlending med, gir de sig ikke før han også sier noen ord. - Men da fikk du vel streng beskjed om hvad du skulde si? Nei såmen om jeg gjorde. For det første visste de ikke om at en utlending var med før efter paraden, da talene begynte. For det annet blev jeg ganske enkelt puffet op på taletribunen. Ingen hadde spurt om min politiske opfatning. Når Marosja hadde tatt mig med fikk hun stå ansvarlig for om jeg var kon trarevolusjonær eller ikke. Flere av oss hadde fotografiapparater178 med. Vi fikk beskjed om at kanoner og slikt fikk vi ikke foto grafere. Det var et prinsipp. Forøvrig vær så god. Vi laget idrettskonkurranse med soldatene. La mig i sannhe tens interesse erklære at i uttrykket «vi» spillet jeg en meget tilbaketrukket rolle. Men vi laget kollektiv dans. Det

svarer til folkevisedans. Skam få den som er for god til å være med. Ma rosja danset med en offiser med to romber på kraven. Det helt kameratslige forhold mellem offiserer og menige utenfor tjene sten er nemlig ikke et tilgjort demokrati. Det er en slik selvfølge lighet at en fremmed ikke merker det før han plutselig stopper op og tenker: Død og pine! den fyren som danser sammen med bon depiken og sporveiskonduktøren Marasjo, han er jo general efter norske forhold. Var han det? sier Marosja absolutt upåvirket. Hovedsa ken for henne var vel at han var kjekk kamerat. Sitt hjerte hadde Marosja forankret sikkert og trygt hjemme i landsbyen. En ung kolkhåsbonde gikk og ventet på at hun skulde bli flink nok i elektrisitet til å komme tilbake for å ta sig av kolkhåsens elektrifisering og hans ungkarslengsler. Nei, Marosja får ikke skjelv i knærne av besnærelse fordi en general danser med henne. Efter middagen i spisebrakken er der teaterforestilling i leirens festplass. Programmet bestod vesentlig av sketser som soldatene selv hadde laget om de aktuelle ting i leiren. Gode amatørting og en meget åpenhjertig kontakt mellem skuespillere og publikum. Leirens selvkritikk i en passe blanding av alvor og humør. En av offiserene fikk gå skånselsløst gjennem fordi man mente at han hadde prøisertendenser når han vilde lære soldatene stram pa rademarsj. Men kokkene viste sig å være populære. Derimot fikk storeterne sitt pass påskrevet ... En revy over leirens dag lige liv. Revsende gjennem ironi som fikk latteren til å rulle, ansporende ved påskjønnelse av de gode resultater. Men bedøm melsen skjer ikke ovenfra og ned. Den skjer heller ikke neden fra og op. Men på kameratskapets likeberettigede plan. Det var en anstrengende dag. lallfall for en utlending. Som sedvanlig på slike utflukter blev jeg eksaminert av hele grupper rødegardister om alle forhold i Norge. Heldigvis hadde jeg for lengst gjort mig det til regel å ha med en liten statistisk bok så jeg kunde gi riktige oplysninger. De russiske arbeideres vite'- begjærlighet er fremfor alt konkret: «hvor mange tusen», spør de. Hver eneste fridag foretar arbeiderne utflukter til forskjel179 lige steder. Det er kulturorganisatorene i fagforeningen som har å sørge for at man kan tilbringe sin fridag på en nyttig og be hagelig måte. Den høieste form er opnådd gjennem de såkalte endags hvilehjem. Halvdelen av tsar Nikolais slott (Aleksander palatset) ute i det nuværende Djetskoje Selo er et slikt hvile hjem. Gjennem fagforeningen får man et «hvilekort» og med det kan man reise dit ut om kvelden. Der står aftensmat ferdig og en god seng å ligge i. Full kost hele fridagen. Der arrangeres utflukter og de veldige parker står til arbeidernes disposisjon. Det koster ingenting. Så står vel den uthungrede og nødlidende arbeiderklasse i kø for åfå disse kortene, som vel egentlig bare er laget for å ha noe å vise utlendinger? Nei, såmen om de gjør. Jeg har selv bodd et par måneder i naboslottet, i det praktfulle Katharinapalats. Og det var ikke bestandig fullt hus borte hos salig Nikolai. Det er så mange andre mater å tilbringe fridagen på. Og kanskje er ikke arbeiderne så uthungret allikevel. Men restene av den gamle hoffstab som man ennu finner i Djetskoje Selo vil fortelle rystende historier om hvor forferdelig forholdene er nu. Ut fra sitt synspunkt vil de ha rett. For tsarens gamle hoffem bedsmenn og kvinner er det aldeles redselsfullt at arbeiderne fra Leningrad befolker sålene i tsarens palats og lager kappløp bort over tsarens promenadealléer. Disse levninger kjemper også en meget hårdnakket kamp for å bevare restene av sin gamle ver dighet og. holde sig utenfor sovjetsystemet. Ennu titulerer de hverandre med Deres ekselense. Deres velbårne høihet. Selv gre ven som koster gardsplassen utenfor mitt vindu tiltales hr. greve, skjønt han i deres øine er sunket så dypt at han gjør litt nytte for sig. Men greven er ikke fullt så dum som han faktisk ser ut til. Han får bedre rasjonskort fordi han feier gården. Og så er det ikke så rare greiene han utretter om dagen heller. Men hvad lever disse mennesker av? De må da suite ihjel. Jeg antar at et sundt, arbeidsdyktig menneske vilde anbringes på en nerveanstalt hvis han uttrykkelig forlangte å få suite ihjel i et land hvor der er mangel på arbeidere i alle brancher. Så vidt jeg vet har et slikt krav heller ikke forekommet. Restene av den gamle overklasse som ennu holder sig utenfor arbeidslivet lever på sine verdigjenstander. Der finnes gull og sølv for mange mil lioner gullrubel rundt om hos den gamle overklasse. For å få180 disse verdier i cirkulasjon, inn i samfundshusholdningen, har Sov jet åpnet egne butikker, hvor man kan få kjøpt alle slags varer utenfor rasjoneringen for slike verdisaker. Vareprisene er her meget billige. Jeg var ofte inne i slike butikker og så på «gull køene», som folkevittigheten hadde døpt dem. Det måtte være hjerteskjærende å se de gamle adelsdamer seige sin siste sølvskje for en bit brød Eller sin siste gulltallerken for 100 flasker vodka! Hvorfor ikke like godt det ene som det annet? Begge disse utbrudd er like riktige og like gale. Sovjet har ikke åpnet disse butikker for å skaffe det gamle gjenstridige borgerskap mat. De skal ha tak i gullet og kjøpe maskiner for det, mere maskiner som produserer ennu flere varer. Usentimen talt, konkret,

nøkternt tvinger de det gamle borgerskap til iall fall å gjøre den nytte for sig at de betaler for maten med sitt gamle gull når de ikke vil arbeide for å leve. Den forhenværende «nåde» ute i Djetskoje Selo går i sin fotsie sorte silkekjole og hvirvler op uhygienisk støv i gatene. Hun har et teservise av gull med kronet monogram. Hun regner å få 2000 rubel for det. Men Sovjet har bruk for hennes sprog kunnskaper i tysk og fransk. Hun får avgjøre selv om hun vil suite og pusse sitt nytteløse servise eller tjene sitt brød som over setter. Eller hun kan omsette sitt servise og ennu et år la være h gjøre annet enn å hvirvle basiller op fra gaten. Men hver dag må hun se arbeidere som med musikk og faner kommer marsjerende til slottet for å benytte fridagen til å få et innblikk i hvordan de gamle herrer levet. De strømmer gjen nem tsar Nikolais leilighet som står der slik som da han forlot den. Den forteller om en nesten utenkelig mangel på smak. I sitt soveværelse hadde tsarparet originalen til det oljetrykks glansbillede som blev spredt i millioner og som viser tsarfamilien som helgener. Og kirken lærte folket å korse sig foran denne hellige familie. Ved siden av henger billeder som er klippet ut av tyske familiejournaler. Og et par hundre helgenbilleder. Da er Katharinapalatset noe ganske annet, skjønt det i sin rike pragt er for overlesset til å være smakfullt. Men det har kulturhistorisk interesse og holdes omhyggelig vedlike. I som mermånedene er der gjennemsnitlig 1000 besøkende pr. dag. Det gamle Tsarskoje Selo med sine kilometervide parker, hundrer av små slott og praktbygninger legges nu om til en stor kulturpark181 og hvilepark for Leningradarbeiderne. Fyrstepalatsene innredes til barnehjem. Men «nåden» i den gamle sorte silkekjole er frem deles fornem og pusser sitt museums teservise. Hun er selv en museumsgjenstand. Hun skal leve til hun dør. Ikke lenger. Inn under dette med fridagen bør vi også ta idretten, fordi utviklingen av den fysiske kultur tillegges stor betydning. De fleste større fabrikker har derfor sitt eget stadion. Det er ikke for å prale med sitt eget at de anlegger dem, men når arbeids stokken kommer op i 30,000 og mer er det jo nokså naturlig at de har bruk for sin egen idrettsplass. Idretten er nemlig også organisert med basis i bedriften. Den legger an på at det deltar flest mulig nede på banen. Ikke at der samles mest mulig til skuere på tribunene. Ved konkurranse får man ikke sølvbegre eller premie i den forstand vi er vant til. De fleste får et diplom. Den høieste idrettsutmerkelse er et idrettsmerke som utdeles til dem som når visse prestasjoner i en hel rekke idrettsgrener. All sidig idrett for de brede masser er den parole som gjennemføres. Og man er meget forsiktig for å undgå stjerneidrett. Jeg har ikke noen statistikk som kan si mig hvor mange kvinner som er med i idrettsbevegelsen. Men når jeg dømmer efter hvad jeg har sett rundt omkring i Sovjetunionen er der like så mange kvin nelige som mannlige idrettsdyrkere. Er det livet om å gjøre å få de nøiaktige tall, kan jeg skaffe dem. Det er bare slik at jeg l er kommet ut av vane med å sysle med et eget kvinnespørsmål. Hvor mange kvinner? Hvor mange menn? Hvor mange arbeidere, spør man om i Sovjetunionen. Dette med kjønnene er ikke noe økonomisk spørsmål lenger. Det er avskaffet som problem. Idrettsorganisasjonene i byene har fått som sin spesielle po litiske opgave å hjelpe til at idretten kommer i sving ute på landsbygden. Det er her ute man nu tydeligst kan se hvordan idretten virker som en kulturell løftestang. Den fremmer orden, renslighet, nøiaktighet og tempo. Viktige egenskaper i den so cialistiske opbygging. Viktigere enn at en enkelt kommer en tiendedels millimeter foran en annen enkeltperson. Med det samme vi holder på med fridagen kan vi ta for oss be stemmelsene for ferie. Alle som arbeider i Sovjetunionen har rett til ferie en gang om året fra 14 dager til en måned efter arbei dets art. Ferie med full lønn. I alle deler av Sovjetunionen er der feriehjem og sanatorier. De gamle slott som ikke har verdi som museer, er omdannet til opholdssted for arbeiderne i ferien182 og der er bygget tusenvis av nye. Opholdet her koster gjennem snittlig halvparten av vedkommende arbeiders lønn. Er lønnen 300 rubel vil en måneds ophold koste 165. Det er selvfølgelig ibe regnet alle måltider. Dessuten er der lægetilsyn ved alle slike anlegg. I 1929 var der 1 million gjester på hvilehjemmene og sanatoriene. I 1932 2% million. Av disse 2% million var bare 250 tusen eller ca. 10 pct. arbeidere i administrasjonen, eller funksjonærer, som vi kaller det her. Men de andre arbeidere i Sovjetunionen? Flesteparten av ungdommen er medlemmer av «Proletarturist» og drar ut på turistferder som organiseres av denne institusjon. Rundt om i landet har den et nett av turist hytter, hvor medlemmene tar inn. Disse er beregnet på gjen nemgang og opholdet kan ikke strekke sig over mere enn tre dager på hvert sted. Hvis man vil være lenger i en egn må det være i de spesielle turistbaser hvor opholdet kan vare op til 14 dager. Marosja drar ikke på hvilehjem i ferien. Hun vil hjem til landsbyen, til kolkhåsen. Men det er ikke bare lengsel efter sin spesielle venn og livsledsager som trekker henne dit. Hun er travlt beskjeftiget med å ordne sitt

skolemateriale. Jeg skal være elektriker i ferien, sier hun og ler. De kommer til å spørre om alt mulig, og da må jeg svare. Å ja, litt forfengelighet er det nok også i Marosja. Hun har ikke noe imot å glimre litt med sin kunnskap, når hun kommer tilbake fra byen. Men det er ikke fjær i hatten, pudderdåse og høihelede sko hun kommer med. Nei, hvad skoene angår, så sier hun at: endelig skal jeg få gå skikkelig på bena igjen. Og mener at hun vil gå barbent. Det er en rull plansjer som er hennes fjær i hatten. Plansjer som bl. a. forklarer hvordan en elektrisk melkemaskin er. Slik reiser Marosja på ferie. Men Njora skal på skoletur. Nesten hele klassen har meldt sig på. Han vaklet lenge mellem pionerenes sommerleir og denne skoleturen. Så blev det skoletur, for lægen mente en sommerleir kunde bli for anstrengende. Njora hadde vært for meget for kjølet om vinteren. Klassen skulde ta toget til Nisjni Novgorod (Gorki) og derfrå båt nedover Volga helt til byen Uljanov, hvor Lenin blev født. Hans viktigste utstyr var en tykk skrivebok og mange bly anter.183 Vi er fire stykker som skal skrive dagbok om turen. Den skal trykkes, forkynner han stolt. Husk endelig på å bytte strømper hvis du blir våt på be nene, formaner hans mor. Jada, svarer han og har ikke hørt det. Vi skal tegne til boken også. Viskelær, mama. Jeg holdt på å glemme viskelær. Så styrter han avgarde til skolen. Og moren må styrte ef ter med lommetørklær og tannbørste som selv pionerer kan glem me når man skal på ferietur. Moren skal tilbringe ferien på en sovkhås, et sovjetbruk, som universitetet har sjefskapet over. Først en måned for å delta i det praktiske arbeide, så en måned bare hvile. Katja skal derimot på hvilehjem. Hun har hatt det stridt med biblioteket om kvelden og trenger den absolutte hvile som et slikt hjem byr. Mannen hennes skal på fottur i Kaukasus. Enkelte foretrekker å være i byen og drar hver morgen til en av de store friluftssteder, kulturparkene, utenfor storbyen. Det er veldige anlegg, hvor man kan drive allslags idrett, ro og bade, ligge og sole sig i liggestoler, låne bøker i bibliotekkioskene, spille sjakk, gå på teater eller kino, eller hvad man nu har lyst til. Moskva har to slike parker. Den ene rummer 600,000 besøkende. Leningrad har Djetskoje Selo der er da sikkert plass til like mange om det kniper. Og en av øiene ved Nevamunningen hadde på varme dager i sommer over 100,000 besøkende uten at man generte hverandre. De beste udarnikker har i de senere år fått en utenlandsreise i sin ferie. La mig få tilføie i denne forbindelse at i sykdomstilfelle er sanatorieopholdet gratis og har intet med ferien å gjøre. Syke får i det hele tatt ikke adgang til feriehjemmene. Selv om sanatoriene og hvilehjemmene kunde ta imot 2% mil lion gjester i året, dekker dette ikke behovet. Der må også på dette område foregå en viss rasjonering. En arbeider som strut- ter av sundhet må vike plassen for en som er svakere. I mange tilfelle kan fabrikklægen pålegge en arbeider å dra på hvilehjem selv om han ikke er syk. Det gjøres som et forebyggende middel. Og hvor der er lægeordre betales opholdet av socialforsikringen og reisen av fabrikken. Antallet av hvilehjem og sanatorier er det meningen å tredoble i løpet av den annen femårsplan. Bud gettet for socialforsikringen, som disse ting hører under, er for 1932 på 3% milliard rubel.184 Vi kan ikke tilbringe vår ferie på et feriehjem. Det har vi ikke tid til. Langt interessantere er det å komme ut på et kol lektivbruk for å se og lære denne nye og interessante del av so cialismens vekst å kjenne. Socialismen for industri og for om setning kan de fleste uten vanskelighet tenke sig. Derimot har problemet om det socialistiske jordbruk vært en vesentlig hoved innvending i alle land mot at socialismen kunde gjennemføres i praksis. Jordbruket, forholdet til bønderne, var en av de største stener Trotski snublet så avgjørende over. Nå, han hevdet jo også at socialismen ikke kunde gjennemføres bare i ett land. Socialisme i jordbruket er derfor for mange et helt nytt pro blem. Vi må se på hvordan grunnlaget er lagt for det i Sovjet unionen. Og da vi er materialister, ikke sant, så vil vi ha greie på hvordan lønnsforholdene er, hvordan man fordeler de goder som er avlet i fellesskap. Kollektivbruk finnes i alle deler av Sovjetunionen 75 pet. av jordbruket er jo kollektivisert, så det er forholdsvis likegyldig i hvilken retning vi reiser. Men la oss ta et av de utpregede gamle korndistrikter i det sydlige Russland. Kolkhåsen begynte forholdsvis beskjedent. Nu består den av 445 kollektivister som har følgende sociale utspring: 45 er tid ligere landarbeidere som ikke bragte stort mer enn sin arbeids kraft med inn i kollektivet. Størsteparten av medlemmene, nes ten 250, er fattige bønder som har hatt med sig et par kjør, litt småfe, en vogn og en plog, litt såkorn og slikt. Og så er der 150 middelstore bønder som har hatt litt mere kveg med, litt be dre redskap og en hest eller to. Kollektivet har kjøpt noen mo derne maskiner på kreditt av regjeringen. De skal betales med korn. Men motorkrefter leies av distriktets M. T. S., Motor og traktorstasjonen, som har alle traktorer, innhøstningsmaskinsr o.s.v. og som betjener optil 50 kollektiver. Vi har også en agro nom som medlem av kollektivet. Og et par lærere til kollektivets skole. De

utfører produktivt arbeide gjennem sin lærervirksom het og skal selvfølgelig ha andel i utbyttet. Kollektivets deltagere er altså kommet med forskjellige inn skudd i fellesdriften. Men de er forskjellige på andre mater også. En er et jern til å henge i, en annen liker bedre å plukke blom ster. En er klok og har stor erfaring, en annen er tung i begri pelsen. Hvis nu bonden som henger i som et jern ser at han ikke får mere resultat av sitt slit enn han som liker å plukke blomster185 mens de andre svetter, så vilde den driftige snart tenke: hvorfor skal jeg slite slik når de andre får like meget ved ikke å gjøre noe? Han vil ta det med ro og litt efter litt vil arbeidstempoet i kol lektivet senkes til alle gjør omtrent like lite. Det er rent almen menneskelig utslag av den gamle opfatning og erfaring. Selv en som arbeider med socialismens store idé som drivkraft vil efterhånden bli sløvet når han hver dag så at den dovne fikk like stor påskjøn nelse. Resultatet av et system hvor alle skal ha likt uansett sin innsats, vilde for vårt kollektivs vedkommende føre til at den middelstore bonde snart vil melde sig ut og dyrke sin jord på gammel vis. Han har ennu klassegraderingen i sig. Den mellem store bonde følte sig litt bedre enn den fattige bonde. Og meget verdifullere enn den jordløse landarbeider. Han må derfor ikke tape på å gå inn i kollektivet. Men han må selvfølgelig heller ikke få privilegier som kan skape noe herredømme. Vi må derfor finne et system som oprettholder egeninteressen, og den dyktige må se at hans dyktighet ikke bare kommer ham selv tilgode men at den trekker de andre efter sig på en slik måte at det felles resultat blir bedre. Dette bedre felles resultat må gi den dyktige ennu økede fordeler. Ethvert medlem av kollektivet må føle sig som medeier. Han må ikke være noen fremmed eller leiet person som bare får sin lønn i kollektivet og som kan dra sin vei når han har he vet lønnen. Man kan derfor ikke gi hver kollektivist en bestemt dag lønn som utbetales pr. uke eller pr. måned. Vi opdeler først arbeidet i forskjellige kategorier efter hvor tungt eller lett arbeidet er. La oss bruke fem kategorier. Og vi må ha en viss forskjell i lønnen mellem hver kategori. Denne forskjell må være stor nok til at de som har tungt og vanskelig arbeide føler sig rettferdig lønnet i forhold til det lette arbeide. Men den må ikke være så stor at der kan utvikle' sig noen klasseforskjell mellem laveste og høieste kategori. Den høieste kategori og lønn må heller ikke bli noe monopol. For hver kategori fastsetter vi en arbeidsenhet. I motor og traktorstasjonen til vår kolkhås står for eksempel traktorføreren i fjerde kategori. Som arbeidsnorm skal han pløie 10 hektar pr. dag. For dette lønnes han med for eksempel 10 rubel pr. dag. Nu vet altså traktorføreren at hvis han pløier 9 hektar om da gen har han tjent bare 9 rubel, men plpier han 12 hektar om dagen har han tjent 12 rubel. Hvis nu traktorføreren overskrider186 sin norm regelmessig og betydelig vil ikke bare hans fortjeneste stige med en rubel pr. hektar, men han vil få en ekstra premie ring slik som er innført i industrien. Men, vil du innvende, hvis nu traktorførerne henger i som små djevler, vil de tjene så godt at de andre blir misundelige. Og neste år setter man ganske enkelt normen op fra 10 til 15 hektar. Nei det gjør man ikke. Arbeidsnormen fastsettes ved tariff og følger et ensartet system for hele landet. Denne tariff tar hensyn til om det er lett eller vanskelig terreng å arbeide i, om det er godt eller dårlig klima o.s.v. Hvis derfor et enkelt kollektiv skulde fristes til å optre som arbeidsgiver overfor en enkelt gruppe av kollektivistene, vil disse ha sin tariff i ryggen som enhver annen fagorganisert. Lønnsverdien av hver enkelt koliektivists arbeide regnes ut på grunnlag av kollektivets produksjonsplan. Den bestemmer at der skal tilsåes et bestemt areal korn. For å få gjort dette kre ves det for eksempel 35,000 arbeidsenheter. En arbeidsenhet er da satt til ett menneskes arbeide pr. dag. Av disse arbeidsen heter faller 5000 på arbeide av første kategori. 5000 på arbeide av annen, 10,000 på tredje, 5000 fjerde og 10,000 femte kategori. Da første kategori representerer det letteste og minst kvali fiserte arbeide regner vi ut at hele arbeidsplanen vilde bety 55,000 enheter efter denne kategori. Den inntekt som vi får av dette korn vi har sådd, skal bli 60,000 rubel efter at de nødven dige avskrivninger er foretatt. Deler vi nu disse 60,000 rubel på ue 55,000 arbeidsenheter av første kategori blir det 1,09 rubel for hver slik arbeidsenhet. Vi får da følgende betalingsenheter: Arbeidere av første kategori 1.09 rubel « « annen « 1.34 « « « tredje « 1.59 « « « fjerde « 1.84 « « « femte « 2.18 « Men gjør nu ikke den feil å tro at disse tallene betyr hvad hver faktisk får i arbeidslønn. I eksemplet ovenfor hadde vi jo traktorføreren på 10 rubel dagen. Og da han står i fjerde kate gori vilde han som kollektivist bare ha fått 1.84. Eksemplet skal bare vise hvordan vi regner ut forholdet mellem kategoriene. Hvad hver enkelt endelig får, vet vi ikke før året er slutt og regnskapet gjøres op. Jordbrukets inntekter består heller ikke bare av det som selges for penger. Inntektene av jordbruket er187 også alt det som kollektivmedlemmene bruker av egg og melk og kjøtt og brød o.s.v. i årets løp. Det er hele avkastningen av jordbruket som vi må regne om i pengeenheter for å få enkle

metoder å arbeide efter. De ungdommene som har sådd og luket og stelt bedene med reddiker, har utført noen dagsverk de også. Reddikene har prydet kollektivets frokostbord gjennem hele som meren og er fortært med stor appetitt av kollektivistene. De må allikevel komme med i regnskapet sammen med den øvrige avling. Vi må også regne med at et år vil hosten være bedre, et annet dårligere. Et kollektiv har arbeidet godt med jorden og får bedre utbytte enn et kollektiv som arbeider dårlig. Kollek tiviseringen betyr ikke at hver jordbruker i hele Sovjetunionen nu tjener for eksempel 5 rubel pr. dag i en bestemt kategori. Den betyr, hvis at han hadde fortsatt å drive som enkeltbonde vilde hans jord iår bare gitt ham halvparten av den inntekt han nu får i kollektivet. Kollektiviseringen er et utviklingssta dium av jordbruket. Sluttresultatet nåes hverken i det første eller det fjerde år. Det er en stadig marsj fremover. Det vi hittil har funnet ut er kollektivenes tariffsystem som altså er inndelt i forskjellige grupper. Vi har brukt eksemplet fem grupper, men om du skulde komme til et kollektiv som har syv eller endog ni kategorier, så skal du derfor ikke beskylde mig for å ha ført dig bak lyset. Anfallet kategorier for arbeidets art varierer efter de stedlige forhold og efter kollektivets utviklings trin. For bomullskollektivet er det anderledes enn for kornkollek tivet, for rensdyrkollektivet anderledes enn for gartnerikollekti vet. Vi skal bare ha frem det felles system, hovedlinjene. Vårt eksempel om kategorienes fordeling gjaldt også bare kornplanen. Men vi har allerede nevnt at all inntekt skal regnes med, kveget, potetene, som vi er begynt å dyrke i større måle stokk enn tidligere, linet, kollektivhønene, ja til og med de red diker som vi spiste op. Både det vi selger til staten, til kooperasjonen, direkte til fa brikken som har chefskapet over oss, og det vi selv spisen op regnes med i fellesinntekten ved årsopgjøret efter en bestemt pengeverdi. Det er et riktig gårdsregnskap vi må føre. Men vi har ingen interesse av å «pynte» det av hensyn til selvangivelsen. Når vi slakter en ku til vårt eget matbehov opfører vi ikke den med en inntekt av 10 kroner når vi selger en annen ku for 100.188 Og: vi er dessuten 445 kollektivister til å kontrollere regnskapet så det ikke blir galt. Av de samlede inntekter tar vi først fem procent og deler raellem kollektivmedlemmene i forhold til den eiendom de har bragt med i kollektivet. Altså som betaling- for hester, kjør, red skap o.s.v. som var deres innskudd i fellesdriften. Av det som blir igjen efter at disse fem procent er trakket ifrå betaler vi først og- fremst kollektivets produksjonsutgifter. Så betaler vi skatten. For den betales av kollektivet, ikke av enkeltpersoner. Så må vi foreta avskrivning på den såkalte udelelige kapital som kollektivet representerer. Denne avskriv ning- fastsettes under hensyntagen til hvor godt året har vært. I kronar er den større enn i dårlige år. Den dreier sig i almin delighet om fra fem til femten procent av inntekten. Til kultur fondet avsetter vi fra to og op til fem procent. Medlemmene av kollektivet har også anledning til å avsette til andre fond. Men grunnfondene, det vil si den udelelige kapital og kultur fondet, skal først og fremst sikres. De andre fond som kan av settes er for eksempel et reservefond for utsed. Det skal sikre mot inntredende katastrofer av tørke eller frost om våren som kan ødelegge enkelte deler av utseden, som man må så om igjen. Dette fond settes til 20 eller 25 procent av den samlede nødven dige utsed. En rekke kollektiver har lagt sig op fond til under støttene av medlemmer som blir arbeidsudyktige. Dette er særlig tilfelle hvor det i den gamle landsby var krigs- og arbeidsinvali der. Dette fond gjør det lettere for disse invalider å være med i kollektivet. Når nu alle disse avsetninger og avskrivninger er foretatt, får vi nettoen. Den skal deles mellem kollektivets enkelte med lemmer efter den mengde arbeide de har utført og efter kvali teten av dette arbeide. I hvert kollektiv føres der en arbeidsbok, hvor kollektivets forretningsfører fører inn hvert medlems ar beidsprestasjon for hver dag. Det er et meget enkelt system. Arbeidsprotokollen har alle kollektivistenes navn og rubrikker for dag i måneden. Jeg begynner Iste april og har arbeide av annen kategori. For hver dag jeg utfører den fastsatte norm føres der et ettall i rubrikken. Går jeg over til kategori fire noen dager avmerkes det. I noen kollektiver med få kategorier har man forskjellig farve for hver kategori. Andre systemer set ter K 4 foran den første dag jeg arbeider i denne nye kategori.189 Har jeg arbeidet over normen innføres for eksempel 1,2. Skul ker jeg en dag, får jeg 0 i min rubrikk. Ved månedens slutt føres hele mitt arbeide ut i rubrikken for opgjør: 12 enheter av første, 8 av annen og 5 av fjerde kategori. Har jeg vært syk får jeg en arbeidsenhet i den kategori jeg har størst gjennem snittlig arbeidsdager i. På denne måte får man praktisert full lønn under sykdom. Hver kollektivist skal dessuten selv føre en liten regnskapsbok over sitt eget arbeide, så han kan kontrollere at alt går riktig for sig. Det kollektivbruk hvor vi tilbringer ferien, består altså av 445 enkeltbønder og arbeidere med tilsammen 1300 mennesker, eller «munner som skal mettes» som det heter på russisk. Av disse 1300 «spisende» er 1000 arbeidsdyktige. Kollektivet er på

1500 hektar. Det har en kornmølle, en oljemølle, en melkefarm, kjøkkenhave o.s.v. Den samlede inntekt i natura og penger be løper sig til 400,000 rubel efter vår enhetsnorm. Først skriver vi av de fem procent som enkeltbøndene skal ha for sitt inn skudd i kollektivet av kveg og redskap. Vi fordeler altså 20,000 rubel mellem kollektivbøndene. Av den resterende inntekt går 18,000 rubel i driftsutgifter. Det er utsed, gjødsel, bekjempelse av ugress og gresshopper 0.5.v., betaling for motor- og traktorsta sjonens arbeide, foring av kveg, amortisasjon av redskap o.s.v. Vi får da igjen 362,000 rubel. Av disse betaler vi nesten 7000 i skatt. Til de to hovedfond avsetter vi først til den udelelige kapital 10 procent med 36,000 rubel og til kulturfondet 5 procent med 18,000. Alle disse avskrivninger og fellesutgifter blir altså 99,000 rubel og vi har igjen 301,000 rubel som nu skal deles mel lem kollektivistene. Vi får kanskje sette det op som regnskap, så blir det mere oversiktlig. Netto 301,000 rubel Samlet inntekt 400,000 rubel 5 pet. for innskutt Driftsutgifter «kapital» . . .. 20,000 .. 18,000 Skatt . . 7,000 Udelelig- kapital .. . . 36,000 Kulturfond . 18,000 99.000 «Ved å omregne alle arbeidskategorier til første kategori slik som vi har lært i foregående eksempel finner vi da ut at en arbeidsenhet av første kategori er verd rundt regnet 5,50 rubel. Høieste kategori kan da ikke lønnes med mere enn det dobbelte, nemlig 11 rubel. Kollektivfamilien Nikanor får nu følgende inn tekt: De har arbeidet Tilsammen 1718 rubel Nikanor hadde med sig kveg og redskap da han kom og han får 180 rubel av de 20,000 som vi avsatte til dette. Hans samlede inntekt i kollektivet er da. 1898 rubel. Vi vil også ha greie på hvordan disse 180 rubel er regnet ut, for disse penger er Nikanors renter av den innskutte kapital. Verdien av alle hester, kjør, landbruksredskaper og utsed som er bragt inn i kollektivet ved dannelsen beløper sig til 40,000 rubel. De fem procent som fordeles av den samlede inntekt var som vi husker 20,000 rubel. Altså får hver en halv rubel i utbytte for hver rubel han har satt inn. Nikanor hadde med sig en hest, en ko, en plog og 500 kg. såkorn. Dette hadde en samlet verdi av 360 rubel og han får 180 rubel i «utbytte». Hvis driften neste år gir en samlet inntekt av 500,000 rubel, vil det altså bli 25,000 rubel å fordele på de 40,000 som er skutt inn og hans utbytte vil bli tilsvarende større. Hvis du nu vil sette dig riktig inn i dette system med forde lingen i kollektivet vil du finne at det ennu er meget uklart hvordan disse menneskene spiser. Har de felles husholdning eller spiser hver familie for sig? Får de sin fortjeneste utbetalt i blanke rubel eller får de den i naturalier? Vi kan ennu finne alle utviklingsstadier av kollektivene. En kelte steder bor kollektivistene fremdeles i sine gamle bonde hytter og lager maten hver for sig. De får det de trenger ut betalt i naturalier, korn eller mel, grønnsaker, melk osv. Bare det overskytende, det de ikke selv spiser op, får de i penger. Men i vårt kollektiv er de nye kollektivhuser bygget i en stor firkant 20 dager i første kategori å 5.50 rubel .. . . . . 110 rubel 50 — i annen — - 7.12 — ... 356 — 30 — i tredje — - 8.24 — ... 247 — 50 — I fjerde — - 9.11 — 455 50 — i femte — - 11.00 — 550 —191 omkring det felles tun, hvor man er i full gang med et lite park anlegg. Nesten alle kollektivistene er med i felleshusholdningen. Maten lages i et stort kjøkken og man har felles spisesal. Så er det jo lett å regne ut hvor meget maten kommer på pr. dag for et menneske og det trekkes da fra i opgjøret. Det er lønnsom mere med felleshusholdning enn enkelthusholdning og kollektivene går over til dette så snart de bare kan. For barn og arbeidsudyk tige regnes der selvfølgelig ikke full pris. På de kollektiver jeg har besøkt, har prisen på full kost dreiet sig fra 30 kopek pr. person om dagen og opover. Den høieste pris har vært 95 kopek. Vår feriekollektiv har sendt ikke mindre enn 12 ungdommer på universiteter til videre utdannelse. Men syv av disse studenter er gifte og har barn og kollektivet underholder familien som om mannen hadde arbeidet normalt, Det vil si han godskrives en ar beidsenhet pr. dag. Skolepenger og ophold har de ikke noen ut gifter på, husker vi. Men hvordan er arbeidstiden? I ånnetidene kan man selvføl gelig ikke holde syv timers arbeidsdag. Der må arbeides både 10 og 12 timer. Men arbeidsenheten er fastsatt efter syvtimers dagen og den lengere arbeidsdag vil derfor bli ekstra betalt. Eller man kan ta sig tilsvarende fridager utenfor den travle tid. Som du har lagt merke til er der ingen undtagelsesbestem melse for kvinnelige arbeidere. De får akkurat samme lønn og samme betingelser som mannen. Det er arbeidets art som avgjør hvilken kategori det settes i. I første kategori kommer det som er lettest og som krever minst utdannelse. Å gjete kjør, for eksempel. Kjøkkenarbeide kommer i 2nen eller 3die kategori det kommer an på forholdene. Og det regnes ikke bare som «kvinnfolkarbeide». Også i kollektivene organiseres arbeidet i brigader og disse ligger i socialistisk kappestrid med hverandre. Vi treffer syste met med buksir også her. En brigade eller en arbeidsgren som ligger efter tas på slep av de andre for at planen skal holdes. I et møte med Sovjetunionens president, Kalenin, forteller denne

gamle bonde at arbeidsproduktiviteten i kollektivene er ste get minst 20—30 procent og at man i det siste år er gått over til brigadesystemet nesten over hele linjen. Men, sier han, det har ikke gått uten vanskeligheter. De flinkeste arbeidere vil helst komme sammen i egen brigade, men formannen i kollektivet må selvfølgelig gå ut fra fellesinteressen og- plasere flinke og mindre192 flinke sammen. Dette gjelder også fordelingen av maskiner. Let test får vi et billede av det ved å ta hester. Av 100 kollektiv hester er der for eksempel 5 meget gode og 5 gamle og dårlige. Hver brigade vil selvfølgelig ha de beste hestene. Hvis nu for mannen vet at Ivanovs brigade er uvøm med hestene, liker å kjøre fort og lesse for meget på, så vil han la Ivanovs brigade få rolige hester som ikke lar sig påvirke om de ser piskeskaftet. Men Ivanov selv vil mase for å få de beste og livligste hestene. Der skal både innsikt og autoritet til fra formannens side for å få den riktige fordeling av folk og redskap. Cg det løper ikke av uten diskusjoner før hele systemet er innarbeidet hos alle kollek tivistene. Kalenin fortalte også om andre vanskeligheter i forbindelse med kollektivene som ledd i en socialistisk stat: Jeg traff nylig en formann som ledet kollektivarbeidet utmer ket og som gikk fullstendig op i det. Da jeg hadde hørt hans be retning om hvordan det gikk, blev det stillet følgende spørsmål til ham: Dere har fått melkefarmen iorden. Men har dere begynt å levere den melk som dere skal i følge kontrakten? Han svarte: Vi hadde så lite melk i vinter, men det er me ningen å opfylle hele planen i sommer. Først måtte vi dekke vårt eget behov. Det blev svart ham at en slik praksis ikke var socialistisk. Staten brukte kolossale midler for å bygge fabrikker til fremstil ling av traktorer og andre landbruksmaskiner. Og det var nettop arbeiderne i byene og i industrien, de som siet med dette veldige arbeide, som trengte melken om vinteren. Det var helt uriktig at landarbeiderne drakk op melken selv og ikke delte med indu striarbeiderne. Selv om det var lite å dele på. Formannen såtte op et forbløffet ansikt: Det har jeg virkelig ikke tenkt på. Spørsmålet er aldri stillet så enkelt og klart. Så tilføide han, nedslått: Jeg kan for lite. Jeg vil gjerne lære, men man slipper mig ikke vekk fra formannsstillingen i kollek tivet. Det er menneskelig og forståelig at kollektivistene ikke vil gi slipp på en dyktig formann. Men partiet har gjennem en tale av Stalin uttrykkelig sagt at man må la de dyktige arbeidere og organisatorer få anledning til å utvikle sine kunnskaper og vise sine ferdigheter. Man må ikke spare penger på dette område. Før vi forlater vår kollektiv vil du spørre om hvordan det er193 med arbeidsuken for bøndene. Får de beholde sin gamle søndag eller tvinges de til å gjennemføre 6 dagers uken? Jeg skjønner at det egentlig er religionsforfølgelsen du vil inn på. Før eller senere blir vi nødt til å ta også dette problem. La oss like godt hoppe i det efter at jeg har svart på ditt spørs mål. Det er både 6 dagers uke og 7 dagers uke på landsbygden. Det beslutter bøndene selv. Oftest er det slik at kollektivet efter en tids forløp går over til 6 dagers uke mens restene av den gamle landsby beholder kirken og 7 dagers uken. Derfor kan du godt treffe bønder i kollektivet som fremdeles går i kirken. Det får de gjøre som de har lyst til. Men stiller du spørsmålet åpent og direkte: Er der religions forfølgelse i Sovjetunionen? Da vil jeg svare både ja og nei. Det kommer an på hvad du mener med ditt spørsmål. Vil du ha greie på om Sovjetregjeringen driver forfølgelse av dem som har en eller annen religion, da er svaret absolutt nei. Men mener du at de religiøse driver forfølgelse mot dem som ikke tror, da er svaret ja i Sovjetunionen som i andre land. All historie viser at enhver religion før eller senere trakter efter makt og vil forsvare denne makt mot andre religioner eller mot enhver som truer selve mak ten. Formen for den forfølgelse som utøves fra en maktha vende religion varierer i de forskjellige tider. De religioses an erkjennelse av forfølgelsens metoder varierer også. Nu grøsser vi over middelalderens kjetterbål. Men vi har fullstendig glemt at Luther på muhamedansk vis lovet større salighet i himmelen til dem som drepte flest av religionskonkurrenten Thomas Miinzers tilhengere Fordi enhver religion tilstreber en verdslig makt, vil den bli forfølgende, enten for å skaffe sig denne makt, eller for å bevare den. Med forfølgelse må vi heller ikke alltid forbinde legemlig vold. Kielland lar en av sine personer bruke bomull Den gamle gresk-katolske kirke var i høi grad en statsmakt. Den eneveldige tsar var kirkens øverste, nesten på samme måte som paven. Presteskapet hadde mange og store privilegier frem for andre borgere. Kirken var nest efter tsarfamilien den rikeste herre i landet og drev utbytning både gjennem industri og jord bruk. Men mest jordbruk. Og den adskilte sig ikke fra gods eierne i sine utbytningsmetoder. Statskirken representerte stats- makten i alle forhold. Revolusjonen avskaffet hele den gamle statsmakt og dens194 statsapparat. Den avskaffet også kirkens verdslige makt og inn drog alt kirkegods under staten. Men den lot de religionstro være. Det eneste inngrep den gjorde i selve troen var forbud mot å dyrke tsaren som helgen. Staten anerkjenner trosfriheten. Men partiet er åpent antireligiøst.

«Religionen er opium for fol ket». Partiets politikk er dog ikke religionsforfølgelse, men en forsiktig antireligiøs propaganda. Jeg har ikke studert «den religiøse trang i den russiske folke sjel» Men jeg har snakket med mange folk om religionen og jeg har brukt mine ørne. Ingen blir forulempet av de antireli giøse for sin tros skyld. Men efter mine erfaringer anslår jeg at 75 pet. av befolkningen nærer den almindelige opfatning at religionen er noe som tilhørte den gamle tid. Der er gått litt museum i den. . . Hvad den faktiske religionsfrihet angår, så kan minimum 20 mennesker danne en menighet og få en kirke stillet til dispo sisjon mot at de påtår sig å holde kirkebygningen vedlike. Hvad disse 20 tror på er i og for sig myndighetene likegyldig, hvis da ikke noen av de religiøse handlinger er av kriminell art. Man får for eksempel ikke lov til å innføre menneskeofring selv om man sier man tror aldri så meget. En gammel religiøs sekt som kastrerte alle sine tilhengere er også forbudt, Tilstreber religi onen politiske formål forbys den også. Da en prest i Ivanovo Vosnesensk fra prekestolen forkynte oprør mot sovjetregjermgen fordi der forestod et kristelig felttog fra vest Europa med Frank rike i spissen, blev han fjernet fra sin stilling temmelig etter trykkelig. Men hvis du for eksempel får minst 20 personer til a tro at Ørnulf fra fjordane Salicat er en helgen, vilde dere på for langende få en kirke utlevert. Der kan dere henge op et billede av helgenen med glorie om hodet og alt tilbehør. Dere kan brenne lys foran billedet og korse dere og alt slikt. Sovjetmyndighetene blander sig ikke i det så lenge det bare er religion og ikke tale om politikk. Men partiet vilde forsøke å få komme i diskusjon med dere for å overbevise dere om at det var noe vrøvl dere trodde på. Ja, de vilde ikke engang bruke et så sterkt uttrykk som vrøvl, men ta det saklig og rolig. Mitt første sammentreff med religionen skjedde på en bad stue i Moskva. Jeg fikk plutselig se en mann som hadde et kru sifiks hengende i en kjede om halsen. Jeg la mig på en av svette benkene for bedre å følge med i den opmerksomhet som dette195 krusifikset selvfølgelig måtte vekke blandt de andre badende. Men det var ikke en eneste som lot sig merke med at de hadde sett krusifikset. Det var fullstendig likegyldig at han på denne måte bar sin religiøsitet tilskue. Dette mitt første inntrykk viste sig å være karakteristisk. Jeg vet ikke hvor mange kirker der nu er i bruk i Moskva. Men jeg har ikke i hele mitt liv gått så meget i kirke som i Sov jetunionen. Når det passet sig slik pleide jeg å stikke innom. Mine eneste systematiske religiøse undersøkelser utstrekker sig til disse kirkebesøk, hvor jeg førte statistikk over anfallet kirke søkende. Det største tall jeg kom til var 36. Men denne statistikk er ikke helt pålitelig fordi den omfatter ikke de store høitider jul og påske. De feires nemlig ikke offisielt. 24de desember er fridag som sedvanlig den 24de i måneden, og 25de almindelig ar beidsdag. Julen husket jeg fordi arbeiderklubbene arrangerte antireligiøse møter med propaganda mot den religiøse tro. Jeg gikk på disse møtene istedenfor i kirken. Agitasjonen var nøk tern og saklig. Ikke på noe punkt ophissende. Der blev opført antireligiøse skuespill, komedie, satire. Påsken derimot forsvant helt ut av min bevissthet. Jeg var for optatt med andre ting til å huske den. Ellers vilde jeg tatt igjen det forsømte kirkebesøk. Men der blev fortalt at særlig i påsketiden hadde kirkene vært fulle. - Men det måtte da være et forferdelig savn å undvære julen? - Nei, såmen var det en stor lettelse. Ingen presanger, ikke noe mas med innkjøp av mat eller bekymringer fordi man ikke hadde penger nok til alle krav. Ingen overanstrengt husmor som har mareritt om natten fordi kakene brenner sig i stekeovnen. Det var den hyggeligste jul jeg har tilbragt, fordi det ikke var noe jul. Og når jeg nu har smakt sødmen ved å være fri for disse lenker, går jeg aldri i dem igjen. Når kirkene rundt om i landet fort vekk må stenges av man gel på menighet, er det ganske interessant å konstatere at tsar hoffets by som før het Tsarskoje Selo har ikke mindre enn 6 store kirker i bruk. Også tsar Nikolais underjordiske kirke, • hvor Rasputin forrettet av og til, er i bruk. Jeg var også der og så prestene i sine gamle, tunge gullinnvirkede kåper svinge røkel seskarene mens de messet et eller annet. Kirken oplystes bare av noen få vokslys. Det hele hadde det samme mystiske preg som196 på tsarens tid, påstod en av menigheten som jeg snakket med. Der ute foregikk også den eneste kirkeprosesjon jeg har sett i Sovjetunionen. Det var korgutter, helgenbilleder, røkelseskar, bispeluer og alt til faget henhørende, og i denne kirken, som er bygget av tsar Nikolai like ved hans slott, traff jeg barn og ung dom som overvar gudstjenesten uten å være bare nysgjerrig besø kende. Ellers er det vesentlig gamle folk som besøker kirkene. I landsbyene finner man også kirker i bruk. Jeg anslår, at over halvdelen av landsbykirkene allerede er forlatt av bøndene. «Forlatt» er kanskje ikke det helt riktige ord, for bygningen tas til ett eller annet praktisk bruk. Ofte som klubblokale («Folkets hus» om man vil), spisesal eller lager. Men også der hvor landsbykirken ennu er i bruk, minsker menigheten. Med den generasjon som var 18—20 år under verdenskri gen

begynner den absolutte avkristning av ungdommen, sier den gamle bolsjevik i Ossasjovka. Jeg har erfaring for at hans vur deringer er nøkterne og kritiske. Men religiøse foreldre kan selvfølgelig øve sterk innfly delse på barna? Ja, derfor kan man finne barn optil 10—12 årsalderen sam men med sine foreldre i kirken. Men over den alder ser man dem ikke. Det er skolens agitasjon som virker? Nei, skolen driver ikke agitasjon mot religionen. I den syvårige barneskole er det heller ikke tillått for elevene å danne antireligiøse klubber. Det er religionen som massetvang som er forsvunnet og det virker på barna, når de kommer over den abso lutte barnealder. Barn har jo ingen religiøs trang. De er et me get følsomt produkt av sine omgivelser. Hvordan driver partiet sin antireligiøse kamp? Gjennem oplysning. Utelukkende gjennem sin oplysnings virksomhet. Hvor vi treffer på den religiøse tro er vi meget for siktig for ikke å støte dem. Det tror man ikke i Vesteuropa. Nei, det vet jeg nok. Men la oss se på kjensgjerningene. 1 kollektiviseringskampanjens første tid Dette med kirkeklokkene? Ja, det vet jeg. Partiet gav ordre om å henge kirkeklokkene op igjen. Og en sak som jeg nettop hadde. Den var fra et distrikt197 hvor befolkningen hadde den tro at svinekjøtt er «urent». Det var derfor stor synd å tilberede og spise slikt kjøtt. Noen arbei dere fra et annet distrikt var der på et nybygg. De lo av denne vrangforestilling og stekte selv svinekjøtt på kjøkkenet i det hus de var innkvartert. Det vakte stor motvilje hos de religiøse. De klaget. Og vi måtte flytte arbeiderne til et annet anlegg. De fikk en alvorlig refselse. Nei, vi må være meget forsiktig for ikke å støte de religiøse. Men hvordan kan dere da drive antireligiøs propaganda? Den må da virke støtende? Nei, hvorfor det? Man diskuterer kameratslig med folkene om emner som tilsynelatende ikke har direkte med religionen å gjøre. Om krig for eksempel. De er enig i at krigen er en for bannelse. Så jevnfører vi prestene og krigen. Alle eldre husker prestenes agitasjon for krigen og tsaren. Gjennem denne kame ratslige diskusjon får vi dem interessert for våre populærviten skapelige forelesninger. Er det bare partiet som driver denne oplysningsvirksomhet? Nei, der er spesielle organisasjoner av antireligiøse, organi sert på et bredt massegrunnlag. De utgir bøker og tidsskrifter. Se her: «Antireligiøs lærebok for landsbyen». «Krig og religion». «Kampen mot religionen i de kapitalistiske land». «Den religiøse fanatisme og vitenskapen». «Kjemi og religion». «Religiøs og anti religiøs moral». Et lite utvalg. Lenin har også skrevet om re ligionen. Vil religionen forsvinne helt fra Sovjetunionen? Ja, absolutt! Oplysning i forbindelse med den stadig okede materielle velstand vil avskaffe jordbunden for religionen. Og dere driver ikke religionsforfølgelse? Nei, absolutt nei. Vi er ikke dumme. Vi lager ikke religiøse martyrer. Det er oss som har ofrene her. Dere utsettes for religionsforfølgelse? Ja, vi kan treffe på befolkningsgrupper som er så religiøst opfanatisert av sine prester, at det går på livet løs for våre folk. Den dag idag? Ja, den dag idag. Skal De reise i våre avsidesliggende egner, vil De treffe på det. Vær sikker! Er det dikt alt som fortelles om religionsforfølgelse fra bol- sjevikenes side? Ja.198 Disse prestene som blev overøst med vann så de frøs til is? Når skulde det ha foregått? Jeg vet ikke. Men for et par år siden blev det fremstillet som særdeles aktuelt. Det var på et «Korstogmøte» av prester i Oslos største lokale. Proppfullt hus. Skaff mig referat derfrå. Jeg må ha det i min samling. Se her! Han roter i den nederste bokhyllen og trekker frem en mappe med avisutklipp. Vi finner frem «Bolsjevikenes grusomheter mot de kristne». «Prester overhelt med vann og frosset levende til is støtter . . . 0.5.v.» Tyske, franske og engelske aviser. Fra 1918. Den samme historie kommer så igjen i 1920 og 1921. Så er den taus helt til 1924, men setter inn med full kraft under pavens korstog i 1929—30. Som De ser følger vi godt med i våre grusomheter. Men kan begivenheten ikke allikevel tenkes å ha foregått 1918? Nei, en slik fanatisk handling kan bare utføres av fanatisk religiøse. Antireligiøse er ikke fanatikere. Derimot kan det være en meget naturligere forklaring på historien. Under en krig forekommer mange ting. Det kan godt tenkes at en prest er frosset ihjel under flukt. Og så er dette staset mer og mer op for å få sin endelige utformning i den utenlandske presse, som forlengst er hinsides ethvert ansvar for sannheten. Særlig når det gjelder oss. Den gamle bolsjeviks «hobby» er virkelig interessant. Han har samlet på ting som med visse mellemrum dukker op i den kapitalistiske presse. Historier som gjentas nesten ordrett fra år til år. Nesten vittig er en «offisiell statistikk» over tjekaens henrettelser. Den så dagens lys sannsynligvis første gang i 1920 og går igjen år efter år,, helt til 1932 med de samme tall! Efter 1920 har vi altså ikke foretatt en eneste henrettelse, sier bolsjeviken. Hvis vi da skal tro denne opgaven. Men ikke engang det er pålitelig. Misforstå mig ikke, sier han senere i samtalen Under revolusjonen og borgerkrigen blev der uten tvil slått ihjel prester. Et folk som reiser sig mot sine undertrykkere vil kaste sig over den nærmeste fiende de kan få tak i. Ut over landet var det godseieren og ikke sjelden prestene og klosteret som

representerte utbytteren, fienden, i bøndenes øine. Og det var199 ikke bare i Vesteuropa at prestene fikk blod på tann under kri gen. Vi finner en stor del av presteskapet på de kontrarevolusjon næres side under borgerkrigen. I de antireligiøse museer vil De finne fotografier som viser prester bak maskingeværer. Det er billeder tatt fra de hvite, billeder som de hvite har brukt for å overbevise bøndene om at det var en religios handling å gå mot de røde. Det er ikke noe merkelig eller opsiktsvekkende i dette. Vi finner det igjen i all religionshistorie Men De må være opmerksom på, slutter han samtalen, at når vi snakker om religion mener vi alle religioner. Vi har ikke så få av dem innen våre grenser. Protestantisme, gresk-katolsk og romersk katolsk, muhamedanere, buddister, bramaner, og hvad de nu heter i alle sine avarter. Jeg kan sammenfatte min opfatning av religionsspørsmålet i Sovjetunionen slik: Når de nye sovjetarbeidere vokser op og det gamle dør vekk vil religionen forsvinne fra Sovjetunionen. Den er ikke drevet bort med makt eller terror. Den forsvinner fordi den taper over for den moderne vitenskap, den moderne oplysning og det ma terielle velvære som socialismen gir. Når kirken mister sin verds lige makt og ikke kan støtte sig på den herskende klasse i et klas sesamfund må den gå til grunne. Så langt er menneskene i vir keligheten kommet i sine kulturelle muligheter. La oss dermed gå over til andre grener av det kulturelle liv i Sovjetunionen. Litteraturen har gjennomgått en meget vesentlig forandring efter revolusjonen. Langsomt men sikkert har proletariatet skapt sig sin egen skjønnlitteratur og fortrengt den borgerlige litteratur. Nu er det kanskje galt å bruke uttrykket den borgerlige litte ratur for ikke engang de gamle borgerlige forfattere skriver len ger helt borgerlig i borgerlig forstand. Men de har så vanskelig for å slippe sitt gamle individuelle syn på litteraturen. De klarer ikke å opheve klassene i sin egen opfatning. Den nye proletariske litteratur skapes av forfattere som begriper den kolossale omvelt- ning som foregår og som finner et veid av motiver allevegne i Sovjetunionen, og i motsetningen til den gamle kapitalistiske ver den. Det er en litteratur med begge ben i virkeligheten. Dens første periode har borgerkrigen som motiv. Her står Serafimovitsj med «Jernstrømmen» som et av de klassiske eksempler. Det er et slags moderne birkebeinertog nede i nord-Kaukasus lian for200 teller om. Annet bind av Sjolokhovs «Stille flyter Don» handler vesentlig om revolusjonen og borgerkrigen nede på steppene ved Don. Larisa Reissner forteller i «Fronten» om kampene borte ved Kasan og den innsats som krigsflåten på Volga gjorde under bor gerkrigen. En rekke bøker fra partisankampene hører også med til denne periode. Det er meget verdifull og lærerik litteratur fordi den er skrevet ut fra selvoplevelser. Det er ikke engang «nøkkelromaner», for man trenger ingen nøkkel til å stedfeste begivenhetene og personer. «Stille flyter Don» tar også med fak tiske dokumenter i romanen. Den blir ikke mindre verdifull for det. Fra gjennopbyggingen har vi tre hovedromaner, det er Glad kovs «Cement» som foregår i overgangen fra krigskommunismen til gjenopbyggingen. Foruten å vise de mange vanskeligheter i denne overgang forteller den om kvinnens frigjørelse fra den gamle ekteskapelige opfatning og de problemer dette stiller for mannen. En litt senere periode av gjenopbyggingen er Karava jevas roman «Fabrikken i skogen». Den gir oss et interessant billede av de russiske bønder i landsbyen og den forvandling som foregår med dem idet de trekkes inn i industrien. Videre Pan ferovs «Bruski», som er kommet på dansk under titelen «Plog furen» og er en roman om den russiske landsbys forsøk på soci alistisk drift. Endelig har vi den siste periode i forbindelse med den soci alistiske opbygging. Betydelige romaner fra denne tid foreligger ennu ikke, men den har gitt et rikt utslag i novellelitteraturen. Om kollektiviseringen handler Gladkovs «Ny jord», men den er ikke vellykket. Betraktelig bedre er Tretjakovs «Jordens herrer». Vi kan ikke gå forbi den nye sovjetlitteratur uten å ta med de romaner som behandler det nye skolevesen. Vi har allerede nevnt «Schkid», en selvbiografisk roman, et sidestykke til filmen «Veien til livet». Skolen eksisterer fremdeles i Leningrad. Læ rerne går der lys levende og det hender at du i en fremtredende og ansvarsfull stilling treffer en ung mann som avslører sig som en av personene i «Schkid». De to omstreiferforfattere har alt en stor litterær produksjon bak sig. Ognjevs to romaner om skolegutten Kostja Rjabzev hører også til de mest interessante bøker om den nye skoleungdom. Ingen av de nevnte hovedverker i den nye proletariske litte ratur er utgitt på norsk forlag.201 Men det er ikke min mening å skrive en avhandling om den nye litteratur. Bare Gorki som både er ny og aldri var «gammel» vilde bli et kapitel for sig. Vi har de store nye diktere som Maja kovski, som er død, og Demjan Bjedny. Vi har en lang rekke av skygninger til høire, mer eller mindre «medløpere», som det heter. Karakteristisk for den nye litteratur er det bevisste arbeide man legger på å trekke arbeiderne fra arbeidsplassen inn i lit teraturen. De såkalte «arbeiderkorrespondenter» får en

bred plass for sine skildringer av selve arbeidet, av kampen for å beherske teknikken, av de nye socialistiske arbeidsformer. Forfatterfor eningen legger meget arbeide på å veilede og hjelpe arbeidsplas sens forfattere. Et interessant tilfelle fra Leningrad: En av de mere kjente forfattere vilde skrive en bok om Putilovverkene. Han fikk gå og gjøre sine studier dernede og skrev sin roman. Hvad gjør så forlaget? Det lar manuskriptet lese op for en større forsamling av arbeidere på Putilov, og så gis ordet fritt. Bevare mig vel hvor jeg blev sablet ned, fortalte forfat teren. De kritiserte mig sønder og sammen. Jeg hadde gått og sett på arbeidet, men ikke kunnet leve mig inn i hvad det vilde si å stå ved maskinen. Jeg blev karakterisert som overfladisk og «litterær». Så blev altså romanen forkastet? - Både ja og nei. Møtet valgte en brigade av arbeidere som skulde samarbeide med mig for å få skikk på boken. Vi er nu i full sving med arbeidet. Det går glimrende, selv om jeg faktisk er redusert til å bli en slags forfatterkyndig sekretær for arbei derne. Jeg er blitt helt klar over at mitt manuskript hadde blek sott, det led av litterært snobberi, tiltross for at jeg selv trodde jeg var kommet over det stadium. Nu blir boken full av liv og kraft. Årene efter revolusjonen har vært en stadig kamp og strid innenfor litteraturen. Nye opfatninger og nye former har kjem pet sig frem i kraft av proletariatets maktstilling. Jeg tror det er riktig å si at hovedslagene nu er utkjempet. Den nye prole tariske litteratur er grunnfestet. Men det betyr selvfølgelig ikke at den er fullt ferdig. Utviklingen foregår stadig. Det er den samme utvikling som vi finner igjen på teatrene. Hvordan er kunstnernes vilkår i Sovjetunionen? Gode, bedre enn i Norge, svarer jeg uten å nøle. Forfat-202 terne understøttes gjennem stipendier i langt større utstrekning enn i noe kapitalistisk land. Og stipendiene er ikke en bestemt sum, men en fast lønn. Men det viktigste er at de unge talenter også får denne understøttelse. Dertil kommer honorar for det som offentliggjøres. Og det er bra betaling, fra 200 til 500 rubel for trykkark av 16 sider. Men forlagene er statsinstitusjonen truster? Alt som ikke forherliger staten må da bli sensurert. Les litteraturen som utkommer. Den sier noe annet. Ka tajevs «Svindlere» for eksempel. Den foreligger også på norsk. Et hovedverk som Gladkovs «Gement» er ofte nok anvendt som angrep på Sovjet. Men de er ikke sovjetfiendtlige. Og når Gyl dendal reklamerer med at Romanovs «Tre par silkestrømper» er forbudt i Sovjetunionen, er det ikke riktig. Jeg har selv sett bo ken i bokhandlervinduene i Moskva. Hvis nu en fortåtter vilde forherlige tsaren og «de gode gamle dager»? Nei, en slik bok vilde ikke bli utgitt. Hvor mange forfattere er der i Sovjetunionen? Aner ikke. 1,00,000 eller 200,000 kanskje. Uttrykket fortåt ter er ikke begrenset til bare å gjelde dem som har utgitt tykke bind. Mange står ennu på sin arbeidsplass og skriver i sin fritid. Vi finner også forfatterbrigader på arbeidsplassene. Det er flinke bidragsydere fra veggavisene som slår sig sammen og skriver i fellesskap en eller annen fortelling, eller et skuespill. Mange gode ting er blitt til på denne måten. Revolusjonen har frigjort massenes kunstneriske trang og skaper muligheter for at den kan utfolle sig. Det blomstrer alle rede i alle egner. De rike frukter uteblir ikke. Fra litteraturen tar vi skrittet til pressen. Vi er nødt til å beskjeftige oss litt mere inngående med den, fordi den er et over ordentlig viktig ledd i den socialistiske opbygging. Pressen er jo den offentlige mening, og da der i Sovjetunionen bare utkommer «statsaviser» er det Stalin som er den offentlige mening, sier den offentlige mening i andre land. Det er jo ikke helt riktig. Proletariatets diktatur tillater ikke at det gamle samfund kommer til orde i pressen, likesålitt som det tillates å komme til orde noe annet sted. Det gamle klasse samfund skal bekjempes inntil sin siste rest. Den «almindelige pressefrihet» eksisterer ikke Sovjetunionen. Men da jeg ikke har203 funnet den i noe annet land heller så gjør ikke det noe særlig inntrykk på mig. Dette betyr imidlertid ikke at den offentlige mening er kneblet. Jeg vil heller uttrykke det slik, at det offent lige vrøvl ikke kommer til orde, slik som i den såkalte frie presse i de kapitalistiske land. Sovjetpressen har den frieste og mest åpne kritikk. Den kan i så måte ikke sidestilles med noe annet land. Men kritikken må være saklig, den må være positiv og av opbyggende karakter, den må ikke være utslag av individuell sur misnøie. Du kan ikke gå op i avisen med et angrep på sporveien fordi trikken kjørte fra dig imorges, med mindre du har en positiv hensikt med din kri tikk. Derimot kan du få inn en kritikk over at sporvognene ikke holdes tilstrekkelig rene og konkludere med forsert produksjon av nye sporvogner. Har der foregått et mord i gaten du bor i og du springer i avisen for å fore den med oplysninger, vil du gå skuffet fra re daksjonen. Der vil ikke stå noe om det i avisen. Hverken billede av den drepte eller billede av huset hvor han bodde med «vinduet hvor mordet foregikk er merket med et kryss». Der kan være stor ildebrand eller en togulykke. Sovjetavisene forlyster ikke sine lesere med redselsskildringer av detaljene fra slike begiven heter. Sovjetjournalistene flyr heller ikke på heseblesende

jakt efter mer eller mindre tvilsomme øienvidner og skaper en offent lig mening ut fra det hensyn at det gjelder å slå sine konkurre rende aviser i sensasjon. Der skjedde en stor togulykke utenfor Moskva. Avisene omtalte den ikke før saken kom for retten, men da fikk man også utførlige rettsreferater. Man fikk de ansvarlige kjensgjerninger. Alt materiale blev lagt frem slik at saken blev belyst. Og det førte til omfattende sikkerhetsforanstaltninger ved jernbanen. En kritikk av manglene og en innskjerpning av den personlige ansvarlighet. For åpne dører. Full offentlighet. Jeg kan ikke komme fra at dette er et betraktelig sundere system enn sensasjonen som bygger på den øieblikkelige repor tasje av hvad man ser i rennestenen og hvad man hører gjennem syvende mann. Redaktøren av Pravda, partiets hovedorgan, skriver ikke sine ledere ut fra hvad han i øieblikket måtte mene om en sak. Re daktøren av Pravda kan ha tannpine. Han kan ha personlige ubehageligheter som kan innvirke på hans humor. Pravdas re daksjonsartikkel skrives ikke av én mann. Den diskuteres av et204 redaksjonskollegium for å være i størst mulig grad korrekt. Or dene veies i sin sammenheng for at de skal uttrykke den riktige mening. Det er på ingen måte likegyldig hvad som står i Pravda. Det skal være uttrykk for partiets mening og partiets mening skal være uttrykk for arbeider- og bondemassenes mening. Det kommunistiske parti har sine aviser. Regjeringen har sin (Isvestia). Fagorganisasjonen utgir aviser. Bysovjetene utgir aviser. Landdistriktenes sovjet utgir aviser. Kollektivbrukene utgir aviser. De store fabrikker utgir aviser. Kontorpersonalet ved en institusjon utgir sin avis, arbeiderne ved et verksted, en fabrikkavdeling utgir sin avis. Jeg kan ikke si hvor mange aviser der utkommer i Sovjet unionen. Anfallet øker nemlig fra dag til dag. Der kommer avi ser på over hundre sprog i 1932, anfallet av trykte aviser er over skredet 1,0,000. Det samlede oplag er over 100 millioner. Av hand skrevne eller hektograferte aviser er fallet flere millioner. La oss begynne med veggavisen. Et almindelig arbeidermøte i en fabrikkavdeling, for eksempel dreieverkstedet ien metall fabrikk, velger en redaksjonskomité på tre eller fem medlemmer for veggavisen. Samtidig settes en frist: den skal utkomme minst hver Iste og 15de. Bidragene må være innlevert senest to dager før utgivelsen. Denne, veggavisen, gir plass for praktisk talt alt mulig. Hvis man sa det var forbudt å drive borgerlig agitasjon i avisen vilde arbeiderne le. Hvem i all verden skulde drive bor gerlig agitasjon på verkstedet? Og hvis der skulde snike sig inn noe slikt, kan det godt få sin plass. Det vilde øieblikkelig bli pluk ket i stykker av de mange innlegg det vilde fremkalle. Den Iste ut kommer altså avisen. Den er i almindelighet en tavle, et par me ter lang og 1,5 meter høi, hvor artiklene er klebet op. Spissar tikkelen er som regel skrevet av redaksjonskomiteen. Og i første nummer redegjør den for avisens formål. Stort sett sier den at avisen skal være et hjelpemiddel til å gjøre dreieverkstedet til en udarniavdeling på fabrikken. Så er der noen artikler av mere agitatorisk innhold: Bli med i studiearbeidet. Delta aktivt i idrettsbevegelsen. Sett dig grundig inn i femårsplanen og finn din plass i den osv. Og så er det kritikk av forholdene ved fabrik ken i sin helhet og ved verkstedet i særdeleshet. Det interessante gjentar sig at denne kritikk slår hårdere til en kommunist, hvis det er noe å utsette på ham, enn til en partiløs arbeider. Der er kritikk av en arbeider som er flink til å komme forsent om205 morgenen, men som tar det igjen ved å være først til å gå om kvelden. Den er ledsaget av en «hjemmelaget» men temmelig ty delig karikaturtegning. En annen artikkel kritiserer at ledelsen opfyller sin plan dårlig når det gjelder å skaffe dreieverkstedet konstant arbeide. Innsenderen peker på en rekke konkrete til felle og foreslår at der blir rusket kraftig op, hvis slikt gjentar sig. Vi finner også en artikkel som klandrer bedriftens ledelse fordi den viser sløvhet med å skaffe nye boliger til arbeiderne. Der kan være kritikk over stellet i fabrikkens matsal, over de sanitære forhold. Over partisellen, som er passiv, osv. Avisen blir hengt op på et sted i fabrikken hvor hele arbeids stokken har anledning til å lese den. De forskjellige avdelingers aviser henger her ved siden av hverandre og det er naturlig at hver avdeling gjerne vil ha den beste avis. De tegnekyndige ar beidere trekkes med som illustratører og efterhånden blir avisen et rent lite praktverk av utstyr. Innsenderne er anonyme og redaksjonskomiteen har taushets plikt. Men redaksjonskomiteen har også plikt til å veilede inn senderne med hensyn til stil og form. De av arbeiderne som har lyst og anlegg får anledning til å utvikle sig videre både som skribenter og tegnere. Der dannes arbeiderkorrespondent grupper ved fabrikken. De er allerede landsomfattende organisert og har møter og kongresser. En mektig organisasjon av «den of fentlige mening» slik som den arter sig på arbeidsplassen, på grunnlaget for selve samfundets liv. Over 3 millioner veggaviser regner man nu som umiddelbart organ for arbeiderne og bøn denes offentlige mening. Uten å kjenne denne proletariske form for pressevirksomhet, kan man ikke bedømme pressen i Sovjetunionen. Jeg

kjenner dens virksomhet ikke bare ved selv syn. Jeg har i over 2 måneder vært aktivt medlem av redaksjons kollegiet for en veggavis i en bedriftsavdeling som lå efter i op fyllelse av planen. Det var en jobb som i mange vesentlige ting betydde å lære om igjen. Særlig når det gjelder å benytte dagliglivets småting til proletarisk skolering. Og jeg har da 20 års pressevirksomhet på baken! Under behandlingen av litteraturen har jeg allerede nevnt den betydning som systemet med arbeiderkorrespondenter har for å skape nye journalister og forfattere. Når bedriftene får dimensjoner som den moderne socialistiske206 industri i Sovjetunionen, hvor arbeidsstokken går op i 20—30,000, er veggavisene ikke nok. De avskaffes ikke, men man utgir også en trykt avis for hele bedriften. Efter fabrikkens størrelse at kommer den fra en gang om uken til hver dag. Her er det mere fabrikken som helhet som behandles. Og de forskjellige avdelin gers forhold til hverandre, slik at det hele klaffer. Ofte blir ar tikler fra veggavisen trykt op i denne fellesavis. Den er på ingen måte et organ for bedriftens direksjon, men bygger på samme prinsipp som veggavisen. Vi finner samme åpne og positive kri tikk her. Og vi finner det samme i de store dagsaviser. De har ofte et par sider som omhandler feil og mangler i produksjonen, admi nistrasjonen og samferdsel. I alvorligere tilfelle sender avisen ut brigader som undersøker forholdene på stedet og skriver sine inn beretninger til avisen. En slik pressebrigade går aldri først til bedriftsledelsen, men henvender sig til arbeiderne. Store resulta ter er opnådd på denne måte. Megen byråkratisme er feiet vekk. Og mange procenter i opfyllelsen av produksjonsplanen skyldes pressen. Dens betydning for organiseringen av arbeidet er over ordentlig viktig. Men nettop denne åpne kritikk, den bolsjevikiske selvkritikk, som det heter, er uforståelig for en fremmed. Han vil meget lett finne ting i avisen som slår ham med forbløffelse. Og han vil si, at han med egne øiner har lest: Slik er det i Sovjetunionen! Jada! Jeg henviser til mitt motto og tar et par av de mange eksempler. I en av partiets aviser for 4de juli 1932 skrives fra Saratov 2nen juli: «Kollektivbrukene i rajonene Vladimirovka, Pugatsjov, Kamy sjin og Frolov har begynt innhøstningen av rug. Men de første dager har vist at den nedre Volgarajon har forberedt sig dårlig til innhøstningen. I rajonen Kamysjin er bare halvparten av tre skemaskinene og motorene reparert. En stor del av de redskaper som skal brukes er ikke satt i stand enda. Lignende forekommer i rajonen Pugatsjov, Frolov, Atkask og Belanda. De fleste kol lektivbruk har ikke satt op en nøiaktig arbeidsplan for innhøst ningskampanjen. Brigadene er ikke inndelt i tilstrekkelig små grupper og kollektivistene får ikke på forhand rede på sine kon krete opgaver under innhøstningen». Denne artikkel leses av alle kollektivistene, av partisellene i kollektivene, av alle ansvarlige instanser. Og stakkars den instans207 som ikke øieblikkelig reagerer. Situasjonen er så alvorlig at hjelpe brigader må sendes til disse rajoner. Brigader av flinke organisa torer, som hjelper kollektivistene å komme på rett kjøl igjen. En borgerlig leser vil tro at denne artikkel innvarsler hun gersnød. En sovjetleser vet at den innvarsler orden, system og god høst. I samme nummer er en meddelelse fra Kharkov om at fabrik ken Kommunard neppe klarer å levere de 5100 nye kombiner til innhøstningen hvis ikke traktorfabrikken i Kharkov setter større fart i leveringen av motorer til kombinerne. Man får nu bare 31 motorer om dagen mens Kommunard produserer optil 47 kom biner pr. dag. Hvordan virker nu denne åpne kritikk? Den blir øieblikkelig tatt op i bedriftsavisen som utgis av Kharkover traktorfabrikk. «Dette går ikke, kamerater», skriver avisen. «Kombinerne må ubetinget få sine motorer». Så blir der produksjonsrådslagning, partisellen har møter, fagforeningen har møter, veggavisen i hver enkelt fabrikkavdeling tar saken op. Man organiserer spesielle «innhøstningsbrigader», det vil si arbeidere, som vil gjøre alt for å øke tempoet i produksjonen av motorer til kombiner. Nok mo torer betyr riktig innhøstning, betyr mer og bedre korn, betyr lettere levnetsmiddelforhold, betyr øket velstand! Sovjetpressen er i virkeligheten den frieste presse fordi den er grunnlagt på den største ytringsfrihet for arbeiderne på ar beidsplassen, enten denne arbeidsplass er i fabrikkbygningen eller ute på marken. Arbeiderkorrespondentens ytringsfrihet er også i høi grad beskyttet mot forsøk på trakasserier fra administra sjonens side. Hele pressesystemet fra de millioner veggaviser til partiets hovedorgan er ikke bare lagt an på å gi plass for den åpne og ærlige kritikk men også på at kritikken skal nytte, bære positive frukter. Derfor interesserer sovjetavisleseren sig ikke for bloddryppende og sensasjonelle detaljskildringer fra en jernbaneulykke. Han spør: Hvad er årsaken til ulykken? Hvilke forholdsregler må treffes for å hindre gjentagelser? Han leser ikke jammer over at produksjonen går dårlig i en arbeidsgren, men han sier: Hvor dan kan årsaken fjernes til den dårlige produksjon. Men er derfor sovjetavisene kjedelige? Føler man ikke savnet av de siste skilsmisseskandaler fra Hollywood? Avisene savner ikke spennende stoff. Pravdas daglige

barometer fra kullproduk208 sjonen, dette kapløp med planen fra dag til dag, det er spenning som ingen landskamp i fotball kan opvise. Og sensasjonene, når Sovjetunionen passerer Amerika i en industrigren hvad kan vel en smule filmstjernes privatliv bety mot en slik begivenhet. Eller japanernes opmarsj i Mansjuriet. Den revolusjonære ut vikling i Tyskland. Et proletariat som bygger socialismen mot hele den øvrige verdens kapitalisme mangler ikke spennende mo menter. En ny verden med nye mennesker tenker og føler anderledes enn den gamle verden med gamle mennesker! Nye mennesker? Ja vi kan med en viss rett benytte så stort et ord. Hvordan er da egentlig det nye socialistiske menneske? Jeg kan ikke presentere dig for et fullt ferdig nytt menneske. Ikke engang gi en detaljert beskrivelse av det. Men det har en rekke nye egenskaper som masse betraktet. Det har først og fremst kvittet sig ved mange tåpelige og unyttige ting som er karak teristisk for de kapitalistiske lands mennesker, også som masse betraktet. De knuges ikke av religiøse bekymringer eller kaster bort tid til unyttige religiøse og filosofiske betraktninger. De plages ikke av engstelse for at deres klær ikke er siste mote, De nedtrykkes ikke i følelse av mindreverdighet fordi permanent krøllen går ut og de ikke kan opdrive penger til ny krøll. De sliter ikke ut speil for å finne ut om skjønhetskremen virkelig er så virkningsfull som blev lovet i reklamen. De går ikke rundt og er nødt til å hevde sig med en alvitenhet om ting de ikke har spor rede på, men har fått snusen i ved å lese overskrifter i aviser. De gjennemlever ikke sjelsdramaer i to bind og en dramatisering fordi en pike på 21 år får et barn uten å ha vært i kirken. De lever ikke i herlig selvoptatthet av sitt eget jeg, men føler og vet at jeget er en bestandel av et kollektiv. Det nye menneske har ikke avlagt egoismen som drivkraft for sine handlinger. Tvertimot har det utviklet egoismen til å bli konse kvent. Det vil si så langt at den ikke undertrykker andres ego isme. Egoismen er blitt kollektiv. Det nye socialistiske menneske vil ha realitet, konkrete ting. Hvis vi oversatte årets norske skjønnlitteratur til russisk vilde statistisk årbok nå det største oplag. På grunnlag av den vil de kunne fortelle dig mere om Norge enn du noensinne har drømt om å vite, selv om du er medlem av Kjenn ditt land. Men tro209 derfor ikke at du setter mere pris på Norges skjønnhet enn disse «tørre mennesker». Det nye socialistiske menneske er så langt fra noe tørt tallmenneske. Det nyter farveprakten, skjønnheten i den bølgende kornåker. Men det vet også dens materielle verdi. Denne uendelige vakre slette hvor vinden lager moarebånd i kor nets gull, det er liv og næring, det er rikdom, skapt av våre hender: Jeg har vært med å lage traktorene som pløiet denne mark . . . Litt av denne skjønnhet er også mitt verk. Nei, de er ikke blitt tørre tallmennesker. De har ikke tapt sansen for skjønnhet. Men de kommer ikke til skjønnheten som turist. De er medeier i den. Den er ikke luftig romantikk, den er konkret.

Det vanskeligste.

— Hvor er den vanskeligste del av Sovjetunionen nu? Jeg spør mine russiske venner.

— Vanskeligheter er der overalt. Hver dag overvinner vi vanskeligheter i alle egne av landet.

— Men noe må da være mere interessant enn annet?

— Ja, det er bare vanskelig å si hvad som er mest interessant. For oss er alt interessant. Men forsøk Central-Asia. Spesielt Tadsjikistan. Det er en liten grensekrig dernede akkurat nu. En invasjon fra Afganistan. Litt utenrikspolitikk. Og socialistisk opbygging i 1,001 natts land. Forsøk å komme ditned... Du blir den første vesteuropeer som kommer dit. Iallfall efter revolusjonen. Og under tsartiden var der visstnok heller ingen i landets indre. Etpar vitenskapsekspedisjoner til Pamir. Det var visst det hele. Sven Hedin er jo skandinav? Han reiste der for mange, mange år siden...

Altså reiser vi til Central-Asia og fremfor alt til det ukjente Tadsjikistan. Men det blir en annen bok.